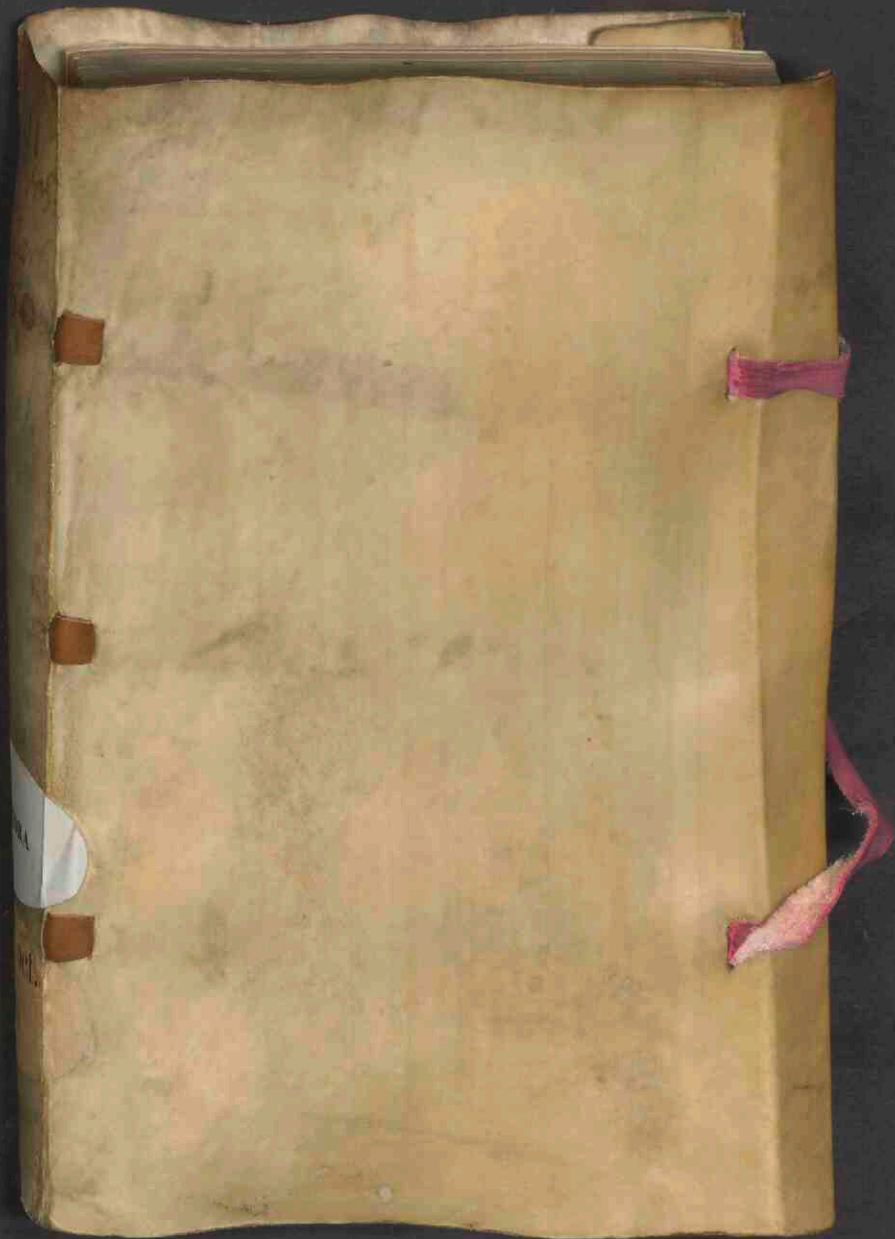

**De libero arbitrio, divorum Prosperi, Augustini, et Ambrosii
opuscula perquam erudita, e quibus studiosus lector, nimirum
facile cognoscet, quinam nostrae aetatis theologi catholicam
super ea re, patrum sententiam sequantur, quiq[ue] de gratia
fidelius doceant.**

<https://hdl.handle.net/1874/432979>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

501
Annals
of
the
British
Empire

1760

1761

RARIORA

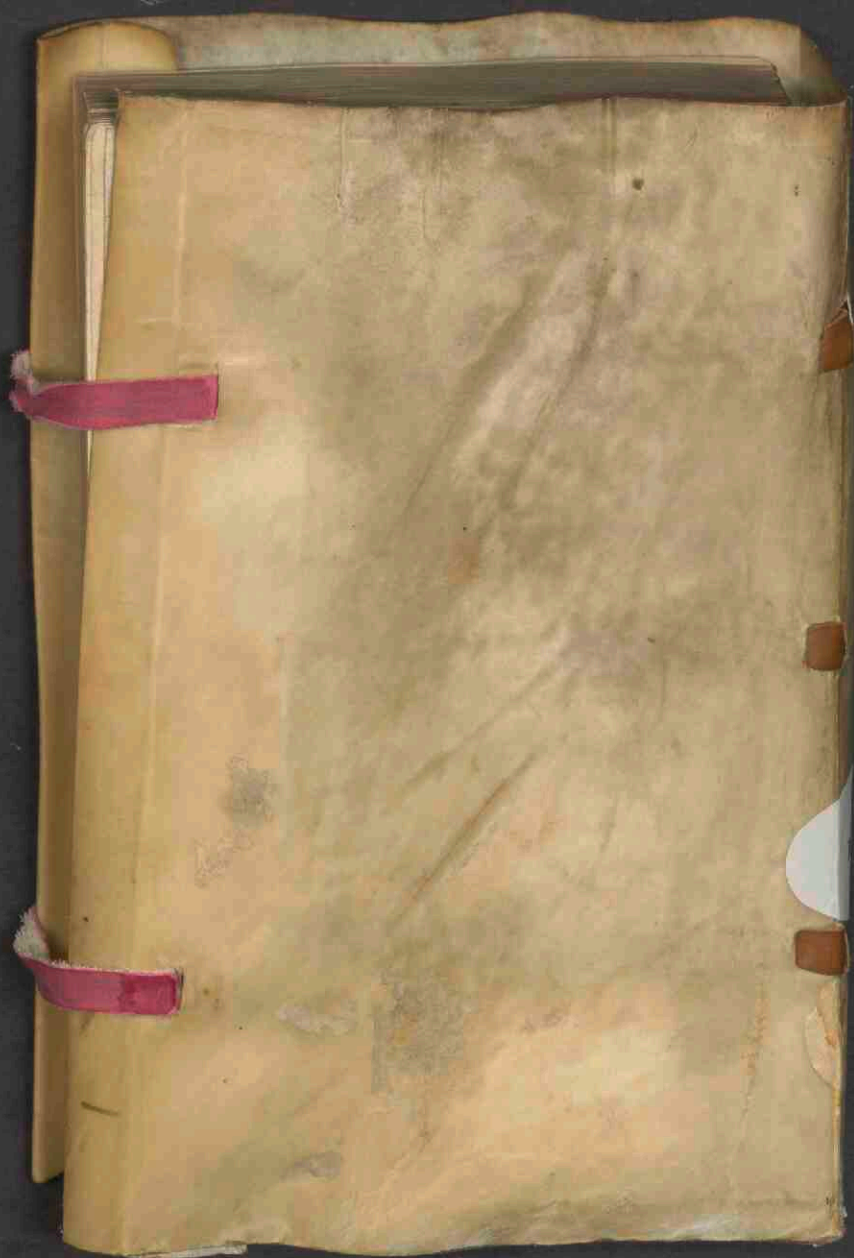
G. oct.

29

gerustaanen

7.3-94

de ex eis car
in uolucōe be
pur adz su
7 quor vna
ad q illi
vehe ncia
duntax qm
dy sctore uico
du uitynan
elo acci
e m
o aliq dicit
de pndit du
edip ricurp

7 dicitur qd
sunt uolucōe be

in pndit du

et dicitur qd
sunt uolucōe be
et dicitur qd
sunt uolucōe be

90° 1°

...
...

...
...

...
...
...
...
...
...

De hinc hinc 44 Bo.

E ...

N ...

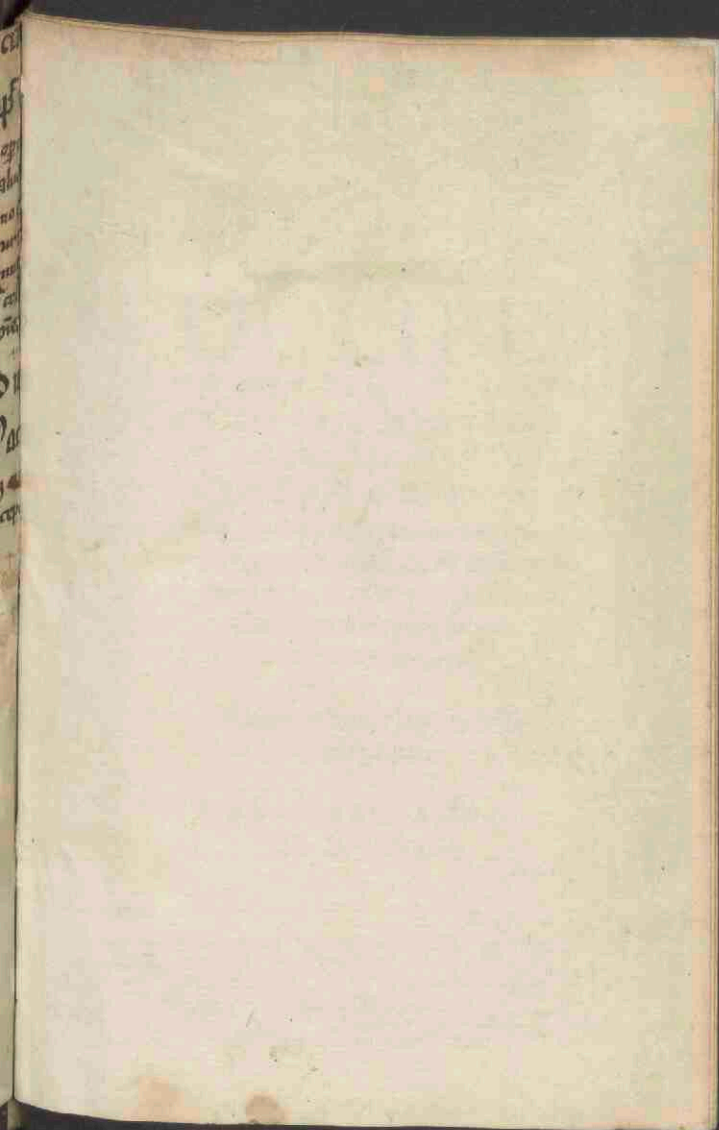
S ...

...

S ...

D ...

...
...
...

Patres Ecclesiae

Octavo n°. 29.

RAR

N. W. C.

Ex dono H. Büchelii

DE LIBE

RO ARBITRIO, DIVORVM
PROSPERI, AVGVSTINI,
ET AMBROSII OPVSCVLA
PERQVAM ERVDITA, E
quibus studiosus lector, nimirum facile co-
gnoscet, quinam nostrae etatis theologi ca-
tholicam super ea re, patrum senten-
tiam sequantur, quiq; de gra-
tia fidelius doceant.

Elenchum horum sequens indi-
cabit pagella.

BASILEAE, ANNO
M. D. XXIII.

Quæ in hoc libello continentur.

Epistola nuncupatoria Ioannis Oddolambadi.

Vita diui Prosperi per Ioannē Tritenhem Abbatem Spanhemensem.

Capitulum. 3. aureum sanè, diui Augustini, ex libro, quem de Spiritu & litera inscripsit.

Epistola Prosperi de Gratia & libero arbitrio ad Rufinum.

Item eiusdem de eo quod scriptum est: Qui uult omnes homines saluos fieri.

Item eiusdem responsiones ad capitula calumniarum, quibus respōdetur, Gallorū, de Prædestinatione.

Responsiones eiusdem contra capitula obiectio- num Vincentianarum de eadem Prædestinatione. Hæ tamen operibus Augustini insertæ sub ipsius nomine sunt editæ.

Item responsiones eiusdem ad excerpta quæ de Genuesi ciuitate sunt missa, de Prædestinatione.

Responsio sancti Augustini ad Dulcitium de octo questionibus ab eo missis. Quarum quintam ultimo loco discutiendam distulit, ut opportune sextum Hypognosticōn librū, (qui de prædestinatione est, & in quo eandem questionem enuclearat) pro ea questione diluenda subnecteret: ne noua quadam disputatione actum agere cogeretur.

Diui Ambrosij de uocatione gentium libri. 2.

Epistola eiusdem ad Demetriadem.

IOANNES

ODDOLOMBACI — NICOLAO

PRUGNERO ECCLESIASTI

IN MYLHUSEN, S. IN

CHRISTO.

N VEL TANDEM
uotis tuis, mi Prugner, re-
spōdemus: dabis aut ueniam
quod tam sero: et dabis, nihil
diffido, lubens: nimirū scenoz
re placatus. Pctebas in enchi-
ridij formula doctos illos li-
bros de Vocatione gentiū, quos nonnulli Ambrosij
esse asserūt, nōnulli doctioris cuiuspiā suspicantur.
Visum enim tibi paruo illo libello nouorū Pelagiat
norum ora facile posse obturari: neq; opus esse no-
uis lucubrationibus ad illos compescēdos, quos tam
diligenti studio patres olim confutarunt. Atque ipse
libenter tuæ subscribo sententiæ, tum quod priscorū
iudicia fermè minus suspecta, tum quod è medio tol-
litur contentionis materia. Accedit autem & hoc,
quod quum perpertuò gloriētur à parte sua stare do-

Floues catholicos, colliguit omnibus, quod ipsi illi
sint, qui à patrū aberrant semita. Proinde etiā tunc
libenter tibi obsequundassem, ni tam difficiles se exi-
hibuissent typographi. At nūc Thomas Volfius uir
& bonus & diligēs, de syderio tuo satisfecit opinor.
Nam quum nōnullas Diui Prosperi lucubrationes,
quibus ille Sancti Augustini Christianissimam tuta-
tur sententiā, nactus exemplar per quā uetustum,
aditurus esset, ab eo facile impetraui, ut & Ambrosij
opuscula adiungeret, nimirum studiosis, hactem-
pestate, neuitquam ingrata. Neque enim de uerbo
liberi arbitrij contentionem mouebunt, quum de re
ipsa cōstare ceperit. Experimur sanē nos uel in serui-
tute carnis ad peccatū trahi, uel sub seruitute Chri-
sti, dei spiritu ad bonū impelli: illic infelix, istic feli-
cissima seruitus, libertas dicitur: illic excusandi, istic
arrogandi præcluditur ianua. Videor autem mihi
non ignorare quid ad hæc dicturi sint Pelagiani nos-
tri, quibus nihil uel uersutius, uel magis lubricum,
habuit orbis. Clamabunt enim: Et nos cum hisce sen-
timus, & sensimus semper: nam quamuis nō parum
gratiæ detrahant, dum quantumuis parum nobis tri-
buunt, attamen interim gratiæ fautores maximi uo-
lunt haberi. Proinde, ut simpliciores dinoscant, qui
nam in his catholice sentiant, quæ non, adiungere
libuit hunc κατ'ὄρα diui Augustini, quem posuit
Capite

Capite. 47. libri primi cōtra Pelagium & Cœlestiū.
Ita enim dicit: Quantum attinet ad istam de diuina ce
gratia & adiutorio questionem, tria ista attendite: ce
posse, uelle, esse: Hoc est, possibilitatē, uoluntatem, ce
actionem. Si ergo consenserit nobis, non solam possi ce
bilitatem in homine, etiam si nec uelit, nec agat be= ce
ne, sed ipsam quoq; uoluntatem et actionem, id est, ce
ut bene uelimus, & bene agamus, quæ nō sunt in ho ce
mine, nisi quando uult & bene agit. Si, ut dixi, con/ ce
senserit etiam ipsam uoluntatem & actionem diui/ ce
nitus adiuuari, ut sine illo adiutorio NIHIL be= ce
ne uelimus & agamus, eamq; esse gratiam dei per ce
Iesum Christum dominum nostrum, in qua nos sua, ce
non nostra iustitia iustos facit: ut ea sit uera nostra ce
iustitia, quæ nobis ab illo est: nihil de adiutorio grati ce
tæ dei, quantum arbitror, inter nos cōtrouersæ rei ce
linquetur. Hoc Augustini canone uere catholico, ho ce
stes et amicos ecclesiæ, dinoscemus. Deinde, et quàm
sit ex ipsissimis scripturæ sacræ penetralibus de= ce
promptus, ueritatis aduersarius quidem inge
miscet, gaudebit autē amicus. Vale: &
ut facis, opus Euangelistæ uigilan
ter agito. Basileæ quarta
Decembris. Anno
1524.

VITA PROSPERI, PER IOAN-
NEM TRITTENHEM ABBA-
TEM SPANHEMENSEM.

PROSPER EPISCO-
pus Reginensis, post Fau-
ntium, natiōe Aquitanicus, uir
in diuinis scripturis eruditi-
mus, & in secularibus literis
nobilitate doctus, carmine ex-
cellens & prosa, eloquio diser-
tus, sensu profundus, ingenio subtilis, assertione ner-
uosus, uita & conuersatione sanctissimus apparuit.
Hic beati Leonis Papæ magni, quondam notarius
fuit &, multas in eius persona Epistolas dictauit.
Scripsit etiam de sua uena multa præclara opuscula,
de quibus ego tantum repperi subiecta.

Ex sententijs Beati Augustini Episcopi uersibus
hexametris & pentametris, mixtū prosa, opus pul-
cherrimū, quod prænotare uoluit Epigrammata. li. j.

Dum sacris mentem placet.

De uita contemplatiua lib. iij.

Contemplatiua uita in qua.

De libero arbitrio lib. j.

Domino fratri dilectiss. Rusi.

Ad Capitulum

- Ad Capitula Gallorum responsiones. lib. j.
Doctrinam quam sancte memorie.
Ad obiecta Vincentianorum. lib. j.
Quidam Christiane ac fraternae charitatis.
Ad excerpta Genuensium. lib. j.
In libris beate memorie.
Summam grandem. 330. questionum. lib. j.
Scientia uera est quae nec.
Contra Cassianum de libero arbitrio. lib. j.
Chronicon historiarum. lib. j.
Epistolarum ad diuersos. lib. j.
De illustribus uiris. lib. j.
De captiuitate Romae. lib. j.
Alia insuper nonnulla scripsisse dicitur, sed ad manus nostras non uenerunt. Claruit temporibus Leonis imperatoris magni. Anno domini. 460. Cuius festum celebratur. 7. Calend. Iulij.

QVID CATHOLICI DE LIBERO
ARBITRIO SENSERINT, VEL
ex aureo illo capite, diui Augustini in libro de Spiri-
tu & litera, perspicuū esse poterit: quod ad-
notare, in rem studiosorum censuimus.

OS AVTEM dicimus humanam uo-
luntatem sic diuinitus adiuuari ad faci-
endam iustitiam, ut præter quod creatus est
homo cum libero arbitrio uolūtatis, præterq; doctri-
nam, qua ei præcipitur quemadmodū uiuere debeat,
accipiat spiritū sanctum, quo fiat in animo eius dele-
ctatio, dilectioq; summi illius atq; incōmutabilis bo-
ni, quod deus est: etiā nunc cum per fidē ambulatur,
nondū per speciē, ut hac sibi uelut arra data gratuiti
muneris inardescat inherere creatori, atq; inflam-
metur accedere ad participationem illius ueri lumi-
nis, ut ex illo ei bene sit à quo habet ut sit. Nam neq;
liberum arbitriū quicquā nisi ad peccādum ualet, si
lateat ueritatis uia. Et cum id quod agendū & quo
nitendum est cœperit non latere, nisi etiam delectet
& ametur, non agitur, non suscipitur, non bene ui-
uitur. Vt autem diligatur, charitas dei diffunditur
in cordibus nostris, non per arbitrium liberum quod
surgit ex nobis, sed per spiritum sanctum qui datus
est nobis.

2. Cor. 5.

Rom. 5.

INCIPIT

EPISTOLA PROSPERI DE
GRATIA ET LIBERO ARBI
TRIO, AD RVFINVM.

DOMINO FRATRI
dilectissimo in Christo, & me
rito uenerabili Rufino, Pro
sper eternam salutem dicit.

Accepi per cōmunem ami
cum fraternæ erga me sollici
tudinis tuæ signa, & curam

sincerissimæ charitatis gratulanter agnoui. Ac ne
quid maligni rumores, in quantum se auribus tuis
subtrahere nequeunt, formidinis tibi aut anxietat
is inferrent, absoluerè te ab omni scrupulo, quan
tum epistolari licuit sermone, curauì: intantum stu
dens omnia plenissima ueritate tibi pandere, ut quia
non potuisti in totum, quæ ab aduersantibus dissemi
nantur, audire, per me ipsum queas, quicquid de no
bis ad inanem inuidiam fertur referturq; cognosce
re. Sed insinuanda prius sanctitati tuæ est qualitas
quæstionis de qua ista nascuntur: quo tibi magis pa
teat falsitas obloquentium: et uideas quam lucem, quibus

4

5

tenebris

EPISTOLA PROSPERI DE

tenebris conentur obducere. Pelagiana igitur heret
 sis, quo dogmate catholicā fidē destruere adorta sit,
 & quibus impietatū uenenis, uiscera ecclesie atq; ipsa
 uitalia corporis Christi uoluerit occupare, notiora
 sunt, quā ut opere narrationis indigeāt. Ex his ta
 men una est blasphemia nequissimū et subtilissimum
 germen aliarū, qua dicunt gratiā dei secundū merita
 hominū dari. Cum enim primū tantā naturæ huma
 næ uellent astruere sanitatē, ut per solum liberū arbi
 triū posset assequi dei regnū: eo quod tam plene ipso
 cōditionis suæ præsidio iuuaretur: ut habēs natura
 liter rationalem intellectū, facile bonū eligeret, ma
 lumq; uitaret: Et ubi in utraque parte libera essent
 opera uoluntatis, non facultatē his qui mali sunt ad
 bonū de esse, sed studiū: Cum ergo, ut dixi, totam iu
 stitiā hominis ex naturali uellent rectitudine ac pos
 sibilitate subsistere, atq; hanc diffinitionem doctrina
 sana respueret, damnatū à catholicis sensum, & mul
 tis postea heretica fraudis uarietatibus coloratum,
 hoc apud se ingenio seruauerūt, ut ad incipiendum,
 & ad proficiendum, & ad persecrandū in bono ne
 cessariam homini dei gratiam profiterentur. Sed in
 hac professione, quomodo uasa iræ molirētur irrepe
 re, ipsa dei gratia uasis misericordie reuelauit. Intel
 lectum est enim saluberrimeq; perspectū, hoc tantū
 eos de gratia confiteri, quod quædam libero arbitrio
 sit

sit magistra, seq; per cohortationes, per legē, per do-
 ctrinā, per creaturam, per contemplationē, per mira-
 cula, perq; terrores extrinsecus iudicio eius ostēdat,
 quo unusquisq; secundum uoluntatis suę motum, si
 quaesierit, inueniat, si petierit, accipiat, si pulsauerit,
 introeat. Quia scilicet gratiæ ipsius uocatio, hoc pri-
 mum circa nos agat, ut nostrę facultatis arbitrium
 admoneat, nec aliud sit gratia quā lex, quā pro-
 pheta, quā doctor, cui circa omnes homines per unī-
 uersum mundū commune & generale sit studium,
 ut qui uoluerint credant, & qui crediderint, iustifi-
 cationem merito fidei & bonę uoluntatis accipiant,
 ac si gratia dei secundum hominū meritū tribuatur.
 Atq; hoc modo gratia non sit gratia. Quia si meritis
 redditur, & nō ipsa est bonorū creatrix, frustra gra-
 tia nominatur. Has autē uersutias, quibus se filij te-
 nebrarū, in similitudinem filiorū luę transfigura-
 re uoluerunt, cum & orientaliū Episcoporū iudicia,
 & Apostolicę sedis authoritas, et Aphrianorū cōa-
 liorum uigilantia deprehenderit; Beatissimus quoq;
 Augustinus, præcipua utiq; in hoc tempore portio do-
 mini sacerdotū, copiose, et pulchre, in multis uolunt
 nū disputationibus destruxit: utpote inter multa dei
 dona, quibus illū abundatissime spiritus ueritatis im-
 pleuit, habēs etiā hęc scientiæ et sapiētīæ ex dei cha-
 ritate uirtutē, ut nō solū istā ad huc in suis detrūctio-
 nibus

EPISTOLA PROSPERI DE

nibus palpitantē, sed etiā multas prius hereses inuē-
 flo uerbi gladio debellaret. Cui inter tot certaminū
 palmas, inter tot triumphorū coronas, ad illumina-
 tionē ecclesie, et ad gloriā Christi, qua ipse illustra-
 tus est, perfulgēti, quidā nostrorū (quod de ipsis mul-
 tum dolendū est) occultis, sed nō incognitis susurra-
 tiōibus obloquūtur. Et pro ut sibi obnoxias aliquorū
 aures, opportunasq; repererint, scripta eius, quibus er-
 ror Pelagianorū impugnatur, infamāt: dicētes, eum
 liberū arbitriū penitus submouere, et sub gratiæ no-
 mine necessitatē prædicare fatalem. Adijciētes etiam
 duas illū humani generis massas, & duas credi uel-
 le naturas, ut scilicet tantæ pietatis uiro Paganorum
 & Manicheorum ascribatur impietas. Quæ si uera
 sunt, cur ipsi tam negligētes, ne dicā tam impij, sunt,
 ut tam abruptā perniciem ab ecclesia nō repellant?
 tam in sanis prædicatiōibus nō resistāt? nec saltē ali-
 quibus scriptis eū, à quo talis emanat doctrina, cōue-
 niant? Magna enim gloria sua humano generi cōsu-
 luerint, si Augustinū ab errore reuocauerint: ni si for-
 te modesti homines, nouiq; censors, magnorū prius
 meritorū seni, honorabiliter ac misericorditer par-
 cūt, et securi, quia libros eius nemo usq; reapiat, con-
 quiescūt atq; ignouerūt. Imò nouerūt, nō solū Roma-
 nā, Africanāq; ecclesiā, & p̄ oēs mūdi partes uniuersos
 p̄missiōis filios cū doctrina huius uiri, sicut in tota
 fide,

fide, ita in gratiæ confessione congruere. Sed etiam
 in ipsis his locis, in quibus aduersus eum quere-
 monia cõcitur, esse, propitio deo, plurimos, qui ad per-
 ceptionem Euangelicæ Apostolicæq; doctrinæ, salu-
 berrimis eius disputationibus imbuuntur, & cotidie
 in membris corporis Christi, in quantũ ea ipse multũ
 dilatantur. Si recte reprehendimur, cur nõ cõ-
 stanter arguimur? Si arguendi nõ sumus, cur occulta
 obiretatione mordemur? Sed quis nescit, cur ista
 priuatim de stomacho garriant, & publice de con-
 silio conticescant? Volentes enim in sua iustitia ma-
 gis, quàm in dei gratia gloriari, moleste ferũt, quod
 his, quæ aduersum excellentissimæ authoritatis ui-
 rum, inter multas conlationes asseruere, resistimus.
 Nec dubitant, si quam hinc mouerint quæstionem,
 in qualibet frequentia sacerdotum, in qualibet con-
 gregatione populorum, centenis sibi beatissimi Au-
 gustini uoluminibus obuiandum. Quæ cum cordi-
 bus audientium manifestare ceperint potentissimam
 Christianæ fidei ueritatem, & de fontibus diuini et
 loquij præsentium animos inundare, quis fide-
 um, quis piorum, recognitis & commendatis sibi sa-
 lutis suæ causis, amaritudinem istam uolet fumosæ
 recipere uanitatis. Ego quidem etiam hoc de diui-
 tijs misericordiæ dei spero, quod quos nunc libero
 falli arbitrio suo, & ab humanitatis uia patitur eua-
 gari,

EPISTOLA PROSPERI DE

gari, non usquequaq; neq; in finem sit intelligentia fraudaturus. Sed huc ipsum in longinquiora progressum, ideo ab eo tardius reuocari, ut opus gratiæ eius maiore gloria celebretur, cum sibi eitã aduersantium corda subdiderit, quibus de uirtutum studio exortum est periculum, et de morum probitate discrimen. Nõ quia quisquã carere his debeat, sed quia miserrimus eorum usus est, cū ex naturali putantur facultate prodisse, aut ex largitate quidem gratiæ, sed aliquo uel boni operis, uel bonæ uoluntatis merito præcedente uenisse. Afferunt quidem hæc quibusdam sanctarum scripturarum testimonijs, sed non rationabiliter adsumptis. Ad defensionem enim alicuius definitionis et promenda sunt, quæ alteri intellectui, à quo uideatur definitio dissonare, non cedant, et eam regulam, cui sunt aptata, non deserant. Dicitur ergo aiunt libere arbitrio utentibus. Venite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego uos reficiam. Tollite iugum meum super uos, et discite à me quoniam mitis sum et humilis corde, et inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suauis est, et onus meum leue. Quod ad omnes homines uolunt pertinere, laborantes in incerto istius uitæ, oneratosq; peccatis: ut qui uoluerint mansuetudinẽ et humilitatẽ saluatoris imitari, et iugum mandatorum eius subire, inueniant requiem animabus suis in spe uitæ æternæ.

Matth. 11.

Qui

LIBERO ARBITRIO AD RVFI. 4

Qui autem hæc facere noluerint, sua culpa careant salutē: quā si uoluissent, potuerint obtinere. Sed audiant & dictū à domino libero arbitrio utentibus: Sine me nihil potestis facere. Et, nemo uenit ad me, Ioan. 1y. nisi pater, qui misit me, adtraxerit eū. Et, nemo potest uenire ad me, nisi datū ei fuerit à patre meo. Et, Ioan. 5. sicut pater uiuificat mortuos, ita & filius, quos uult, Luc. 10. uiuificat. Et nemo nouit filiū, nisi pater: neq; patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Quæ omnia cum sint incōmutabilia, & nequeant ulla interpretatione in sensum alium detorqueri, quis ambigat tunc liberū arbitriū cohortationi uocantis obedire, cum in illo gratia dei affectum credendi obediendiq; generauerit? Alioquin sufficeret moneri hominē, nō etiā in ipso nouā fieri uoluntatē: sicut scriptum est: Preparatur uolūtas à domino. Et sicut ait Poru. 21. Apostolus: Deus est enim q̄ operatur in uobis, et uelle Philip. 2. & perficere pro bona uoluntate. Pro qua bona uoluntate, nisi quā in ipsis operatus est deus: ut quod donauerat uelle, donaret et facere. Dicunt etiam ad demonstrandam liberi arbitrij facultatem, magnū in Centurione Cornelio extare documentum: eo, quod ante gratiæ perceptiōnē timens atq; orans deū, elemosynis et ieiunijs et orationi spōtanco studio fuerit intētus. Atq; ob hoc diuino testimonio laudatus, donū regenerationis acceperit. Neq; intelligūt omnē illam preparati

EPISTOLA PROSPERI DE

preparationem Cornelij per dei gratiam fuisse cōla-
tam. Siquidem cum sanctus Petrus per uisionē omne
genus animalū de baptizādo Cornelio, ac perinde
de omnibus gentibus doceretur, atq; ille immundum
& indiscretū cibum iudaica obseruantia recusaret,
trina ad eum uox facta sit, dicens: Quæ deus mundat
uit, tu ne cōmune dixeris. Quo satis aperte ostendi-
tur, omnia bona opera, quæ in Cornelio præcesse-
runt, dei gratia ad emundationem ipsius inchoasse:
ut cui dominus iam impertierat hoc donum, non dubi-
taret Apostolus conferre sacramentum: ne nouæ
& necdum reuelate uocationis uacillaret exordi-
um, nisi per ipsa indicia præcedentium studiorum,
deum in adsumendis constaret operatum. Non enim
omniū est fides, nec omnes credunt Euangelio. Sed
qui credunt, dei aguntur spiritu: qui non credunt, li-
bero auertuntur arbitrio. Conuersio ergo nostra ad
deū, nō ex nobis, sed ex deo est: Sicut Apostolus diāt:
Gratia salui facti estis per fidem, & hoc nō ex uobis,
sed dei donum est: & non ex operibus, ne quis glo-
rietur. Agnoscat se humana debilitas, & in primo
homine uniuersarū generationū dānata successio: et
cū mortui uiuificantur, cū cæci illuminantur, cum im-
pij iustificātur, confiteantur uitā, et lumen, et iustitiā
suā Iesum Christū. Et qui gloriatur, in domino glo-
rietur, nō in se. Qui cū esset impius, et cæcus et mor-
tuis,

Actu. 10.

Ephe. 2.

LIBERO ARBITRIO AD RVFL. 5

tuus, à liberatore suo gratis accepit, & iustitiam,
 & lumē & uitā. Nō enim iuste agebat & aucta est
 iustitia eius: nec ad deū gradiebatur, & cōfirmatus
 est cursus eius: nec diligebat deum, & inflammata
 est charitas eius. Sed cum esset sine fide, ac perinde
 impius, accepit spiritum fidei, & factus est iustus. In Rom. i.
 stus autē ex fide uiuit: Et, sine fide nemo potest placere Hebr. 11.
 re deo: Et, omne, quod nō est ex fide, peccatū est: ut Rom. 14.
 scilicet intelligat iustitiā infidelium non esse iustitiā:
 quia sordet natura sine gratia. Amissa quippe natu-
 rali innocētia, homo exul ac perditus ambulans sine
 uia, profundiores intrabat errores: sed quæ situs &
 inuentus, & reportatus est, & in uia, quæ ueritas et
 uita est, introductus ad dilectionem in deū, qui illum
 nō diligentē prior dilexit, agnitus est: sicut dicit bea-
 tus Apostolus Ioannes: Non quasi nos dilexerimus 1. Ioan. 4.
 deū, sed quoniam ipse dilexit nos. Et iterū: Nos eri-
 go diligamus deū, quoniā deus prior dilexit nos. Et
 idem dicit: Charissimi, diligamus inuicem, quoniam
 charitas ex deo est. Et omnis qui diligit, ex deo na-
 tus est, & cognoscit deū. Qui non diligit, non nouit
 deum: quia deus charitas est. Cui beatus Paulus con-
 gruit dicens: In Christo Iesu, neq; circumcisio, neq; Galat. 1.
 præputium ualeat aliquid: sed fides, quæ per dilectio-
 nem operatur. Vnde habetur hæc fides connexa cha-
 ritati, nisi unde eam ipse monstrat acceptam? di-
 cens:

EPISTOLA PROSPERI DE

- Philip. 1. cens: Quia uobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro ipso patiamini. Quod utique fieri sine magna charitate non poterat. Et iterum: Charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Sine qua charitate Apostolus, quantam fidem, quantamque scientiam, quas uirtutes, quae studia, quos labores, nihil prodesse testatur? Quia scilicet multa laudabilia atque miranda possunt in homine reperiri, quae sine charitatis medullis habent quidem pietatis similitudinem, sed non habent ueritatem. Hoc ergo tanto et tam ineffabili bono, nemo inuentus est dignus. Sed quicumque electus est a deo, factus est dignus: sicut dicit Apostolus: Colos. 1. Gratiarum agentes patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum filii dilectionis suae. Et idem ad Timotheum: Colabora, inquit, Euangelio secundum uirtutem dei, qui nos liberauit et uocauit uocatione sancta: non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum, et gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia. Et ad Titum. 3. Eramus, inquit, et nos aliquando insipientes et increduli, errantes, et seruietes desiderijs et uoluptatibus uarijs, in malicia et inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cum autem benignitas et humanitas apparuit saluatoris nostri, non ex operibus iustitiae
- quae

LIBERO ARBITRIO AD RVFI. 6

que fecimus, sed secū dū suā misericordiā saluos nos
 fecit. Gratia igitur dei quoscunq; iustificat, non ex
 bonis meliores, sed ex malis bonos fecit: postea per
 pfectū, ex bonis factura meliores: non adēpto libero
 arbitrio, sed liberato. Quod donec sine deo solū fuit,
 mortuū fuit iustitię, uixitq; peccato. Vbi autē ipsum
 illuminauit misericordia Christi, erutū est à regno
 diaboli, & factum est regnum dei, in quo & perma
 nere possit: ne ea quidē facultate sufficit sibi, nisi in
 de accipiat perseuerantiā, unde accepit industriam.
 Quoniā & ipsius sancti Petri ardentissima fides in
 tentationibus defecisset, nisi pro eo dominus suppli
 casset: sicut Euangelista manifestat dicēs: Dixit autē Luc. 22.
 Iesus Petro: Simon Simon, ecce Satanās postulauit,
 ut uos cribraret uelut triticū. Ego autē rogauit pro te,
 ne deficiat fides tua: et tu tandē cōuersus, cōfirma fra
 tres tuos, et roga, ne intretis in tētationē. Et ut magis
 pbaretur liberū arbitriū nihil posse sine gratia: cui
 dictū fuerat: Cōfirma fratres tuos, et roga ne intretis
 in tētationē: Quiq; respōdit, utiq; ex libero arbitrio:
 Domine tecū paratus sum & in carcerē & in mortē
 ire: eidē prädicitur, quod prius quā gallus cātet, Luc. 22.
 ter dominū negaturus sit. Quod qd est aliud, quā
 quod in fide defecaturus sit? Certe rogauerat pro eo
 dominus ne deficeret fides ipsius. Nec utique frustra
 rogauerat, cuius una erat cum eo quem rogauerat
 operatio. Sed ne libero arbitrio uideretur stare, qui
 de se

EPISTOLA PROSPERI DE

de se magna promiserat, permittitur periclitari,
 ut conturbatum ac deficientem ille respiciat & resci-
 ciat, sine quo nemo consistit, nemo persistit. Ab hac
 autem confessione gratiæ dei, ideo quidam resiliunt,
 ne cum eam talem confessi fuerint qualis diuino elo-
 quio prædicatur, & qualis opere suæ potestatis
 agnoscitur, etiã hoc necesse habeant confiteri, quod
 ex omni numero hominum per secula cuncta nato-
 rum, certus apud deum, definitusq; sit numerus præ-
 destinati in uitam æternam populi, & secundum
 propositum dei uocantis electi. Quod quidem tam
 impium est negare, quàm ipsi gratiæ contraire.
 Neque enim remotum est ab inspectione communi,
 quot seculis, quàm innumera hominum milia error
 ribus suis impietatibusq; dimissa, sine ulla ueri dei
 cognitione defecerint. Sicut etiam in Actibus Apo-
 stolorum, Pauli & Barnabæ uerba declarant, di-

Act. 14. cētium Iconijs: Viri fratres, quid hæc facitis? & nos
 mortales sumus similes uobis homines, adnuntian-
 tes uobis, ut ab his uanis conuertamini ad deum ui-
 uum, qui fecit cælum & terram, mare, & omnia
 quæ in eis sunt. Quin præteritis generationibus
 dimisit omnes gentes ingredi uias suas. Et quidem
 non sine testimonio semetipsum relinquens, bene-
 faciens eis, de cælo dans pluuiam, & tēpora fructi-
 fera, implens cibo & letitia corda eorum. Cum utiq;
 si cis

LIBERO ARBITRIO AD RVFI. >

si eis uel naturalis intelligentia, uel usus beneficiorū
 dei ad capeſſendam uitam æternā ſufficere potuiſſet,
 noſtro etiam tempore rationalis nos contemplatio,
 & temperies aëris, & fructuum copia ciborumq̄,
 ſaluaret: quia ſcilicet melius, natura utētes, creatorē
 noſtrū propter cotidiana ipſius dona coleremus. Sed
 abſit ab animis piorū, et Chriſti ſanguine redempto
 rum, ſtulta nimium & pernicioſa perſuaſio. Naturā
 humanam non liberat, extra unum mediatorē dei &
 hominum, hominem Chriſtum Ieſum: ſine illo nemi
 ni ſalus eſt. Sicut ipſe fecit nos, & non ipſi nos: ita Pſal. 99.
 ipſe reſicit nos, & non ipſi nos. Ac ne ſibi facultas ho
 minis precium reparationis huius, uel poſt reſtitu
 tionem ſui, per opera uideretur iuſtiæ reſpensare,
 effuderunt ſe diuitiæ bonitatis dei in ipſa quorundā
 primordia paruulorum: in quibus nec præcædens eli
 gitur, nec ſequutura deuotio, non obedientia, nec di
 ſcretio, non uoluntas. De his enim loquor, qui mox
 ut nati ſunt, renaſcuntur: & rapti ab hac uita, æter
 næ beatitudini deputantur. Cum tamen innumerabi
 lis multitudo, eiſdem naturæ, eiſdem conditionis,
 in ſantuū, ſine regeneratione decedat. De qua dubita
 ri non poteſt, quod partem in dei ciuitate non habeat.
 Et ubi eſt illud, quod nobis quaſi contrarium, & non
 intelligentibus ſemper opponitur?

DE EO QVOD SCRIPTVM EST:

Qui uult omnes homines saluos fieri.

1. Timo. 2

QVOD DEVS OMNES HO-
mines uelit saluos fieri, & ad agnitio-
nem ueritatis uenire, Nunquid non
sunt de omnibus hominibus, qui à præ-
teritis generationibus usq; in hoc tempus sine dei co-
gnitione perierunt? Et si maioribus natu (quod non
recte dicitur) mala opera, quæ libero arbitrio com-
miserant, obfuerunt, quasi boni non mali gratia libe-
rentur, inter saluatos paruulos, & non saluatos par-
uulos, quæ meritorū potuit esse discretio? quid istos
introduxit in regnum dei? quid istos exclusit à dei
regno. Equidem si meritum consyderes, nõ una pars
saluari meruit, sed utraq; damnari. Quia omnibus
in Adæ præuaricatione prostratis, nisi quosdam ad-
sumeret misericors gratia, maneret super uniuersos
inculcata iustitia. Quæ autem sit discretionis istius
in secreto consilio dei causa uel ratio, & supra facul-
tatem humanæ cognitionis inquiritur, & sine fidei
diminutione nescitur: modo confiteamur neminem
immerito perdi, neminem merito liberari, & omni-
potentissimam domini bonitatem omnes saluare, &
omnes ad agnitionem ueritatis imbuere, quos uult or-
mnes fieri saluos, et ad agnitionē ueritatis uenire. Ni-
si enim ipso uocāte, docēte, saluāte, nemo uenit, nemo
eruditur,

eruditur, nemo saluatur. Quia & si indifferenter om-
 nibus hominibus iubentur predicare doctores, & i. Cori. 3.
 semē uerbi ubiq; deserere, tamē neq; qui plātat, neq;
 qui rigat est aliquid, sed q incrementū dat deus. Vn-
 de cum Apostoli gentibus Euangelium predicare cœ-
 pissent, de parte quadā eorum, qui audierāt, scriptura Act. 13.
 cōmemorat, dicens: Audientes autē gētes gauisæ sunt,
 & glorificabant uerbū dei, & crediderunt quotquot
 erant præordinati ad uitā eternā. Et alibi: Cū multæ
 mulieres audirent Paulū docentē, quædā inquit mu- Act. 16.
 lier nomine Lydia, purpuraria ciuitatis Tyatyro-
 rum, colens deum, audiuit: cuius dominus aperuit cor
 ut intenderet his, quæ dicebātur à Paulo. Et rursum
 eo ipso tēpore, quo ad omnes gētes prædicatio Euan-
 gelij mittebatur, quædam loca Apostolis adire prohibe-
 batur ab eo, qui uult omnes homines saluos fieri, et
 ad agnitionem ueritatis uenire. Multis utiq; in illa re
 tardatis atq; auersis Euangelij mora, sine agnitione
 ueritatis & sine regenerationis consecratione mori-
 turis. Dicat ergo scriptura quod gestum est: Tran-
 seuntes autem, inquit, Phrygiam & Galatiæ regio= Act. 16.
 nem, uenti sunt à sancto spiritu loqui uerbū in Asia.
 Cum uenissent autem in Mysiam, temptabāt ire in Bi-
 thyniam, & non permisit illos spiritus Iesu. Quid
 autem mirum, si inter ipsa Euangelicæ prædicatio-
 nis exordia, non poterant ire Apostoli, nisi quo eos

EPISTOLA PROSPERI DE

spiritus dei ire uoluisset, cū uideamus plerasq; gentes modo primū Christianæ gratiæ fieri cœpisse partia-
pes, Aliās autē nullū adhuc odorē boni istius attigisse? An dicendum est, uoluntati dei humanas ob-
sistere uoluntates, & tam feros, tamq; intractabiles ho-
rum hominum mores, ut Euangelium ideo non audi-
ant, quia prædicationi, impia corda non pateant? Et
quis istis corda mutauit, nisi qui finxit singillatim cor-
da eorum? Quis huius rigoris duriciem ad obedi-
di molliuit affectum, nisi qui potens est de lapidibus

Matt. 3. Abrahæ filios excitare? Et quis dabit prædicantibus
intrepidam, illæsamq; constantiam, nisi ille, qui ait

Act. 18. Paulo: Noli timere, sed loquere, & ne taceas: pro-
pter quod ego sum tecum, & nemo apponetur tibi
ut noceat tibi: quoniam populus est mihi multus in hac
ciuitate? Puto autem quod nemo audeat dicere ullam
mundi gentem, ullam terræ prætermittendam esse
regionem, in qua non sint ecclesiæ tabernacula dila-

Psal. 2. tanda, Dicente deo ad filium: Postula à me & dabo
tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam

Psal. 21. terminos terræ. Et iterum: Reminiscantur & conuer-
tentur ad dominum uniuersi fines terræ. Et adora-
bunt in conspectu eius omnes patriæ gentium. Dicen-

Mat. 24. te quoq; ipso domino: Prædicabitur hoc Euangelium
in uniuerso mūdo in testimoniū omnibus gentibus, &
tūc ueniet finis. Quæcunq; ergo gētes nondū audie-

runt

runt, audient Euangelium, & credent quotquot ex
 eis præordinati sunt in uitam æternam. Non enim
 alij uenient in consortium hereditatis Christi, quam
 qui ante constitutionem mundi electi sunt, & præ-
 destinati atque præsciti, secundum propositum eius,
 qui omnia operatur secundum consilium uoluntatis
 sue. Confiteamur igitur opera domini, & glorifi-
 cemur misericordias eius. Nec impatienter feramus,
 quod, quæ, aut quanta sint electionis uasa, non noui-
 mus. Quia & in anterioribus seculis, quando de uni-
 us gentis populo dicebatur: Notus in Iudæa deus, in
 Israël magnum nomen eius: futura gentium latebat
 electio, & postmodum innotuit, quod reuelatum an-
 te non fuerat: sicut dicit Apostolus: Quod alijs ge-
 nerationibus non est agnitum filijs hominum, sicut
 nunc reuelatum est sanctis Apostolis eius, & Pro-
 phetis in spiritu, esse gentes coheredes, & concor-
 porales, et participes promissionis in Christo Ie-
 su. Et in actibus Apostolorum: Obstupuerunt, inquit,
 ex circumcisione fideles, qui uenerant cum Petro,
 quia & in nationes gratia Spiritus sancti effusa est.
 Si enim hoc consilium uocationis sue dominus quam-
 diu uoluit abscondit ac distulit, et quando uoluit re-
 uelauit, sanctisq; eius ignorantia ista non nocuit, cur
 spei nostre obesse credimus, si in quo numero, qui-
 bus uel hominibus uasa misericordie in gloriam præ-
 parantur,

Psal. 79.

Ephes. 3.

Actu. 10.

EPISTOLA PROSPERI DE

parantur, occulitur? Cum tamen constet regnum cœlorum omnes ingressuros bonos, hoc eis donante dei gratia: & nullos ingressuros malos, hoc ipsorum merite nequitia. Nimiū uero inepte, nimiumq; incōsyderate ab aduersantibus dicitur, quod per hanc dei gratiā libero nihil relinquatur arbitrio. Quāuis enim in paruulis baptismum transeuntibus, manifestissime nullum opus, nullusq; appetitus eorum uolūtatis existat: & plerosq; utētes quidem libero arbitrio, sed auersos à uero deo, uitamq; in flagitijs exigentes, liberatrix regeneratio in ipso exhalandi spiritus sine sanctificet: tamen si eam filiorū dei partē, quæ ad pietatis opera reseruat, pio cōsyderamus intuitu, nōne in eis nō peremptum inueniemus liberū arbitriū, sed renatū? Quod utiq; cum solū esset sibiq; permisum, non nisi in suam perniciem mouebatur. Ipsum enim se excœcauerat, & ipsum se illuminare non poterat. Nunc autē idem arbitriū cōuersum est, nō euersum. Et donatū est ei aliter uelle, aliter sapere, aliter agere, & incolumitatē suam non in se, sed in medico collocare. Quia necdum tam perfectā uitur sanitatē, ut ea, quæ ei nocuerant, nequeant iam nocere: aut ab insalubribus possit iam uiribus suis temperare. Prōinde homo, qui in libero arbitrio fuit malus, in ipso libero arbitrio factus est bonus: sed per se malus, per deum bonus. Qui cum ita in illum initialem honorem

alio

alio initio reformauit, ut ei nō solum culpā male uo-
 luntatis & actionis remitteret, sed etiā bene uelle, be-
 ne agere, atq; in his pmanere donaret. Omne enim,
 inquit, apostolus Iacobus, datū optimum, & omne do- Iacobi. 1.
 nū perfectū desursum est, descēdens à patre luminū.
 Qui quale sit liberū arbitrium, quod humano spiritu
 agitur, & quale sit quod à deo regitur, euidenter o- Iacobi. 3.
 stendit, dicēs: Quod si zelum amarū habetis, & con-
 tentiones in cordibus uestris, nolite gloriari aduersum
 ueritatem, & mendaces esse. Nō est ista sapientia de
 sursum descendens, sed terrena, animalis, diabolica.
 Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia & o-
 mne opus prauum. Quæ autem desursum est sapien-
 tia, primum quidem pudica est, dein de pacifica, mode-
 sta, suadibilis, plena misericordiæ & fructibus bonis,
 non dijudicans, sine simulatione. Quicunq; ergo his
 uirtutibus student atq; inherent, nō sua, sed superna
 sapiētia illustrati sunt. Quoniā dominus dat sapien- Prouer. 2
 tiam, & à facie eius scientia et intellectus. Et hæc eo-
 rū uerissima gloria est, si nō in se, sed in domino glo-
 riātur. Ea autē quæ de Fato, et de duabus massis, dua-
 busq; naturis, stultissimo mēdaō, intēti uiri iniuriæ,
 iactant, neque ipsum quidem onerant, in cuius li-
 bris copiosissime huiusmodi destruuntur errores: nec
 nos perturbant, qui tales opiniones cum suis autho-
 ribus execramur. Sed uideant quomodo se à dedeco-
 re istius exuant falsitatis, qui possunt tam inepta
 b 4 confingere,

EPISTOLA PROSPERI DE

confingere, si hi, quorum abutūtur auribus, aliquantum diligentiae ad cognoscēda ea, quae praestantissimi minister gratiae disputauit, intenderint. Licet omnem istius inquisitionis moram, ipsi, qui haec loquuntur, praenire deberent, proferēdo atq; explicando libros, ullam'ue eorum particulā demonstrando, quam per dubium saltem intellectum tali interpretationi obnoxium uir sanctus ediderit. Sed prorsus nihil apud nos tale audierūt, nihil tale legerunt: quia non fāto quicquam geri, sed omnia dei iudicio nouimus ordinari. Nec ex duabus massis, duabus'ue naturis, sed ex una massa, quae est caro primi hominis, unam scimus omniū hominū creatā, creatiq; naturam. Et eandē per ipsius primi hominis liberū arbitrium, in quo omnes peccauerunt, esse prostratam: nec ullo modo ab aeternae mortis debito liberam, nisi eam ad imaginem dei secundae creationis Christi gratia reformauerit, liberumq; eius arbitrium agendo, sperando, auxiliando, & usque in finem praecundo serauerit. Vnde, quia perspicit sanctitas tua, si tamen sermonis mei nō obsistit obscuritas, frustra quosdam de nobis conqueri: & omnes illas ineptas criminationes, ad exasperandos, auertendosq; animos eorum, quibus aliud uolunt persuadere, contexi. Confide ergo in uirtutem misericordiae dei: quoniam haec contradictio, sicut in alijs mundi partibus, ita & in his

LIBERO ARBITRIO AD RVFL II

his regionibus conquiescit: ut predicatio summi hoc
tempore in ecclesia uiri, etiam ab his, à quibus ad
presens reuellitur, adiuuetur. Tu autem dilectissime
& uenerandissime mihi frater, si uere de his quæstio-
nibus instrui desyderas, sicut desyderare te cõuenit,
ipsis beati Augustini disputationibus cognoscẽdis im-
pende curam: ut in confitenda dei gratia defecati si-
mam ac saluberrimam Euãgelicæ Apostolicæq; do-
ctrinæ intelligentiam consequaris. Gratia dei
& pax domini nostri Iesu Christi custo-
diat te in omni tempore, & per uia
ueritatis dirigat in uitam
eternam.

Explicit Epistola Prosperi ad Rufinum, de
gratis & libero arbitrio.

b

s

Responsio

I PRAEFATIO PROSPERI IN
responsiones ad Capitula Gallorum.

DOCTRINAM, quam sanctae me-
moriae Augustinus episcopus contra Pe-
lagianos, inimicos gratiae Christi, & li-
beri arbitrij decōptores, per multos an-
nos apostolicae asseruit, literisq; mandauit, quibus-
dam uisum est aut nō intelligendo, aut intelligi eam
nolendo, reprehendere. Et hoc quasi compendium
cognitionis his, qui iudicio eorum ducebantur, asser-
re: ut quae in libris praedicti uiri damnabilia repper-
risse iactabant, breuium capitulorum in diculis pu-
blicarent: taliq; cōmento & detestationē eius, quem
impeterent, obtinerent: & ab his, quae infamassent,
curā exterriti lectoris auerterent. Ne ergo hanc per-
suasionem temere quis recipiat, & talem putet sen-
sum scriptis catholici inesse doctoris, qualem eum,
qui frustra calumniantur, ostentant, singulis capitul-
lis quaedam rationis titulo praenotarum, breui, & ab-
soluta professione respondeo. In nullo recedens à tra-
mite earum definitionū, quae in sancti uiri disputati-
onibus continentur: ut facile uel tenuis diligentiae ad-
uertat inspector, quā iniustis obprobrijs catholici pra-
dicatoris memoria carpatur. Et in quod peccatum ca-
dant, qui aliena instigatione cōmoti, scriptorem cele-
berrimi nominis, prōptius habeāt culpā, quā nosse.

Finis praefationis.

INCIPIT¹²

VNT CAPITVLA CALVMNIAN/
TIVM GALLORVM, QVI/
BVS ET RESPON=
DE TVR.

OBIECTIO. *Capitulum Primum.*

QUod ex prædestinatione dei, ue-
lut fatali necessitate, homines ad
peccata cōpulsī, cogantur in mortem.

RESPONSIO.

PRAEDESTINATIONEM
dei nullus catholicus negat: fatalē autē
necessitatem, multi, etiā nō Christiani,
refutant. Peccatum ergo ad mortē tra-
hit, sed ad peccandum neminem deus cogit. Nemini
enim mandavit impie agere: ut, odisti domine omnes
qui operantur iniquitatem, perdes eos qui loquun-
tur mendaciū. Proinde qui prædestinationis nomine
fatū prædicat, tam nō est probāndus, quā qui fati no-
mine ueritatē prædestinationis infāmat. Fati enim
opinio uana est, et de falsitate cōcepta. Prædestinatio-
nis autē fides, multa sanctarum autoritate scriptur-
rarum

Psalm.

RESPONSIONES AD

varum munita est: cui nullo modo fas est ea, quæ ab hominibus male aguntur, adscribi: qui in procliuitate cadendi non ex conditione dei, sed ex primi patris præuariatione uenerunt. De cuius pœna nemo liberatur, nisi per gratiam domini nostri Iesu Christi preparatam, & prædestinatã in æterno consilio dei ante constitutionem mundi.

OBIECTIO. Capitulum Secundum.

Quod ab eis, qui non sunt prædestinati ad uitã, non auferat percepta baptismi gratia originale peccatũ.

RESPONSIO.

QUONIAM OMNIS HOMO, qui credens in patrem & filium & spiritum sanctum, regeneratur in baptismo, tam à proprijs peccatis, quæ mala uoluntate & actione contraxit, quàm ab originali, quod à parentibus traxit, absoluitur. Sed relapsum post baptismum ad infidelitatem & impios mores, qui negat originali peccato fuisse purgatum, tam falsa opinatur, quàm qui eundem adserit, non æterna morte esse damnandum. Qui enim recedit à Christo, & alienus à gratia finit hanc uitam, quid nisi in perditionem cadit?

Sed

Sed non in quod remissum est, recedit, nec in originali peccato damnabitur: qui tamen propter postrema crimina ea morte afficietur, quæ ei propter illa, quæ remissa sunt, debebatur. Quod quia dei præscientiam nec latuit, nec sefellit, sine dubio talem nunquam elegit, nunquam prædestinavit, & periturum nunquam ab æterna perditione discreuit.

OBIECTIO. Capitulum Tertium.

QUOD non prædestinati ad uitam, etiam si fuerint in Christo per baptismum generati, & pie iusteq; uixerint, nihil eis prosit, sed tã diu reseruentur donec ruant & pereant. Nec ante eos ex hac uita, q̄ hoc eis cõtingat, auferri.

RESPONSIO.

ASANCTITATE ad immundiciã, à iustitia ad iniquitatẽ, à fide ad impietatem plerosq; transire nõ dubiũ est: & tales ad prædestinationem filiorum dei, coheredum Christi, non pertinere certissimum est. Quod ergo huiusmodi in hæc prolapsi mala, sine correctione penitentia defecerunt, nõ ex eo necessitatem pereundi

RESPONSIONES AD

pereundi habuerunt, quia prædestinati non sunt: sed
 ideo prædestinati nō sunt, quia tales futuri ex uolun-
 taria præuacatione præsciti sunt. Quod autem illos
 non eo tempore, quo in fide recta & bonis moribus
 erant, ab hac uita abstulit, ad occulta eius iudicia, quæ
 tamen nunquam sunt iniusta, referendum est. Quis
 enim nesciat intra unam cōditionem mortalitatis hu-
 manæ, ab unius horæ infantia, usq; ad annosissimam
 senectutem, exitus morientium, impari ætatis sine ua-
 riari? Neq; cuiusquam animam uel tardius quàm de-
 us uoluerit, à corpore quod uiuificat, abcedere? Si
 ergo aliquis in uitæ suæ longitudine deseruit deum,
 bono, quod erat ex deo, male usus est. Nam longæui-
 tas non est nisi ex deo. Et quod ex deo est, non nisi
 bonum est: & quod bonum est, mali causa non est.
 Non itaq; recte opinatur, qui putat prorogatore[m]
 uitæ, lapsuris authorem esse peccati. Cum utiq; non
 peccatum sit diu uiuere, sed male uiuere: quod etiam
 in paucorum annorum ætate fieri potest. Igitur sicut
 bona opera ad inspiratorem eorum deum, ita mala
 ad eos sunt referenda qui peccant. Non enim relictī
 sunt à deo ut relinquerent deum, sed reliquerunt &
 relictī sunt, & ex bono in malum propria uoluntate
 mutati sunt? Atq; ab hoc licet fuerint renati, fuerint
 iustificati, ab eo tamen, qui illos tales præsciuit, non
 sunt prædestinati.

OBIECTIO. Capitulum Quartum.

Quod non omnes homines uocentur ad gratiam.

RESPONSIO.

Non omnes uocari ad gratiã eos, quibus omnibus Euangelium prædicatur, non recte dicitur, etiamsi sint qui Euangelio nõ obaudiãt: nisi ad eos respiciatur, quibus nondum sacramentum crucis Christi, & redemptio sanguinis eius innotuit. Quia etiamsi constaret, quod iam in uniuersis nationibus, & omnibus finibus terræ totus mundus Euãgelium recepisset (quod utiq; futurum uerissime prænunciatum est) nõ esset tamen dubium, à tempore resurrectionis domini, usq; ad præsentem ætatem fuisse homines, qui ab hac uita sine Euangelij cognitione transierint: de quibus dici possit, quod uocati non sint, quia nec spem uocationis audierint. Quod si quisquam hanc uocationis plenariam generalitatẽ, ita semper asserit celebratam, ut ab ascensione domini in cœlum, ne unus quidẽ annus effluerit, intra quem non ad omnes prædicatio missa peruenerit, uideat quomodo tunc Asianos uocatos probet, quando Apostoli (sicut scriptum est) uenturi sunt ab spiritu sancto, loqui uerbum dei in Asia: Act. 16.

RESPONSIONES AD

Mat. 24.

aut Bithynios . Ad quos iisdem Apostoli temptabant ire, & non permisit eos spiritus Iesu . Videat etiam quomodo tueatur denuntiationem ipsius ueritatis dicentis: Prædicabitur hoc Euāgelium in uniuerso orbe in testimonium omnibus gentibus, & tunc ueniet finis. Nutat namq; (quod dici nefas est) fides uerbi, si ante quadringentos annos Euangelio impletus est mundus, & adhuc domini differtur aduentus. Postremo respiciantur etiam inter Christianos populos tot milia paruulorū, qui ab hac uita sine baptismo transierunt, & aliquo modo probentur uocati, quibus nec plantator prædicare, nec rigator potuit subuenire.

OBIECTIO. Capitulum Quintum.

Quod qui uocati sunt, nō equaliter sint uocati, sed alij ut crederēt. etc.

RESPONSIO.

IUOCATIO in Euangelij tantum prædicatione intelligatur, non ueraciter dicitur, quod alijs atque alijs, aliter atque aliter prædicetur: cum unus sit deus, una fides, una regeneratio, una promissio. Si autem ad effectum plantationis & rigationis aspiciatur, aliud actum est cum eis, quorum exteriores aures corporali uoce pulsatae sunt: aliud in eis, quorum interiorum

CAPITVLA GALLORVM 15

interiorem sensum deus aperuit, et in quorum corde
 posuit fidei fundamentum, dilectionisq; seruorem.
 Quosdam autē ideo uocatos dicere ut nō crederent,
 nimis absurdum est: quasi uocatio eis causa infelici-
 tatis extiterit, & prædicatio fidei fecerit infideles.
 Quāuis enim dispensatores uerbi dei quibusdam sint
 (sicut scriptum est) Odor mortis ad mortem: deo ta-
 men bonus Christi sunt odor, qui prædicant Christū
 crucifixum, Iudeis quidem scandalum, Gentibus au-
 tem stultitiam. Ipsis autem uocatis Iudæis et Græcis,
 Christum dei uirtutem & dei sapientiam. Quod er-
 go prædicatus Christus crucifixus, Iudæis erat scan-
 dalum, & gentibus stultitia, humanæ uoluntatis faci-
 ebat auersio. Quomodo uero ipsis uocatis Iudæis et
 Græcis, Christus erat dei uirtus & dei sapientia, di-
 uinæ gratiæ præstabat operatio.

2. Cor. 2.
 1. Corin. 2.

OBIECTIO. Cap. SEX.

QUOD liberum arbitriū in homine
 nihil sit, sed, siue ad bonū, siue ad
 malū, prædestinatio dei in hominibus
 operetur.

RESPONSIO.

LIBERVM ARBITRIVM nihil es-
 se, uel non esse, perperam dicitur: sed an-
 te illuminationem fidei in tenebris eam et
 in umbra

RESPONSIONES AD

in umbra mortis agere, non recte negatur. Quonia
 am prius quam à dominatione diaboli per dei gratiã
 liberetur, in illo profundo iacet, in quod se sua liberi
 tate demersit. Amat ergo languores suos, & pro sa
 nitate habet, quod egrotare se nescit, donec prima
 hæc medela conferatur egroto, ut incipiat nosse quod
 langueat, et possit opem medici desiderare qua sur
 gat. Iustificatus itaque homo, id est, ex impio pius fa
 ctus, nullo præcedente bono merito accipit aonum,
 quomodo adquirat & meritiũ: ut quod in illo inchoa
 tum est per gratiam Christi, etiam per industriam li
 beri augeatur arbitrij, nunquam remoto adiutorio
 dei, sine quo nec proficere nec permanere in bono
 quisquam potest. Prædestinationem autem dei, siue
 ad bonum siue ad malum, in hominibus operari, in=
 eptissime dicitur, ut ad utrunq; homines quædam ne
 cessarias uideatur impellere: cum in bonis uoluntas sit
 intelligenda de gratia: in malis autem uoluntas intel
 ligenda sine gratia.

OBIECTIO. Cap. VII.

Quod deus quibusdam filijs suis,
 quos regenerauit in Christo,
 quibus fidem, spem, dilectionem dedit,
 ob hoc

ob hoc nō det perseverantiam, quia nō
sunt à massa perditionis præsciētia dei,
& prædestinatione discreti.

RESPONSIO.

IX REGENERATIS in Chri-
sto Iesu, quosdam, relicta fide & pijs
moribus, apostatate à deo, & impiam
vitam in sua auersione finire, multis
(quod dolendum est) probatur exemplis. Sed ho-
rum lapsum deo ascribere, immodicæ prauitatis est:
quasi ideo ruina ipsorum impulsor atque author est,
quia illos ruituros propria ipsorum uoluntate præ-
sciuit: & ob hoc a filijs perditionis nulla prædesti-
natione discreuit. Nam quomodo eos haberet præor-
dinata in Christo electio, cum dubium non sit, ido-
neam dei esse perseverantiam in bono usque ad fi-
nem, quam isto ex eo ipso, quod nō perseverauerūt,
nō habuisse manifestum est. Non est calumniam
deo quare istis non dederit quod alijs dedit: sed con-
futuendum est, & misericorditer eum dedisse quod
dedit, & iuste non dedisse quod non dedit. Ne
quemadmodum ex libero arbitrio oritur causa la-
bendi, ita ex ipso uideatur & standi: cum illud hu-
mano

RESPONSIONES AD
mano fiat opere, hoc diuino impleatur ex munere.

OBIECTIO. Cap. Octa.

Quod nō omnes homines uelit de
us saluos fieri, sed certum nume-
rum prædestinatorum.

RESPONSIO.

I CIRCA uniuersitatem generis hu-
mani saluandam, & in agnitionē ueri-
tatis uocandā, ita indifferens per omnia
secula asserēda est uolūtas dei, ut usque

quaq; neminē hominū prætermisise monstretur, im-
penetrabilis iudiciorum dei altitudo pulsatur. Quas
re enim in præteritis seculis dimiserit deus omnes
gētes ingredi uias suas, quādo Iacob elegit sibi domi-
nus: & non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua
non manifestauit eis: Et cur qui aliquando non popu-
lus, nunc autem populus dei sit: & quorum aliquan-
do non misertus est, nunc autem miseriatur: Et ubi
dictum est, nō plebs mea uos, ibi uocētur filij dei uiui:
& , quare quod quærebat Israel non sit consecutus,
electio autem cōsecuta est, cæteri uero excæcati sunt,
impossibile est comprehendere, et periculose curiosi-
tatis est quærere: cum tamen, quod nulla sit apud de-
um ini-

Psal. 134.

Psal. 147.

1. Petr. 2.

Osce. 2.

Rom. 11.

2. Par. 19

CAPITVLA GALLORVM. 17

um iniquitas, nemini liceat ignorare: nec alia gratia, aut alia fide, quenquam hominum siue ante legem, siue legis tempore iustificatum esse credendum sit, quàm hac eadem, per quã dominus noster Iesus Christus secundum consilium uoluntatis suæ, in fine seculorum uenit quærere & saluare quod perierat. Causas uero operum & iudiciorum dei, qui ex toto ad humanas uoluntates & actiones refert, quas tamen in paruulorum adoptione aut abdicatione non inuenit, et dispensationes dei ex liberi arbitrij uult mutabilitate uariari, profitetur sibi scrutabilia iudicia dei, & uestigabiles uias eius. Et quod doctor gentiũ Paulus non audebat attingere, hic se æstimat reseratum posse uulgare. Quodq; non minoris impietatis est, ipsam gratiam, qua saluamur, aut bonis meritis docet rependi, aut malis adfirmat arceri. Remoto ergo obscurarũ turbine quæstionum, ad reuelata nos gratiæ latitudinem conferamus. Dicamusq; cum Apostolo, quomodo deus uult omnes homines saluos fieri, & in agnitionem ueritatis uenire. Et iterum dicamus cũ Apostolo: qui est saluator omniũ, maxime fideiũ. Et audiamus dominũ dicentẽ Apostolis suis: Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docentes eos quæcunque mandauì uobis. Audiamus quoq; ad Abraham promissionem dei dicentis: In semine tuo bene-

Matt. 18.

Rom. 11.

1. Timo. 2

1. Timo. 4

Matt. 28.

Gene. 26

RESPONSIONES AD

tuos benedicentur omnes tribus terræ. Et si filij promissionis sumus, non hæsitemus diffidentia, sed cum patre nostro Abraham demus gloriam deo, et plenissime credamus, quoniam quod promisit, potens est & facere. Audiamus Dauid prophetantem: Commemorabuntur & conuertentur ad dominum uniuersifines terræ, & adorabunt in cōspectu eius omnes patriæ gentium. Et alibi: Benedicentur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum. Et alibi: Omnes gentes quascunq; fecisti, uenient & adorabunt coram te domine, & glorificabunt nomen tuum. Quæ promissiones, quia uerissimæ sunt, nec possunt ex ulla parte nutare, in his implentur, qui salui fiunt per uniuersos fines terræ: quoniam quod promisit deus, potens est & facere. Hæc ergo est illa totius humani generis adsumptio, hæc filiorum dei adoptio, hæc Gentium plenitudo, præscita & prædestinata in Christo ante constitutionem mundi, hæc est Hierusalem. quæ ab initio usq; in finem lapidibus uis & electis edificatur, ut ciuitas fundata in ipso angulari lapide Christo Iesu, in quo omnis edificatio constructa, crescit in templum sanctum in domino. De his lapidibus nihil eijcitur, nihil minuitur, nihil rapitur. Veritas enim dicit: Omne quod dat mihi pater ueniet ad me, & eum qui uenit ad me non eijciam foras.

Psal. 21.

Psal. 71.

Psal. 85.

Rom. 4.

Ioan. 6.

am foras. Et iterum: Non creditis, quia non estis de Ioan. 10.
 ouibus meis. Oues meae uocem meam audiunt, &
 ego noui illas, & sequuntur me, & ego uitam aeter-
 nam do illis, & non peribunt in aeternum, nec quis-
 quam rapiet eas de manu mea. Omnium ergo ho-
 minum cura est deo: & nemo est, quem non aut
 Euangelica praedicatione, aut legis testificatio, aut ip-
 sa etiam natura conueniat. Sed infidelitatem homi-
 num, ipsis adscribamus hominibus. Fidem autem ho-
 minum, donum dei esse fateamur, sine cuius gra-
 tia nemo currit ad gratiam. Et cum ducentis qua-
 tuordecim sacerdotibus, quorum constitutionem con-
 tra inimicos gratiae dei totus mundus amplexus est,
 ueraci professione, quemadmodum ipsorum ha-
 bet sermo, dicamus, gratiam dei per Iesum Chri-
 stum dominum, non solum ad cognoscendam, ue-
 rumetiam ad faciendam iustitiam nos per actus sin-
 gulos adiuuare: ita, ut sine illa nihil uerae sanctaeque
 pietatis, habere, cogitare, dicere, agere ualeamus.
 Neque haec dona ita ex deo esse opinemur, ut quia ip-
 se naturae nostrae author est per conditionem, iam
 haec contulisse uideatur. Quia dedit quidem ab ini-
 tio hanc homini facultatem: sed omnes eam in illo ami-
 simus, in quo omnes peccauimus. Unde alia creatio-
 ne, alioque principio renouari egemus in Christo: in
 quo sumus noua creatura, nouumque signum: &

RESPONSIONES AD

per quem nobis, nullis bonis, & multis malis meritis
precedentibus, donatur, ut simus ex uasis iræ, uasa
misericordiæ.

OBIECTIO. Capitulum NONVM.

Quod nō pro totius mūdi redem-
ptione saluator sit crucifixus.

RESPONSIO.

NULLVS omnino est ex omnibus ho-
minibus, cuius natura in Christo domi-
no nostro suscepta non fuerit, quamuis
ille natus sit in similitudine carnis pec-
cati: Omnis autem homo nascatur in carne peccati.
Deus ergo dei filius, mortalitatis humanæ participans
factus absq; peccato, hoc peccatoribus & mortalibus
contulit, ut qui natiuitatis eius consortes fuissent,
uinculum peccati & mortis euaderent. Sicut itaq;
non sufficit hominum renouationi, natum esse homi-
nem Iesum Christum, nisi in ipso eodem, de quo ipse
ortus est, spiritu renascantur: sic non sufficit homi-
num redemptioni, crucifixum esse dominum Chri-
stum, nisi commoriantur ei, & consepeliantur in bap-
tismo. Alioquin nato saluatore in carne substantiæ
nostræ, & crucifixo pro omnibus nobis, non fuerat
necessarium

necessarium ut renasceremur, & similitudine mor-
 tis eius complantaremur: sed cum sine hoc sacramen-
 to, nemo hominum consequatur uitam æternam, non
 est saluatus cruce Christi, qui non est crucifixus in
 Christo. Non est autem crucifixus in Christo, qui non
 est membrū corporis Christi, qui non per aquā et spi-
 ritū sanctū induit Christū. Qui ideo infirmitate no-
 stra cōmunionem subiit mortis, ut nos in uirtute eius
 haberemus cōsortium resurrectionis. Cum itaq; rectis-
 sime dicatur saluator pro totius mundi redemptio-
 ne crucifixus, propter ueram humanæ naturæ su-
 sceptionem, & propter communem in primo homi-
 ne omnium perditionem: potest tamen dici pro his
 tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit. Di-
 cit enim Euangelista: quia Iesus moriturus erat pro
 gente, non tantum pro gente, sed etiam ut filios dei
 dispersos congregaret in unum. In sua enim uenit,
 & sui eum non receperunt. Quotquot autem rece-
 perunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Qui
 non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neq;
 ex uoluntate uiri, sed ex deo nati sunt. Diuersa ergo
 ab istis sors eorum est, qui inter illos censentur, de
 quibus dicitur, ut possit secūdum hoc dici redemptor
 mundi: dedit pro mundo sanguinem suum, & mun-
 dus redimi noluit: quia lucem tenebræ non receperunt.
 Et tenebræ receperunt: quibus dicit Apostolus:

Ioan. 11.

Ioan. 1.

c

s

Fuiſtis

RESPONSIONES AD

Ephe. 1. Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domo
Luce. 19. no. Ipse uero dominus Iesus, qui dixit se uenisse querere & saluare quod perierat, non ueni, inquit, nisi ad oues quæ perierant domus Israël. Neq; quia sunt
Gene. 21. semen Abrahamæ, omnes filij, sed in Isaac uocabitur tibi semen: id est, non qui filij carnis, hi filij dei: sed qui filij promissionis æstimantur in semine. In istis ergo sunt illi, de quibus dictum supra memorauimus: quia Iesus moriturus erat pro gente: non tantum pro gente, sed etiam ut filios dei dispersos congregaret in unum. Quia non solum ex Iudeis, sed etiam ex Gentibus, per eum, qui uocat quæ non sunt, tanquam quæ sunt, & qui dispersos Israël congregat, filij dei, filij promissionis in unam ecclesiam congregantur: ut impleatur quod promissum est Abrahamæ, cui dictum est: quod in semine eius benedicendæ essent omnes tribus terræ.

OBIECTIO. Cap. X.

Quod quibusdã Euãgelij prædicatione à domino subtrahat, nec percepta Euãgelij prædicatione saluentur.

RESPONSIO.

RI PROBARI POTEST, quod ex quo euangeliũ prædicatur, nemo prorsus

sus fuerit, cui Christiana gratia adnunciata non fuerit, non recte dicitur tacitum, quod ostenditur prædicatum. Si autem aliquo modo inueniuntur homines, quibus Euangelium non fuerit prædicatum, non potest dici sine iudicio dei factum: quod nefas est ideo reprehendi, quia non potest comprehendi.

OBIECTIO. Cap. XI.

Quod per potentiam deus homines ad peccata compellat.

RESPONSIO.

NVLLVS CATHOLICORVM dixit aut dicit, quod deus homines pie recteque uiuentes, per potentiam in peccata compellat, & innocentie humane, potestas diuina uim faciat, ut eam à proposito bonæ conuersationis excutiat. Non sunt dei opera ista, sed diaboli: cuius gaudium est ruina sanctorum: sed alleuat dominus omnes qui corruunt, & Psal. 144 erigit omnes elisos: quibus dat poenitentiam, ut resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenebantur ad ipsius uoluntatem. Cum uero aliquos à deo aut traditos desyderijs suis, aut obduratos legimus aut relictos,

RESPONSIONES AD

lictos, magnis peccatis suis hoc ipsos meruisse profiteremur: quia talia eorum crimina præceperunt, ut ipsi sibi poenas debuerint, quæ eis etiã supplicium uertent in reatum. Atq; ita nec de iudicio dei querimur, quo deserit meritos deseriri: & misericordiæ eius gratias agimus, quæ liberat non meritos liberari.

OBIECTIO. Cap. Duodeci.

Quod quibusdam uocatis, & pie iusteq; uiuentibus, ob edicta subtrahatur, ut obedire desistant.

RESPONSIO.

SI DEVS HOMINEM sibi obedientem à pietate deturbat, & bene currentem cadere facit, ergo pro bonis mala retribuit, & iniuste punit, quod ut fiat, impellit. Quid tam peruersum, quid tam insanum dici aut cogitari potest? Sed in talem sensum trabuntur, qui putant in omnibus hoc esse præscientiam dei, quod & uoluntatem: cum uoluntas eius nunquam uelit nisi bona, præscientia autem & bona nosat & mala: sed bona quæ aut & ipse faciat, aut etiam ut nos faciamus impertit: Mala autem quæ omnino ipse non fecit, neque fieri suasisit aut impulit. Vires itaque obedientie

obedientia non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non predestinauit: sed quia recessurum ab ipsa obedientia esse praeuidit.

OBIECTIO. Capit. XIII.

QUOD quidam homines non ad hoc à deo creati sunt, ut uitam adipiscerentur æternam, sed ut habitum tantummodo seculi presentis ornarent, & ad utilitatem nascerentur aliorum.

RESPONSIO.

UNIVERSOS HOMINES non ignoramus à deo singillatim creati: & de hac uniuersitate alios damnandos cum diabolo, alios regnandos esse cum Christo. Quod ergo etiam hi creatur, qui æternæ uitæ participes non erunt, nulla est culpa creatoris, qui naturæ author est, non uitæ, quod natura contraxit. Ornari autem etiam talium conditione mundi huius uarietatem quis non intelligat, qui uideat studijs & operibus quorundam impiorum tot commoda uitæ presentis instructa in inuentione

RESPONSIONES AD

in uentione artium, in extructione urbium, in constitutione legum, in consideratione populorum: Quod si queritur an de istis, quos à uera religione impius error auertit, aliquid boni profectibus sanctorum, & incrementis ecclesie prouidentia diuina contulerit, inspiciatur primum ipsa crux Christi: in qua magno scelebre Iudæorum misericors uoluntas dei, ut pro redemptione nostra unicus filius eius occideretur, impleta est. Inspiciatur Apostolorum gloriosa tollerantia, inter persequentium fremitus hac animi uoce ad deum clamantium: Conuenerunt ergo uere in ciuitate ista, aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem unxisti, Herodes & potius Pilatus, cum gentibus & populis Israël, ut facerent quæ manus tua & consilium prædestinauit fieri. Inspiciantur denique innumcrabilium martyrum palme, quibus de crudelissima infidelium seuitia felix est collata uictoria. Audiatur etiam Apostolus ecclesiam dei ad perseuerantiam pietatis instituens: In nullo, inquit, terreamini ab aduersarijs, quæ est illis causa perditionis, uobis autem salutis, & hoc à deo. Vobis enim donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patiamini. De illis quoque erroribus consulens nobis dei bonitas, sentiatur, quos deus in ecclesia contra ecclesiam permisit exurgere. Non uique eos creans aut fouens, sed per

Actu. 4.

Philp. 1.

per ipsos diligentiam filiorum suorum ad inquisitionem & custodiam ueritatis exercens, dicente Apostolo: Oportet haereses esse, ut probati manifesti fiant in uobis. Quis autem respiciens ad tenebras impiorum, & ad illuminationem filiorum, non ad gratias agendas deo, ex ipsa fiat collatione feruentior: & in ruina percuntium discat, in qua mala per liberum arbitrium rueret, nisi ei per dominum nostrum Iesum Christum dei gratia subueniret. 1. Cori. 11.

OBIECTIO. Cap. XIII.

Quod qui Euangelicæ prædicationi non credunt, ex dei prædeterminatione non credant. Et quod deus ita definit, ut quicumque non credunt, ex ipsius constitutione non credant.

RESPONSIO.

INFIDELITAS NON CREDENTIVM Euangelio, nequaquam ex dei prædeterminatione generatur. Bonorum enim deus author est, non malorum,

RESPONSIONES AD

Psal. 14. malorum. Prædestinatio igitur dei semper in bono est, aut ad retributionem iustitiæ, aut ad donationem pertinentens gratiæ. Vniuersæ enim uia domini misericordia & ueritas. Proinde infidelitas non credentium, non ad constitutionem dei, sed ad præscientiam referenda est. Quæ non ideo necessitatem non credendi intulit, quia falli de ea, quæ futura erat, infidelitate, non potuit. Fides autem et charitatis opera, atq; in eis usque in finem perseuerantia, quia homini per dei gratiam conferuntur, recte & ista, & quæ eis retribuenda sunt, prædestinata dicuntur: ex autoritate Apostoli, qui ait: Gratia dei salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis, sed dei donum est. Non ex operibus, ne forte quis extollatur. Ipsius enim sumus figmentum, creati in operibus bonis, quæ præparauit deus ut in illis ambulemus. Tam ergo in errore est, qui infidelitatem impiorum ad dei constitutionem refert, quàm qui fidei iustitiæq; sanctorum, non deum profitetur authorem. Qui enim quod acceperat perdidit, nõ inde id recipit unde perdidit, sed ab illo recipit quod habeat, à quo quod amisit, acceperat.

OBIECTIO. Cap. XV.

Quod idem sit præscientia quod prædestinatio.

Responsio.

RESPONSIO.

VI PRAESCIENTIAM dei in nullo ab ipsius praedestinatione discernit, quod tribuendum est deo de bonis, hoc ei etiam de malis conatur ascribere. Sed cum bona ad largitorem, cooperatoremque eorum deum, mala autem ad uoluntariam rationalis creatoris nequitiam referenda sint, dubium non est, sine ulla temporali differentia deum & praescisse simul & praedestinasse, quae ipso erant authore facienda, uel quae malis meritis iusto erant iudicio retribuenda. Praescisse autem tantummodo, non etiam praedestinasse, quae non ex ipso erant causam operationis habitura. Potest itaque sine praedestinatione esse praescientia. Praedestinatio autem sine praescientia esse non potest. Quamuis ergo ad omnes obiectiones seu querulae imperitiae, seu fallacis inuidiae, planissime ac plenissime, quantum dominus dedit, existimem esse responsum, Professionem tamen sensus nostri etiam in breuia coartemus: ut sub paucorum uerborum simplicitate, magis magis que appareat, nos, quod de supra scriptis capitulis intellegimus, nulla circumloquendi arte praetexere, sed absolute ac libere, et praua respuere, & consensum probabilibus non negare.

RESPONSIONES AD
SENTENTIA SVPER PRIMO.

De singulis capit. **Q**UIS QVE igitur ex prædestinatiõe dei, uelut fatali necessitate homines in peccata cõpulsos, cogi dicit in mortẽ, nõ est catholicus. Singula. Nullo enim modo prædestinatio dei iniquos facit. Sententiã. neque cuiusquã omnino est causa peccati.

SENTENTIA SVPER II.

ITEM, qui dicit quod ab his qui nõ sunt prædestinati ad uitã, nõ auferat percepta baptismi gratia originale peccatũ, non est catholicus. Sacramentum enim baptismatis, quo omnia prorsus peccata delentur, etiam in eis uerum est, qui non sunt in ueritate mansuri, & ob hoc ad uitam ueram non sunt prædestinati.

SENTENTIA SVPER III.

ITEM, qui dicit quod non prædestinati ad uitã, etiam si fuerint in Christo baptismate regenerati, & pie iusteq; uixerint, nihil eis proffit, sed tam diu reseruẽtur donec ruant; nec ante eos ex hac uita, quã hoc eis contingat, auferri, tanquam ad constitutionem dei talium hominum ruina referenda sit, non est catholicus. Quia non ideo deus tempus ætatis cuiquã prolongauit, ut diu uiuendo conrueret, & à fide recta in sua longeuitate deficeret: eum inter beneficia dei numeranda sit ipsa longeuitas.

uitas, qua homo melior debuit esse, nō peior.

SENTENTIA SVPER IIII.

ITEM, qui dicit quod non omnes uocentur ad gratiam, Si de his loquitur, quibus Christus adnuntiatus non est, reprehendi non debet: quia sanus quidem in omnes fines terræ Euangelium destinatum, sed non putamus iam in omnibus terræ finibus prædicatum. Nec possumus dicere quod ibi sit gratiæ uocatio, ubi matris ecclesiæ adhuc nulla est regeneratio.

SENTENTIA SVPER V.

ITEM, qui dicit quod qui uocati sunt, nō æquale liter uocati sint, sed alij ut crederent, alij ut non crederent, quasi cuiquam uocatio causa fuerit non credendi, non recte dicit. Quamuis enim fides non sit nisi ex dei dono, & hominis uoluntate: infidelitas tamen non est, nisi ex sola hominis uoluntate.

SENTENTIA SVPER VI.

ITEM, qui dicit quod liberum arbitrium in homine nihil sit, sed siue ad bonū siue ad malū prædestinatio dei in hominibus operetur, nō est catholicus. Arbitriū enī hominis gratia dei nō abolet, sed adolet, et ab errore in uiam reuocat ac reducit. Vt quæ sua libertate erat prauū, spiritu dei agente sit rectū. Prædestinatio quoque dei semper in bono est: quæ peccatum,

RESPONSIONES AD

catum, sola hominis uoluntate commissum, aut remittendum nouit cum laude misericordiae, aut plerumque extendendum cum laude iustitiae.

SENTENTIA SVPER VII.

ITEM, qui dicit quod deus quibusdā filiis suis quos regenerauit in Christo, quibus fidē, spem, dilectionē dedit, ob hoc perseuerāciam non dederit, quia à massa perditionis praescientia dei, & praedestinatione non sint discreti: Si hoc uult firmare, quod deus huiusmodi homines in bonis, quae donauerat, noluerit permanere, & ipse eis causa auersionis extiterit, contra iustitiā dei sentit. Quāuis enim omni potentia dei potuerit uires standi praebere lapsuris: gratia tamē eius nō prius eos deseruit, quā ab eis desereretur. Et quia hoc ipsos uolūtaria facturos defectione prauidit, ideo in praedestinationis electione illos non habuit.

SENTENTIA SVPER VIII.

ITEM, qui dicit quod non omnes homines uelit deus saluos fieri, sed certum numerum praedestinatorum: Durius loquitur, quā loquēdum est de altitudine inscrutabilis gratiae dei: qui & omnes uult saluos fieri, atque in agnitionem uenire ueritatis: & uolūtatis suae propositum in eis implet, quos praescitos

praescitos praedestinavit, praedestinos uocauit, uo-
 catos iustificauit, iustificatos glorificauit. Nihil a-
 mittens de plenitudine gentium, & de omni semi-
 ne Israel, cui praeparatum est in Christo regnū eter-
 num ante cōstitutionem mundi. Ex toto enim mun-
 do totus mūdus elegitur, et ex omnibus hominibus,
 omnes homines adoptantur. Nec potest ullo modo
 per infidelitatem atque inobedientiam multorum,
 dei promissio uacillare, dicētis ad Abraham: In se- Gen. 16.
 mine tuo benedicentur omnes gentes. Quod autem
 promisit deus, potens est & facere: ut & qui saluan-
 tur, ideo salui sint, quia illos uoluit deus saluos fieri:
 & qui pereunt, ideo pereant, quia perire meruerūt.

SENTENTIA SVPER IX.

ITEM, qui dicit quod non pro totius mundi re-
 demptione saluator sit crucifixus: non ad sacra-
 menti uirtutem, sed ad infidelium respicit partem:
 cum sanguis domini nostri Iesu Christi precium tot-
 tius mūdi sit. A quo precio extranei sunt, qui aut de-
 lectati captiuitate, redimi noluerūt: aut post redem-
 ptionem ad eandem sunt seruitutē reuersi. Nō enim
 cecidit uerbum domini, neque euacuata est mundi
 redemptio. Quia & si non cognouit mundus deum
 in uasis irae, cognouit tamen mundus deum in uasis
 misericordiae. Quae deus nullis eorum bonis meritis

RESPONSIONES AD
præcedētibus, cruit de potestate tenebrarū, & transf
tulit in regnum filij dilectionis suæ.

SENTENTIA SVPER X.

ITEM, qui dicit, quod quibusdam Euangelij
prædicatio à domino subtrahatur, ne percepta
Euangelij prædicatione saluentur, Potest obiectioni
inuidiam declinare patrocinio ipsius saluatoris:
qui apud quosdam, quos ait fuisse credituros, si mi-
rabiliorum eius signa uidissent, noluit operari. Et
quibusdam populis uetuit Apostolos euangelizare:
& nunc aliquas adhuc gentes patitur extra gratiã
suam degere: cum tamen constantissima fide perce-
ptum habeamus, in omnes mundi partes ecclesiam
dilatandã. Nec ante esse hoc seculũ finiendũ, quã-
m in uniuersas fines terræ Euangelium dirigatur, Et
omnis lingua confiteatur, quoniam Iesus in gloria
dei patris est.

SENTENTIA SVPER XI.

ITEM, qui dicit quod per potentiam deus ho-
mines in peccata compellat, merito reprehendi-
tur. Nec enim deus, qui iustitiæ & bonitatis author
est, & cuius omnia statuta & mandata contra pec-
catũ sunt, quenquã ad peccandũ cogere, & ab inno-
centia in facinorã præcipitare credendus est. Si qui
autem

CAPITVLA GALLORVM. 26

sunt tam profunda impietatis sunt, ut extra remediū
 correctionis habeantur, nō à deo incrementa iniqui-
 tatis accipiūt, sed per semetipsos deteriores fiunt: quā
 relinqui à deo, ac sibi ac deceptoribus suis tradi pro-
 pter præcedentia peccata meruerunt, ut eis peccatū
 sit ipsa etiam poena peccati.

SENTENTIA SVPER XII.

ITEM, qui dicit quod quibusdam uocatis, &
 pie iustq; uiuentibus, obedientia subtrahatur ut
 obedire desistant, Male opinatur de bonitate dei atq;
 iustitia, ut uideatur ad impietatem pios cogere, &
 innocentia bonis adimere: cum ipse sit pietatis atq;
 innocentia & largitor, & custos. Qui ergo deo ad-
 hæret, spiritu dei agitur: qui autem à deo recedit,
 propria uoluntate obedire desistit.

SENTENTIA SVPER XIII.

ITEM, qui dicit quod quidam homines nō ad
 hoc à deo creati sint, ut uitā adipiscerentur eter-
 nam, sed ut habitum tantummodo seculi præsentis
 ornarent, & ad utilitatem nascerentur aliorum,
 Melius loqueretur dicens: quod deus, qui creator
 est omnium, non frustra etiam eos condit, quos
 preuidit uitæ æternæ participes non futuros: quia
 etiam in malis hominibus bonum dei opus est
 ipsa natura, & laudabilis est in impiorum damna-

RESPONSIONES AD

tionē iustitia. Nō potest autē merito reprehendi qui dicit, quod etiam talium cōditione mūdus ornetur. Et quod hi, qui sibi sua iniquitate nocituri sunt, ad utilitatem nascatur aliorum. Neq; enim quamlibet innumerabilis multitudo impiorū indecora est mundo, ut inutilis dei regno: cum etiam per ipsorum ueniat propaginem regeneranda generatio, & in eis tolerādis ac diligendis, populus dei fiat inlustrior: ducens bonitatem & patientiam ab illo, qui pluit super iustos & iniustos: & Solem suum oriri facit super bonos & malos.

Matth. J.

SENTENTIA SVPER XIII.

ITEM, qui dicit quod qui Euāgelicæ prædicationi non credunt, ex dei prædestinatione non credant: Et quod deus ita definierit, ut quicumq; nō credunt, ex ipsius constitutione non credant, non est catholicus. Sicut enim fides, quæ per dilectionem operatur, dei donum est: ita infidelitas constitutio dei non est: quia deus poenas criminum nouit ordinare, non crimina. Nec consequens est, ut quod non remisit, ipse commiserit. Prædestinatus itaq; uiuit ex fide sibi donata: non prædestinatus perit infidelitate uoluntaria, non coacta.

SENTENTIA SVPER XV.

ITEM, qui dicit quod idē sit præscientia quod prædestinatio,

prædestinatio, In bonis sine dubio operibus non
 stris, duo ista permiscet. Quæ enim ex dei munere
 habemus, & quæ præscita dicuntur, non possunt non
 esse prædestinata: Et quæ prædestinata appellatur,
 non possunt non esse præscita. In malis autem operi-
 bus nostris, sola præsciëntia dei intellegēda est. Quia
 sicut præsciuit & prædestinavit, quæ ipse facit, &
 ut faceremus dedit: Ita præsciuit tantū, non etiā prædes-
 tinavit, quæ nec ipse fecit, nec ut faceremus exegit.

Expliciunt Responsiones ad Capitula Gallorum.

PRAEFATIO IN RESPONSIO-
 nes contra Capitula obiectionum Vin-
 centianarum.

QUIDAM CHRISTIANAE AC
 fraternæ charitatis obliti, intantum existis-
 mationem nostram, quoquomodo student
 ledere, ut suam se euertere, nocendi cupiditate, non
 uideant. Contextunt enim, & qualibus possunt sentē-
 tias comprehendunt ineptissimarū quarundā blas-
 phemiarū prodigiosa mendacia: eaq; ostendenda &
 ingerenda multis publicæ priuatum que circumse-
 runt. Afferētes talia in nostro esse sensu, qualia dia-
 bolico continentur indiculo: quæ falso in nos, ad ex-
 citandam

P R A E F A T I O.

citandam inuidiam iactitari, facile & sufficienter
 subscriptione unius probaremus anathematis, nisi
 malignitas eorum, qui se grauari putant si de nobis
 bene sentiatur, ipsam subscriptionis nostrae breuita-
 tem suspectam esset habitura. Vnde ne huius quere-
 lae inueniretur occasio, necessarium, conueniensq;
 credidimus, ut siue ad calumniantium animos miti-
 gandos, siue ad eos, quorum auribus tale aliquid in-
 sonuit, instruendos, quantum adiuuante domino fi-
 eri potuerit, plene lucideq; pandamus, quid de per-
 uersis definitionibus iudicemus. Propositis igitur
 singulatim sedecim capitulis, sub uno quoq; eorum
 sensus nostri et fidei, quam contra Pelagianos ex a-
 postolicae sedis autoritate defendimus, uerba pone-
 mus: ut qui paululum se ad legenda haec dignati fue-
 rint occupare, euidenter agnoscant, impiarum, pro-
 fanarumq; opinionum nullum cordibus nostris inhae-
 sisse uestigium: & blasphemias, quas persequerint
 nostra professione damnari, in earundem repertori-
 bus censeant debere puniri,

Finis Praefationis.

In dñi

INCIPIT

VNT CAPITVLA OBIECTIO
 NVM, QVIBVS AD SINGV
 LA RESPONDETVR.

OBIECTIO PRIMA.

Quod dominus noster Iesus Chri
 stus non pro omnium hominū
 salute & redemptione sit passus.

RESPONSIO.

CONTRA vulnus originalis peccati,
 quo in Adam omnium hominum cor-
 rupta & mortificata natura est, & un-
 de omnium concupiscentiarū morbus in-
 oleuit, uerū, et potēs, ac singulare remediū est mors
 filij dei domini nostri Iesu Christi: qui liber à mortis
 debito, et solus absq; peccato, pro peccatoribus & de-
 bitoribus mortuus est. Quod ergo ad magnitudinem
 & potentiā precij, & quod ad unā pertinet causam
 generis humani, sanguis Christi redemptio est totius
 mūdi. Sed q̄ hoc seculū sine fide Christi, et sine rege-
 nationis sacramēto p̄trāseūt, redēptionis alieni sunt.

CUM

RESPONSIONES AD OBIE/

Cum itaq; propter unam omnium naturam, & unã omnium causam à domino nostro in ueritate susceptam, recte omnes dicantur redempti, & tamen nõ omnes à captiuitate sint eruti, redemptionis proprietatis haud dubie penes illos est, de quibus princeps mundi missus est foras, & iam non uasa diaboli, sed membra sunt Christi. Cuius mors non ita impensa est humano generi, ut ad redemptionem eius, etiam qui regenerandi non erant, pertinerent: sed ita, ut quod per unicum exemplum gestum est pro uniuersis, per singulare sacramentum celebraretur in singulis. Poculum quippe immortalitatis, quod consecutum est de infirmitate nostra & uirtute diuina, habet quidem in se ut omnibus prosit, sed si non bibitur non medetur.

OBIECTIO SECUNDA.

Quod deus nolit omnes saluare, etiam si omnes saluari uelint.

RESPONSIO.

Matth. 7.

QUAM VERITAS dicat: si uos cū sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quãto magis pater uester cœlestis dabit bona petentibus scē. Qui fieri potest, ut deus, qui etiã illos saluat, de quibus dici nõ potest qd saluari uelint, nolit

nolit aliquos saluare etiam si saluari uelint, nisi alii
 que causæ existant: de quibus, quamuis sint no' is
 incognoscibiles, ita tamen bene iudicat, de quo dici
 nõ potest aliter eum quicquã facere debuisse, quam
 fecerit? Remota ergo hac discretione, quam diuina
 scientia intra secretum iustitiæ suæ continet, since-
 rissime credendum atq; profitendum est, deum uel
 le, ut omnes homines salui fiant. Siquidem Aposto-
 lus, cuius ista sententia est, sollicitissime præcipit,
 quod in omnibus ecclesijs pijsime custoditur, ut deo
 pro omnibus hominibus supplicetur: ex quibus quod
 multi pereunt, pereuntium est meritum: quod multi
 saluantur, saluantis est donum: ut enim reus damne-
 tur, inculpabilis est dei iustitia: ut autem reus iustifi-
 cetur, ineffabilis dei gratia est.

OBIECTIO TERTIA.

Quod deus maiorem partem ge-
 neris humani ad hoc creet, ut il-
 lam perdat in æternum.

RESPONSIO.

MNIUM quidem hominũ deus crea-
 tor est: sed nemo ab eo ideo creatus est ut
 periret: quia alia est causa nascendi, &
 alia

RESPONSIONES AD OBIE-

alia est pereundi . Vt enim nascantur homines, conditoris est beneficium : ut autem pereant, prauaricatoris est meritum . In Adam quippe, in quo omnium hominum præformata natura est, omnes peccauerunt : eademq; sententia, quam ille exæpit, obstricti sunt. Neque ab hoc uinculo, etiam si proprijs peccatis careant, resoluntur, nisi in sacramento mortis & resurrectionis Christi, per spiritum sanctum renascantur. Nimis ergo impius & indoctus est, qui uitium nature non discernit ab authore nature : à quo prorsus alienum est quicquid in unoquoque damnandum est . Creat enim homines ut sint homines : nec multiplicandis generationum successionebus opificium suum subtrahit, secundum consilium bonæ uoluntatis suæ: reparaturus in multis quod ipse fecit, puniturus in multis quod ipse non fecit . Sicut per inobediētiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius hominis obedientiam iusti constituuntur multi.

OBIECTIO III.

Quod maior pars generis humani ad hoc creetur à deo, ut non dei, sed diaboli faciat uoluntatem.

Responsio

RESPONSIO.

INSANVM omnino & contra rationem est, dicere uoluntatem dei ex dei uoluntate nō fieri: & damnatorem diaboli, eiusq; famulorū, uelle ut diabolo seruiatur. Sed hoc catholicis Pelagiani consequenter se obijcere existimant, qui Adæ peccatum transisse in omnes diffitentur. Quomodo si primā natiuitatem originalis culpa nō obliget, non sint obnoxij diabolo paruuli: nec indigeant erui de potestate tenebrarum, qui nunquam à suo authore discesserint. Nos autem, qui omnes in Adam perisse profite mur (uenit enim filius quærere & saluare quod perierat) nec dicimus ideo creari quenquā hominem, ut diaboli faciat uoluntatem, & agnoscamus omnē hominē non redemptum, diabolo esse captiuū. Preuaricatio enim hominum, disposita à seculis creationis ordinē turbare nō potuit: et merito creatura peccatrix pœnalem dominationē illius patitur, cui, relicto uero domino, sponte se uendidit. Hæc quippe seruitus non institutio est dei, sed iudicium, quo fraus deceptoris diaboli, facta est decepto & male credulo homini pœna peccati. De qua nemo eruitur nisi per mediatorem dei & hominum hominem Christum Iesum, cuius gratuita gratia & multorum

RESPONSIONES AD OBIE/

Et multorum malis meritis non tribuitur, et nullo-
rum bonis meritis praeuenitur.

OBIECTIO V.

Quod peccatorum nostrorum au-
thor sit deus, eo, quod malam fa-
ciat uoluntate[m] hominum, plasmet sub-
stantiam, quae naturali motu non possit
nisi peccare.

RESPONSIO.

HIVIS quoque obiectionis uanitas de
illa procedit schola, in qua natura hu-
mana immunis à peccato Adæ, et inle-
sa defenditur: ut quia omnes homines
preuaricatiõis reos et dånationi obnoxios nasci,
periturosque, nisi in Christo renascantur, asserimus,
eundem uideamur dicere authorem culpæ, quæ pro-
fitemur conditorem esse naturæ. Quod nos à sensu
nostro penitus abdicamus, qui deum iustum, bonum,
sic humanæ substantiæ, et interiorum exteriorumque
sensuum nouimus creatorem, ut prorsus ab illo sit quic-
quid pertinet ad naturam, et prorsus nõ ab illo sit
quicquid contra naturam est. Peccatum autem con-
tra naturam est: de qua mors et omnia quæ sunt mor-
tis oriuntur.

is oriuntur. Quibus malis tunc se homo induit, quando illum fide obedientiaq; priuatum, in suas promissiones diabolus à dei lege traduxit, omnia que sibi posteritatis eius germina, per conditionē deprauat & stirpis, obstrinxit. Vnde si qua in Christo noua creatura est, libera sit diabolo, & subijciatur deo, reformata à deformitate sua ad imaginem eius qui creauit eam. Quod nisi fiat, remanet in illo, in quo omnes moriuntur, non habens sortem in eo, in quo omnes uiuificantur. Non igitur cuiusquam peccati author est, sed naturæ creator est. Quæ cum potestatem habuerit non delinquendi, sponte deliquit, & deceptoris suo propria uoluntate se subdidit. Nec naturali sed captiuo motu uersatur in uitio, donec moriatur peccato & uiuat deo: quod sine gratia dei facere non potest: quia libertatem, quam libertate perdidit, nisi Christo liberante non recipit. Non est enim aliud nomen sub cælo datum hominibus, in quo oportet saluos fieri.

Actu . 4.

OBIECTIO VI.

Quod deus tale in hominibus plasmet arbitrium, quale est dæmonum: quod proprio motu nihil aliud
possit

RESPONSIONES AD OBIE/
possit uel uelit nisi malum

RESPONSIO.

i. Ioan. 7.

Matth. 3.

MOTVS QUIDEM MVN^{dus}, sicut ait iohannes apostolus, in ma-
ligno positus est: & multorum homi-
num talis est malitia, qualis & demol-
num. Qualibus dicebat dominus: Progenies uiperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? & uos de diabolo patre nati estis, & concupiscentias patris uestri facere uultis. Sed hoc inter malos homines distat & demones, quod hominibus etiam ualde malis super est, si deus misereatur, reconciliatio: demonibus autem nulla est in aeternum seruata conuersio. Sicut ergo prauaricatoribus angelis non deus indidit illam, quae in ueritate non stetit, uoluntatem: ita nec hominibus hunc affectum, quo diabolum imitaretur, inseruit. Mendax enim de proprio loquitur: & liber a mendacio non erit, nisi eum ueritas liberauerit.

OBIECTIO VII.

QUOD haec sit uoluntas dei, ut magna pars Christianorum salua esse nec uelit, nec possit,

Responsio

RESPONSIO.

I DE HIS hoc dicitur, qui pietatem Christianæ conuersationis & fidei deserentes, in prophanos errores, aut in damnabiles mores irreuocabilitèr transierunt, nō dubium est, quod talem uoluntatem habentes salui esse nolunt: & quam diu salui esse nolunt, salui esse non possunt. Sed nullo modo credendū est huiusmodi homines, in hāc desperationem ex dei uoluntate cecidiſſe, cum potius alleuet dominus omnes qui corruunt, & erigat omnes elisos. Nemo enim nisi illius gratia erigitur, nemo nisi illius gratia stabilitur. Dei ergo uoluntas est ut in bona uoluntate maneat: qui et prius quàm deseratur, neminē deserit: & multos desertores sæpe conuertit.

Psal. 144

OBIECTIO VIII.

QUOD nolit deus ut omnes catholici in fide catholica perseuerēt, sed uelit ut magna ex inde pars apostatet.

RESPONSIO.

NON EST dissimilis blasphemie huius impietas, à præcedente sententiā: qd' ergo

c 2 ad illam

RESPONSIONES AD OBIE-
ad illam, hoc etiam ad istam, quæ in nullo est diuer-
sa, responsum sit.

OBIECTIO IX.

QUod uelit deus, ut magna pars
sanctorum, à sanctitatis propo-
sito ruat.

RESPONSIO.

NECHVIVS DEFINITIONIS
in sania aliud sonat, quàm gemina obie-
ctio prælocuta est. Vnde mirandū est obij-
cientem tertio repetiisse, quod semel dixisse suffice-
rat: sed ut res est, numerum criminationis augere no-
luit, quia sensum uariare non potuit.

OBIECTIO X.

QUod adulteria, & corruptelæ uir-
ginum sacrarum, ideo contin-
gant, quia illas deus ad hoc prædestina-
uit ut caderent.

RESPONSIO.

DE TESTANDA & abominanda opi-
nio, quæ deū cuiusquam malæ uoluntatis,
aut malæ

aut male actionis credit authorem: Cuius prædesti-
 natio nunquam extra bonitatem, nunquam extra iu-
 stitiam est: uniuersæ enim uie domini misericordia Psal. 24.
 & ueritas. Adulteria enim maritatorum, & corrup-
 telas uirginum non instituere nouit sancta diuini-
 tas, sed damnare: nec disponere, sed punire. Quæ
 mala homines cum admittunt, suis concupiscentijs
 & cupiditatibus seruiunt: quas ab illa prima uolun-
 tariæ præuaricationis labe traxerunt. Cum autem
 declinant à malo, & faciunt bonum, à domino gres-
 sus hominis diriguntur, & uiam eius uolet. Prop- Psal. 36.
 ter quod dicit Apostolus: Oramus autem ad domi- 2. Cor. 13.
 num ut nihil mali faciatis: non ut nos probati appa-
 reamus, sed ut uos quod bonum est faciatis. Non er-
 go casus ruentium, nec malignitatē iniquorum, neq; cu-
 piditates peccantium prædestinatio dei, aut excitauit,
 aut suasit, aut impulit. Sed plane prædestinauit iudi-
 cium suum, quo uniuersiq; retributurus est p ut gessit, siue
 bonum, siue malum. Quod iudicium futurum omnino non
 esset, si homines dei uoluntate peccarent. Erit autem
 manifestissime. Et omnis homo quæ discretio diuinæ
 sciētiae in sinistra constituerit parte, damnabitur: quia
 non dei, sed suam executus est uoluntatem.

OBIECTIO XI.

Quod quando incestant patres fili

RESPONSIONES AD OBIE/
as, & matres filios: uel quando serui do-
minos occidunt, ideo fiat, quia ita deus
prædestinauit ut fieret.

RESPONSIO.

I DIABVLO OBIICER Est
tur quod talium facinorum ipse author,
ipse esset incentor, puto quod aliqua ra-
tione exonerare se hac posset inuidia, & alium scel-
lerum patratorem de ipsorum uoluntate uinceret.
Quia & si delectatus est furore peccantium, pro-
baret tamen se non intulisse uim criminum. Quæ er-
go insipientia, quæ uel dementia definitur ad dei re-
ferendum esse consilium, quod nec diabolo in totum
ascribi potest, qui in peccantium flagitijs illecebra-
rum adiutor, non uoluntatum credendus est esse ge-
nerator. Nihil ergo talium negotiorum deus prædesti-
nauit ut fieret: nec illam animam nequiter, turpi-
terq; uicturam, ad hoc ut taliter uiueret, prepara-
uit. Sed talem futuram non ignorauit: & de tali ius-
te se iudicaturum esse præsciuit. Atq; ita ad prædes-
tinationem eius nihil aliud referri potest, nisi quod
aut debitam iustitiæ retributionem, aut ad indebitam
pertinet gratiæ largitatem.

Obiectio

OBIECTIO XII.

Quod dei prædestinatione efficiantur de filijs dei, filij diaboli, et de templo sancti spiritus tēpla dæmonū, et de mēbris Christi mēbra meretricis.

RESPONSIO.

PRAEDESTINATIO dei, et si apud nos, dum in presentis uitæ periculis uersamur, incerta est, apud illum tamen, qui fecit quæ futura sunt, incommutabilis permanet: nec quæ inluminauit, obcecat: nec quæ ædificauit, destruit: nec quæ plantauit, euellit. Sine pœnitentia enim sunt dona & uocatio dei: et firmū fundamentū dei stat, habens signaculum hoc: Cognouit dominus qui sunt eius. Nullo 2. Tim. 2. igitur modo prædestinatio dei fiat, ut aliqui ex filijs dei, filij sint diaboli: aut ex tēplo sancti spiritus, tēpla sint dæmonū: aut ex membris Christi, fiant membra meretricis: sed potius prædestinatio facit, ut ex filijs diaboli fiant filij dei: et ex tēplo dæmonū, tēplū sit spiritus sancti: & ex membris meretricis, mēbra sint Christi. Quia ipse alligat fortem, & uasa eius rapit, cruens ea de potestate tenebrarum, & transiens de contumelia in gloriam. Hi autem de quibus 1. Ioan. 2. e 4 dicitur:

RESPONSIONES AD OBIECTA

dicitur, ex nobis exierunt, sed non fuerunt ex nobis: si enim fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: uoluntate exierunt, uoluntate cæderunt. Et quia presciti sunt casuri, non sunt prædestinati. Essent autem prædestinati, si essent reuersuri, & in sanctitate ac ueritate mansuri. Ac per hoc prædestinatio dei multis est causa standi, nemini est causa labendi.

OBIECTIO XIII.

Quod omnes illi fideles & sancti, qui ad æternam mortem prædestinati sunt, quando ad uomitum suum relabuntur, uitio quidem suo hoc facere uidentur: sed ipsius uitij causa est diuina prædestinatio, quæ illis latenter subtrahit bonas uoluntates.

RESPONSIO.

LEM blasphemiarum spiritus persequeratur, et à precedentibus mendacijs subsequens impietas non recedit: quam prorsus uera ratio probat, & incunctorie sana doctrina condēnat. Quia omnibus quidem à fide ad infidelitatem, à sanctitate ad turpitudinem

nem relapsis, & ante finem uitæ nulla emendatione
 purgatis, nihil aliud quàm mors æterna debetur: sed
 nefas est deo ascribere causas talium ruinarum. Qui
 etsi ex æterna scientia præcognitum habet, quid unius
 cuiusq; meritis retributurus sit, nemini tamen per
 hoc quod falli non potest, aut necessitatem, aut uo-
 luntatē intulit delinquendi. Si ergo à iustitia & pie-
 tate quis deficit, suo in præceptis fertur arbitrio, sua
 concupiscentia trahitur, sua persuasione decipitur.
 Nihil ibi pater, nihil filius, nihil agit spiritus san-
 ctus: nec tali negotio quicquã diuinæ uoluntatis in-
 teruenit: Cuius opere multos sãmus, ne laberentur,
 retentos: nullos autem ut laberentur impulsos.

OBJECTIO XIII.

Quod pars magna illa Christiano-
 rum catholicorum fidelium, atq;
 sanctorum, quæ ad ruinam et perditionem
 prædestinata est, etiam si petat à deo san-
 ctitatis perseuerantiam, nõ impetrabit:
 eo quod mutari nõ potest diuina præ-
 destinatio, quæ illos præordinauit, præ-
 parauit, præaptauit ut caderent.

RESPONSIONES AD OBIE/

RESPONSIO.

AD PRAEVARICATIONEM legis, ad neglectum religionis, ad corruptelam disciplinae, ad desertionem fidei, ad perpetrationem qualiscunque peccati, nulla omnino est praedestinatio dei. Nec fieri potest, ut per quem à talibus malis surgitur, percum in talia decidatur. Si ergo in sanctitate uiuitur, si in uirtutem proficitur, si in bonis studijs permanetur, manifestum munus est dei, sine quo nullius boni operis fructus acquiritur. Si autem ab his receditur, & ad uitia atq; peccata transitur, nihil ibi deus male temptationis immittit: & recessurum non deserit ante, quam deserat: & facit plerunque ne deserat, aut etiam si discessit, ut redeat. Quis autem illum retineat, illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum uestigare: cum scire sufficiat, et ab illo esse quod statuitur, & non ab illo esse quod ruitur.

OBIECTIO XV.

QUOD omnes illi fideles & sancti, qui ad eternam mortem praedestinati sunt, posteaquam ceciderint, sic à deo dispensentur, ne possint uel uelint per poenitentiam liberari,

Responsio.

RESPONSIO.

NON VERACITER, nec sapienter hoc dicitur. Qui enim à fide & sanctitate exciderunt, sicut uoluntate prolapsi sunt, ita uoluntate non surgunt: & dominatum concupiscentiarum, quibus succubuerunt, sponte patiuntur. Si qui autem captiuitatem suam gemunt, & iudicantes semetipsos, ad misericordiam dei, mutato corde, confugiunt, non sine spiritu diuine uisitationis hæc faciunt. Hæc enim mutatio dextere excelsi: qui innumeris lapsis dat poenitentiam ut resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenebantur ad ipsius uoluntatem. Nemini autem deus correctionis adimit uiam, nec quenquam boni possibilitate dispoliat. Quia qui se à deo auertit, ipse & uelle quod bonum est, et posse sibi sustulit. Non est ergo cõsequens, sicut putant qui talia obijciunt, ut deus, quibus poenitentiam non dederit, resipiscentiam abstulerit: & quos non leuarit, alligauerit: cùm aliud sit in fonte in crimine egisse, quod alienum est à deo: aliud criminoso ueniam non dedisse, quod de peccatoris est merito.

OBIECTIO XVI.

Quod magna pars illa fidelium atque sanctorum, quæ ad eternam
 mortem

RESPONSIONES AD OBIE/

mortem prædestinata est, quando dicit deo in oratione dominica: fiat uoluntas tua: nihil aliud, quàm contra se petat: id est, ut cadant & ruant: quia uoluntas dei hæc est, ut æterna morte pereant.

RESPONSIO.

ON HOC ueritas dicit, quod hæc sit uoluntas dei, ut fideles & sancti à fide atq; innocentia ruant & pereant in æternum, sed ueritas dicit: Hæc est

Ioan. 6.

uoluntas eius, qui me misit, patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo quicquam, sed resusum illud in nouissimo die. Quod ergo pater filio de

Ioan. 6.

dit, filius omnino nõ perdit. Idem enim dicit: Omne quod dat mihi pater, uenit ad me, & non eijciam foras. Quod si per generalitatem uocationis, & per abundantiam bonitatis dei etiam nõ perseueraturi, perseueraturis admixti sunt, hi cum à pietate deficiunt, non ex dei opere, sed ex sua uoluntate deficiunt: nec impelluntur ut cadant, nec eijciuntur ut deserant; casuri tamen & recessuri ab eo qui falli nõ potest præsciuntur. Quam diu itaq; in oratione dominica dicunt: fiat uoluntas tua: Non hoc contra se petunt,

tunt, quod deus nullo modo ulla ratiōe facturus est, id est, ut cadāt et ruāt. Hoc enim ipsorum nequitia, ipsorum est consummata libertas. Sed planē illud contra se petunt, quod diuinæ uoluntatis esse non dubium est: ut scilicet, cum uenerit filius hominis in maiestate sua, & sederit super thronum gloriæ suæ, congregētur ante eum omnes gentes, & separet eos ab inuicem, alios ad dextram, alios statuēs ad sinistrā: & audiant eum dextri dicentē: Venite benedicti patris mei, possidete regnum paratum uobis à cōstitutione mundi. Audiant & sinistri: Discedite à me maledicti in ignem eternum, quem parauit pater meus diabolo & angelis eius. Igitur qui facturi non sunt uoluntatem dei, & petunt ut fiat uoluntas dei, in eo quod dei uoluntate faciendū est, audiūtur, ut imitatores diaboli cum diabolo iudicentur. Qui enim uoluntatem dei spreuerunt inuitantem, uoluntatem dei sentient uindictantem.

Mat. 19.

Finitæ Responsiones ad capitula obiectionum Vincentianarum.

Incipiunt

INCIPIT

VNT RESPONSIONES AD
EXCERPTA, QVAE DE
GENVENSIS CIVI-

tate sunt missa.

CAMILLO ET THEODOLO VE-
NERABILIBVS PRESBITE-
RIS, PROSPER.

IN LIBRIS BEATAE ME-
moræ Augustini Episcopi, quorum
titulus est de prædestinatione sancto-
rũ, quæ ad sanctitatem uestram uel insolit-
ta, aut minus clara, mouerunt, quæ ad humilitatem
meam, de cõtextu disputationis excerpta, misistis: ut
quo intellectu, uel quo iudicio ea acceperim, noscetetis,
quasi plus in me, quam in uobis ad hæc introspectenda
esset ingenij: ac nõ magis in hoc examine uestre
facultatis debueritis exercere mensuram. Et si aliqua
uos morabatur obscuritas, decurrere ad patrem lumen-
num, à quo descendit omne datum optimũ, et omne
donum perfectum, & à quo datur spiritus sapientiæ
& intellectus. Veruntamen præceptis uestris ob-
sequium meum non subtraham, & adiuuante do-
mino,

mino, qui sapientiam præstat parvulis, de capitulis istis, quid cum sanctis et eruditis fratribus sentiam, breuiter indicabo. Petens, ne, ubi est simplicitas obedientia, præsumptione esse putetis doctrinae. De excerptis itaque hæc prima proposuistis: in quibus uerba sunt Sancti Augustini Episcopi.

IACOB dilexi, Esau odio habui. Ad hoc perduxit Dubiū. I. Rom. 9.
 Ixi ratiocinationem, ut dicerem: Non ergo elegit deus opera cuiusquam quæ ipse daturus sit, sed fidem elegit in præscientia. Ut quem sibi crediturū esse præsciret, ipsum elegerit, cui sanctum spiritum daret: ut bona operando etiam uitam æternam consequeretur. Nondum diligentius quæsieram, nec adhuc inueneram qualis esset electio gratiæ.

DVBIVM II. In uerbis eiusdem.

AC DEINDE subiunxi: Quod ergo credimus, nostrū est: quod autem bona operamur, illius est, qui credentibus dat spiritum sanctū. Profecto non dicerem, si iam scirem etiam ipsam fidem inter dei munera reperiri quæ datur in eodem spiritu: utrumq; nostrum est propter arbitrium uoluntatis: utrumq; tantum datum est propter spiritū fidei & charitatis.

DVBIVM III. In uerbis eiusdem.

AC PER hoc quod etiam postea dixi: quia neq;

RESPONSIONES AD EXCERN

neq; uelle possumus nisi uocemur: et cū post uocationem uoluerimus, nō suffiat uolūtas nostra, et cursus noster, nisi et deus uires credētibus præbeat, et ducat quo uocat. Ac deinde subiunxit: Manifestū est ergo nō uolētis neq; currētis, sed miserētis dei esse quod bene operemur. Omnino uerissimum est, sed parum de ipsa uocatione differui, quæ sit secundum propositum dei. Non enim omnium qui uocantur talis est, sed tantum electorum.

RESPONSIO AD HAEC TRIA.

IN HIS TRIBVS CAPITV^olis, licet diuisa sint à disputatione corpora, & eo ipso obscuriora sint facta, quod & præcedentibus, & medijs, & subsequentibus non coherent: intellego tamen quod unam atq; eandem causam scriptor exequitur: de eis loquēs, qui dicebant eum primo conuersionis suæ tempore meliora sensisse, quādo aestimabat quod fides, qua Christiani sumus, non esset ex gratia, nec ex dono haberetur dei, sed esset ex ipso homine, & ex arbitrij libertate. Modo autem errare eum, quia assereret ipsam etiā fidē, dei esse donū: et ad hanc quodque pertinere quod dictum est: Quid autem habes quod non accepisti? Neq; recte eum nunc electionem Iacob ad propositū dei referre, quam prius ad præscientiam

scientiam retulisset. Ad hanc ergo objectionem respon-
 det, se, ante quam cognosceret gratia ueritatem, &
 ante quam regenda proponeretur ecclesie, in hac
 opinione ignoranter errasse: sed in ipso episcopatus
 sui exordio, sanctae memoriae Simpliciano Mediolanense
 si antistite, de Iacob electione & de Esau reiectione
 consulto, totam questionem ad hos geminos pertinere
 tem, sagacitate diligentia uentilasse: & omnibus ratio-
 cinandi uiribus hoc indubitanter agnouisse, quod et
 lectionem gratiae nulla merita humana precedant:
 & quod fides, unde incipiunt omnia merita, donum
 sit dei: Ne gratia non sit gratia, si aliquid eam, pro-
 pter quod tribuatur, anteuenit. Itaque in eo quod dictum
 est, Iacob dilexi, ostensum esse quid homini donaretur:
 & in eo quod dictum est: Esau autem odio habui,
 ostensum esse quod homini debetur. Hoc autem
 se in libro retractationum secundo suo opere studiose
 se recoluisse. Et cum omnes opiniones suas censo-
 ria grauitate discuteret, istam, quam obrectatores
 eius eligunt, improbasse, quam ante Pelagiana haere-
 sis ortum futuro errori amicam esse praeuidit, & re-
 uelata sibi gratiae ueritate reiecit. Quae igitur ratio
 est, ut hanc uiri huius professionem non approbe-
 mus, qui nos ad castigandas opiniones nostras, si
 quas forte imprudenter incidimus, exemplo suae cor-
 rectionis instituit: & qua docet à deo nos accipere,

RESPONSIONES AD EXCER

quod ut accipiamus iubemur orare. Si enim consideremus pelagianæ argumenta perfidiæ, quid magis nititur obtinere, quàm ut uideatur gratia dei secundum merita nostra dari ut in eo ipso, in quo gratiam necessariam confitetur, meritis eam humane uoluntatis eneruet. Quam peruersitatem omnino incurrit, qui fidem ad dei munera non putat pertinere. Aut ideo eam se iactitat ad deum referre, quia ab ipso sit creata natura, cui rationabilè inseruit libertatem, per quam unusquisque & credere & non credere in sua habeat potestate. Et de hoc naturali bono qui nullis præcedentibus meritis cum crearetur accipit, cætera dona mereatur. Hoc autem qui asserit, fatetur, credo, nobiscum, quod in primo Adam omnium hominum natura uitiata sit: nec negat eam in illo lapsu, suas amisisse uirtutes, quas nisi per gratiam recipiat, habere nõ possit. Quid est autem quod eidem naturæ, solam fidem nõ uult esse præreptam, quam nisi primam amississet, cæteris bonis omnibus non careret? Credendo enim Adam diabolo, non credidit deo: & cum spiritu superbiæ inebriatus esset, discessit à domino cor eius: & factus est seruus apostatiæ, dum liber uult esse iustitiæ. Cum itaque non haberemus continentiam nisi deus daret, nec haberemus dilectionem sanctã, nisi charitas dei diffunderetur

retur in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis: cum postremo nemo haberet sapientiam & intellectum, consilium & fortitudinem, scientiam & pietatem ac timorem domini, nisi has uirtutes spiritus sanctus daret, quomodo fides in Adam perditam, in quoquam filiorum eius inueniretur, nisi eam idem spiritus qui omnia in omnibus operatur, insunderet. Vnde si quod Adam perdidit, posteritas non amisit, ipsum solum laesit peccatum eius, & non genus humanum. Sed omnes in uno peccauerunt, & praearicationis merito, tota eius prope damnata est. Omnes igitur quod Adam perdidit, perdidit. Perdidit autem primitus fidem, quam omnes, quia primam potuimus amittere, primam habemus acapere. Placeat ergo nobis haec gratiae praedicatio, qua fides donum dei esse defenditur, & in nullo nobis potuerit Pelagianus error inludere: qui, ut gratiam persuadeat debitam, fidem non uult esse donatam. Quia ergo nec iusta, nec rationabilis intelligitur eorum fuisse persuasio, qui huius uiri scientiam tot incrementorum profectibus edificatam, tot annorum studijs expolitam, ad adulescentiae rudimenta reuocabant, ut magis suffragaretur haereticis, quod inter initia conuersionis suae imperite senserat, quam prodesset catholicis, quod ponti-

RESPONSIONES AD EXCER-
ficali diligentiae ueritas reuelarat. Merito illos hoc
præiudicio utentes, & in his, quæ dudum abdi-
cata fuerant, immorantes, pij doctoris grauitas no-
tat: Quod qui curauerunt omnes sensus ipsius inda-
gare, noluerint cum eius eruditione proficere, Sed
iam consideremus quale sit quod de subsequenti-
bus adnotastis.

DVBIVM QVARTVM.

NON QVIA CREDERE VEL
non credere, nõ est in arbitrio uoluntatis hu-
mana, sed in electis præparatur uoluntas à domino.

RESPONSIO.

i. Cor. 4.

IUNGAMVS QVOD SE-
quitur, ut quod propositum est, de con-
nexo sermone sit clarius: ideo ad ip-
sam quoque fidẽ pertinet. Quis enim
te discernit? quid autem habes quod non accepisti?
Multi audiunt uerbum ueritatis, sed alij credunt,
alij contradicunt. Volunt ergo isti credere, nolunt
autem illi. Quis hoc ignoret? quis hoc neget? Sed
cum alijs præparetur, alijs non præparetur uoluntas
à domino, discutiendum est utique, quid ueniat de
misericordia, quid de iudicio. Quod quarebat Isra-
el, hoc

hel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta ROMA. II.
 est, ceteri uero excæcati sunt, sicut scriptum est: De Esa. 6.
 dit illis spiritum compunctionis, oculos ut non ui/
 deant, & aures ut non audiant usque in hodiernum
 diem. Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, Psal. 68
 & in uenationem & in scandalum & in retributio/
 nem illis: Obscurentur oculi eorum ne uideant, &
 dorsum eorum semper incurua. Ecce misericordiam
 & iudicium: misericordia in electione, quæ consecu/
 ta est iustitiam dei: iudicium uero in ceteros, qui exc/
 cæcati sunt: & tamen illi quia uoluerunt crediderunt:
 illi quia noluerunt non crediderunt. Misericordia igitur
 & iudicium, in ipsis uoluntatibus facta sunt: electio
 quippe istis gratiæ est, non utique meritorum. Rom. II.
 Superius enim dixerat: Sic enim & in hoc tempore
 reliquiæ per electionem gratiæ saluæ factæ sunt. Si
 autem gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia,
 iam non est gratia. Gratis ergo consecuta est quod
 consecuta est electio. Non præcessit eorum aliquid
 quod priores darent & retribuere illis. Pro nihilo
 saluos fecit eos. Cæteri autem qui excæcati sunt,
 sicut ibi non tantum est, in retributione factum est,
 uniuersæ uia domini misericordia & ueritas. Inuestigabilis igitur Psal. 14.
 stigabiles autem sunt uia ipsius. Inuestigabilis igitur ROMA. II.
 tur misericordia qua gratis liberat, & ueritas qua
 f 3 iuste

RESPONSIONES AD EXCER

iuste iudicat. Hæc omnia apud pium catholicum que
 lectorem, quid offensionis pariunt? quid contradic-
 tionis incurrunt? Nunquid falsum est, quod prepara-
 tur uoluntas à domino? Nunquid non quotquot spi-
 ritu dei aguntur, hi filij dei? Nunquid hominem ab
 Rom. 8. homine natura discernit, ac non potius gratia ab in-
 fideli fidelem? Nunquid potest ullus dicere habere
 se, quod non accepit? aut quasi de non accepto, sed
 proprio gloriari? quod si non accepisset, utique non
 haberet. Nunquid dubium est, cum uerbum uerita-
 tis prædicatur, alios uoluntate credere, alios uolunta-
 te non credere? Sed cum illorum cor deus aperuerit,
 illorum autem non aperuerit, discernendum est quid
 ueniat de misericordia, quid de iudicio. Post comme-
 morationem autem apostolicæ sententiæ, quam pro-
 phetias testimonijs astruit, quod iustitiam dei, quam
 Rom. 11. Israel quærens consecutus non est, electio sit conse-
 cuta per gratiam, cæteris ex retributione cæcatis, nun-
 quid non uerissime dictum est: ecce misericordia &
 iudicium? misericordia in electione, quæ cõsecuta est
 iusticiam dei: iudicium uero in cæteris, qui excæcati
 sunt. Et paulò post. Gratis ergo consecuta est, quod
 consecuta est electio. Non præcessit aliquid eorum
 quod priores darent, & retribucretur illis: pro nihilo
 saluos fecit eos. Cæteris autem qui excæcati sunt,
 sicut ibi non tacitum est, in retributione factum est.

Quis hic locus querimonie, nisi apud inimicos gratie: qui, nisi ad retributionem referatur quod gratis datur, ad iniquitatem uolunt pertinere quod redditur. Deinde quod de Prophetis intulit uerbis: *Vniuersae uiae domini misericordia & ueritas: quis negauit? Aut quod de apostolico adnexuit censu: Inuestigabiles sunt autem uiae ipsius? Inuestigabiles igitur sunt, & misericordia qua gratis liberat, & ueritas qua iuste iudicat. Non est ergo sanarum mentium ista reprehendere: & inuestigabiles uias domini, hoc est, dona misericordiae & iudicia ueritatis, Pelagianorum elationi penetrabilia deputare. Quia secundum ipsos non latet consilium dei, nec in occulto est diuinae ratio uoluntatis, si erga omnem hominem tam gratia dei, quam & ira merito est.*

Psal. 24.
Rom. 11.

DVBIVM V.

POST HAEC posuistis quod infra dictum est: Fides igitur & inchoata, et perfecta, donum dei est: & hoc donum quibusdam dari, quibusdam non dari, non dubitet, qui non uult manifestissimis scriptis literis repugnare.

RESPONSIO.

LOC QVI NON RECIPIT, cuius uidetur esse sententia, nisi dicentis: si-

RESPOSIONES AD EXCER/

- des per quam iustificor, ex me est: & hoc bonum, ex quo iustus uiuit, non accepi per gratiam, sed habeo per naturam? Si ergo fides donum dei non est, frustra & de sua pro non credentibus orat ut credant, & sufficit impijs magisterium legis adhiberi: de qua dictum est: Si ex lege est iustitia, ergo Christus gratis mortuus est: quod similiter dici potest etiam de natura. Frustra etiam Apostolus gratias agit deo pro his, qui Euangelium receperunt: cum hoc secundum Pelagianos nõ dei sit præstitum munere, sed ex secula habeatur hominum uoluntate.
- Roma.1. Et frustra quibusdam precatur idem Apostolus, ut
 1. Cor.13. sic eis pax & charitas cum fide à deo patre & do-
 Roma.3. mino Iesu Christo: ut iam non solum de fide, sed etiam pace & charitate, superbia hæreticorum conuincatur dicere de proprio se has habere uirtutes. Quod si hæc ex homine sunt, quid obest, ut non ex semetipso habeat & cætera bona quæ inferiora sunt, cum audeat sibi deputare quæ summa sunt, & sine quibus alia, quamuis multa & clara, non prosunt. Non potest itaque merito refutari quod dictum est: Fides igitur & inchoata & perfecta, donum dei est: quia eadem & Apostoli uox est, dicentis: Gratia salui facti estis per fidem, & hoc non ex uobis: dei enim donum est, non ex operibus: ne forte quis extollatur.
- Philip.1. Et, uobis donatum est pro Christo, non solum ut in
 cum

eum credatis, sed etiam ut patiamini pro eo. Et ite-
 rum: Per patientiam curramus ad propositum no- Hebr. 12.
 bis certamen, aspicientes in authorem fidei & con-
 summatorem Iesum. Quibus, & plurimis alijs testi-
 monijs diuinarum scripturarum, indubitanter agno-
 scitur, quoniam sicut ab hoc uiro definitum est, fides
 & inchoata & perfecta donum est dei: & hoc do-
 num, inquit, quibusdam dari, quibusdam non dari,
 omnino non dubitat, qui non uult manifestissimis sa-
 cris literis repugnare. Non putemus hoc ueraci-
 ter dictū, si omnes homines fideles sunt: sed cum alij
 credant, alij uero non credant, dicatq; Apostolus: 2. Thes. 5
 Non enim omnium est fides: quis non uideat fidem,
 quā acceperunt q habēt, nō acapisse qui nō habēt?

DVBIVM VI.

DEINDE ait: Cur autem non omnibus dei Respon.
 tur, fidelem mouere non debet, qui credit ex
 uno omnes isse in condemnationem sine dubitatio-
 ne iustissimam: ita ut nulla esset dei iusta reprehensi-
 o, etiam si nullus inde liberaretur. Vnde cōstat ma-
 gnā esse gratiā quod plurimi liberantur: & quid
 sibi deberetur, in eis qui non liberantur, agnoscunt:
 ut qui gloriatur, non in suis meritis, quæ paria uidet
 esse damnatis, sed in domino gloriatur. Cur autem
 istum potius quā istum libret, inscrutabilia sunt
 f s iudicia

RESPONSIONES AD EXCER

Rom. 9. iudicia eius, & inuestigabiles uia ipsius. Melius enim et hic audiemus: O homo, tu quis es qui respondeas deo? quam dicere audeamus, quasi nouerimus quod occultum esse uoluit, qui tamen aliquid iniustum uelle non potuit. Hæc omnia si non recte dicta sunt, scrutabilia sunt iudicia dei, et uestigabiles uia eius. Nec occultum est, quare ille potius quam iste saluatur, & in se non in domino gloriabitur, qui, alijs uitio suo pereuntibus, electione dignus inuentus est. Ac sic iustitia quidem erit quod plurimi damnantur: sed non erit gratia quod plurimi liberantur. Absit hæc à catholicis cordibus, absit talis impietas, ut quenquam putemus meritis suis erui de potestate tenebrarum, & in regnum filij dei debita non gratuita a reptione transferri. Magno peccato periit Adam, & in illo omnes perierunt. Quia omni homini damnata natiuitate genito, hoc in Adam debetur ut pereat. Et sicut non possumus conqueri de eo, quod in præteritis seculis dimisit omnes gentes ingredi uias suas, ita iustam non haberemus quærelam, si cum eis, cum quibus nobis fuit causa communis, cessante adhuc gratia, periremus. Quæ tamen sicut tunc de omni mundo eruit paucos, ita nunc de uniuerso genere hominum saluat innumeros: non
 2. Tim. 1. secundum opera nostra, sed secundum suum propositum, & gratiam quæ data est nobis in Christo
 Iesu

Ufu ante tempora eterna.

DVBIVM VII.

SVBNECVISTIS etiam, quod post multa differens ait: est ergo in malorum potestate peccare: Ut autem peccando hoc uel hoc illa malitia faciat, non est in eorum potestate, sed dei, diuidentis tenebras, & ordinantis eas: ut hinc etiam quod faciunt contra uoluntatem dei, non impleatur nisi uoluntas dei.

RESPONSIO.

QUOD CVM sit apertissima ueritatis, miror inter obscura decerptum: quasi non ex coherentibus potuerit omnis hæsitatio lectoris absolui. Inspectite ergo quod sequitur: Legimus, inquit, in Actibus Apostolorum, quod cum dimissi à Iudeis Apostoli uenissent ad suos, & indicassent quanta eis sacerdotes & seniores fecerunt, leuaerunt illi uocem unanimes omnes ad dominum, & dixerunt: Domine tu es qui fecisti coelum & terram, & omnia quæ in eis sunt, qui per os patris nostri David sancti pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Assiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum

Act. 4.

Psal. 2.

RESPONSIONES AD EXCER/

in unum, aduersus dominum, & aduersus Christū eius. Conuenerunt enim in ueritate, in ciuitate ista aduersus sanctum puerum tuum Iesum quem unxisti, Herodes & Pilatus & populus Israēl, facere, quanta manus tua & cōsiliū prædestinauit fieri. Si ergo quæ per os patris nostri Dauid spiritus sanctus prophetauit, aliter intelligi ullo modo, quàm ab Apostolis sunt intellecta, non possunt, & Herodes ac Pilatus & populus Israēl fecerunt quanta manus dei & consiliū prædestinauit fieri, quid inconueniens ait admirabilis disputator: est, inquit, in malorum potestate peccare: ut autem peccando hoc uel hoc illa malitia faciat, non est in eorum potestate, sed dei diuidentis tenebras & ordinantis eas: ut hinc etiā quod faciunt contra uoluntatem dei, non impleatur nisi uoluntas dei. Male enim uelle facillimum est malis: & eorum damnabilem uoluntatem non dubium est à dei potestate concludi, ut effectum cupiditatis suæ, nisi ille permiserit, habere non possint. Vti autem sapientiam & iustitiam dei etiā malorum operibus, quæ ex ipsorum prodeunt appetitu, adimplenda cōsilia & iudicia sua, nullus, uel tenuiter secundum pietatem doctus, ignorat: qui uidet dei patris optimam uolūtatem, non parentis filio suo, sed pro nobis omnibus tradentis eum, pessima traditorum Iudæ & Iudeorum uoluntate completam: Et
qui

qui in Euangelicis paginis legit, dicente Pilato ad Iesum: Mihi non loqueris? nescis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittendi te? respondisse dominum: non haberes in me potestatem ullam, nisi esset tibi data de super. Diuidit itaque deus inter lucem & tenebras: nec ideo inculpabiles sunt tenebrae, quia eis bene utitur deus, qui etiam de opere ipsorum, quod filijs lucis in bonum proderet, ordinauit: tantum progredi sinens maliciam nocere cupientium, quantum eam sanctis suis uel castigandis nouit utilem uel probandis: ut hinc etiam quod faciunt contra uoluntatem dei, non impleatur nisi uoluntas dei.

DVBIVM VIII.

SEQUITVR deinceps quod in libro inuenitur secundo: an quisquam dicere audebit, deum non praescisse quibus esset daturus ut crederent, aut quos daturus esset filio suo, ut ex eis non perderet quenquam? Quae utique si praesciuit, profecto beneficia sua, quibus nos dignatur liberare, praesciuit. Haec est praedestinatio sanctorum, nihil aliud, praescientia scilicet, & preparatio beneficiorum dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur. Ceteri autem ubi, nisi in massa perditionis iusto diuino iudicio relinquantur, ubi Tyrij relictii sunt & Sidonij, qui etiam

RESPONSIONES AD EXCER

etiam credere potuerunt, si mira illa Christi signa uiderent. Sed quomodo ut crederent non eis erat datum, etiam unde crederent est negatum.

RESPONSIO.

QUI ISTIS RESISTUNT, hoc sentire apertissime probantur, quod fides non sit donum dei, & quod gratia non praeueniat liberum arbitrium sed sequatur, & quod gratia dei secundum merita nostra datur. Nam si aliquid conferri homini per gratiam confitentur, & id non accipit nisi fides, quae accepta non est, in ipsa est meritum, cui non donum datur, sed debitum redditur. In hac sententia positi, consequenter sapiunt, eos esse praedestinos in uitam aeternam, quos per liberae uoluntatis arbitrium fideles futuros praescierit deus, ut ipsa electorum praedestinatatio non sit nisi retributio. Atque ita in his, qui praedestinati sunt secundum propositum eius qui uniuersa operatur, non operetur deus fidem: nec ulla sint hominis merita, si deus operatur uniuersa. Verum qui ista sentiunt, fidem non acceperunt: aut quam acceperant perdidit, sequendo uanissimam Pelagianorum superbiam, & in se & in domino gloriano, qui operatur omnia in omnibus, bona profecto non mala. Et si omnia bona, utique & fides,

dem, sine qua nemo potest placere: & quæ est uirtutum omnium fundamentum. Quale est autem, 1. Cori. 3.
 ut, cum dei sit ædificatio, Et, nisi dominus ædificat Psal. 126.
 uerit domum, inuanum laborant qui ædificat eam,
 aut nolint isti fundamentum ad ædificium pertinere,
 aut se uelint inchoare quod dominus possit extruere?
 Non erit ergo illis principium filius dei, non fundabuntur
 in ipso angulari lapide Christo Iesu: nec de eis dictum est:
 Firmum autem fundamentum dei stat: quia totam electionem
 suam solubili harenæ & succæ duo cineri superponunt. 2. Tim. 2
 Agnoscamus itaque sapienter, piæque fateamur, præscisse
 incommutabiliter deum, quibus esset daturus ut crederent:
 aut quos daturus esset filio suo, ut ex eis non perderet
 quenquam. Et si hæc præsciuit, beneficia sua illum,
 quibus nos dignatur liberare, præscisse. Et hanc esse prædestinationem
 sanctorum: prædestinationem scilicet & præparationem gratiæ
 dei qua certissime liberantur. Cæteros autem quicumque non
 liberantur, quos à generali perditione humani generis gratia
 non exemit, iusto nouerimus iudicio non exemptos: & quid nobis
 remissum sit in eis discamus, de quorum queri damnatione
 non possumus. Non est enim iniquitas apud deum, neque quisque
 sub iudicio eius innocens perit. 2. Pa. 19.
 Sicut enim hic ipse insignis gratiæ prædicator alibi
 ait:

RESPONSIONES AD EXCER

ait: Reddit omnino deus & mala pro malis, quomodo iustus est: et bona pro malis, quomodo bonus est: & bona pro bonis, quomodo iustus & bonus est: tantummodo mala pro bonis non reddit, quomodo iniustus non est. Reddit ergo mala pro malis, poenā pro iustitia: & reddit bona pro malis, gratiam pro iniustitia: & reddit bona pro bonis, gratiam pro gratia: cum alij qui pereunt, non dubitemus ipsorum meritis deputari quod pereunt: quos utiq; posset deus misericorditer liberare si uellet. Et cum alij qui liberantur, non audeamus definire quod digni fuerint liberari: quos utiq; posset deus iuste damnare si uellet. Quare autē non omnes, aut quare illos potius quam illos liberet, nec necessarium est quærere, nec possibile reperire: cū omiſſis discretionis istius causis scire sufficiat, quod nec misericordia iustitiam, nec iustitia auferat misericordiam apud eum, à quo nemo nisi iuste damnatur, nemo nisi misericorditer liberatur. De Tyrijs uero & Sidonijs quid aliud possumus dicere, quam non esse eis datum ut crederent, quos etiam credituros fuisse, ipsa ueritas dicit, si tanta, qualia apud non credentes facta sunt, uirtutum signa uisissent. Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant, si possunt, qui calumniantur: & ostendant cur apud eos dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit. Nos etiam si rationem facti, & profun-

Matt. 11.

Luce. 10.

& profunditatem iudicij eius penetrare non possu-
 mus, manifestissime tamē scimus, & uerū esse quod
 dixit, & iustum esse quod fecit. Et non solum Tyrios
 & Sidonios, sed etiam Corazin & Bethsaida po-
 tuisse conuerti, & fideles ex infidelibus fieri, si hoc
 in eis dominus uoluisset operari. Neq; enim ulli sal-
 sum uideri potest quod ueritas ait: Nemo potest ueni-
 re ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo: Et, uobis
 datū est nosse mysteriū regni cœlorū, illis autem nō
 est datum: Et, nemo nouit filiū nisi pater, neque pa-
 trem quis nouit nisi filius, & cui uoluerit filius re-
 uelare: Et, sicut pater uiuificat mortuos, ita & filius
 quos uult uiuificat: & nemo potest dicere dominū Ie-
 sum nisi in spiritu sancto. His diuinarū uocum autho-
 ritatibus eruditi, gratias agamus deo, qui dedit nobis
 spiritū fidei & uirtutis, continētiae et charitatis, sapi-
 entiae & intellectus, consilij & fortitudinis, scientiae
 & pietatis ac timoris sui. Quæ bona si non dedisset
 nobis qui omnia operatur in omnibus, prorsus nō ha-
 beremus in nobis: & cum his, qui nō cognouerūt do-
 minū, aut cum cognouissent, nō sicut deum glorifica-
 uerunt, aut gratias egerunt, sed hoc ipsum suæ sapi-
 entiae deputantes, Aulti facti et obscurato corde eua-
 nuerunt in cogitationibus suis: Cum his, inquam, se-
 deremus in tenebris & in umbra mortis, nec quere-
 lam habentes de pœna, nec excusationem de ignoran-

Ioan. 6.

Luc. 8.

Matth. 11.

Luc. 10.

Ioan. 5.

1. Cor. 12.

RESPONSIONES AD EXCER-
tia, nec præsidium de natura.

DVBIVM IX.

NVNC iam quod sequitur, quale sit uideamus. Sed aiunt, ut scribitis, neminẽ posse corruptionis stimulis excitari, si dicatur in cõuentu ecclesie audiẽtibus multis. Ita se habet de prædestinatione definita scientia uoluntatis dei, ut alij ex uobis accepta obediendi uoluntate ueneritis ad fidem, uel accepta perseuerantia permaneat in fide. Cateri uero, qui in peccatorũ deletione remoramini, ideo nondum surrexistis, quia necdum uos adiutorũ gratia miseratũ crexit. Verũ tamẽ si qui estis nondũ uocati, quos gratia sua prædestinauerit eligẽdos, accipietis eandẽ gratiã qua uelitis & sitis electi. Et si qui obeditis, si prædestinati estis reijciendi, subtrahentur obedientiã uires, ut obediri cessetis.

RESPONSIO.

STYPE O sanctitatem uestram obijectionem calumniantiũ, à persona defensoris gratie non potuisse discernere, & uerba obtrectantiũ ei ipsi, qui obtrectatoribus suis respõdet, aptasse. Hæc enim de doctrina catholici uiri quidã nequiter & nugatorie iactabant, quod qui talẽ dei gratiã predicaret, ut fides & obedientia, ceteraq; uirtutes, & in eis usq; in finem perseuerantia, nõ nisi ex dono dei habere posse credatur, con-

tur, consequens esse ut talibus uerbis uteretur ad populum, & huiusmodi denuntiationibus omnē liberi arbitrij euitaret industriā. Quod quia piſſimus doctor literis eorū, ad quos scribit, agnouerat, ideo ait: Sed aiunt, ut scribitis: & postea: ista cū dicunt. Ex hoc ergo potuistis aduertere nō ipsum hæc dicere, sed eos, de quibus dixit: sed aiūt, ut scribitis, et, ista cū dicūt. Quod similiter Apostolus ait: Sicut aiūt nos quidā dicere, faciamus mala ut ueniāt bona. Inferius autē ubi plenius ad ista reſpondet, multo manifestius patet, quā hæc ab ipso nunquā taliter dicta sint, et quantū ei huiusmodi prædicationis forma displiceat. Quā corrēges et mūdans atq; emēdans, tolerabiliore audientibus facit: quæ uera sunt tēperans, quæ falsa sunt reſecās, et post multa adijciēs. Iā uero qd' illis uerbis cōnectitur, miror si ullo modo potest in populo Christiano quisq; infirmus paciēter audire, cū dicitur eis: et si q; obeditis, si prædestinati estis reiiciēdi, subtrahuntur obediētia uires ut obedire cessetis. Hoc enim dicere quid uidetur aliud esse, quā male dicere, aut mala quodā modo pphetare? Et post hæc cū diceret qualiter de his loquendū esset in populo, proprijs sensus uerba cōnexuit dicens: Illū etiā modū, quo utēdum esse in prædestinationis prædicatione nos diximus, loquendi ad populū, nō existimo debere sufficere, nisi hoc, uel aliquid huiusmodi addat, ut dicat:

ROMA. 3.

RESPONSIONES AD EXCER'

Iaco. 1.

Vos itaque etiam ipsam obediendi perseverantiã à patre luminum, à quo descendit omne datũ optimũ, & omne donũ perfectum, sperare debetis et cotidiana orationibus poscere: atq; hoc faciendo cõfidere, non vos esse à prædestinatione populi eius alienos: quia etiam hoc ut faciatis ipse largitur. Ab sit autẽ à uobis ideo desperare de uobis: quoniã spem uestrã

Hier. 11.

Psal. 117.

psal. 12.

in ipso habere iubemini, non in uobis. Maledictus enim omnis qui spem habet in homine: & bonũ est confidere in domino: quã beati omnes qui confidunt in eum, Hãc spem tenetis, Seruite domino in timore, et exultate ei cũ tremore, quoniã de uita æterna, quã filijs promissionis promisit, nõ mendax deus ante tempora æterna. Nemo potest esse securus, nisi cõsummata fuerit ista uita, quæ tẽptatio est super terrã. Sed faciet perseverare in se usq; ad huius uitæ finem, cui cotidie dicimus: ne nos in seras in tentationem. Videatis ne obsecro, quantũ distet hic sermo ab eo, quem composuit malignitas obloquentium? qui studuerunt etiam ea, quæ recte dicit, exquisita uerborum fraude corrumpere? De quo idem doctor rectissime ait: Doli autem uel imperiti medici est, etiam utile medicamentum sic alligare, ut aut non proffit, aut obsit. Et iterũ de simili ineptia: Nempe, inquit, hoc uerissimũ est: ita sane: sed improbissimũ, importunissimũ, incongruētissimũ: nõ falsum eloquio, sed nõ salubriter uas
litudi

litudini humanæ infirmitatis appositū. Nō igitur necesse est de his rationē reddere, quæ et ab alijs dicta, et ab ipso ostēdimus improbata: ita tamē, ut nihil sibi per falsorū admixtionē præripi pateretur ex ueris. Quāuis enim nunquā tam insipiēter locutus sit ad populū Christianū, & id quod mēdax obrectatio ineptissime finxit, horruerit, pia tamen, cōstantiq; doctrina, abundāter probauit, prædicandā esse ecclesiæ prædestinationem, in qua est gratiæ preparatio: & gratiam, in qua est prædestinationis effectus: & præscientiam dei, qua ante secula æterna quibus esset conlaturus sua dona præsciuit. Cuius prædicationis quisque est impugnator, apertissimus est Pelagianæ elationis adiutor. Hoc autem quod in fine posuisti, superiori capitulo, ubi Tyriorum & Sidoniorum mentio facta est, debuit copulari: quia etiam in libri corpore, eisdē causæ, sine cuiusquam diuersæ disputationis interiectione, conexum est. Vnde & responsio, quam præcedentibus subdidi, potest etiam ad istas sufficere: in quibus nulla est obscuritas, si de fide prædestinationis & gratiæ dei, ex qua est omnium bonorū origo perseuerantiæq; meritorum, hoc teneatur quod habet ueritas.

Finita Responsa ad Excerpta quæ de Genuen
si ciuitate sunt missa.

INCIPIT

RESPONSIO SANCTI AVGV
STINI AD DVLCITIVM DE
OCTO QVAESTIONIBVS
AB EO MISSIS.

PRAEFATIO.

QUANTVM mihi uidetur fi
li dilectissime Dulciti, nō tarda
ui respōdere interrogationibus
tuis. Per pascha q̄ppe hoc āno,
quo dominicū eius fuit. 3. Kal.
April. à Carthagine mihi mis
sas literas tuæ dilectionis ac
cepi. Post eos autē dies sanctos, cōfestim Carthaginē
sum profectus. In qua ciuitate nihil me dictare permi
sit occupationū, quæ ibi nō potest deesse, nimia multi
tudo. Sed postea quā inde regressus sum, peractis
apud nostros quindecim diebus, qui me per absentia
diuturnā, curare alia cōpulerunt, cū post tres mēses
rediire permissus sum, rescribere ista non distuli. Et
abs te missis quæstionibus, quæ à me per diuersa opu
scula mea iam fuerāt pertractata, ex eisdē opusculis
reddere, uel solutionē, uel arte disceptationē meam.
Deniq; illud tantūmodo ubi quæris, quare dixerit do
minus

AD QVAESTIONES DVLCITII. 50

minus, nimirum praescius futurorum: Elegi David secundū cor meum: cum ille talia & tanta commiserit. Vbi tractauerim, et quo modo id exposuerim, nō potui reperire: & utrū sit in aliquo libro uel epistola mea, nescio. Ac per hoc quoniam mihi intulisti nouae disputationis necessitatē, in hac mea rescriptio- ne id ultimū feci: prius uolens ea ponere, quae habebam in alijs meis uoluminibus preparata: ut nec studio tuae sanctitatis deessem, quod mihi est gratissimū: nec alio modo eadem dicere cogerer, quod mihi esset laboriosissimū, ne de aliquo amplius adiuuaret.

QVAESTIO I.

PRIMA ITAQUE propositio tua est: Utrū aliquādo qui sunt post bap- tismum peccatores, exeant de ghen- na? Aliquantorum nanc; super hoc, inquis, diuersa sententia est, respondentium: Sicut iustorum premium, ita peccatorum finem non habere tormenta. Assuecrare etenim cupiunt, tam perpetem uindictam manere, quam premium. Quibus contra praescribitur Euangelica illa sententia, quae ait: Non exies inde donec reddas nouissimum Matth. 5. quadrantē. Superest ergo, ut hoc reddito possit exire. Credimus hoc & Apostoli definitiōe dicētis: Ipse 1. Cori. 5. aut saluus erit, sic tamē quasi p ignē. Sed quoniam

RESPONSIONES AVGVSTINI

- Matth. 1.** alibi legimus, inquis, & non cognouit eam donec peperit: quod ita interpretari non possumus. Icaro de hoc cupimus fieri certiores. Huc usq; est ppositio tua. Cui respondeo ex libro meo, qui inscribitur de fide & operibus. Vbi de hac re ita locutus sum: Iacobus autem, inquam, tam uehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus ualere ad salutem,
- Iacobi. 2.** ut illos etiam demonibus comparet, dicens: Tu credis quoniã unus est deus, beneficis: & demones eredunt & contremiscunt. Quid breuius, uerius, uehemētiusq; diã potuit, cum & in Euangelio legamus hoc dixisse demonia, cum Christum filium dei confiterentur, & ab illo corriperentur, quod in Petri confessione laudatum est? Quid proderit fratres mei, ait Iacobus, si fidem dicat se quis habere, opera autẽ nõ habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Dicit etiam, quia fides sine operibus mortua est. Quousq; igitur falluntur, qui de fide mortua sibi uitam perpetuam pollicentur? Quapropter diligẽter oportet attendere quomodo accipienda sit Apostoli Pauli sententia, planẽ ad intelligendum difficilis, ubi ait: Fundamentũ autem aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si quis autem superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, fœnum, stipulã, uniuscuiusque opus manifestabitur. Dies enim domini decla=

AD QVAESTIONES DVLCITII. 51

ni declarabit: quia in igne reuelabitur: & uniuscuiusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superedificauit, mercedē accipiet. Cuius autē opus arserit, damnū patietur. Ipse enim saluus erit, sic tamen quasi per ignem. Quod ita intelligendum putāt, ut illi uideantur edificare super hoc fundamentum, aurum, argētum, lapides preciosos, qui fidei, quæ in Christo est, bona opera adiiciunt. Illi autem ligna, fœnum, stipulam, qui, cum eandē fidem habeāt, male operantur. Vnde arbitrantur per quasdam poenas ignis posse purgari ad salutem perueniendā, merito fundamenti. Hoc si ita est, fatemur istos laudabili charitate conari, ut omnes indiscrete admittantur ad baptisimū, nō solum adulteri & adulteræ contra sententiam domini falsas nuptias prætendentes: uerum etiam publicæ meretricis, in turpissimā professione perseverantes. Quas certe nulla etiā negligētissima ecclesia consuevit admittere, nisi ab illa primitus prostitutione liberatas. Sed ista ratione, cur non omnī modo admittantur, omnino nō uideo. Quis enim non malit eas proposito fundamento, licet ligna, & fœnum, & stipulam congregent, aliquanto certe diuturniore igne purgari, quàm in æternum perire? Sed falsa erunt illa quæ obscuritatē & ambiguitatēq; non habent. Si habeam omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem i. Cor. 13.

RESPONSIONES AVGVSTINI

- Iacobi. 2. nō habeam, nihil sum. Et quid proderit fratres mei,
 si fidem quis dicat se habere, opera autem non habet
 at? Nūquid poterit fides saluare eum? Falsum erit et
- i. Cor. 6. illud: Nolite errare, neque fornicatores, neque ido=
 lis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque
 masculorum concubitores, neque fures, neq; auari,
 neque ebriosi, neq; maledici, neque rapaces, regnum
 Gala. 5. dei possidebunt. Falsum est & illud: Manifesta sunt
 opera carnis: quæ sunt, fornicationes, immunditiæ,
 contentiones, æmulationes, animositates, dissentio=
 nes, hæreses, inuidiæ, ebrietates, comesatiōes, et his si=
 milia: quæ prædico uobis sicut prædixi, quoniam qui
 talia agunt, regnum dei nō possidebunt. Falsa erunt
 hæc: Si enim tantummodo credant & baptizen=
 tur, quamuis in malis talibus perseuerent, salui
 erunt per ignem: atque ideo in Christo baptizati,
 etiam qui talia agunt, regnum dei possidebunt. Fru=
 i. Cor. 6. stra autem dicitur: hæc quidem fuistis, sed abluti
 estis, quando & abluti, hæc sunt. Inaniter etiam
- i. Petri. 3. illud à Petro dictum uidebitur: Sic & uos fratres
 charissimi simili forma baptisma saluos facit, non
 carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ in=
 terrogatio. Siquidem & habentes pessimas con=
 scientias omnium flagitiorum & scelerum plenas,
 nec eorum malorum poenitentia mutatas, tamen
 baptisma saluos fecit. Propter fundamentum enim,
 quod

AD QVAESTIONES DVLCITII. 52

quod in eodem baptismo ponitur, licet per ignem, salui erunt. Illud quoque non uideo cur dominus dixerit: Si uis uenire ad uitam, serua mandata. Et **Matt. 19.** commemorauit ea quae ad bonos mores pertinent, si etiam his non seruat, ad uitam uenire potest. Illud deinde quomodo uerum erit, quod eis, quos **Matt. 25.** ad sinistram positurus est, dicit? Ite in ignem eternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Quos non increpat, quia in eum non crediderunt, sed quia bona opera non fecerunt. Nam profecto ne sibi quisquam de fide, quae sine operibus mortua est, uitam eternam promittat, propterea omnes gentes segregaturum se dixit, quae permixtae eisdem paucis utebantur: & appareat eos illi dicturos: Domine quando te uidimus illa & illa patientem, & non ministrauimus tibi? Qui in eum crediderant, sed bona operari non curauerant, tanquam de ipsa fide mortua ad uitam perueniretur eternam. An forte ibunt in ignem eternum qui opera misericordiae non fecerunt: & non ibunt qui aliena rapuerunt, uel corrumpendo in se templum dei, in seipsos immisericordes fuerunt? quasi opera misericordiae pro sint aliquid sine dilectione, Dicente Apostolo: Si dicitur **1. Cor. 13.** scribuam omnia mea pauperibus, charitatem autem non habeam nihil mihi prodest. Aut diligat quisquam proximum sicut semetipsum, qui non diligit seipsum?

RESPONSIONES AVGVSTINI

Psal. io. Scipsum? qui enim diligit iniquitatē, odit animam
 suam. Neque illud hic diā potuerit, in quo nonnulli
 scipsos seducunt, dicentes: Ignem æternū dictum, nō
 ipsam pœnam æternam. Per ignem quippe, qui æter-
 nus erit, transituros arbitrantur eos, qui propter fi-
 dem mortuam per ignem promittunt salutem. Et lit-
 at ipse ignis æternus sit, combustio uero eorū, hoc est,
 operatio ignis, nō sit in eis æterna: cum et hoc præ-
 uidens dominus (tāquam dominus) sententiā suam
 ita cōcluserit, dicens: Sic ibunt illi in combustionem
 æternam, iusti autem in uitam æternam. Erit ergo
 æterna combustio sicut ignis: & eos in illam ituros
 ueritas dixit, quorum non fidem, sed bona opera de-
 fuisse declarauit. Si ergo hæc omnia, & cætera, quæ
 innumerabilia per omnes scripturas sine ulla ambi-
 guitate dicta reperiri possunt, falsa erunt, poterit
 uerus esse intellectus de lignis, & fœno, & stipula,
 quod hi salui erunt per ignem, qui solam in Christo
 fidem tenentes, bona opera neglexerunt. Si autē ista
 uera & clara sunt, proculdubio in illa Apostoli sen-
 tentia, alius requirendus est intellectus. Atq; in his
 deputanda est, quæ Petrus dicit esse in scriptis eius
 quædam difficilia intellectu, quæ non debent homi-
 nes peruertere ad proprium interitum: ut contra eui-
 dentissima testimonia scripturarum securos faciant
 de perāpienda salute nequissimos, nequitie suæ per-
 tinacissime

tinacissime coherentes, nec emendando, aut poenitendo mutatos. Hic à me fortasse quaeratur de ipsa Obiectio
 Pauli Apostoli sententia quid ego sentiam? & quonam modo intelligendam putem? Fateor malle me hinc audire intelligentiores atque doctiores, qui sic eam exponant, ut illa omnia uera & inconcussa permaneat, quae supra commemoravi. Quibus apertissime scriptura testatur nihil prodesse fidem, nisi eam, quam definiuit Apostolus, id est, quae per dilectionem operatur. Sine operibus autem saluare non posse, neque per ignem: quia si per ignem saluat, ipsa utique saluat. Absolute autem dictum est & aperte: Iacobi. 2.
 Quid prodest si dicat quis fidem se habere, opera autem non habeat? Nunquid poterit fides saluare eum? Dicam tamen quam breuissime poterò & ipse, quid sentiam de illa sententia Pauli Apostoli ad intelligendum difficili: dummodo illud quod ad professionem meam attinet praecipue teneatur, quod de hac me malle dixi audire meliores. Fundamentum Christus 1. Cor. 3.
 est, in structura architecti sapientis. Hoc expositione non indiget. Aperte enim dictum est: Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Si autem Christus, Eph. 3.
 proculdubio fides Christi. Per fidem quippe habitat Christus in cordibus nostris, sicut idem Apostolus dicit. Porro si fides, illa utique, quam definiuit Apostolus:

lus:

RESPONSIONES AVGVSTINI

lus: quæ per dilectionem operatur. Non enim fides illa demonum, cum & ipsi credant & cõtemiscant, & filium dei conspiciantur Iesum, potest accipi in fundamentum. Quare, nisi quia nõ fides quæ per dilectionem operatur, sed quæ exprimitur per timorem? Fides itaq; Christi, fides gratiæ Christianæ: id est, ea fides, quæ per dilectionem operatur, posita in fundamento, neminem perire permittit. Sed quid sit adificare super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides preciosos, ligna, scœnũ, stipulam, si subtilius disserere coner, uereor ne ad intelligendum difficilior sit ipsa expositio. Enitatur tamen, quantum dominus adiuvat, & breuiter, & quantum potero dilucide expedire quod sentio. Ecce ille, qui quæsiuit à magistro bono, quid boni faceret ut haberet uitam æternam: & audiuit: si ad uitam uenire uellet, seruanda sibi esse mandata: Dictũ est ei: Nõ occides, Nõ mœchaberis, Non furtum facies, Non falsum testimoniũ dices, Honora patrem tuũ & matrem tuã, & Diliges proximum tibi sicut teipsum: Hæc faciens in fide Christi, teneat procul dubio fidem quæ per dilectionem operatur. Neque enim diligeret proximum tãquam seipsum, nisi recepta dilectione dei, sine qua non diligit seipsum. Porro si faceret quod dominus addidit, dicẽs: Si uis perfectus esse, uale uende omnia quæ habes, & da pauperibus, et habebis thesaurũ in cœlis, & ueni

Mat. 19.

et ueni sequere me: ædificaret, super illud fundamen-
tum, aurum, argentum, lapides preciosos. Non enim
cogitaret, nisi quomodo placeret deo. Et hæc cogita-
tiones sunt, quantum existimo, aurum, argentum, lapi-
des preciosi. Porro si arca diuitias suas quodam carna-
li teneretur affectu, quamuis ex eis multas cleemosy-
nas faceret, nec ad eas augendas fraudis aliquid rat-
pinæq; moliretur, aut earum minuendarum aut amit-
tendarum metu, in aliquod facinus flagitium uel labe-
retur, alioqui iam se isto modo ab illius fundamen-
ti stabilitate subtraheret: sed propter carnalem, ut dixi,
quæ in eis habebat affectum, quo talibus bonis sine
dolore carere non posset, ædificaret super fundamen-
tum illud, ligna, foenum, stipulam: maxime si et
uxorem sic haberet, etiam propter ipsam cogita-
ret ea quæ sunt mundi quomodo placeret uxori.
Hæc igitur quoniam affectu dilecta carnali non si-
ne dolore amittantur, propterea, qui ea sic habent,
ut habeant in fundamento fidem quæ per dilectio-
nem operatur, neque huic ulla ratione uel cupiditate
preponant in eorum amissione passi detrimentum,
per ignem quendam doloris perueniunt ad salu-
tem. A quo dolore atq; detrimento tanto est quis fer-
curior, quanto ea uel minus amaerit, uel tantum non ha-
bens hauserit. Qui uero propter illa, uel tenenda,
uel adipiscenda, homicidium, adulterium, fornicationem,
idololatriam,

RESPONSIONES AVGVSTINI.

idololatriam, & similia quaecunq; commiserit, non
 propter fundamentū per ignem saluabitur, sed amis-
 so fundamento, aeterno igne torquetur. Quam ob-
 rem & illud quod dicunt, ueluti probare cupientes
 quantū ualeat sola fides, ubi Apostolus dicit: Quod
 si infidelis discedit, discedat. Non est enim seruituti
 subiectus frater aut soror in eiusmodi, id est, ut pro-
 pter fidem Christi etiam ipsa uxor, legitima societa-
 te coniuncta, sine culpa relinquatur. Si cū uiro Chri-
 stiano propter hoc quia Christianus est permanere uol-
 uerit, nō attendunt co modo illam rectissime dimitti,
 si uiro suo dicat: non ero uxor tua nisi mihi de la-
 troanio diuitias congeras, aut nisi solita lenocinia
 quibus nostrā domū transigebas, etiam Christianus
 exerceas: aut si quid aliud uel facinorosum, uel flagi-
 tiosum in uiro nouerat, quo delectata uel libidinem
 explebat, uel facilem uictum habebat, uel etiā incede-
 bat ornatior. Tunc enim ille cui hoc uxor dicit, si ue-
 raciter egit pœnitentiā ab operibus mortuis quan-
 do accessit ad baptismum, habetq; in fundamento fi-
 dem quæ per dilectionē operatur, proculdubio plus
 tenebitur amore diuinæ gratiæ, quàm carnis luxu-
 riæ, & membrū quod eum scandalizat fortiter ami-
 putat. Quicumq; autem in diremptione hac, dolorē
 cordis carnalem affectū coniugis sustinebit, hoc est
 detrimentum quod patietur, hoc est ignis per quem
 facio

foeno ardente ipse saluabitur. Si autē iam sic habebat uxorem tanquam non habens, non propter concupiscentiam, sed propter misericordiam, ne forte eam saluam faceret, reddens potius quā exigens debitū coniugale, profecto nec dolebit carnaliter cum ab illo tale conubium seperabitur, Neq; enim in ea cogitabat nisi quae sunt dei, quomodo placeret deo. Ac p hoc, in quantum aurū, argentum, lapides preciosos, illis cogitationibus superaedificabat, in tantum detrimentum nullum pateretur, in tantum structura eius, quae non erat foenea, nullo incendio cremaretur. Siue ergo in hac tantum uita homines ista patiuntur, siue etiam per hanc uitam talia quaedam iudicia subsequantur, non abhorret, quantum arbitror, à ratione hanc. A Ps, post hanc.

ueritatis iste intellectus huiusce sententiæ. Verum tamen etiam si est alius, qui mihi nō occurrit, potius eligendus, istum quā diu tenemus, non cogimur dicere, iniustus, non subdiuis, scelestis, contamnatis, paricidis, homicidis, fornicatoribus, masculorum conabitoribus, plagarijs, mēdacibus, periuris, & si quid aliud sanæ doctrine aduersatur, quæ est secundum euangelium gloriæ beati dei. Si tantūmodo in Christum credatis, & sacramentum baptismi eius accipatis, etiam si uitam pessimam non mutaueritis, salui eritis. Vnde nec illa nobis mulier chananea præscribit, quia dominus ei quod petebat dedit, cū ante dixisset: Non

h set: Non

RESPONSIONES AVGVSTINI

- Matt . 7.** set: Nō est bonū collere panem filiorū, et mittere canibus. Quia ille cordis inspector mutatā uidit, quādo laudauit: et ideo nō ait, o canis magna est fides tua: sed o mulier magna est fides tua. Mutauit uocabulū, quia mutatū uidit affectū: atq; illā correptionē ad fructū puenisse cognouit. Miror autē si laudaret in ea fidē sine operibus, id est, fidē nō talem quæ per dilectionē posset operari, sed fidem mortuā: & quā Iacobus dicere minime dubitauit, fidē non Christianorū sed demonū. Postremo, si istam chananeā nolunt intellegere mutasse perditos mores quando eam Christus contemnendo & corripiendo redarguit, quoscunq; inuenerint tantummodo credere, uitam uero inquinatissimam nec saltem occultare, sed etiam libere profiteri ac nolle mutare, sanem filios eorum si possunt, sicut sanata est filia chananeæ mulieris: Nō tamen eos faciant membra Christi, cum ipsi esse non desinant, membra meretricis. Itemq; in eo libro cuius titulus est, De fide, spe, et charitate, quē scripsi ad filium meum fratrem tuū Laurētium, ista de hac re uerba mea sunt: Creduntur, inquam, à quibusdam etiam hi, qui nomen Christi non relinquunt, & eius lauacro in ecclesia baptizantur, nec ab ea ullo scismate uel hæresi præciduntur, in quantislibet sceleribus uiuant, quæ nec diluant pœnitendo, nec elemosinis redimāt, sed in eis usque ad huius uitæ ultimum diem pertinacissime perseuerent, salui futuri per is-

gnem, licet pro magnitudine facinorum flagraorūq;
 diuturno, non tamen aeterno igne, puniri. Sed qui hoc
 credunt, & tamen catholici sunt, humana quadam
 beneuolentia mihi falli uidetur. Nam scriptura diui-
 na, aliud consulta respondet. Librum autem de hac
 questione cōscripsi, cuius titulus est, De fide & ope-
 ribus. Vbi secundum scripturas sanctas, quātum deo
 adiuuante potui, demonstraui eam fidem saluos face-
 re, quā sātis euidenter expressit Paulus apostolus
 dicens: In Christo enim Iesu neq; circūcisio quicquā Galat. 5.
 ualet, neq; preputiū, sed fides quae per dilectionē ope-
 ratur. Nam fides quae per dilectionē non operatur,
 procul dubio secundū Apostolum Iacobū, mortua est
 in semetipsa. Qui rursus ait: Si fidem quis dicat se ha-
 bere, opera autē non habeat, nunquid poterit fides Iacobi. 2.
 saluare eū? Porro autē si homo sceleratus, propter so-
 lam fidē per ignē saluabitur: et sic est accipiendū qđ
 ait beatus Paulus: ipse autē saluus erit, sic tamē quae
 si per ignē: poterit ergo saluare sine operibus fides: 1. Cor. 3.
 Et falsum erit qđ dixit eius coapostolus Iacobus: fal-
 sum erit & illud, quod idē ipse Paulus dixit: Nolite, 1. Cor. 6.
 inquit, errare, neque fornicatores, neq; idolis serui-
 entes, neque adulteri, neque molles, neque masculo-
 rū cōcubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi,
 neq; maledici, neq; rapaces, regnū dei possidebūt. Si
 enim etiā in istis p̄seuerantes criminibus, tamē p̄pter
 h 2 fidei

RESPONSIONES AVGVSTINI

fidem Christi salui erunt, quomodo in regno dei nō erunt? Sed quia hæc apostolica manifestissima & a-
 perūssima testimonia falsa esse nō possunt, illud quod
 obscure dictum est de his, qui superædificant super
 fundamentū quod est Christus, nō aurū, argentū, la-
 pides preciosos, sed ligna, fœnū, stipulā (de his enim
 dictū est, quod per ignem salui erunt, quoniam fun-
 damenti merito nō peribunt) sic est intellegendū, ut
 his manifestis non inueniatur esse contrariū. Ligna
 quippe, & fœnū, & stipulā, nō absurde accipi pos-
 sunt rerū seculariū, quamuis licite cōcessarum, tales
 cupiditates, ut amitti sine animi dolore nō possint. Cū
 autem iste dolor urit, si Christus in fundamento ha-
 bet locū, id est, ut ei nihil anteponatur, & malit hor-
 mo, qui tali dolore uritur, rebus, quas ita diligit, ma-
 gis carere quàm Christo, per ignē fit saluus. Si autē
 res eiusmodi tēporales ac seculares, tēpore tentatio-
 nis maluerit tenere quā Christū, eum in fundamento
 nō habuit, qui hæc priore loco habuit: cū in edificio
 prius nō sit aliquid fundamētō. Ignis enim de quo co-
 loco locutus est Apostolus, talis debet intelligi, ut am-
 bo per eum transeāt: id est, qui ædificat sup hoc fun-
 damentū aurū, argentū, lapides preciosos: et qui ædi-
 ficat ligna, fœnū, stipulā. Cū enim hoc dixisset, adiun-
 xit: Vnius cuiusq; opus quale sit, ignis probabit: Si
 cuius opus permanserit, quod superædificauit mer-
 eadem

eadem accipiet. Cuius autē opus exustum fuerit, da-
 mnū patietur: ipse autem saluus erit, sic tamen quasi
 per ignē. Non ergo unius eorum, sed utriusq; opus
 ignis probabit. Est quidam ignis tentatio tribulatio-
 nis: de quo aperte alio loco scriptum est: Vasa figu-
 li probat fornax, & homines iustos tentatio tribu-
 lationis. Iste ignis in hac interim uita facit, quod
 Apostolus dixit: Si acadat fidelibus duobus, uni sali-
 cet cogitanti quæ sunt dei, quomodo placeat deo, hoc
 est edificati super Christum, aurum, argentum, &
 lapides preciosos: alteri autem cogitanti ea quæ sunt
 mundi, quomodo placeat uxori, id est edificati su-
 per idem fundamentum, ligna, fœnum, stipulam. Illi-
 us enim opus non exuritur: quia non ea dilexit quo-
 rum amore crucietur. Exuritur autem huius: quoni-
 am sine dolore non pereunt, quæ cum amore posses-
 sa sunt. Sed quoniã alterutra cõditione proposita, eis
 potius mallet carere quàm Christo, nec timore amit-
 tendi talia, deserit Christum, quamuis doleat cum
 amittit, saluus quidem erit, sic tamen quasi per i-
 gnem. Quia urit eum dolor rerū quas dilexerat amis-
 sarum: sed non subuertit neq; consumit, fundamenti
 stabilitate atq; incorruptione munitum. Tale ali-
 quid etiam post hanc uitam fieri incredibile non est:
 & utrum ita sit queri potest. Et aut inueniri aut la-
 tere nonnullos fideles per ignem quendam purgato-
 rium,

Eccle. 27

1. Cor. 7.

RESPONSIONES AVGVSTINI

rium, quanto magis minus ue bona percuntia dilexerunt, tanto tardius citiusq; saluari. Non tamen tales de qualibus dictum est, quod regnum dei non possidebunt, nisi conuenienter pœnitentibus eadem crimina remittantur. Conuenienter autem dixi, ut steriles in eleemosynis nō sint, quibus tantū tribuit scriptura diuina, ut earum tantummodo fructum se imputaturum prænuntiet dominus dextris, & earum tantummodo sterilitatē sinistris: quando his dicturus est: Venite benedicti patris mei percipite regnū dei: illis aut, ite ī ignē æternū. Hæc de duobus opusculis meis satis puto quæstioni tuæ fuisse responsa. De illa uero sententiâ domini: nō exies inde donec reddas nouissimū quadrantē respondere mihi necesse nō fuit: cum iam ipse quæstionem similem ex Euangelij lectione soluisti, ubi scriptum est: Non cognouit eam donec peperit. Sane ut non te celem de hac re cogitationē meam, uellem si fieri posset, immo uero uolo si fieri potest, in hac quæstione ueritate superari. Illud enim quod dicitur quandoque, & si plurimi temporis, eos, qui in catholica communionē moriuntur, quamuis usque in finem uitæ huius flagitiosissime & sceleratissime uixerint, de pœnis ultricibus exituros, familiarius meum tāgit affectum, quē habemus circa eos, qui nobiscum corporis & sanguinis Christi sacramēta cōmunicant, quamuis eorū mores

Matt. 25.

Matt. 5.

Matth. 1.

mores perditos oderimus, quos disciplina ecclesiastica emendare non possumus, aut à mensa dominica separare, sed à ueritate uinci uolo, quæ sacris literis apertissime non resistit. Non enim quæ resistit, dicenda est ulla ratione ueritas, uel putanda, sed interim donec audiamus tale aliquid aut legamus, auscultemus ei qui dicit: Nolite errare neque fornicatores, neque idolis seruietes, et cætera. regnũ dei possidebunt. Quia si talia sunt quæ contradicunt, ut horum uerborũ Apostolicorũ manifestationem in alios sensus ducere nequeant, profecto aduersus ea nos instruxit & paratos esse uoluit idem Apostolus. *1. Cor. 6. Ephe. 5.*

Hoc autem scitote intelligetes, quoniam omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & dei. Nemo uos seducat inanibus uerbis. Cum ergo audierimus quosdam fornicatores, & immundos, & auaros, per ignem saluari ut habeant hereditatem in regno Christi & dei, non obsurdescamus contra istum reclamantem & dicentem: Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet hereditatem in regno Christi & dei: Et ne adquiescamus illius uerbis, cõtinuo subijcientem: Nemo uos seducat inanibus uerbis.

RESPONSIONES AVGVSTINI

QVAESTIO SECVNDA.

TRVM OBLATIO quæ fit pro quiescentibus, aliquid eorum contulerat animalus, cum euidenter nostris aut subleuemur a sibus, aut grauemur? Siquidem cum legamus quod in inferno nemo iam possit confiteri, aut, quod multi dicunt, quod aliqd beneficij in hoc loco possit esse post mortem, quanto magis sibi anima ferret ipsa refrigeriũ sua per se illic cõfũendo peccata, quàm in eorũ refrigeriũ ab alijs oblatio procuratur? Dixi aliquid de hac re in eo libro, quẽ nuper ad sanctũ Paulinum Nolanum episcopũ scripsi, cum me consulisset, Vtrum sepultura quæ fit in memorijs martyrũ, prosit aliquid spiritibus mortuorũ? Inde est hoc qd̄ his ad te literis in sero: Diu inq̄ sanctitatis tuæ coepiscope uenerãde Pauline scriptorũ debitor fui, ex quo mihi scripsisti per homines filia nostræ religiosissimæ Floræ, querens à me utrum prosit cuiq; post mortem, quod corpus eius apud sancti alicuius memoriã sepeliatur? Hoc enim abs te uidua memorata petierat pro defuncto in eis partibus suo filio. Et rescripseras consolans eam: idq; etiam nuntians de cadauere fidelis iuuenis Cinegij, quod materno et pio affectu desiderauit esse completum, ut scilicet in beatissimi Felcicis confessoris basilica poneretur. Qua occasione factũ est, ut per

ut per eosdem perlatores literarum tuarum, etiam mihi scriberes, ingerens huiusmodi quaestionem: atque ut responderem quid mihi exinde uideretur exponens, nec tacens ipse quid sentias. Nam dicis uideri tibi, non esse inanis motus animorum religiosorum atque fidelium, pro suis ista curantium. Adiungis etiam uacare non posse, quod uniuersa pro defunctis ecclesia supplicare consuevit, ut hinc et illud conijci possit, homini prodesse post mortem, si fide suorum, humano eius corpori talis provideatur locus, in quo appareat opitulatio, etiam isto modo quaesita, sanctorum. Sed cum haec ita sint, quomodo huic opinioni contrarium non sit, quod ait Apostolus; Omnes enim **Obiectio** adstabimus ante tribunal Christi, ut ferat unusquisque **2. Cor. 5.** que secundum ea quae per corpus gessit, siue bonum, siue malum, non te satis uidere significas. Haec quippe Apostolica sententia, ante mortem admonet fieri quod possit prodesse post mortem, non tunc, quando iam recipiendum quod quisque gesserit ante mortem. Verum haec ita soluitur quaestio: quoniam quodam uitae genere acquiritur, dum in hoc corpore uiuitur. **Solutio.** ut aliquid adiuuent ista defunctos: ac per hoc secundum ea quae per corpus gesserunt, eis quae per corpus religiose pro illis facta fuerint adiuuantur, siue pro eis fiat, quorum tam mala sunt merita, ut nec talibus digni sunt adiuuari. Sunt enim quos omnino nihil

RESPONSIONES AVGVSTINI

adiuuet ista) siue p̄ eis quorū tā bona sunt ut talibus
 nō indigeāt adiuuētis. Genere igitur uitæ, quod gessit
 quisq; p̄ corpus efficitur, ut profint uel nō profint
 quacunq; pro illo pie fiunt, cū reliquerit corpus. Nā
 meritū p̄ qd̄ ista profint, si nullū cōparatū est in hac
 uita, frustra post hanc quæritur uitā. Ita fit, ut neq;
 inaniter ecclesia, uel suorū cura pro defunctis quod
 potuerit religionis impendat, & tamen ferat unus
 quisque secundum ea quæ gessit per corpus, siue bonum,
 siue malum, reddēte domino unicuique secundum
 opera eius. Vt enim hoc quod imp̄ditur possit
 ei prodesse post corpus, in ea uita est acquisitū quā
 gessit in corpore. Dixi etiā tale aliquid ad Laurentium,
 quod ita se habet: Tempus autē, inquam, quod
 inter hominis mortem et ultimā resurrectionē positū
 est, animas abditis receptaculis cōtinet, sicut una
 quæq; digna est uel requie uel erumna, pro eo quod
 sortita est in carne dū uiucret. Neq; negā dū est defun-
 ctorū animas pietate suorū uiuentiū releuari, cum
 pro illis sacrificiū mediatoris offertur, uel elemosy-
 na in ecclesia fiunt, sed eis hæc profunt, qui cum ui-
 uerēt, ut hæc sibi postea possent prodesse, meruerūt.
 Est enim quidā uiuēdi modus, nec tam bonus ut nō
 requirat ista post mortem: nec tam malus, ut ei non
 profint ista post mortem. Est uero talis in bono ut
 hæc nō requirat: est et rursus talis in malo, ut nec his

Augusti.
 in Enchi-
 ridion ca-
 pite. 109.

AD QVAESTIONES DVLCITII. 60

ualeat, cū hęc uita trāsierit adiuuari. Quocirca hic
 omne meritū cōparatur, quo possit post hanc uitam
 releuari quisspiā uel grauari. Nemo se autem speret
 quod hic neglexit, cū obierit apud deum promere-
 ri. Nō igitur ista, quę pro defunctis cōmendādis fre-
 quētat ecclesia, illi apostolica sunt aduersa sententię
 qua dictū est: Omnes enim astabimus ante tribunal 2. Cor. 5.
 Christi, ut ferat unusquisque secundum ea, quę per
 corpus gessit, siue bonum siue malum: quia etiam
 hoc meritum sibi quisque cum in corpore uiueret
 comparauit, ut ei possint ista prodesse. Non enim
 omnibus prosunt. Et quare non omnibus prosunt,
 nisi propter differentiam uitę, quam quisque ges-
 sit in corpore? Cum ergo sacrificia siue altaris, siue
 quarumcunq; elemosynarū pro baptizatis defun-
 ctis omnibus offeruntur, pro ualde bonis gratiarum
 actiōes sunt, pro nō ualde malis propitiatiōes sunt.
 Pro ualde malis etiā si nulla sunt adiumenta mor-
 tuorū, qualescunq; uiuorū consolationes sunt. Qui-
 bus aut prosunt, aut ad hoc prosunt ut sit plena remis-
 sio, aut certe ut tolerabilior fiat ipsa damnatio.

QVAESTIO III.

ERTIA TUA quęstio est, Vtrū
 statim in aduētū domini credendū sit
 futurū esse iudiciū, an spatio interposi-
 to temporis, in cuius diebus aduētus,
 quoniam

RESPONSIONES AVGVSTINI

1. Theſ. 4 quoniã legimus, inquis, quod qui supererũt, rapien-
 tur in nubibus obuiam Christo in aëra, et sic semper
 cum domino futuri sunt, noſſe deſidero, utrum mox
 iudicium comitetur aduentũ: et hi qui, rapiuntur in
 nubes, an ſoluãtur in mortẽ, niſi forte ad uicẽ mor-
 tis ipſam immutationem debeamus accipere. Huic
 interrogationi tuæ qua queris: Vtrũ in aduentu do-
 mini mox credendum ſit futurum eſſe iudicium, pu-
 to quod ſufficiat fides ſymboli qua confitemur Chri-
 ſtum à patris dextera eſſe uenturũ ad uiuos & mor-
 tuos iudicandos. Cum ergo ipſa ſit ei cauſa ueniẽdi,
 quid aliud acturus eſt mox ut uenerit, niſi propter
 quod ueniet? De illis autem qui rapientur in nubi-
 bus, in quadã epiftola quã ſcripſi ad filiũ meũ nomi-
 ne Mercatorẽ, quæ iãpit: Proculdubio notiſſimũ uo-
 bis: cũ me cõſuluiſſet de quibusdã quæſtionibus Pe-
 lagianorũ, qui negãt mortẽ eſſe peccato retributã,
 quatenus diſputauerim in ſubditis lege. Illi aut, in
 quam, de quibus dixit Apoſtolus, cum loqueretur de
 reſurrectione mortuorum: & nos uiuentes qui reli-
 qui ſumus, ſimul cum illis rapiemur in nubibus ob-
 uiam Christo in aëra: & ita ſemper cum domino eri-
 mus. Afferunt quidem aliqui d quæſtionis, ſed per ſe
 ipſos nõ propter iſtos. Nã etſi non ſunt etiã ipſi mo-
 rituri, quid iſtos adiuuet omnino nõ uideo; cũ talia
 de his diã poſſint, qualia de illis dicta ſunt duobus;

Enoch

Enoch scilicet & Heliã. Sed & reuera, quantũ ad
 uerba beati Apostoli pertinet, uideatur adserere quos
 dam in fine seculi adueniẽte domino, cum futura est
 resurrectio mortuorum, non esse morituros, sed ui-
 uos repertos, in illam immortalitatem, quæ sanctis
 etiam cæteris datur, repente mutandos, & simul cũ
 illis rapiendos, sicut dicit, in nubibus. Nec aliquid
 aliud mihi uisum est, quoties de his uerbis uolui cogi-
 gitare. Sed uellẽ hinc potius audire doctiores: ne illi
 etiam, qui putant aliquos morte non precedente
 uiuificatos, ad uitã perpetuã transituros, dicere inue-
 niatur Apostolus: Stulte, tu quod seminas, nõ uiuifi- 1. Cor. 15.
 catur nisi prius moriatur. Nam & illud quod in ple-
 risq; codicibus legitur: omnes resurgemus: unde fieri
 potcrit, nisi omnes moriamur? Resurrectio quip-
 pe nisi mors præcesserit, nulla est. Et qd' nõnulli codi-
 ces habet: oēs dormiemus, multo facilius & aperti-
 us id cogit intelligi, et si qd aliud tale in sanctis libris
 inuenitur, ad id uidetur impellere, ut nullus hominũ
 existimetur immortalitatem, nisi mors præcesserit,
 adepturus. Proinde ubi dixit Apostolus: Et nos ui- 1. Thef. 4
 uentes qui reliqui sumus in aduẽtu domini nõ præ-
 ueniemus eos, qui ante dormierunt. Ipse enim domi-
 nus in iussu & in uoce archangeli, & in tuba dei
 descendit de cælo, & mortui in Christo resurgent
 primi. Deinde nos uiuentes qui reliqui sumus, simul
 cum

RESPONSIONES AVGVSTINI

cum illis rapiemur in nubibus obuiã Christo in aë-
 ra, & ita semper cum domino erimus. Velle de his
 uerbis sicut dixi, audire doctiores, & si mihi potuer-
 rint hæc ita exponi, ut in eis possit intelligi oes ho-
 mines qui uiuunt, uel post nos uicturi sunt, esse mori-
 tuos, corrigere qd̄ hinc aliquãdo aliter sensi. Neq̄
 enī debemus indocibiles esse doctores: et certe meli-
 us homo corrigitur prauus, quã frãgitur durus. Cũ
 his quæ descripsimus ita nostra uel aliorũ exerceat
 tur & erudiatuŕ infirmitas, ut tamẽ in eis nulla ue-
 lut Canonica constituatur authoritas. Si aut̄ in his
 uerbis Apostoli nullus alius sensus poterit reperiri,
 et hoc eũ itelligi uoluisse claruerit quod uidetur uer-
 ba ipsa clamare, id est, qd̄ futuri sint in fine seculi, et
 secundo aduentu domini, qui nõ expolientur corpo-
 re, sed superinduantur immortalitate, ut absorbeat
 tur mortale à uita. Huic sententiæ procul dubio con-
 ueniet quod in regula fidei confitemur, uenturũ do-
 minum iudicaturum uiuos & mortuos. Et non hic
 intelligamus uiuos iustos, mortuos autem iniustos,
 quãuis iudicãdi sint et iusti et iniusti: sed uiuos quos
 nondũ exisse, mortuos aut̄ quos iam exisse de corpo-
 ribus aduētus eius inueniet. Quæ si ita esse constite-
 rit, illa uerba excutienda erunt, quo modo sic acci-
 piamus: Tu qd̄ seminas nõ uiuificatur nisi prius mo-
 riatur: & illud, oēs resurgemus, siue omnes dormie-

mus.

2. Cori. 5.

1. Cor. 15.

mus, ut non aduersentur huic sententiae, qua quidam
 creduntur, etiam cum suis corporibus, in aeternum non
 gustata morte, uicturi. Sed utriuslibet horum ueracior
 et perspicacior intellectus inueniatur, quod ad causam
 pertinebit istorum, siue omnes debita morte plectantur, si-
 ue aliquibus ab hac exceptis conditione parcatur. Cum
 tamen constet non solum mortem animae, uerum etiam
 corporis secutura non fuisse, si peccatum non praeces-
 sisset, et gratiae mirabiliore uirtute, iustos a morte
 ad aeternam beatitudinem reuiuiscere, quam in mor-
 tis experiendam non uenire. Hac propter illos, de qui-
 bus mihi scripsisti, satis dicta sint: quamuis eos iam
 non aestimem dicere, etiam si non peccasset Adam fuisse
 uel corpore moriturum. Ceterum quod attinet ad quae-
 stionem resurrectionis propter illos qui creduntur non esse
 se morituri, sed ex hac mortalitate ad immortalitatem,
 sine morte media transituri, inquisitio diligentior adhi-
 benda est. Et si quod hinc ab solutum ac definitum disputat-
 ionem rationabili atque perfecta, uel audisti uel legisti, uel
 etiam ipse adhuc audire, uel legere, aut excogitare po-
 tueris, peto mihi mittere non graueris. Ego enim, quod
 confitendum est charitati tuae, plus amo discere quam
 docere. Nam hoc admonemur etiam dicente Apostolo Ia-
 cobi: Sit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus Iacobi. 1.
 autem ad loquendum. Ut ergo discamus, uiuere nos debet
 suauitas ueritatis. Ut autem doceamus, cogere necessit-
 tas charitatis

RESPONSIONES AVGVSTINI.

tas charitatis. Vbi potius orandū est ut transeat ista
 necessitas, qua hominē docet aliqd homo, & simus
 Esa. 45. omnes docibiles dei: quāuis hoc simus, cum ea, que
 Ioan. 6. ad uerā pietatē pertinet discimus, etiam quādo illa
 i. Cor. 3. docere uidetur homo. Quia neq; qui plantat est alit
 quid, neq; qui rigat, sed qui incrementum dat deus.
 Cum itaq; si deus incrementum non darct, nihil es-
 sent Apostoli plantatores & rigatores, quanto magis
 ego uel tu uel quilibet huius temporis homines,
 quando nobis uidemur esse doctores?

QVAESTIO IIII.

QUARTA TUA questio est:
 quare dixerit Dauid: Potens in terra
 erit semen eius, generatio rectorū be-
 nedicetur: Cum scāmus iustorū filios
 & fuisse & esse maledictos, & iniustorum & fuisse
 & esse benedictos. Huic quæstioni de Psalmi ipsius
 expositione respondeo, quem cum in populo tractat
 In exposi rem, dixi: Beatus enim uir qui timet dominū, in man-
 tione psal datis eius uolet nimis. Viderit deus qui solus & uel
 mi. 11. raciter & misericorditer iudicat, quantum iste proi-
 ficiat in mandatis eius: quoniam tentatio est uita
 Iob. 7. humana super terram, sicut Sanctus Iob dicit. Et ite
 Sapi. 9. rum scriptum est: Quoniam corpus quod corrumpi-
 tur aggrauat animam, & deprimat terrena inhabi-
 tatio

tatio sensum multa cogitatem: qui autē iudicat nos dominus est. Nec ante tempus iudicare debemus, donec ueniat dominus, et inluminet abscondita tenebrarū, et manifestabit cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique à deo. Viderit ergo ille quātum quisque proficiat in mandatis eius, tamē uolet nimis, qui pacē illius coedificationis adamauerit: nec iam desperare debet, quoniā in mandatis eius uolet nimis: & pax in terra hominibus bonæ uolūtatis. Inde, potens in terra erit semē eius: Et semē futuræ messis, opera esse misericordiæ Apostolus testis est, qui dicit: Bonum autē facientes nō deficiamus: tēpore enim proprio metemus nō deficientes. Et iterū: Hoc autē, inquit, qui parce seminat, parce & metet. Quid autem fratres potentius, quā ut regnum cœlorum nō solum Zachæus emat dimidio rerum suarum, sed & uidua duobus minutis, & tantundem ibi uterque possideat? Quid potentius, quā ut idem regnum, & thesaurus diuitis, & calice frigide aquæ pauperis ualeat? Sunt autem qui ista faciunt dum terrena conquirunt, aut hic mercedem sperantes à domino, aut hominibus placere cupientes. Sed generatio rectorum bene dicetur: id est, opera eorum quorum bonus deus Israel, qui recto sunt corde. Rectum autem cor est, non resistere patri emendenti, & credere pollicenti: Non eorum quibus commouentur pedes, & effunduntur

RESPONSIONES AVGVSTINI

Psal. 27. gressus atq; labūtur. Sicut in alio psalmo canitur. Dñs zelat in peccatoribus pacē peccatorū uidentes, & p̄tāt perire opera sua, quia nō eis merces redditur peritura. At iste uir qui timet dominū, et in templū sanctū dei cōuersione recti cordis aptatur, nec gloriā hominū querit, nec terrenas diuitias concupiscit, & t̄mē gloria et diuitiæ in domo eius. Domus enim eius, cor eius est, ubi deo habitāte opulentiū habitat, cum spe uitæ æternæ, quā hominibus habitantibus in marmoris laqueatisq; tectis cum timore mortis æternæ. Huius enim iustitia manet in seculū seculi. ipsa eius gloria, ipsæ diuitiæ. Illius autem, purpura & byssus & epulæ splendide. Et cum præsto sunt, transcunt: & cum ad finem uenerint, aquæ guttam ex digito stillantem desiderans ardens lingua clamabit. Hæc sunt quæ in dicto psalmo exposuisse me memini, & ad quæstionis tuæ quarto loco propositæ solutionem satis esse nunc existimo.

QVAESTIO VI.

2. Reg. 28

QVINTO autem loco id posuisti, unde post omnia disputaturū me esse promisi. Sexta tua propositio est, utrum iuxta historiam libri regnorum Phylonissa ipsum prophetā Samuelē de inferno euocauerit. Hoc à me beatæ memoriæ Simplicianus mediolanensis episcopus

episcopus aliquando quæsiuit, quid ergo ei rescripserim, subdium lege: Item quæris, inquam, utrum spiritus immundus, qui erat in phytionissa potuerit agere, ut Samuel à Saule uideretur, et loqueretur cū eo? Sed multo maioris miraculi est, quod ipse satanas princeps omnium immundorum spirituum potuit loqui cum deo, & petere temptandum Iob, iustissimum uirum: qui etiam Apostolos temptandos petiit. Aut si hoc ideo non habet difficilem quæstionem, quia per quæ uoluerit creaturam, cui uoluerit creaturæ ubique præsens ueritas loquitur, nec propterea magni meriti est cui loquitur deus. Intere est enim quid ipse loquatur: quia & imperator cum multis innocentibus non loquitur, quibus prouidentissime consulit ad salutem: & cum multis nocentibus loquitur, quos iubet interfici. Si ergo hinc propterea nulla quæstio est, nulla sit quæstio quomodo etiam immundus spiritus cum anima sancti uiri loqui potuerit. Omnibus enim sanctis deus creator & sanctificator, longe utiq; maior est. Quod si hoc mouet, quod licuerit maligno spiritu excitare animam iusti, et tanquam de abditis mortuorum receptaculis euocare, nonne magis mirandum est quod satanas ipsam dominum adsumpsit & constituit super pinnam templi? Quolibet enim modo id fecerit, ille etiam modus quo Samueli factum est ut excitaretur, similiter latet. Nisi forte quis dixerit faciliorem

Iob. 1.

Lucæ. 22.

Matt. 4.

RESPONSIONES AVGVSTINI

diabolo fuisse licentiã ad dominũ uiuũ, unde uoluit
 adsumendũ, & ubi uoluit cõstituendũ, quã ad Sa-
 muelis defuncti spiritum à suis sedibus excitandum.
 Quod si illud in Euangelio nos ideo non perturbat,
 quia dominus uoluit, atq; permisit nulla diminutio-
 Mat. 26. ne suæ potestatis & diuinitatis id fieri, sicut ab ipsis
 et. 17. Iudæis, quanquã peruersis atq; immũdis, et facta dia-
 boli facientibus, & teneri se, & uinciri, & illudi, et
 crucifigi atq; interfici passus est, nõ est absurdũ cre-
 dere ex aliqua dispensatione diuinæ uoluntatis permis-
 sum fuisse, ut nõ inuitus, nec dominãte aut subiugan-
 te magis potentia, sed uolens atq; obtemperans oc-
 culte dispensationi dei, quæ phytionissam illã & Sau-
 lẽ latebat, cõsentiret spiritus prophete sancti se ostẽdi
 aspectibus regis, diuina eũ sententia percussurus. Cur
 enim anima boni hominis à malis uiuis euocata, si ue-
 nerit, amittere uideatur dignitatem suam, cum &
 uiui plerunque boni uocati ad malos, ueniant, &
 agant cum eis quod officium postulat æquitatis, ser-
 uato atque inconcusso decore uirtutis suæ, & illor-
 rum uitijs pro rerum præsentium uel usu, uel neces-
 sitate tractatis? Quanquam in hoc factõ potest esse
 alius facilior exitus, et expeditior intellectus, ut non
 uere spiritũ Samuelis excitatum à requie sua creda-
 mus, sed aliquod phantasma et imaginariam illusio-
 nẽ, diaboli machinationibus factam: quã propterea
 scriptura

AD QVAESTIONES DVLCITII. 65

scriptura nomine Samuelis appellat, quia solent imagines earum rerum nominibus appellari, quarum imagines sunt. Sicut omnia quae pinguntur atque finguntur ex aliqua materia metalli, aut ligni, uel cuiusque rei apte ad opera huiusmodi, quae etiam uidentur in somnijs, et omnes fere imagines earum rerum, quarum imagines sunt, appellari nominibus solent. Quis enim est qui hominem pictum dubitet uocare hominem? quandoquidem et singulorum quorumque picturam cum aspiciamus, propria quaeque nomina incunctate adhibemus. Velut cum intuetes tabulam aut parietem dicimus: ille Cicero est, ille Salustius, ille Achilles, ille Hector, hoc flumen Simois, illa Roma: cum aliud nihil sint quam pictae imagines. Unde Cherubim cum sint coelestes uirtutes, ficta tamen ex metallo, quod imperauit deus, super arcam testamenti, magnae rei significandae gratia, non aliam quam Cherubim, illa quoque figmenta uocantur. Item quisquis uidit somnium, non dicit, uidi imaginem Augustini, aut Simpliciani, sed uidi Augustinum, aut Simplicianum: cum eo tempore, quo tale aliquid uidit, nos ignoraremus. Usque adeo manifestum est, non ipsos homines, sed imagines eorum uideri. Et Pharaon spicas se dixit uidisse in somnijs, et boues, non spicarum aut bouum imagines. Si igitur liquido constat, nominibus earum rerum, quarum imagines sunt, easdem imagines appellari, non mirum est

Exo. 25.

Gene. 41.

RESPONSIONES AVGVSTINI

- i. Reg. 28** rum est quod scriptura dicit Samuelem uisum: etiam si forte imago Samuelis apparuit machinamento eius qui transfiguratur se uelut angelum lucis, & ministros suos uelut ministros iustitiae. Iam uero si illud mouet quomodo et à maligno spiritu Sauli uera praedicta sint, potest & illud mirum uideri, quomodo demones agnouerint Christum quae Iudaei non agnoscebant. Cum enim uult deus etiam per infimos infernosque spiritus aliquem uera cognoscere, temporalia dumtaxat, atque ad istam mortalitatem pertinentia, facile est & non incongruum, ut omnipotens & iustus ad eorum poenam quibus ista praedicantur, ut malum quod eis impedit antequam ueniat, praenoscendo patiantur, occulto apparatu mysteriorum suorum, etiam spiritibus talibus aliquid diuinationis impertiat, ut quod audiunt ab angelis, praenuntient hominibus. Tantum autem audiunt, quantum omnium dominus atque moderator, uel iubet, uel sinit. Vnde etiam spiritus Phytonicus in actibus Apostolorum adtestatur Paulo Apostolo, & Euangelista esse conatur. Miscent tamen isti fallacias, & uerum quod nosse potuerint, non docendi magis, quam decipiendi sine praenuntiant. Et forte hoc est, quod cum illa imago Samuelis Saulem praediceret moriturum, dixit etiam secum futurum, quod utique falsum est. Magno quippe intervallo post mortem separari bonos à malis,
- in EUAN

in Evangelio legimus: cum dominus inter superbū Lucc. 16.
 illū diuitem, cum iam apud inferos tormenta pateret
 tur, & illum, qui ad eius ianuam ulcerosus iacebat,
 iam in requie constitutū, magnum chaos interiectū
 esse testatur. Aut si propterea Samuel Sauli dixit:
 mecum eris: ut nō ad equalitatē felicitatis, sed ad pa- 1. Reg. 28
 rem cōlitionē moris referatur, eo qd' uterq; homo
 fuerit, & uterq; mori potuerit, iamq; mortuus mori
 tē uiuus prænuntiabat. Perspicit, quantū opinor, pru-
 dentia tua secundū utrunq; intellectum habere exit-
 tum illam lectionem, quæ non sit contra fidem. Nisi
 forte profundiore & perplexiore inquisitione, quæ
 uel uirium mearū, uel temporis excedit angustias,
 inueniatur ad liquidum, uel posse, uel non posse
 animam humanam, cum ex hac uita emigrauerit,
 magicis carminibus euocatam uiuorū apparere con-
 spectibus, etiam corporis liniamenta gestantem, ut
 non solum uideri ualeat, sed & agnosci. Et si po-
 test, utrum etiam iusti anima, non quidem cogatur
 magicis sacris, sed dignetur ostēdi occultioribus my-
 sterijs summæ legis obtemperans: ut si fieri non pos-
 se claruerit, non uterque sensus in huius scripturæ
 tractatione atque expositione admittatur. Sed illo
 excluso, imaginaria similitudo Samuelis diabolico
 ritu facta intelligatur. Sed quoniā siue illud fieri pos-
 sit siue nō possit, tamē fallacia satanæ atq; imaginū
 simulandarū

RESPONSIONES AVGVSTINI

simulandarū callida operatio decipiendis humanis
sensibus multiformis inuigilat. Hæc diximus, pedet
tentim quidē, ne inquisitionibus diligētoribus præ
scribamus. Sed tamen potius existimemus tale alia
quid factū à maligno spiritu phytonissæ illius mini
sterio, quādiu nobis aliquid amplius excogitare atq;
explicare non datur. Hæc sunt quæ tunc de Phytonis
nissa & Samuële scripsi.

Q. V AESTIO VII.

SEPTIMA TVA propositio est,
qualiter satisfaciendū sit eis, qui dicūt
Saram stuprum non effugisse, cum di
cant Abimelech ab eius conuentione

somnio esse reuocatum: & immissum in eius copula
lam Pharaonem, non uideo; cum ad hoc credendum
Gen. 12. Scriptura nos cogat. Accepit enim eā quæ uxore, cōt
tinuoq; ditatus est Abrahā multis Aegyptiorū mi
neribus propter illā. Sed nō scriptū est quod cum ea
Pharao dormierit, eiq; pmixtus sit. Quoniam deus
multis magnisq; cum cladibus affligendo id facere
non permisit. Non enim placite regibus ad coniu
gium fœminæ, mox etiam carne copulabantur: sed
Hester. 2 sicut legimus in libro qui prænotatur Hester, per ali
quot menses, immo per totum annum, unguentis, pi
gmētis, & aromatibus, accurabantur earū corpora,
priusquam corpori regio miserentur. Hoc ergo sp
no

tio facta sunt illa quae scripta sunt, donec Phardo
 contritus & exterritus, marito restitisset uxorem:
 Abimelech autem, quoniam somnio est ab eius com- Gen. 20.
 mixtione prohibitus, ideoq; Saram nouisse stuprum
 contendunt, putant utiq; regem ut somniaret, non
 nisi post eius concubitū dormire potuisse. Quasi uer-
 ro, ut omittā tempus quo acurabatur, ut supra dixi,
 ad uoluptatem regiam corpora foeminarum, nō po-
 tuit deus priusquā conuenirent cum mergere in so-
 mno, & admonere per somnium. Dicam quod fā-
 ctum est in Mauritania Sicifensi. Neque enim deus
 sanctorum, non ipse est etiam deus? Viduam in
 proposito continentiae constitutam, Celcichius qui-
 dam atheaminus iuuenis rapuit, ut haberet uxore.
 Antequam concumberent pressus somno, et territus
 somnio, Siāfensi episcopo eandē uehementissime re-
 quirenti, reuocauit intactam. Vivunt adhuc de qui-
 bus loquor. Ille baptizatus, & ipso in se factō mirabi-
 culo conuersus ad dominum, ad episcopatum mirabi-
 li probitate peruenit: illa in sancta uiduitate persi-
 stit. Quid autē dixerim contra Faustum Manicheū,
 cum alumniaretur patri Abrahamae, quod uxore suam
 duobus regibus ad concubitū uēditasset, indignansq;
 subieci: Quod autem iustum, inquam, ac fidelem ui-
 rum matrimonij sui infamosissimum nundinatorem
 appellans, avaritia ac uentris causa, duobus regi-
 bus

RESPONSIONES AVGVSTINI

Gene. 12. bus Abimelech ac Pharaoni, diuersis temporibus
 et. 20. Saram coniugem suam, sororem mentitum, quæ
 erat pulcherrima, in concubitum asserit uēditasse, nō
 ore ueridico à turpitudine seperat honestatē: sed ore
 maledico totū uertit in crimē. Hoc enim Abrahæ sū-
 ctū, lenocinio simile uidetur, sed nō ualētibus ex il-
 lius æternæ legis lumine à peccatis recte facta discer-
 nere, qbus et cōstantia, p̄tinacia uideri potest: et uir-
 tus fiduciæ, uitiū putatur audaciæ. Et quæcūq; simi-
 liter obijciuntur, quasi nō recte agentibus, à nō recte
 cernētibus. Neq; enim Abrahā flagitio cōsensit uxo-
 ris, cuiusq; uēdidit adulteriū, sed sicut illa famulā suā
 non libidini mariti permisit, sed officio generandi
 ultro obtulit, nequaquam turbato ordine naturali,
 ubi eius potestas erat, iubens potius obediētī, quā
 cedens cōcupiscenti: sic & ipse coniugem castam,
 et casto corde sibi coherentē: de cuius animo, ubi pu-
 diatīa uirtus habitat, nullo modo dubitabat, tacuit
 uxore, dixit sorore: ne se occiso, ab alienigenis atq;
 impijs captiua possideretur: certus de deo suo, quod
 nihil eam turpe ac flagitiosum perpeti sineret. Nec
 eū fides aut spes fefellit. Nanq; Pharaō territus mon-
 stris, multisq; propter eam malis afflictus, ubi eius
 esse uxorem diuinitus didicit, inlæsam cum honore
 restituit. Abimelech autem somnio commonitus, &
 edōctus similiter fecit.

QVAESTIO VIII.

NOVISSIME exponendū poscis de
 spiritu dei, qui superferebatur super
 aquam. Quidā enim asserunt inquis,
 spiritum sanctum, alij mundanum spiri-
 tum dicunt: dicētes, quia non potuit historiographus
 eum creaturis enumerare creatorē, nec huic locum
 aliquē deputare, qui ubiq; sit totus, cū patre uideli-
 cē: atq; filio. Quid ego istorum senserim, ex primo li-
 bro corū, quos de Genesi duodecim, sicut potui, non
 secundū allegorias, sed secundū rerum gestarū fidē
 scripsi, & in hoc opusculū transtuli. Inest, inquam,
 deo benignitas summa, & sancta, & iusta, & quidā
 non ex indigentia, sed ex beneficentia ueniens amor
 in opera sua. propterea prius quā scriberetur: di-
 xit deus: fiat lux: præcessit scriptura dicens: Et spi- Gene. i.
 ritus dei superferebatur super aquā. Quia siue aquae
 nomine appellare uoluit totam corporale materiā,
 ut eo modo insinuaret unde facta & formata sint
 omnia, quae in suis generibus iā dinoscere possumus,
 appellans aquam, quia ex humida natura uidemus
 omnia in terra per species uarias formari atq; cōcre-
 scere: siue spiritale uitā quandam ante formam con-
 uersionis quasi fluitantē. Superferebatur utiq; spiri-
 tus dei, quia subiacebat scilicet boni uolūtati creato-
 ris, quidquid erat quod formandum perficiendūq;
 inchoauerat;

22 RESPONSIONES AVGVSTINI

inchoauerat: ut dicente deo in uerbo suo: fiat lux, in
 bona uoluntate, hoc est in beneplacito eius, pro mo-
 do sui generis maneret quod factum est. Et ideo re-
 ctum est quod placuerit deo, scriptura dicente: Et fa-
 cta est lux. Et uidit deus lucem quia bona est. Ut
 quemadmodum in ipso exordio inchoat & creatura,
 quæ ex cœli et terræ nomine, propter hoc, qđ de illis
 perficiendum erat, cōmemorata est, trinitas insinua-
 tur creatoris. Nam dicente scriptura: In principio
 fecit deus cœlum & terram, intelligimus patrem in
 dei nomine, & filium in principij nomine: qui nō pa-
 tri, sed per seipsum creatæ primitus ac potissimū spi-
 ritualis creaturæ, & cōsequenter etiā uniuersæ crea-
 turæ prināpium est. Dicente autem scriptura: Spiritus
 dei ferebatur super aquam, completam commem-
 orationem trinitatis agnosamus: ita & in conuer-
 sione atq; perfectione creaturæ, ut rerum species di-
 gerantur, eadem trinitas insinuat, uerbū dei salu-
 æt, & uerbi generator, cum dicitur: Dixit deus, &
 sancta bonitas in qua deo placet, quicquid ei pro sua
 nature modulo perfectum placet, cum dicitur: Vidit
 deus quia bonum est. Sed cur commemorata prius
 quamuis imperfecta creatura, postea commemora-
 tur spiritus dei, prius dicente scriptura: Terra autem
 erat inuisibilis & incomposita, & tenebræ erant su-
 per abyssum: ac deinde inferente: Et spiritus dei fe-
 rebatur

AD QVAESTIONES DVLCITII. 69

rebatur super aquã? An quoniam egenus atq; indig-
 gnus amor, ita diligit, ut rebus quas diligit subijciatur,
 ppter ea cū cōmemoraretur spiritus dei, in quo
 sancta eius beneuolētia dilectioq; itelligitur, super
 ferri dictus est, ne faciēdo opera sua per indigentie
 necessitatem potius, quā per abundantiam benefi-
 centie deus amare putaretur. Cuius rei mem̄or Apo-
 stolus dicturus de charitate, supereminētem uiam 1. Cor. 12.
 demonstraturum se ait. Et alio loco: Supereminen- Ephē. 3.
 tem, inquit, sciētie charitatem Christi. Cum ergo sic
 oporteret in sinuare spiritum dei ut superferri diceretur,
 commodius factum est ut prius in sinuaretur alii
 quid inchoatum, cui superferri diceretur: non enim
 loco, sed omnia superante ac præcellente potentia.

QVAESTIO V.

AM NVNC illud quod reddendum distulerã, paulisper intēde. Quæ-
 ris enim quare dixerit dominus, nimi-
 rum præscius futurorum: Elegi David
 secundum cor meum: cum talia & tanta homo ipse
 commiserit? Quod quidem si de ipso David, qui re- Act. 13.
 probato Saule & extincto, fuit rex Israël, dictū in-
 telligamus, magis, quia deus præscius futurorū est,
 præuidit in eo tantam pietatem, tamque ueracem
 pœnitentiam, ut esset in eorum numero de quibus
 ipse

RESPONSIONES AVGVSTINI

Psal. 31. ipse dicit: Beati quorum remissa sunt iniquitates, et
 quorum testa sunt peccata. Beatus uir cui non imputauit dominus peccatū. Cum ergo præsciret eum deus peccaturū, & peccatū sua pia humilitate, & sincera pœnitentia deleturum, cur non diceret: Inueni David secundum cor meum, cui non erat imputaturus peccatum, tam multa bona faciēti, & cum tanta pietate uiuenti, & ipsa pietate pro peccatis suis sacrificium contriti spiritus offerenti? Propter hæc omnia uerissime diu est: Inueni David secundū cor meū. Quia licet secundum cor dei non esset quod ille peccauit, tamen secundum cor dei fuit, quod pro peccatis suis congrua pœnitentia satisfecit. Hoc solum ergo in illo secundum cor dei non fuit, quod illi deus non imputauit. Hoc itaque ablato, id est, non imputato, quid remansit, nisi unde uerissime diceretur: Inueni David secundum cor meū? Si autem hoc propheticè dictum, de Christo uelimus accipere, nullus nodus questionis occurret, nisi forte ut queratur a nobis quomodo Christum recte isto nomine uocare potuerit. Sed respondemus, propter semen David, Christus ex quo carnem Christus assumpsit. Nec sine exemplo rationem huius in Christo nominis reddimus. Inuenimus quippe apertissime Christū Iesum apud uid. Prophetā Ezechielē David esse appellatū, ubi legitur ex persona dei patris: Et suscitabo super pecora mea

mea pastorem unū qui pascat ea, seruum meum Dauid, & ipse pascet ea, & ipse erit his in pastorem, ego autē dominus ero eis in deū, & seruus meus Dauid princeps in medio eorum. Ego dominus locutus sum. Et alio loco: Et rex, inquit, unus erit omnibus imperans, & non erūt ultra duæ gētes, nec diuidentur amplius ī duo regna, neq; polluetur ultra in idolis suis & abominationibus suis, & in cūctis iniquitatibus suis, et saluos eos faciā de uniuersis sedibus suis, in qbus peccauerūt, & mūdabo eos, & erūt mihi populus, & ego ero cis deus, et seruus meus rex Dauid super eos, & pastor unus erit omnium eorum.

Osee quoq; propheta cū pronuntiaret tēpus Iudaeorū, quale nūc habent, in Christū eos postea credituros, eundē Christum Dauid nomine prophetauit dicens: Quoniā diebus multis sedebūt filij Israēl sine rege, sine prināpe, sine sacrificio, sine altari, sine sacerdotio, sine manifestationibus. Sicut nūc esse Iudaeos ambigit nemo, sed quod ait apostolus Paulus gentibus loquens: Sicut enim uos aliquando non creditis deo, nunc autem misericordiam consecuti estis, propter incredulitatem illorum: ita et isti nunc non crediderunt in uestram misericordiam, ut & ipsi misericordiam cōsequantur. Hoc propheta iste tāto ante praedicēs sequutus adiunxit: Et postea reuertētur filij Israēl & inquirent dominū deū suū, et Dauid

Ezec. 37

Osee. 3.

Rom. ii.

Osee. 3.

RESPONSIONES AVGVSTINI

David regē suū, & stupefcēt in domino et in bonis
 ipsius in nouissimis diebus. Ecce et hic p̄ David non
 ne prophetatus est Christus, quoniam quando ista
 prophetabantur, ille David rex Israël iam olim ante
 dormierat. Dominus autem Iesus ex eius semine fue
 rat in carne uenturus, propter quod prophético lo
 quendi modo appellabatur David. Videtur autē Apo
 stolus hoc testimonium ita posuisse in actibus Apo
 stolorū, ut non nisi de illo rege David, qui Sauli sue
 cessit possit intelligi. Nam inter cetera: exinde, in
 quit, postulauerunt regem, & dedit illis deus Saul
 filium Cis, uirum de tribu Benjamin, annis. 40. Et
 amoto illo, suscitauit illis David regem, cui & testi
 monium perhibens dixit: Inueni David filium Iesse,
 uirum secundum cor meum, qui faciet omnes uolun
 tates meas. Sed quando secutus adiungit & dicit:
 Huius deus ex semine secundū promissionē adduxit
 Israël saluatore Iesum, altius significauit in domi
 no Iesu potius esse intelligendum illud testimoniū
 qui uere facit omnes uoluntates dei patris, quā in
 illo rege David, qui licet secundū superiorem dispu
 tationem remissis peccatis, propter ipsam quoque
 piā patientiam, non immerito dici possit inuentus
 secundum cor dei: tamen omnes uoluntates dei quor
 modo fecit? qui cū excellentissime laudaretur quan
 do eius tempora & facta scriptura narrauit, nota
 tus est

AD QVAESTIONES DVLCITII. >I

tus est tamen quod non destruxit excelsa ubi sacrificabat populus dei contra praeceptum dei, qui tantummodo in tabernaculo testimonij sibi sacrificari iusserat: quamuis etiam in eisdem excelsis eidem sacrificaretur deo. Quae postmodum excelsa ex ipsius David semine propagatus Rex Ezechias, cum testimonio magne suae laudis euertit. Sicut potui respondi inquisitionibus tuis. Si quid de his rebus melius inuenisti, siue inuenire potueris, gratissimum habebimus si nos feceris nosse. Ego enim, quod et supra de me commemoravi, magis amo discere quam docere.

Libri de Octo Quaestionibus Dulatij Finis.

INCIPIT

DE PRAEDESTINATIONE DISPUTATIO AVGVSTINI.

HYPOGNOSTICON SEXTVS.

ADDERE ETIAM hoc quam maxime huic operi oportet: ut et uestra calumnia, quam obijcere nobis soletis, per illuminationem gratiae saluatoris reuincatur, immo confutetur: et nostrae fidei integritas comprobetur. Credere nos quip

k

pe uel

AUGUSTINI DE PRAEDEST.

pe uel praedicare suggillatis, quia cum lege dei et propheta, cum Euangelio Christi eiusque Apostolis praedestinationem dicimus, eo quod deus quosdam hominum sic praedestinet ad uitam regni caelorum, ut si nolint orare, aut ieiunare, aut in omni opere diuino uigiles esse, eos omnino perire non posse: nec prorsus debere sui esse sollicitos, quos deus, quia uoluit, semel iam elegendo praedestinauit ad uitam. Quosdam uero sic praedestinauit in gehennae poenam, ut etiam si credere uelint, si ieiunijs, orationibus, omnique se uoluntati diuinae subiecerint, in his deum non delectari, & uitam illis aeternam in toto dari non posse, sic electione praedestinos esse ut pereant: deum nos taliter operantem personarum esse acceptorem dicere. Non miramur uos de nobis, id est, homines de hominibus falsa posse consergere, cum uideamus uos sic a diabolo esse falsatos, ut scripturas sanctas & ueridicas ad uoluntatis uestrae intellectum mutare nitamini, fidem Christi Apostolorum praedicatione fundatam euertere, falsum dogma uestrum anteponeere ueritati. Hinc est utique, ut non possitis agnoscere ueritatem. Immo hinc est ut corrupti & abolminabiles facti sitis in uoluntatibus uestris. Inclinate igitur aliquantulum patienter aurem cordis uestri, & qualiter mysterium praedestinationis credamus, qualiter ue praedicemus audite. Animositatem etiam contradicendi diuinis eloquijs deponite. Potestis enim dono

Psal. 13.

dono dei ueritatem facile reperire uel agnoscere, si
 contentiosi disciplinae silentio esse destiteritis. Prius
 ergo ipsum nomen praedestinationis quid indicet ex-
 ponamus: Deinde esse apud deum, qui sine acceptio-
 ne personarum est, praedestinatione, diuinarum scri-
 pturarum auctoritate probabimus. Praedestinatio quip-
 pe à prauidendo & praueuendo uel praordinando
 futurum aliquid dicitur. Et ideo deus, cui praescientia
 non accidens est, sed essentia fuit semper & est, quia
 quicquid antequam sit, praescit, praedestinat: &
 propterea praedestinat, quia quale futurum su praescit.
 Ideo & Apostolus: Nā quos praesciuit, inquit, et praedestinat. Rom. 8.
 destinauit, sed non omne quod praescit, praedestinat.
 Mala enim tantum praescit, et non praedestinat: bona ue-
 ro et praesat et praedestinat. Quod ergo bonum est praescientia
 praedestinat, id est, prius quam sit in re praed-
 ordinat: hoc cum ipso auctore esse ceperit, uocat, or-
 dinat, & disponit. Vnde & sequitur: Nā quos praede-
 stinauit, hos et uocauit: & quos uocauit, illos et iusti-
 ficauit: quos autem iustificauit, illos et glorificauit. Iam
 igitur apertius differamus quod loquimur, quomodo
 erga humanum genus praescientia sua et praedestina-
 tione deus generaliter in quo non est iniquitas utatur.
 Massae itaque humani generis quae in Adā et Eua pra-
 uaricatione dānabilis mortalisque facta est, non cōditio-
 ne diuina generaliter, sed ex debito poena, crudatusque
 k z gehennae

AVGVSTINI DE PRAEDESTI.

gehennæ debetur. Venia uero non merito, sed dei iu-
sti iudicis misericordiae largitate cõfertur. Quia uer-
ro iustus & misericors deus præsciũq; futurorũ, ex
hac damnabili massa, non personarũ acceptione, sed
iudicio æquitatis suæ inreprehensibili, quos præscit
misericordia gratuita præparat, id est, prædestinat
ad eternã uitã. Cæteros autẽ pœna, ut prædixi, debita
punit. Quos ideo punit, quia quid essent futuri præ-
scit. Nõ tamen puniendos ipse fecit uel prædestina-
uit, sed tamen, ut dixi, in damnabili massa præsciuit.

Quod si à me scire quæris, cur duo ita differenter
deus faciat, si personarum acceptor nõ est, quia ge-
neraliter aut punire debet iustitia, aut misericor-
dia liberare, contende cum Paulo, immo si audes,

Roma. 9.

argue Paulum, qui dixit Christo in se loquente: ó ho-
mo tu quis es, qui respondeas deo? Numquid dicit fra-
gmenũ ei qui se finxit, ut quid me sic fecisti? An nõ
habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere,
aliud quidẽ uas in honorẽ, aliud uero in contumeli-
am? Ego autẽ hoc dico qd' dixi, quia quicquid deus
agit, misericorditer, iuste, sancte q; facit: quia solus ip-
se præsciendo scit quod homo nesciẽdo nescit. Quis
enim cognouit sensum domini? quis instruxit eũ: aut
quis consiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi &
retribuetur ei? aut quis dicit ei quid fecisti? Non pot-
est tantũ iustus dici deus, aut solũ misericors, sed iu-
stus &

Roma. 11.

stus &

sus & misericors. Sic legimus, sic credimus. Propte Psal. 100.
 rea quando illi cū David misericordiā et iudiciū can-
 tamus, cantamus metuentes, nō interrogamus quæ sit
 uoluntas eius, de iudicio & misericordia cōquiren-
 tes. Quod si adhuc animositati tuæ, qua cōtentionis
 curru raptus per quæstionū campos inanis efferreris,
 hæc minime responsa sufficiunt. Audi et alia, quæ de Rom II.
 altitudine diuitiarum sapientiæ & scientiæ dei, expa-
 uentes incōprehensibilia iudicia eius, & inuestigabi-
 les uias ipsius, solā tantū fidei considerationē profer-
 rimus. Quia si scrutari uoluerimus secretū dei, qd' iu-
 stitiæ ipsius solius notū est, comprehendere non uale-
 mus. Et impletur in nobis quod scriptū est: Defecerūt Psal. 63.
 scrutantes scrutinio. Quare? quia accedit, inquit, ho-
 mo ad cor altū, & exaltabitur deus. Sed forte cū sitis
 reprehensibiles, iudiciorū dei esse uos cōprehensibi-
 les iactatis, melius scilicet deo placentes, quā Pau-
 lus apostolus, qui esse incōprehensibilia per spiritū
 sanctū eius iudicia prædicauit. Perpendite itaq; quo
 iudicio, dictum est à Paulo, & barnaba, prædicanti-
 bus uerbū dei in Lystris. In præteritis generationibus Actu. 14.
 dimisit omnes gentes ingredi uias suas, ut in idola-
 tria simulacrorū perirent, et unā tantū gentē, id est,
 Iacob, elegit sibi dominus, & Israel in possessionem
 sibi. Cui soli utiq; legē ad cognoscendū se, post posi-
 tis, ut dixi, cæteris generatiōibus, dedit: uel cur iterū

AUGUSTINI DE PRAEDEST.

- Roma. 11. amissio facta est Iudaeorum, ut mundi fieret recõdiliatio, id est, omniũ gentium, sicut dicit Apostolus: Si enim amissio eorum recõciliatio est mundi, quæ adsumptio, nisi uita ex mortuis? Quasi impossibile erat deo omnipotenti, uno tẽpore uniuerso mũdo legẽ dare, salutẽ gratiæ Christi cõferre, uel ut ita dicã, ab iniõtio lapsus Adæ, id agere quod diuersitate temporũ fieri eius arbitrio sedit. Docete etiã quare misso à spiritu sancto Paulo & Barnaba portare nomẽ domini salutis causa in Gõtibus, cũ transirẽt prædicãtes Phrygiã et Galatiã regionẽ, uertiti sunt à spiritu sancto loq̃ uerbũ dei in Asia. Et cũ uenisset in Mysiam, uolẽtes ire in Bithyniã, nõ permisit eos, inquit, spiritus Iesu. Sciebat, inquit, deus, quia credituri nõ essent, & ideo non eos ire permisit ad loquendũ uerbũ dei.
- Roma. 4. Stulte, deus est q̃ iustificat impiũ, nõ præuẽtus humana uolũtate, sed ipse præueniẽs hominis uoluntãtẽ misericordia sua: Deus enim, inquit, meus, misericordia eius præueniet me. Audi et aliũ prophetã loquẽtem:
- Hiere. 17. Cõuerte me domine et cõuertar, sana me domine et sanabor. Vnde et Apostolus. Iustificati, inquit, gratis per gratiã ipsius, p̃ redemptionẽ quæ est in Christo Iesu. Audi, gratis, et tacẽ de meritis. Nõne prohibitio ista sancti spiritus, aliud ostẽdit quã uerbũ domini Iesu dicẽtis in Euãgelio: Spiritus ubi uult spirat. Hinc cogita, hinc pande aliquid, quare spirat ubi uult, & nõ ubiq̃. Dicite etiã quare prædicãtib; prædicãtis
- Paulo

Paulo et Barnaba apud Antiochiam Pisidiæ Iudeis ac Gentibus salutē, nullus credidit, nisi quos exin= Act. 13.
 de dominus præordinauit ut crederent. Sic enim de
 ipsis pagina sancta testatur: Et crediderunt, inquit,
 quotquot erant præordinati ad uitā eternā, hoc est, Ibidem.
 prædestinati. Ecce in oibus quæ ex authoritate diui=
 na protulimus, habes misericordiā & iudiciū, et ær=
 tum est, quia personarum acceptor non est deus, nec Rom. 2.
 cuiusquā personā reueretur. Descende ergo si uales
 in pfundū misericordiæ dei, ascēde si sufficis in alti=
 tudinē iustitiæ iudicij eius. Distēdere ī lōgitudinē et
 latitudinē inuestigabiliū uiarū eius. Et si liquido pe=
 neraueris hæc, nobis tam metuēda & incōprehensi=
 bilia secreta, de quibus Paulus expauit, ipse intre=
 pidus pande. Si autē, ut superius dixi, iactatus curi=
 ru inanium quæstionum, cadis in fluctus uanæ cons=
 tentionis, & ueluti nauis deserta gubernaculo, per=
 diuersa & incognita littora uolueris, nec prorsus
 ibi prospere nauigare potes, reuertere & sede in
 potu fidei catholicæ, ubi te nulla possit fluctuose cu=
 riositatis tēpeestas turbare uel mergere. Quātūlibet
 enī scire coneris, iudicia dei cōprehēdere nō uales
 nec ualebis. Quia sicut nemo scit hominū quæ sunt
 hominis, nisi spiritus qui in ipso est: ita & quæ
 dei sunt, nemo sāt nisi spiritus dei. Si qua ergo attin=
 gere ualuerimus, non nostra solertia, sed dono sancti

AVGVSTINI DE PRÆDEST.

- spiritus reuelata esse debemus agnoscere. Si autē scire non datur quod supra nos est, nec à nostra pusillanimitate queratur. Præceptum est enim à scriptura sancta: altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris in uanitate: & altū sapere noli, sed time. Timendū est prorsus, et uenerandū profundū dei, quod nos rite fatemur inuestigare non posse.
- Eccle. 3.** **Ro. ii.** **Sapi. ii.** Omnia, inquit, in mensura & numero & pondere constituisti domine. Quis igitur hanc mensurā, hūc numerum, & hoc pondus dei sufficit comprehendere, ut constitutiones eius uniuersas in his tribus definitionibus ualeat enarrare? In mensura puto quod constet æqualitas, in numero quantitas, in pondere ratio peræquata. Sed hæc tria, id est, qualitas & quantitas & ratio peræquata, in iudicio & misericordia dei constant. Quia in his duobus terminis sanctis conclusa sunt, in quibus per hæc mundum constituit, gubernat, & iudicaturus est. In his deus iudex iustus comprehendi non potest, non potest reprehendi. Omnia ergo quæ superius diximus uel dicemus, in claustro horum triū nobis nunc abscondita latent, quæ solis clauibus iudicij & misericordie dei, tunc reserabuntur ut sciantur, quando in aduentu domini inluminabuntur abscondita tenebrarum, & reuelabuntur consilia cordiū, ut sit laus unicuiq; à deo uel pœna. Oportet igitur ut ad ea, que

quæ superius disputare cepimus, reuertamur. Dixi-
 mus nanq; de damnabili humani generis massa deũ
 præscisse misericordia, & non meritis, quos electio-
 ne gratiæ prædestinavit ad uitam. Ceteros uero qui
 iudicio iustitiæ eius ab hac gratia efficiuntur exper-
 tes, præscisse tantum uitio proprio perituros, non ut
 perirēt prædestinasse. Sed, ut dixi, quos in opera im-
 pietatis et mortis præsciuit, nõ præordinavit nec im-
 pulit, in quibus deum ad iracundiam prouocantes,
 salutis fidē, aut prædicatã sibi accipe nolūt, aut deo
 iudice nõ possunt, uel accepta male utūtur. Et ob hoc
 tradūtur in reprobũ sensum, ut faciãt ea quæ nõ con Rom. i.
 ueniunt. His poenam prædestinatã esse rite fatemur:
 quod ut probare ualeamus, solum reor in exemplum
 sufficere Iudam. Hunc enim deus cũ præscisset in ui-
 tijs propriæ uoluntatis pessimum fore, id est, ele-
 ctione disapulatus sui bene à Christo conferenda ma-
 le usurum, & auaritia ardentem, precio Iudæis do-
 minum traditurum, poenam ei prædestinavit ex me-
 rito: Dicente per David spiritu sancto: Deus laudem Psal. 108
 meã ne tacueris, quia os peccatoris et dolosi super me
 apertũ est, id est, Iudæ uel Iudæorũ in Christum. In-
 de, cũ dicit: Quid uultis mihi dare et ego uobis cum Mat. 26.
 tradam? Et post pecuniæ sponsonē dans signũ tra-
 ditionis: Quemcũq; inquit, osculatus fuero, ipse est
 tenete eum. Ideo super me ait apertũ est. Cum enim
 k 5 signum

AVGVSTINI DE PRAEDEST.

signum dedit, ore doloso aperuit quem tenerent. Iul
 dei quoque, cum eum uolentes dolo perdere, ut
 Ioan. 19. Euangelium pandit, clamauerunt dicentes: Crucifi
 Psal. 108. ge crucifige eum. Et post pusillum sequitur: Consti
 tue super eum peccatorē, id est, super Iudam, & dia
 bolus stet à dextris eius. Cū iudicatur, exeat conde
 mnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies
 eius pauci, & episcopatum eius accipiat alter. Et
 post cetera quae de eo sequuntur. Pro eo, inquit, quod
 non sit recordatus facere misericordiā: et persecuta
 tus est hominem pauperem & egenum, & comput
 atum corde morti tradidit: et sequentia reliqua quae
 in eius praedicta sunt persona. Nam sicut narrat li
 ber actuum Apostolorum de eo praedicta & in ipso
 cōpleta esse, sanctus probat Apostolus Petrus, cum
 loco eius unum ex his qui cum Apostolis cōgregati
 erant propter testimoniū resurrectionis Iesu Christi,
 Act. 1. subrogari oportere denūtiat dicēs: Viri fratres oportet
 impleri scripturā, quā praedixit spiritus sanctus
 per os Dauid, de Iuda, qui fuit dux eorum qui com
 prehen derūt Iesum, qui cōnumeratus erat in nobis,
 & sortitus est sortem ministerij huius. Et hic quidē
 possedit agrū de mercede iniquitatis, & suspensus
 crepuit medius, & effusa sunt omnia uiscera eius.
 Notū autem factum est omnibus habitantibus Hier
 rusalem, ita ut appellaretur ager ille lingua eorum
 Achel

Acheldamach, hoc est, ager sanguinis. Scriptum est
 enim in libro Psalmorum: Fiat cōmoratio eius de- Psal. 68.
 ferta, & nō sit qui inhabitet in ea, & episcopatum Psal. 108
 eius accipiat alter. Et post pauca sequentia: statue- Act. 1.
 rūt, inqt, duos, Ioseph q̄ uocabatur Barsabas, qui col-
 gnominabatur iustus, et Mathiā, & orātes dixerūt;
 Tu domine qui corda hominum nosti, ostende quem
 elegeris ex his duobus, unum accipere locum mini-
 sterij huius, & Apostolatus, de quo præuaricatus
 est Iudas ut abiret in locum suum, et cætera. Vbi er-
 go commemoratio operum eius malorum à sancto
 sit spiritu in Psalmis, priusquam esset, præscitus est:
 non factus, quod talis aduersus filiū dei futurus es-
 set. Si enī factus esset, inculpabilis esset, et dei opifi-
 cio reputaretur nō Iudæ. Iniuste etiā in eum prolata
 damnatio esset. Sed absit hoc à summo bono iudicæ,
 authore omnium bonorum deo: damnatore uero cuncto-
 rum malorum. Quia mala Iudæ, ut prædixi, præsciuit,
 nō fecit. Et tamē in quibus præsciuit, iudicio iusto tra-
 dens eū in reprobū sensum, ut impleret permisit: &
 ideo permisit: quia per spiritū sanctū periturū ante
 prædixit. Quia sicut Christū oportebat pati p̄ Iudā,
 præcinente per prophetas spiritu sancto: ita oportebat
 perire Iudā eodē sancto spiritu prædicēte. De eo
 enī dictū est: Nemo perijt nisi filius p̄ditionis. Nā post
 nam illi prædestinatā pro malis suis, in quibus, ut sepe
 dixi,

AUGUSTINI DE PRAEDEST.

dixi, praescitus est tantum, non praedestinatus, illic plane agnoscimus, ubi de eo dicitur ab Apostolo Petro:

Act. i. Ut iret in locum suum, translato scilicet in alterum honore episcopatus eius: Vel certe ubi legitur quod damnatus sit antequam natus, secundum id, quod disputatione praediximus. Talis ergo periturorum omnium causa est, licet culpa sit a culpa dissimilis. Verum autem esse quod diximus, licet plene sit disputatum, id est, perituris poenam esse praedestinatum, audi Petrum Apostolum, cum futuros esse pseudoprophetas et magistros mendaces, et apostatas in ecclesia dicit, sicut fuerunt in populo ueteri: Quibus iudicium, inquit, iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Item Iudas Apostolus, Subintroierunt, ait, quidam homines qui olim praescripti sunt in hoc iudicium impiorum, gratiam domini nostri transferentes in luxuriam, & solum dominatorem, & dominum Iesum Christum negantes. Et dominus in Euangelio peccatoribus: Ite in ignem aeternum, quem preparauit pater meus diabolo & angelis eius. Praedestinitis autem: Venite benedicti patris mei, percipite regnum paratum uobis ab origine mundi, id est, praedestinatum. Tenenda est igitur incōcussa huius disputationis ratio, quae diuinis testimonijs claruit, peccatores in malis proprijs, antea quam essent in mundo, praescitos esse tantum, non praedestinos: poenam enim eis esse praedestinatum

destinatam

2. Pe. 2.

Matt. 27.

destinata secundū qđ præsciti sunt. Paruos quoq;
 non renatos ex aqua & spiritu sancto prædestinatae
 poenæ esse obnoxios, qui præsciti sunt nō proprijs uo-
 luntatibus, quorū nullæ uel bonæ uel malæ sunt, nisi
 tantū in Adæ peccato, quod traxere nascentes, & in
 hoc manētes, soluerunt tēpus uitæ præsentis. Quid
 enim iudicium iustitiæ de his faciat, quibus miseri-
 cordia non subuenit? Qui pura fide credit, dicente
 domino: Qui non manducat carnem meam, & non Ioan. 6.
 bibit sanguinem meum, non habebit in se uitam, in-
 telligit, & à contentione recedit. Qui uero secundū
 propositum dei uiuunt præscitos esse & prædestina-
 tos electione gratuita gratiæ eius, & regnum cis coe-
 lorum esse prædestinatum, sine dubitatione dicendū
 est. Hoc enim Apostolus Paulus probat, cū ante eos
 prædestinatos & electos esse testatur, quā mun-
 dus constitueretur. Scribens enim Ephesijs dicit: Si Ephē. 1.
 aut elegit nos in ipso, id est, in Christo, ante mūdi con-
 stitutionem, ut essemus sancti & immaculati in con-
 spectu eius in charitate, qui prædestinauit nos in ad-
 optionem filiorū per Iesum Christū in ipsum. Tace-
 at humana lingua, nec prorsus in prædestinatione de
 meritis extollatur. Attendat dictum, ante cōstitutio-
 nem mūdi. Diuinæ uoluntatis est hoc donum, nō hu-
 manæ fragilitatis meritū. Deniq; attēde quid sequa-
 tur: In quo habemus, ait, redemptionem per sangui-
 nem

AUGUSTINI DE PRAEDEST.

nem eius in remissionem peccatorum, secundū diuitias gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis, in omni sapiētia & prudentia, ut notum faceret nobis sacramentum uoluntatis suæ secundum beneplacitū eius, quod proposuit in eo in dispensationē plenitudinis temporū, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis & quæ in terra sunt in ipso. In quo etiam sumus prædestinati secundū propositū eius, qui omnia operatur secundū consiliū uoluntatis suæ, ut simus in laudem gloriæ eius, qui ante sperauimus in Christo. Audi secundū diuitias, inquit, gratiæ eius, quæ superabundauit in nobis, id est, quæ præuenit nos, inquit, ut notū faceret nobis sacramentū uoluntatis suæ. Audi, qui oīa operatur secundū consiliū uoluntatis suæ, nunquid meæ, uel tuæ, aut alterius ut meritis constet? Absit, sed suæ: quæ etiā in his, quos prædestinauit opera bonæ preparat uoluntatis, ut in his ambulent, secundū quod idem in eadē epistola dicit: Gratia enim estis saluati per fidē, & hoc non ex uobis, dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus factura creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ preparauit deus, ut in illis ambulemus. Audi, in operibus bonis quæ preparauit deus. Et si quid te boni posse uides, age gratias preparanti quod potes, nō propriæ uoluntati. Quia omnino sine illo nihil potes qui dixit: Sine me nihil potestis facere. Nolite itaque putare, quod hæc & huiusmodi

Ephe. 2.

Ioan. 15.

in smodi dicentes, liberũ uoluntatis amputemus arbi-
 trium, cum tamẽ constet ea, quæ loquimur ex autho-
 ritate diuina pendere, uelut nobis calumniam obijã-
 tis, quod operari bona, & oportere esse in dei propo-
 sito sollicitos, prohibeamus. Quin potius qui se dono
 gratiæ ad dei misericordiam sentiunt peruenire, hor-
 tamur oportere incumbere orationibus, obsecratio-
 nibus, ieiunijs, uigilijs, omniq; operi uoluntatis diui-
 næ. Prædestinatis enim dicit Apostolus, cum tamen Rom. 1.
 generale sit quod illis dicitur à Christo prædestina-
 to secundum carnẽ ex semine Dauid: prædestinante
 autem secundũ potentiã dei patris, cum patre et spi-
 ritu sancto: Vigilate et orate ne intretis in tentatio-
 nem. Item: Vigilate in omni tempore orantes, ut di-
 gnĩ habeamini fugere ista oĩa, quæ futura sunt, &
 stare ante filiũ hominis. Item: Contendite intrare per
 angustam portã. Item: Vos amici mei estis si feceritis
 quæ ego præcipio uobis. Et multa alia, quæ longum
 est enarrare. Sed ut supius memorauĩ, q̄ eis dixit: Si-
 ne me nihil potestis facere, per ipsum, quæ iubentur,
 facere possũt. Huiusmodi in Christo esse electos dei
 ait Apostolus, in quo & prædestinati sunt secundũ
 propositũ eius q̄ omnia operatur. Intellige dictũ, qui
 oĩa operatur, & crede opus esse dei, opa eorũ, q̄ am-
 bulant secundũ ppositũ dei. Qui ergo absq; prædesti-
 nationis gratia sunt, id est, alieni à pposito dei, et per-
 durant

Mat. 26.

Luce. 21.

Luce. 17.

Ioan. 15.

Eph. 1.

AVGVSTINI DE PRAEDEST.

- durant in operibus malis, si etiã ex hac migrauerint
 uita, nõ eos dicimus (ut uos putatis) ita à deo omnium
 opificiã ordinatos ut perirèt, tanquã ipse illis mores
 mala uita creauerit, ipse ad omne opus mortis inuit
 tos præcipitauerit. Absit hoc à diuino proposito: Non
 enim uolens iniquitatem est deus, nec mãdauit cui
 quam impie agere, nec alicui dedit laxamentũ pecc
 candi. Fecit enim ut essent omnia, & sanabiles na
 tioncs orbis terrarum. Inuidia autem diaboli, mori
 introiuit in orbem terrarum. Imitantur ergo illum
 qui sunt ex parte illius. Nec dicimus, ut fingitis, et si
 credere uelint, uel operibus bonis dei uacare, deum
 illis hæc nolle præstare, cum huiuscemodi uelle dei
 sit donum. Si ergo ex deo est quod uolunt, uult deus
 perfectum fieri quod donauit. Si autem ex deo non
 est, sed est de iactantia propriæ uoluntatis, qua se me
 ritis deum æstimant promereri, manifeste quod uol
 unt, capere non possunt: quia non uolentis, inquit
 Apostolus, neq; currentis, sed misericordis est dei: &
 quia nõ potest homo à se facere quicquam, nisi datũ
 illi fuerit desuper. Non hoc agit deus summe bonus
 malicia, sed iustitia: nec personarum acceptione, sed
 causarũ secretarum discretione. Nouimus nonnun
 quam quosdam uolentes æternæ uitæ fidem accipere,
 & eam adipisci, quosdam autem nõ. Aliquos etiam
 nolentes consequi, cum in eis diuina gratia aut de
 derit

derit uel immutauerit uoluntatem, aliquos non. Nouimus aliquos, etiam perfectos, ex labore multorum annorum prolapsos in ultimo uite suae & periisse. Aliquos uero ab ineunte aetate sua, in omni scelere & damnabilitate, usque ad decrepitam aetatem perdurasse, & repente coelitus inspirata salute, raptos esse ad requiem regni coelorum. Nouimus etiam paruulos, quibus usus liberi arbitrij non est, ut de bonis aut malis eorum meritis iudicemus, parentum manibus ad gratiam sacri baptismatis deportatos: & cum in uno eorum per manus sacerdotis mysterium fidei adimpleretur, aliquoties alterum in parentum manibus factum exanimem, fraudatum gratia saluatoris. Quis sapiens & intelligens haec? aut quis idoneus erit horum reddere rationem? Dicamus cum Dauid: Iustus dominus in omnibus uis suis, et sanctus in omnibus operibus suis. Et quam magnificata sunt opera tua domine, nimis profunda factae sunt cogitationes tuae. Dicamus etiam cum Paulo: O altitudo diuitiarum sapientiae & scientiae dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uiae eius. Sed si adhuc hac redita ratione uultis esse contentiosi, nec adquietescere ueritati, nobis tamen, eo quod male de deo iusto ac misericordissimo sentiamus, calumniari desinite: sed ipsum potius dominum Iesum Christum, cuius Euangelium sequimur, si audetis, arguite: cum illo iurgium

Psal. 144

Psal. 91.

Rom. 11.

AVGVSTINI DE PRAEDEST.

- Matt. 22.** sumite litigandi: illi, quod ab sit, male sensisse de deo
Ioan. 6. patre suo calūniamini, q̄ ait: Multi quidē uocati, pau
Matt. 19. ci uero electi. Et, nemo potest uenire ad me, nisi pa
1. Timo. 2 ter q̄ misit me traxerit eū. Et, nemo potest uenire ad
 me, nisi datū ei fuerit à patre meo. Et, nō omnes ca
 piūt uerbū hoc, nisi quibus datum est. Cætera etiam
Esā. 6. q̄ plurima. Falsum est ergo, inquires, quod ait Apосто
Ioan. 12. lus de deo: Qui uult omnes homines saluos fieri, &
 ad agnitionem ueritatis suæ uenire? Omnino non est
 falsum: quia omne quod uult deus, facere potest, nec
 prorsus humana uolūtate quod uult præpeditur. Sed
Matt. 4. quero à uobis ut dicatis, quare deus qui uult omnes
 homines saluos fieri, quorundam, ut dicit Esaias pro
 pheta, & excæcat oculos ne uideant, et obdurat cor
 da ne intellegant, ne cōuertantur & sanentur. Quod
 uerū esse Euangelista Ioānes cōfirmat, dicens de In
 daeis: Propterea nō poterāt credere, q̄ dixit Esaias:
 Excæcauit oculos eorū, & indurauit cor eorū, ut nō
 uideant oculis & intellegant corde, et conuertantur
 & sanem eos. Itē in Euangelio secundū Marcū, cū
 Iesum interrogarent discipuli sui, de parabola semi
 nis: Vobis, inquit, datū est nosse mysteriū regni dei,
 illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt, ut
 uidentes uideant & non uideant, & audientes audir
 ant & non intellegant: ne quando conuertantur et di
 mittātur eis peccata. Dicite igitur quare deus qui ac
 ceptor personarum non est, & uult omnes homines

saluos fieri, aliquorum corda reſerat ad credendum, oculos illuminat ad uidendum, & ad ſciendum myſterium regni cœlorum, quo ſcilicet ſalui fieri poſſint. Aliorum uero, ut lectionis textus dixit, in uolens in parabolis ueritatem, obtūdit cor, excæcat oculos, claudit aures, ne Euangelium ſalutis agnoſcāt, ne remiſſionem accipiant peccatorum. Dicite quæſo qualiter hæc loca Euāgelij accipitis. Doctæ quid hic de deo, qui uult omnes homines ſoluos fieri, ſentitis. Ecce iam omnes generaliter ſalui nō ſunt, cum alijs datur uia noſſe ſalutis, alijs non datur. Hæc itaq; cum facit deus, nō perſonarū acceptione facit, nō iniuſtitia, ſed iuſtitia inenarrabili, et miſericordia in debita. Quoniā uero hinc ligæ utraq; pars dicere nihil ualemus, credamus tantū reū mortis ex iudicis uoluntate pendere. Ne quiſquā autē putaret diuino iudicio fieri nō omnes homines ſaluari, dixit apoſtolus: qui uult omnes homines ſaluos fieri. Quia propter omnes homines qui ſaluantur, deo uolente ſaluātur. Deus enim noſter, deus ſaluos faciendi, et domini dei exitus mortis: & q̄ ira in furore eius, et uita in uoluntate ipſius. Intelligite itaque in furore iuſtitiam: in uoluntate miſericordiam. Prædeſtinationem igitur negare, quā apud deum eſſe breuiter probauimus, immanis blaſphemia eſt. Quam non tantum, ſicut ſoletis dicere, in Apoſtolis debemus accipere, ſed in patriarchis,

1. Timo. 2

Pſal. 67.

Pſal. 29.

AVGVSTINI HYPOGNOSTI. VI

2. Timo. 2. & prophetis & martyribus, & confessoribus, in omnibus sanctis et digne seruientibus deo. Hinc nemo gloriatur, nemo desperet. Solus enim dominus scit qui sunt eius. In quantum autem possumus, omnes homines ad bonum opus exhortemur, nulli desperationem demus, pro inuicem oremus, in conspectu dei nos humiliemus, dicentes: Fiat uoluntas tua.

Matt. 6.

Ipsius erit potestatis, iudicium in nobis debitum mutare damnationis, et gratiam prædestinationis in debitam prærogare.

DISPUTATIONIS DIVI AV

relij Augustini de Prædestinatione,
contra Pelagianos & Celestianos, Finis.

Capitulorum libri primi de Vocatione omnium gentium sancti Ambrosij Episcopi, recollecta annotatio.

De propositione questionum quæ inter defensores liberi arbitrij, & prædicatores gratiæ dei uertuntur: intentione quoque authoris, ac tractandorum ordine, iuxta quem primitus de uoluntatis humanæ motibus & gradibus disputandum est. De redargutione præterea quorundam non sane inter uoluntatem & gratiam dei discernentium. 1

Quod omni humanæ uoluntati naturaliter qualiscumque insit uoluntas: & de distinctione uoluntatis in naturalem, animalem, & spiritalem. Quia etiam diuina prouidentia, quamuis electum sibi populū specialibus ad pietatem direxerit institutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxerit. 2

De pulchra ac subtili huius questionis tractatione: Vtrum cum bonæ uoluntatis homo esse incipit, eadem quæ in ipso erat, corrigatur uoluntas: an alia ei quam nõ habebat, & quæ priori repugnet, detur. Quemadmodū etiā cū in diuinis scripturis salus generaliter omnibus hominibus promittitur, pro parte hominum omnes homines nominentur. 3

1

3

De solutione

4 De solutione calumnioſe obiectionis: qua quidā dicunt authorē per ſuperius dicta cōtradicere Apoſtolo deſinienti, quod deus uelit omnes homines ſal uos fieri, & in agnitionē ueritatis uenire. Et quod profunditas diuinitatis myſteriorū atq; iudiciorum nobis non ſit perquirenda.

5 Cur anterioribus ſeculis dimiſſe ſint omnes gentes ingredi uias ſuas, uno tantum Iſraele excepto, & ad cognitionem ueritatis electo. Et quare deus uni homini det gratiam, alteri autem denegat.

6 Qualis ſit natura humana ſine gratia.

7 Cur ſaluator omnium hominum, non omnibus dederit hunc ſenſum ut cognoscerent uerū deum. Cur etiam quidam paruuli ſalui ſiant renati, alij pereant non renati.

8 A quo fonte naſcatur fides, & unde habeatur ritus fidei. Et quemadmodum hæc fides detur ſecundum meſuram pro arbitrio largientis.

9 Quod à domino deo omnia uirtutum dona dirigantur & diſponantur. Et quod omnia in manu eius ſint: quodq; deus ſit author omnis boni.

AD DIVIAM

BROSII EPISCOPI DE VOCA
TIONE OMNIVM GEN
TIVM LIBER .I.

In quo dissolvit pugnam disputationis, quæ
inter defensores liberi arbitrij, & præ
dicatores gratiæ dei agitur.

CAPVT .I.

INTER DEFENSO=
res liberi arbitrij, & prædica
tores gratiæ dei, magna &
difficilis dudum quæritur quæ
stio. Quæritur enim: Vtrum
uelit deus omnes homines sal
uos fieri? Et quia negari hoc

non potest, cur uoluntas omnipotentis non implea
tur, inquiritur. Cum que hoc secundum uoluntates
hominum fieri uideatur, gratia uidetur excludi: quæ
si meritis redditur, constat eam non donum esse, sed de
bitum. Vnde iterum quæritur: Cur hoc donum, sine
quo nemo saluus est, ab eo, qui omnes saluari uult,
non omnibus conferatur? Atque ita contrariarum dis
putationum nullus terminus reperitur, dum non di
scernitur

SANCTI AMBROSII DE VOCA=

scernitur quid manifestum, quid sit occultū. De hac igitur compugnantiā opinionum, qua mensura & temperantia sentiendum sit, quantum dominus adiuuauerit, annitar inquirere: exercens atq; discutiens modulum facultatis meæ in his quæ cordi meo sobrie (quantum arbitror) inhæserunt: ut si in eas regulas processerit stilus, quæ nihil offensionis, nihil habeat prauitatis, non solum nobis, sed & alijs utile sit, ad aliquem nos limitem peruenisse, quem non debeamus excedere. Primitus itaque de uoluntatis humanæ motibus & gradibus disputandū est. Inter quam & gratiam dei quorundam non sana discretio est: existimantiū, quod prædicatiōe gratiæ liberū negetur arbitrium: Nec aduertentium eadem regula sibi posse obijā, quod gratiam negent, cum eam humanæ uoluntatis non ducem uolunt esse, sed comitem. Si enim tollitur uoluntas, ubi ipsa est uerarū origo uirtutum? Si tollitur gratia, ubi est ipsa bonorum causa meritorum?

CAPVT II.

ED IAM, auxiliāte Christo, quod tractando cōcepimus, inchoemus. Omni animæ humanæ, quantum intelligere atque experiri datur, naturaliter qualiscunque inest uolūtas: qua aut appetitur quod placet,

placet, aut declinatur quod displicet. Huius uoluntatis (quantum ad naturalem pertinet motum, ex uicio primæ præuaricationis infirmum) genera sunt duo: secundum quæ uoluntas hominis, aut sensualis aut animalis est. Sed cum adest gratia dei, accedit ei per donum spiritus tertium genus, ut possit fieri spiritalis: Et per hunc excellentiorem motum, omnes affectus undecumque nascentes, supernæ rationis lege diiudicet. Sensualis igitur uoluntas (quam & carnalem possumus dicere) non erigitur supra eum motum, qui de corporis sensibus nascitur: qualis est in animis paruulorum. Qui licet nullo iudicio rationis utantur, ostendunt tamen aliquid se uelle, aliquid nolle: cum uidendo, audiendo, odorando, gustando, tangendo, & ea quibus delectantur, amant, & ea quibus offenduntur, oderunt. Quid autem est amare, nisi uelle? aut quid est odisse, nisi nolle? Habent ergo etiam ipsi uoluntatem suam: quæ etsi prouidendi & consulendi impos atque ignara sit, in his tamem amat agere, quæ carnis sensibus blandiuntur, donec uigor rationalis ingenij per maturiora ministeria corporis exaltetur: & ad famulantium sibi membrorum usum, non alieno motu, sed sua lege moueatur. Ab hoc ergo sensuali appetitu, in quo remanent hi, quos etiam in annis maioribus excordes uidemus et fatuos, ad animalem surgitur uoluntatem: quæ priusquam spiritu

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

dei agatur, etiam si supra sensualē motū sese attolle
 re potest, tamen sine sui amoris participatione in ter
 renis occiduisq; uersatur. In hac humana etiam in
 genia, si corporeæ uoluptati non turpiter seruiant,
 & cupiditates suas iustitiæ atque honestatis legi
 bus temperent, nihil supra mercedem gloriæ tempo
 ralis acquirunt. Et cum præsentem uitam decenter
 exornent, æternæ tamen beatitudinis præmium non
 habent, quia rectas actiones et bona studia sua, non
 ad eius laudem atq; honorem referunt, à quo accepe
 runt, ut in ipsa animali discretione sublimius sape
 rent, & excellētius cæteris emitescerent. Cum enim
 quidam nō solum ad instituta utilissimarum artium,
 & doctrinas liberalium disciplinarum, sed etiam ad
 Rom . 1 . inquisitionem summi boni aciem mentis intende
 rint, & inuisibilia dei per ea, quæ facta sunt intel
 lecta cōspexerint, non agentes gratias tamen deo, nec
 cōfidentes illum sibi esse huius facultatis authorem,
 sed dicentes se esse sapientes, hoc est, non in deo,
 sed in semetipsis gloriantes, quasi ad ueritatis inspe
 ctionē, suis studijs atq; rationibus propinquassent,
 euauerunt in cogitationibus suis. Et quod illumina
 nante dei gratia inuenerāt, obcæcâte superbia, peri
 diderunt, relapsi à superna luce ad tenebras suas,
 hoc est, ab incommutabili atq; æterno bono ad mu
 tabilem corruptibilemq; naturam. Cum ergo ta
 les in

les in amorem sui recidunt, & ita sibi met placent, ut totum quod in se laudabile iudicant, non ad dona dei referat, sed sibi uendicent, & studio propria uoluntatis ascribant, procul ab illa spiritali exultant uoluntate, & nihil in se habent quo ad uitam protuehantur aeternam, incipientes in semetipsis etiam illa temporalia dei dona corrumpere, & a bono eorum usu in consuetudinem innumerabilium transire uitiorum. Quamuis enim scriptum sit, quod cum dissiparet excelsus gentes, quemadmodum dissipauit filios Adam, statuit terminos gentium, secundum numerum angelorum dei, et facta est portio domini, populus eius Iacob, funiculus hereditatis eius Israel: Et scriptum sit dominum dicere ad Israel: Eritis mihi sancti, quia ego sanctus sum dominus deus uester, qui segregavi uos ab omnibus gentibus esse mihi: Et quamuis scriptum sit in libro Hester, dicente Mardocheo: Gratias tibi domine, quoniam fecisti noua signa & prodigia, qualia non sunt facta in gentibus, diuidens omne seculum in sortes duas, elegisti unam tibi populi tui, relinquens aliam gentibus: Et Paulus & Barnabas dicant: Et nos mortales sumus similes uobis homines, annunciantes uobis conuerti ad deum uiuum, qui fecit caelum & terram & mare, & omnia quae in eis sunt: qui in praeteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi uias suas.

Quamuis

Deu. 32.

Leui. 19.

Act. 14.

SANCTI AMBROSII DE VOCA

Quamuis ergo hæc & multa similia ueritatis scriptura pronunciet, secundum ipsam tamen credimus & pijsime confitemur, quod nunquam uniuersitati hominum diuinæ providentiæ cura defuerit. Quæ licet exceptum sibi populum specialibus ad pietatē direxerit institutis, nulli tamen nationi hominum bonitatis suæ dona subtraxit: ut propheticas uoces & præcepta legalia cōuincerentur in elementorum obsequijs ac testimonijs accepisse. Vnde et inexcusabiles facti sunt: quia deos sibi dei dona fecerūt, & quæ creata erāt ad utendū, uenerati sunt ad colendū. In quam impietatē etiā illa gens, quam sibi ab omnibus gētibus dominus segregauit, tota transisset, nisi misericordiæ suæ propositum sustentandis electorū lapsibus prætendisset. Nam plene sunt paginae ueteris testamenti de Israëliticæ defectionis relatu: ut aperte appareat diuinæ semper fuisse gratiæ, quod non omnis ille populus discessit à domino. Ita humana natura in primi hominis præuaricatione uitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia dei, semper in deteriorem est procliuior uoluntatem: cui committi non est aliud quàm dimitti. Hæc itaq; uoluntas uaga, incerta, instabilis, imperita, infirma ad efficiendum, facilis ad audendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, suspitionibus inquieta, gloriæ quàm uirtutum auidior, fame quàm

quàm conscientie diligentior, & per omnem sui experientiam miserius fruendo his quæ concupiuerit, quàm carendo, nihil in suis habet uiribus, nisi periculi facilitatem: quoniam uoluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili uoluntate regitur, tãto citius propinquat iniquitati, quanto acrius intenditur actioni. Quandiu ergo homini ea placent quæ deo displicent, uoluntas eius animalis est. Quia etiamsi in bonis moribus agat, male adhuc uiuit, si non in dei gloriam uiuit. Hoc est enim proprium & præcipuum piorum, ut in domino gloriètur, nec se nisi in deo diligant. Bene enim se amant, qui in se opera dei amant. Nam & deus hoc amat in nobis, quod ipse fecit: & hoc odit, quod ipse non fecit. Si ergo opus dei amamus in nobis, bonam uoluntatem recte amamus in nobis: quæ utique si opus dei non esset, amanda non esset. Quis autem homo (nisi mala uoluntatis fuerit) bonum in se non amat uoluntate, quæ superni agricolæ prima plantatio est? Dicente enim ueritate: *Mat. 17.* Omnis plantatio, quæ non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur. Quicquid non est eradicandum, manifestum est à patre esse plantatum. Bona autem uoluntas omnium uirtutum germen est primum. Quæ innixa origini suæ in illa æterna & incommutabili uoluntate requiescit, ut uere sit spiritalis. Quoniam qui ad *i. Cor. 6.* hæret deo, unus spiritus est, dum per communionem illuminan-

SANCTI AMBROSII DE VOCA

illuminantis & illuminati, iustificantis & iustificati, regētis & subditi, omnis actio ad unum refertur: & quod ad unum refertur, utriusque est. Quia nec à deo alienari potest quod dedit, nec ab homine quod accepit.

CAPVT .III.

IC tractandum uidetur: Vtrum cum bonæ uoluntatis esse homo incipit, eadem quæ in ipso erat corrigatur uoluntas, an alia ei quam nõ habebat et quæ priori repugnet, detur. Quod ut euidentius appareat, altius id non pigeat inquirere. Omnes homines in primo homine sine uitio conditi sumus, & omnes naturæ nostræ incolumitatem, eiusdē hominis præuaricatione perdidimus. Inde tracta mortalitas, inde multiplex corporis animiq; corruptio, inde ignorantia & difficultas, curæ inutiles, illicitæ cupiditates, sacrilegi errores, timor uanus, amor noxius, iniusta gaudia, pœnitenda consilia, & non minor miseriarum multitudo quàm criminum. His ergo atque alijs malis in naturam humanam irruentibus, fide perdita, spe relicta, intelligentia obcecata, uoluntate captiua, nemo in se unde repararetur inuenit. Quia et si fuit qui naturali intellectu conatus sit uitijs reueluctari, huius tantū temporis uitam steriliter ornauit, ad

uit, ad ueras autē uirtutes eternāq; beatitudinē non profecit. Sine cultu enim ueri dei, etiam quod uirtus uidetur esse, peccatum est, nec placere ullus deo sine deo potest. Qui uero deo nō placet, cui nisi sibi et diabolo placet? A quo cū homo spoliaretur, nō uolūtate, sed uolūtatis sanitate priuatus est, q̄a nec detrudi ab innocentie statu posset, nisi uolūtate peccaret. Quæ ergo natura erat bona, qualitate facta est mala, & ille animi motus qui nūquam potest sine aliquo esse amore, hoc est, sine aliqua uoluntate, nō perdidit appetitum, sed mutauit affectū, id recipiens desiderio quod debuit refutare iudicio. Cum igitur homo ad pietatem redit, de quo ideo dictū est: Spiritus uadens Psal. 77. & non rediens. Quia nisi illum deum conuerteret, non rediret, non sit nouum figmentum, nouaq; creatura, non alia in eo creatur substantia, sed eadē quæ fuerat labefactata, reparatur. Nec aliud ab eo auferitur, nisi uitium quod natura non habuit. Fuit enim in Adam natura sine uitio, qui per uoluntatis inobedientiā mala multa contraxit, & in posteros magis magisq; multiplicanda transfudit. Quæ ut uincantur atque in nihilum deducantur, non efficit nisi gratia saluatoris, qui opus suum opere suo reparat. Sicut enim dicit Ioannes Apostolus: In hoc ap̄ = i. Ioan. 3. paruit filius dei, ut soluat opera diaboli. Et si = ent rumpit uincula captiui, sic uestit nuditatem spoliati,

SANCTI AMBROSII DE VOCA

spoliati, sic sanat uulnera sauciati: ut quod in ipso agit, etiam per ipsum geratur. Cui utique contra hostem suum non expedit sine protectore consistere. Cum illo enim habet certamen, à quo aliquando superatus est. Non ergo fidat de uiribus suis: que etiã cum essent integræ, non steterunt: sed per illum querat uictoriam, qui solus non est uictus, & omnibus uicit. Et si querit, nõ dubitet querendi affectum ab illo se accepisse quem querit. Nec quia spiritu dei agitur, ideo se putet liberum arbitrium non habere: quod ne tunc quidem perdidit, quando diabolo uoluntate se dedit: à quo iudicium uoluntatis deprauatum est, nõ ablatum. Quod ergo non interfectum est per, uulnerantem, non tollitur per medentem: uulnus sanatur, non natura remouetur. Sed quod in natura perijt, nõ restituitur nisi ab authore nature. Dicit dominus:

Hiere. 31.

Et disponam domui Israël, & domui Iude testamentum nouum: non secundum testamentum quod disposui patribus eorum, in die qua apprehendi manum eorum, ut educerem illos de terra Aegypti: quia ipsi non perseuerauerunt in testamento meo: & ego eos neglexi, dicit dominus. Quia hoc est testamentum quod disponam domui Israël post dies illos, dicit dominus: Dabo leges meas in sensu ipsorum, & in corde ipsorum scribam eas, & ero illis in deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit unusquisque proximum

proximum suum, & unusquisq; fratrem suum, dicēs:
 Cognosce dominum, quia omnes cognoscent me à
 puillo eorum usque ad magnum, quia propitiuss ero
 iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum me-
 mor non ero. Et dabo illis uiam alteram et cor aliud,
 ut me timeant omnes dies in bonum ipsis & filijs eo-
 rum post eos: & constituam illis testamentum eter-
 num quod non auertam post eos, & timorem meum
 dabo in cor eorū, ne discedant à me, et uisitabo eos,
 ut bonos eos faciam. Per Esaiam quoq; de gratia sua
 dominus, qua ex omnibus hominibus nouam creaturā
 facit, eadem prænunciat, dicens: Ecce faciam noua Esa. 43.
 qua nunc orientur, & cognoscetis ea, & faciā in de-
 serto uiam, & in sicca terra flumina. Benedicent me
 bestiae agri, sirenae & filiae strutionum, quod dede-
 rim in deserto aquam, et flumina in sicca terra ad po-
 tandum genus meum electum, populum meum quem
 mihi acquisiui, ut enarrent uirtutes meas. Et iterum: Esa. 45.
 Per me ipsum iuro, nisi exibat de ore meo iustitia, &
 uerba mea non auertentur, quia mihi flectetur omne
 genu, & confitebitur omnis lingua deo. Si ergo im-
 possibile est ista non fieri, quia nec incerta præ-
 scientia dei est, nec mutabile consilium, nec ineffi-
 cax uoluntas, nec falsa promissio, omnes isti de qui-
 bus hæc prædicta sunt, sine cuiusquam exceptione
 saluantur. Dat enim leges suas in sensum ipsorum,

SANCTI AMBROSII DE VOCA

1. Cor. 3. eas que in cordibus eorum digito suo scribit, ut agni-
 tionem dei, non doctrinæ humanæ opere, sed magi-
 sterio summi eruditoris accipiant: Quia neque qui
 plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incremen-
 tum dat deus: Omnes hi à pusillo usque ad magnum
 cognoscunt deum, quia ut uenirent ad Christum, à pa-
 tre audierunt atque didicerunt, omnes educti ab erro-
 re, diriguntur in uiam uitæ, omnibus corde mutato re-
 cta sapere et recta uelle donatur, omnibus timor, quo
 in mandatis dei erudiantur, inseritur: Fit in desert-
 to uia, & terra arida fluminibus irrigatur, ut qui
 prius ad confitendum deum os non aperiebant, &
 uelut muta atque irrationabilia animalia in feritatem
 transierant bestiarum, diuinorum eloquiorum fontibus
 mundati, benedicunt & laudant deum, enarran-
 tes uirtutes & mirabilia misericordiæ eius, qui elegit
 eos & in filios adoptauit, ac noui testamenti fecit
 heredes. Si autem (ut Apostolus loquitur) homi-
 nis confirmatum testamentum nemo spernit aut sur-
 perordinat, quomodo fieri potest, ut ex ulla parte di-
 uina promissio resoluatur? Manet prorsus & quoti-
 die impletur quod Abrahæ dominus sine conditione
 promisit, sine lege donauit. Quia & si quidam qui-
 bus hæc prædicta sunt, nõ crediderunt, incredulitas
 eorum fidem dei non euacuauit. Est enim deus uer-
 4. Rom. 4. 3. rax, omnis autem homo mendax. Et illi quidem qui
 audito

audito Evangelio credere noluerunt, inexcusabiliores facti sunt, quam si nullum præconium ueritatis audissent. Sed certum est eos apud præscientiam dei Abrahamæ filios nõ fuisse, nec in illorum sorte numeratos, de quibus dictum est: *Benedicentur in semine tuo oēs tribus terræ. Credituros enim promisit qui dixit: Et nõ docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens: Cognosce dominum, quia omnes cognoscent me à puillo eorum usque ad magnum. Reconciliandos promisit, qui dixit: Propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum memor non ero. Obedituros promisit qui dixit: Dabo illis uiam alteram & cor aliud, ut timeant me omnes dies. Perseueraturos promisit qui dixit: Timorẽ meũ dabo in cor eorũ, ne discedat à me, & uisitabo eos, ut bonos eos faciã. Postremo omnes sine cuiusq̃ exceptione promisit qui dixit: Per memetipsum iuro nisi exibat de ore meo iustitia, & uerba mea nõ auertetur, quia mihi flectetur omne genu, & cõfitebitur omnis lingua deo. Hic si dicamus nõ fieri quod deus iurauit esse faciendũ, falsitatẽ deo (quod absit) & mendaciũ ascribimus ueritati. Si autẽ ut pietas fides que persuadent, dei uerba nõ excidunt, et sit omnino quod statuit, quomodo nobis ueracis promissionis firmitas apparebit, cum multa adhuc hominum mi*

Gene. 28.

Hiere. 31.

sibi obse-

cuturos,

fortassis.

uide. Ro.

14. & Phi

lip. 2.

Esa. 45.

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

- lia demonijs seruiant, & idolis genu flectant? Nisi huiusmodi denunciationes dei secundum illam incommutabilem scientiam editas nouerimus, in qua apud illum iam uniuersitas humana discreta est, & siue de bonis siue de malis loquatur, ita unius partis meminit, quasi neminem hominum praetermittat. Nam cum dicit Apostolus: Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia noua: Nunquid non omnes homines uidentur dixisse renouatos? Aut cum dicit: Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipsum reconciliari omnia in ipso: Nunquid non ita loquitur quasi neminem uelit exortem huius reconciliationis intelligi? Aut cum ait: Nouissimis istis diebus locutus est nobis in filio, quem constituit heredem uniuersorum: Nunquid aliud sonat forma sententiae, quam omnes homines in Christi hereditate a patre esse transcriptos, secundum prophetiam Dauid dicentis: Postula a me & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae. Dicente enim domino: Si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me: Nonne uniuersorum uidentur promissa conuersio? Aut cum de ecclesia prophatur & dicitur: Omnis uallis replebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directam, & aspera in uias planas: Nunquid ullus homi-

num uidetur omiſſus qui non ſignificatus ſit Chriſto eſſe ſubdēdus? Quid cum dicitur: Et ueniet omnis Eſa. 66.
 caro in conſpectu meo, ut adorent in Hieruſalem, di-
 at dominus? Aut illud: Et erit in diebus illis: Effun- Iohel. 2.
 dam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem? Aut illud:
 Alleuat dominus omnes qui corruunt, & erigit o- Pſal. 144.
 mnes eliſos? Nunquid non ita pronūciatum eſt qua-
 ſi ab hoc dei munere nemo diſcretus ſit? Habet ergo
 populus dei plenitudinem ſuam, & quamuis magna
 pars hominum, ſaluantis gratiam aut repellat aut
 negligat, in electis tamen et præſcitis, atque ab omni-
 um generalitate diſcretis, ſpecialis quædam cenſem-
 tur uniuerſitas, ut de toto mundo totus mundus libe-
 ratur, & de omnibus hominibus omnes homines ui-
 deantur aſſumpti. Sicut etiam cum de impijs ſermo
 eſt, ita locutionem ſuam diuinus ſtilus ordinat, ut ea
 quæ de quadam parte dicuntur, ad omnes homines
 pertinere uideantur. Veluti eſt illud quod ait Ioan- Ioan. 3.
 nes Baptiſta: Qui de cælo uenit, ſuper omnes eſt,
 quod uidit & audiuit, teſtificatur, & teſtimonium
 eius nemo accipit. Aut illud Apoſtoli: Omnes quæ Phil. 1.
 ſua ſunt quærūt nō quæ Ieſu Chriſti. Aut illud quod
 pſalmus dauidicus canit: Dominus de cælo proſpe- Pſal. 13.
 xit ſuper filios hominum, ut uideat ſi eſt intelligens,
 aut requirens deum. Omnes declinauerunt, ſimul in-
 utiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

usque ad unum. His igitur & alijs documentis quæ
possunt ab inquirentibus numerosiora proferri, non
dubie demonstratur, interdum & pro parte terra om-
ninem terram, & pro parte mundi totum mundum,
& pro parte hominum omnes homines nominari.
Quorum tamen discretionem plerunq; scriptura ci-
to aperit, ut sensus legentis ab uniuersitatis appella-
tione ad partem quæ intelligenda est, transferatur. Si-
cut est illud Apostoli dicentis: Prædicamus Iesum
Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, genti-
bus autem stultitiam, ipsis uero uocatis Iudæis atq;
Græcis Christum dei uirtutem & dei sapientiam. Nihil
quid ipsis Christus uirtus quibus scandalum, aut ip-
sis sapientia quibus stultitia? Sed quoniam quidam
ex eisdem iustificabuntur fide, quidam autem sua im-
pietate obdurabuntur, unum credentium & non cre-
dentium genus sub uocatorum appellatione discret-
uit, ut quos à fide significabat alienos, eos quamuis
audissent Euangelium, ostenderet uocationis extraneos.
Hac Regula per Esaiam promittit sermo diuini-
nus, dicens: Educam cæcos in uiam quam non nouerunt,
& semitas quas nesciunt, calcabunt. Et faciam
illis tenebras illucescere, & praua in directum: Hæc
uebra faciam, & non derelinquam eos. Sed quod se-
quitur: Ipsi autem conuersi sunt retro, ad partem
quandam generis ipsorum referendum est, non ad
eos quibus

eos quibus ait: Non derelinquam eos. Iterum dicit dominus ad Iacob: Noli metuere, quia tecū sum. Ab Esa. 43. oriente adducam semen tuum, & ab occasu colligam te. Dicam Aquiloni, adhuc & Aphrico: noli uetare, adduc filios meos de terra longinqua, & filias meas à summo terræ, omnes, in quibus uocatum est nomen meum. In gloriam enim meam parauit illum, & finxi & feci illum. Quod autē sequitur: Et produxi plebem cæcam, & oculi eorum sunt cæci, & surdis aures habent: non potest eis ulla ratione congruere, quos in gloriā suam parasse se dicit. In his quippe omnibus uerbis, quæ de uno hominum genere dicuntur, alijs personis priora, alijs posteriora conueniunt. Apud Apostolum quoque quod in parte populi agitur, sub totius populi nūcupatione narratur, & in reliquis plenitudo censetur. Cum enim de Iudeorum obcæcatione differeret, & quosdam ex ipsis gratia saluos fieri demonstraret, Dico ergo, inquit: Nunquid repulit deus populum suum? Rom. 11. Absit: Nam & ego Israëlita sum ex semine Abraham de tribu Benjamin, nō repulit deus plebem suam quam præsciuit. Plebs ergo præscita, plebs non repulsa, hi sunt qui in Christo iustificati sunt. Et quod de omni Israël dici uidetur, in his tantū quos sibi gratiæ electio reliquos fecit, ostenditur, sicut sequentia Apostolici sermonis enarrant. Adiungit

SANCTI AMBROSII DE VOCA=

enim & dicit: An nescitis in Helia quid dicit scriptura, quemadmodum interpellat deum aduersus Israel: Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & querunt animam meam. Sed quid dicit illi responsum diuinum? Reliqui mihi septem milia uirorum, qui non curua uerunt genu Baal. Sic ergo inquit: Et in hoc tempore reliquiae per electionem gratiae saluae factae sunt. Si aut gratia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam non est gratia. Non ergo omnis Israel reprobatus, nec omnis electus est, sed partem caecitas uoluntaria auertit, partem sibi illuminatio gratuita reseruauit: & tamen ita de eis sermo habetur, ut & in his qui peccant, & in his qui salui fiunt, nulla totius generis uideatur facta discretio. Nam cum legitur: Secundum Euangelium quidem inimici propter uos, secundum electionem autem dilecti propter patres, ita locutio sonat, tanquam eosdem dicat dilectos, quos dixit inimicos. Sed hanc caliginem Apostolus ipse deterisit, dicendo: Quia caecitas ex parte in Israel contigit: ut unum genus in duas species intelligeremus esse diuisum, & omnem hominem, omnem plenitudinem, omnem Israel, non semper ad uniuersitatem, sed plerumque ad partem esse referendum. Inter has autem formulas locutionum, etiam illam in scripturis dictionem debemus aduertere, qua id quod ad diuersorum

forum temporum homines pertinet, ita promittitur, quasi de una eiusdem ætatis generatione dicatur. Sicut est quod Sanctus Petrus Apostolus scribens sui & futuri temporis gentibus, ait: Vos autem genus electum, regale sacerdotiũ, gens sancta, populus acquisitiõnis, ut uirtutes annuncietis eius, qui de tenebris uos uocauit in admirabile lumen suum, qui alit quando non populus, nunc autem populus dei, qui nõ consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. Nunquid cum predicarentur hæc, adhuc illi homines permanebant, quos omnes deus in præteritis generationibus dimiserat ingredi uias suas, & ijdem ipsi qui prius traditi fuerant uoluntatibus suis, nunc de tenebris in lumen admirabile uocabantur? Nõne illi iam defecerant, iam in hoc mundo nõ erant, nec ab errore ad ueritatem reditus olim mortuis suppetebat? Et tamen quod post multa secula, gratia in posteris impiorum sit, loquendi cõsuetudo perstrinxit, ut ipsi uideantur nunc eligi, qui prius fuerant derelicti. Pertinent autẽ hæc non ad eosdem homines, sed ad eiusdẽ gentis homines: & uocatio quæ illuxit prope mundi finẽ, ad præteritam nõ recurrit ætatem. Ita modo quodam & ipsi et nõ ipsi sunt, de quibus & quibus ista dicuntur, dum in aliquo speciali à generalibus non diuiduntur, in aliquo uero à communibus separantur.

1. Tim. 2.

Ibidem.

ED CVM LEGERINT hæc
 uel audierint, qui amant calumniosa
 artamina, dicent nos per huiusmodi
 disputatiões Apostolo cõtradicere dis-
 sinienti, quod deus omnes homines uelit saluos fie-
 ri, & in agnitionem ueritatis uenire. Quam parti-
 culam uerborum Apostoli, ita nos integre pleneq;
 suscipimus, ut nihil ei de præcedentibus siue subie-
 ctis, quæ ad ipsam pertinent, subtrahamus. Quoniã
 ut cætera diuinorum eloquiorum testimonia sequer-
 stemus, hic locus sufficit ad euacuandum, quod ca-
 lumniose obijciunt, & ad defendendum quod impie
 diffitentur. Scribens itaque ad Timotheum Pau-
 lus Apostolus, ait: Obsecro igitur primo omnium,
 fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actio-
 nes pro omnibus hominibus, pro regibus, & omni-
 bus qui in sublimitate sunt, ut quietam & tranquil-
 lam uitam agamus in omni pietate & castitate. Hoc
 enim bonum est & acceptum coram salutari no-
 stro deo, qui omnes homines uult saluos fieri, & in
 agnitionem ueritatis uenire. Unus enim deus &
 unus mediator dei & hominum homo Christus Ie-
 sus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omni-
 bus. De hac ergo doctrinæ Apostolicæ regula, qua
 ecclesia

ecclesia uniuersalis imbuitur, ne in diuersum intel-
lectum nostro euagemur arbitrio, quid in ipsa uni-
uersalis ecclesia sentiat requiramus: quia nihil du-
bium esse poterit in præcepto, si obedientia concor-
det in studio. Præcepit itaque Apostolus, immo per
Apostolum dominus qui loquebatur in Apostolo, fie-
ri obsecrationes & postulationes, gratiarum actio-
nes pro omnibus hominibus, pro regibus, ac pro his
qui in sublimitate sunt. Quæ legem supplicationis ita
omnium sacerdotum & omnium fidelium deuotio con-
corditer tenet, ut nulla pars mundi sit, in qua huiusmo-
di orationes non celebrentur à populis Christianis.
Supplicat ergo ubique ecclesia deo non solum pro
sanctis & in Christo iam regeneratis, sed etiam pro
omnibus infidelibus & inimicis crucis Christi, pro
omnibus idolorum cultoribus, pro omnibus qui
Christum in membris ipsius persequuntur, pro Iu-
deis, quorum cæcitati lumen Euangelij non resul-
get, pro hæreticis & sismaticis, qui ab unitate fidei
& charitatis alieni sunt. Quid autem pro istis
petit, nisi ut relictis erroribus suis conuertantur ad
deum, accipiant fidem, accipiant charitatem, & de
ignorantiæ tenebris liberati, in agnitionem ueni-
ant ueritatis? Quod quia ipsi præstare sibi nequeunt,
malæ cõsuetudinis pòdere oppressi, et diaboli uimau-
lis alligati, neq; deceptiones suas euincere ualent,

quibus

SANCTI AMBROSII DE VOCAL

quibus tam pertinaciter inhaerunt, ut quantum amara est ueritas, tantum diligant falsitatem. Misericors & iustus dominus pro omnibus sibi uult hominibus supplicari, ut cum uidemus de tam profundis malis innumeros erui, non ambigamus deum prestiterisse, quod ut prestaret oratus est. Et gratias agentes pro his qui salui facti sunt, speremus etiam eos, qui nondum illuminati sunt, eodem diuinae gratiae opere eximendos de potestate tenebrarum, ut in regnum dei priusquam de hac uita exeant, transferantur. Quod si aliquos (sicut uidemus accidere) saluantis gratiae praeierit, & pro eis oratio ecclesiae recepta non fuerit, ad occulta diuinae iustitiae iudicia referendum, & agnoscendum est secreti huius profunditatem nobis

i. Cor. 13. in hac uita patere non posse. Ex parte enim scimus, & ex parte prophetamus, & uidemus nunc per speculum in enigmate. Nec sapientiores aut scientiores beatissimo Apostolo sumus, qui cum de gratiae potentia disputaret, magnorum mysteriorum ingressus arcanum, ijs quae impossibile erat enarrare, succubuit.

Rom. 11. Cum enim dixisset: Nolo uos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis uobis ipsis sapientes, quia caecitas ex parte in Israel contigit, donec plenitudo gentium intraret, & sic omnis Israel saluus fieret, sicut

Esa. 59. scriptum est: Veniet ex Sion qui eruat & auertat impietates ab Iacob, & hoc illis a me testamentum, cum abstulero

abstulero peccata eorum. Secundū Euangeliū qui-
 dem inimici propter uos, secundum electionem uero
 dilecti propter patres. Sine pœnitentia enim sunt do-
 na & uocatio dei. Sicut enim aliquando & uos nō
 credidistis deo, nunc autem misericordiam consecu-
 ti estis propter illorū incredulitatem, ita & isti nūc
 non crediderunt in uestra misericordia, ut & ipsi
 misericordiam consequantur. Conclussit enim deus
 omnia in incredulitatē, ut omnium misereatur. Cum
 ergo hæc diuinorum operum mysteria, supra mensu-
 ras humanæ intelligentiæ excellentiā, quodam mentis
 suæ profudisset excessu, totā expositionis ratio-
 nem transtulit ad stuporem, & admirator eorum
 quæ protulerat, exclamauit & dixit: O altitudo di- Rom. 11.
 uitiarum sapientiæ & scientiæ dei, quā incompre-
 hensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles uie
 eius. Quis enim cognouit sensum domini? aut quis
 cōsiliarius eius fuit? aut quis prior dedit illi, & retri-
 buetur ei? Quoniam ex ipso & per ipsum et in ipso
 sunt omnia. Ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

CAPVT .V.

PRAEMISSA enim docētis assertio
 locum dabit multimodæ quæstioni,
 ut uariatæ per tot populos ac tempora
 gratiæ dei causa quæreretur: Cur scili-
 cet anterie

SANCTI AMBORSII DE VOCA

cet anterioribus seculis dimissæ essent omnes gentes
 ingredi uias suas, uno tantû Israele (qui diuinis elo
 quijs crudiretur) excepto, & ad cognitionem uerita
 tis electo, cuius infidelitas locum tandem saluandis
 gentibus fecerit, tanquam si unus populus in fide sui
 generis permaneret, misericordia dei cæteris se na
 tionibus præstare non posset? Cur denique ipsi quot
 rum diminutio salus gētibus est, ab obcæcatione sua
 non liberentur prius quàm ingrediatur gentium
 plenitudo, quasi illuminari cum omnibus nequeât,
 qui omnes facta omnium gentium adoptione saluan
 di sunt? Aut quomodo omnis Israël sublata obcæ
 catione saluandus sit, cuius innumerabilis multitudo
 in sua infidelitate deficiens, ad tempora saluandis
 promissa nõ peruenit? Vel quomodo ipsarum gentiũ
 (quarũ prius non est facta uocatio) dicatur nunc in
 gredi plenitudo, cum tot promiscue ætatis & con
 ditionis hominũ milia in omnibus nationibus, quæ
 sunt sub cælo, sine Christi iustificatione moriantur?
 Sed horũ mysteriorũ iudiciorumq; causas pius &
 doctus magister maluit ad altitudinem diuitiarum
 sapientiæ dei scientiæq; suspendere, quàm iustissime
 ueritatis et misericordissimæ bonitatis subtractũ ab
 humana cogitione secretũ temeraria inquisitione
 discutere, nihil omittēs de his, quæ nõ oportet ignora
 ri, nihil contrectans de his, quæ non licet sciri. Mul
 ta enim

ta enim sunt in dispensatione operũ diuinorũ, quorum, causis latentibus, soli monstrantur effectus, ut cum pateat quod geritur, nõ pateat cur geratur negotio in medium deducto, & in occultum ratione subducta, ut in eadẽ re et de inscrutabilibus præsumpto comprimatur, & de manifestis falsitas refutetur. Neque enim si nescio cur ille Græcus ercetur, hic barbarus, iste in diuitijs, ille in egestate nascatur, hunc ualida proceri corporis pulchritudo sublimet, illum debiliũ membrorum exilitas contracta deformet, iste à catholicis editus, in ueritatis cunabulis nutriatur, ille hæreticorum progenies, cum ipso lacte matris hauriat uirus erroris: Si denique mille alias differentias in habitu corporum, in qualitatibus animorum, in conditione temporum, in more regionum, dijudicare non possum, ideo quod omnium horum deus sit conditor atque ordinator, ignoro. Qui utiq; singulorum hominum ita & corpora creauit, & spiritus, ut præter illam secuturã ex uniuscuiusq; studio uoluntariã diuersitatẽ, ipsa cõditionis exordio dissimillima numerositate uariaret. Turbarent autem nos, & in diuersum distraherent multæ uaniloquorum opinionones, qui de incogno scibilibus deuenire in inconueniẽtia præsumperũt, & has originales inæqualitates fati (quæ nulla sunt) & sp̄deribus deputarũt, nisi certissima notitia teneremus

SANCTI AMBROSII DE VOCA

remus deū creatorem de elemētis naturalibus prout
uult uas unūquodq; formare, & unā naturā animat
rū, et unā naturā corporū, placitis sibi tēperare men
suris. Quæ utiq; opa dei, humane intelligētiae cogno
scibilia essent, si innotescere debuissent: & manifesta
retur cur ita quidq; fieret, nisi qđ ita fieret, säre suffi

Exo. 4. æret. Dicit dominus ad Moysen: Quis dedit os homi
ni, & quis fecit mutum & nō audientem, uidentem

Esa. 66. & cæcū, nōne ego dominus deus? Et per Esaiam:
Nōne ego fœcundum & sterilem feci, dicit domi-

Ecl̄ci. 11. nus? In libro ecclesiastico legitur: Bona & mala, ui
ta & mors, paupertas et honestas à deo sunt. Et Iob

Iob. 12. dicit: Abundant tabernacula prædonum, & auda
cter prouocant deum, cum ipse dederit omnia in ma

Ibidem. rū profectu & defectu disputans, omnesq; mutatio
nes ad iudicia dei referens: Apud ipsum est, inquit,
sapientia & fortitudo, ipse habet consilium & in
telligentiam. Si destruxerit, nemo est qui ædificet: si
includerit hominem, nullus est qui aperiat: si conti
nuerit aquas, omnia siccabūtur: si miserit cas, sub
uertent terram. Apud ipsum est fortitudo & sapien
tia, ipse nouit & decipientem, & eum qui decipi
tur, adducit consiliarios in stultum finem, & iudi
ces in stuporem. Balteum regum dissoluit, & præan
git sine renes eorum. Ducit sacerdotes in gloriosos,
& optimas

& optimates supplantat. Commutans labium uera-
 tum, & doctrinam senum auferēs: effundens despe-
 ctionem super principes, et eos qui oppressi fueram,
 releuans. Qui reuelat profunda de tenebris, & pro-
 ducit in lucem umbram mortis. Qui multiplicat gen-
 tes & perdit eas, & subuersas in integrum restitu-
 it. Qui immutat cor principum terræ, et deapit eos,
 ut frustra incedant per inuium. Palpabunt quasi in
 tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quasi
 ebrios. Et iterum idem, dicens uoluntatem dei irri-
 tam esse non posse: ipse enim (inquit) solus est, & Iob. 35.
 nemo auertere potest cogitationem eius, & anima
 eius quodcunque uoluerit, hoc fiet. Liberatur pars
 hominum, parte pereunte: & si hoc uoluntatum me-
 ritis uelimus ascribere, ut malos neglexisse gratia,
 bonos autem elegisse uideatur, resistet nobis innume-
 rabiliū causa populorum, quibus per tot secula nul-
 la celestis doctrine annūciatio corruscauit. Nec me-
 liores fuisse eorum posteros possumus dicere, de qui-
 bus scriptum est: Gentium populus qui sedebat in te-
 nebris, lucem uidit magnam, & sedentibus in tene-
 bris & umbra mortis, lux orta est illis. Et ad quos Esa. 9.
 Apostolus Petrus dicit: Vos autem genus electum, re-
 gale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitio-
 nis, ut uirtutes annuncietis eius qui de tenebris uos
 uocauit in tam admirabile lumen suum, qui quon- 1. Petri. 2.
 dam non

SANCTI AMBROSII DE VOCA-
dam non populus, nunc autem populus dei, quorum
aliquando non est misertus, nunc autem miseretur.
Non ergo meritis minorum tribuitur quod non me-
ruere maiores. Parenim impietas & patres accusat
bat & filios: eadem que ignorantie cecitas omnes
simul in eosdem mergebat errores. Sed cur illorum
nō misertus et horū misertus sit deus, que sciētia cō-
prehēdere, que potest inuestigare sapiētia? Latet di-
scretionis ista ratio, sed nō latet ipsa discretio. Non
intelligimus iudicātem, sed uidemus operantē. Quid
calumniamur iustitię occultę, qui gratias debemus
misericordię manifestę? Laudemus & ueneremur
quod agitur, quia tutum est nescire quod tegitur.
Respice autem & ad uniuersalem multitudinem
paruulorum, in quibus, excepto illo, quo in damna-
tionem nascitur gens humana, delicto, nec præterita
possunt merita nec futura censerī. Omnes enim de
quibus nūc loquimur, ante ullum intelligentię uisum,
ante liberum uoluntatis arbitrium, alij ad eter-
nam beatitudinem regenerati, alij ad perpetuam mi-
seriam transeunt non renati. Si originale culpam
fateris, omnis numerus in reatu est. Si morale in-
nocentiam queris, omnis summa sine uitio est. Non
quod eligat inenarrabilis gratia dei. In abscondito
est consilium, sed non latet donum: opus exerit
pietas,

pietas, causam obscurat potestas. Sed tam indubi-
 tabile est quod non uidetur, quàm quod uidetur:
 quia auctori manifesti operis negari confessio, eti-
 am incognita non potest equitatis. Quod si & ad il-
 los dirigas mentis intuitum, qui longam agentes in
 flagitijs & sceleribus aetatem, sacramento baptis-
 matis Christi in ipso uitæ fine renouantur, & sine
 ullo suffragio bonorum operum in regni cœlestis con-
 sortium transferuntur, quo intellectu diuinum iudi-
 cium comprehendes? nisi ut indubitanter agno-
 scas gratuita esse dei munera. Et sicut nulla sunt
 tam detestanda facinora, quæ possint gratiæ arce-
 re donum, ita nulla posse tam præclara opera existe-
 re, quibus hoc quod gratis tribuitur, per retri-
 butionis iudicium debeatur. Vilesceret enim re-
 demptio sanguinis Christi. Nec misericordiæ dei hu-
 manorum operum prærogatiua succumberet, si ius-
 tificatio quæ fit per gratiam, meritis præcedenti-
 bus deberetur, ut non munus largientis, sed merces
 esset operantis. Vnde autem posset probari, quod
 ad euacuandum originale peccatum, nulla idonea
 esset industria? nisi & impij & facinorosi per luan-
 dum Christi assumerentur in regnum. Agnoscerent
 que qui in sua iustitia gloriantur, quæ nihil digni ager-
 re possint adoptione filiorum dei, si ad regeneratio-
 nis non peruenerunt sacramentum, cum eadem qua sce-

SANCTI AMBROSII DE VOCA

lestissimi peccatores conditione teneantur. Pares futuri in sanctificatione, si affuerit regeneratio: simul perituri, si cessauerit ablutio. Si ergo etiam ex nequissimis in ipso uitæ exitu gratia inuenit quos ad optet, cum tamē multi etiam qui minus nocentes uidentur doni huius alieni sunt, quis hoc aut sine dispensatione dei fieri, aut sine profunda dicat æquitate decerni? Quod utique non ideo iniquum est, quia occultum est: sed ideo æquum est, quia iudicium dei esse non dubium est. Quod enim ab illius pendet arbitrio, qua sententia iudicari debeat, priusquam iudicetur, incertum est. Cum autem res ad finem suum uenerit, nemini liberum est de exitu conqueri: quia certissimum est, nihil aliter deum facere debuisse quam fecerit. Qui multimoda uocationis uarietatem ad unam gratiam pertinentem, etiam illa regula Euangelicæ comparationis astruxit, qua ostendit patrem familias diuerso tempore conducentem operarios uineæ sub pactione denarij, quo uitæ æternæ significatur æqualitas. Vbi sine dubio hora undecima intromissi in uineam, totius diei operarijs æquati, istorum, de quibus nunc loquimur, præferunt sortem, quos ad commendandam gratiæ excellentiam in defectu diei & conclusione uitæ, diuina indulgentia numerauit, non labori precium soluens, sed diuitias bonitatis suæ in eos, quos sine

sine operibus elegit, effundens: Vt etiam hi qui in
 multo labore sudarunt, nec amplius quàm nouis-
 simi acceperunt, intelligant donum se gratiæ, non
 operum accepisse mercedem. Vnde si & nos aduer-
 sum patrem familias murmuremus, eo quod nouissi-
 me uocati totius diei operarijs coæquentur, nec am-
 plius multa opera quàm pene nulla mereantur, dice-
 tur nobis quod unicorum responsum est: Amice, non
 facio tibi iniuriam: Nonne ex denario conuenisti
 mecum? Tolle quod tuum est & uade. Volo autem
 & huic nouissimo dare sicut & tibi. Aut non licet
 mihi de re mea facere quod uolo? Aut oculus tuus ne
 quam est, quia ego bonus sum? Certe huic calumnia-
 tori iniusta uidebatur hæc largitas, & quid eruditio-
 nis retulit? quid rationis accepit? Non est ei dispensa-
 tionis huius reuelata iustitia, nec ad inspectionem se-
 creti latentis admissus est: sed ut à discutiendis dei
 iudicijs abstineret, opposita est ei bonitas miserantis,
 & uolentis potestas. Quasi illi & ab Apostolo dice-
 retur: O homo tu quis es qui respondeas deo? Nun-
 quid dicit figmentum ei qui se finxit, quare me feci-
 sti sic? Omnibus ergo hominibus, cuiuslibet generis,
 cuiuslibet conditionis & ætatis, causa percipiendæ
 gratiæ uoluntas dei est, apud quam ratio electionis
 abscondita est, ab ea gratia incipientibus meritis,
 quam accepere sine meritis. Quæ si possent bona es-

Matt. 20.

Rom. 9.

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- Ioan. 3. se sine gratia, non diceretur: Nisi quis renatus fuerit
 ex aqua & spiritu sancto, nō intrabit in regnum coe-
 Ioa. 6. lorum: Et, nisi manducaueritis carnem filij homi-
 nis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis uitam
 in uobis. Sed diceretur: Nisi quis fuerit iustus &
 bonus, beatus in æternum esse non poterit. Nec opus
 esset per aquam & spiritum renasci, si per manda-
 tum sufficeret erudiri. Et euacuaretur fides, que cre-
 dit per baptismum omnia peccata dimitti, si gratia
 nō malis & impijs, sed bonis & rectis doceretur im-
 pendi. Origo itaque ueræ uitæ ueræq; iustitiæ, in re-
 generetionis est posita sacramento: ut ubi homo rena-
 scitur, ibi etiam ipsarum uirtutum ueritas oriatur. Et
 incipiūt ad perpetuam gloriam proficere per fidē,
 qui uix ad temporalem uanæ laudis poterant perue-
 nire mercedem. Siue enim Iudæus legis scientia tua-
 mens, siue Græcus studio sapientiæ naturalis infla-
 tus, priusquam iustificetur per fidem Christi, concludi-
 sus est sub peccato. Et si in sua infelicitate perstite-
 rit, ira dei manet super eum, illa scilicet in Adæ præ-
 uaricatione cōtracta. De qua Apostolus loquitur di-
 cēs: Et uos cum essetis mortui delictis & peccatis ue-
 stris, in quibus aliquando ambulastis secundum seculū
 mūdi huius, secundū prināpē potestatis aëris huius,
 spiritus qui nūc operatur in filios diffidentie, in qui-
 bus & nos aliquando conuersati sumus in desiderijs
 carnis

carnis nostræ, facientes uoluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filij iræ, sicut & ceteri. Et iterum. Qui eratis illo tempore sine Christo alienati à conuersatione Israël, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine deo in mundo. Et iterum: Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Et iterum: Gratias agentes patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de tenebris & potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis sue. Et iterum: Eramus enim & nos aliquando insipientes, increduli, errantes, seruientes desiderijs et uoluptatibus uarijs, in malicia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum saluatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, heredes simus secundum spem uitæ eternæ.

Ibidem.

Ephes. 7.

Colos. 2.

Titum. 1.

CAPVT .VI.

T UT breuissime pateat, qualis sit natura humana sine gratia, dicat Iudas Apostolus, quod agat uel ignorantia imperitorum, uel doctrina sapientium:

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

- Iude. 1. Hi autem, inquit, quaecumque quidem ignorant, blasphemant: quaecumque autem naturaliter, ut muta animalia norunt, in his corrumpuntur. Dicit etiam sub uerbis Zachariae Euangelista Lucas, ante illuminationem gratiae, in qua humanum genus nocte uersetur, & de quibus ignorantiae tenebris dei populus eruatur: Et tu,
- Luce. 1. inquit, puer propheta altissimi uocaberis: praebis enim ante faciem domini parare uias eius. Ad dandam scientiam salutis populo eius, in remissionem peccatorum ipsorum. Propter uiscera misericordiae domini, in quibus uisitauit nos oriens ex alto. Luere his qui in tenebris et umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. Haec autem uiscera misericordiae, dominus, non ad unius tantum populi redemptionem, sed omnium nationum impendit salutem, dicitur Euangelista: Quia Iesus moriturus erat pro gente, non tantum pro gente, sed etiam ut filios dei dispersos congregaret in unum. Hoc enim agit illa uox domini, quae per quandam pictatis tubam toto terrarum orbem resonantem, omnes homines & inuitat & conuenit. Nam cum dixisset: Confiteor tibi pater domine caeli & terrae, quia abscondisti haec a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater, quoniam sic beneplacitum est ante te: addidit: Omnia mihi tradita sunt a patre meo, & nemo nouit filium nisi pater: neque patrem quis nouit nisi filius, & cui uoluerit filius

rit filius reuelare. Et deinde adicit: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego uos reficiam. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus uestris. Iugum enim meum suave est, & onus meum leue est. Ioannes uero Baptista in Euāgelio Ioannis, prophetico spiritu protestatur, dicens: Qui de cælo uenit, super omnes est: quod uide- Ioan. 3.
dit & audiuit, testificatur, & testimonium eius nemo accipit. Qui accipit testimonium eius, signauit quoniam deus uerax est. Igitur quantum attinet ad humani generis cæcitatem, longa ignorantia & superbia nocte contractam, uenit in hunc mundū creator mundi, & mundus eum nō cognouit. Lux luat in tenebris, & tenebræ eam non comprehenderunt. Qui super omnes est, quod uidit & audiuit, testificatur, & testimonium eius nemo accipit. Sed quia non frustra deus dei filius uenit in mundum, & dedit semetipsum pro omnibus, mortuus est: nō tantū pro gente, sed etiam ut filios dei dispersos congregaret in unū. Et uniuersis dicit: Venite ad me oēs qui laboratis & onerati estis. Et seruato sibi incognoscibilis electionis arbitrio, dat sui pariterq; noticia, quibus eā uoluerit reuelare. Omnes filij lucis, filij promissionis, filij Abrahæ, filij dei, genus electū, regale sacerdotium, ueri Israëlita, præcogniti & præordinati

SANCTI AMBROSII DE VOCA

nati in regnū dei (q̄ eos uocauit nō solū ex Iudais,
 sed etiā ex Gētibus) testimoniū eius, q̄ de cœlo uenit,
 accipiūt: significātes q̄a deus uerax est, id est, expres-
 se significātes ī sui saluatiōe, quoniā deus uerax est,
 implens et perficiēs, qd̄ promisit Abrahæ omniū gen-
 tium patri. Qui pollicente deo quod heres futurus
 esset mundi, non hēsitaui diffidentia, sed conforta-
 tus est fide, dans gloriam deo, & plenissime sciens,
 quoniam quod promisit, potens est & facere. Quis
 autem tam alienus est ā fide Abrahæ, quis tam dege-
 ner ab uniuersarum gentium patre, qui promissio-
 nem dei, aut non impleri, aut ab alio præter eum qui
 promisit, dicat impleri? Ille quidē erit mendax, de-
 us autem est uerax. Et omnis qui accipit testimo-
 nium eius, hoc signat, hoc indicat, quod per lucē il-
 luminantem factus est uidens, factus est obediens, fa-
 ctus est intelligens, sicut Ioannes Euangelista testa-
 tur, dicens: Sāmus quia mundus totus in maligno
 positus est, & scimus quia filius dei uenit, & dedit
 nobis sensum ut cognoscamus uerū deum, & simit̄
 in uero filio eius.

CAPVT .VII.

I VERO QVAERITVR: Cur
 saluator omnium hominum non omnibus
 dedit hunc sensum, ut cognoscere-
 rum

rum deum, & essent, id est, permancerent in uero filio eius, quãuis credamus nullis hominibus opẽ gratiã in totũ fuisse subtractã: De quo plenius in sequẽtibus differemus. Tamẽ ita forte hoc uelatũ sit, sicut illud abscõditũ est: Cur antea, omnibus gẽtibus prætermiſſis, unum populũ sibi, quẽ ad ueritatis cognitionem erudiret, exceperit? De quo iudicio dei si nõ est conquerendum, multo minus de hoc, quod cum electione omnium gentiũ geritur, murmurandũ est. Quæ enim deus occulta esse uoluit, non sunt scrutanda: quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda, ne & in illis illicite curiosi, & in istis dãnabiliter inueniamur ingrati. Non autem ignoramus esse quosdã tam inconsyderatã præsumptionis, & tam superbæ arrogantia, ut quod præcipuus magister gentium, nõ ab hominibus neq; per hominẽ, sed diuinitus eruditus supra mensurã scientiæ suæ longe et alte remotum esse confessus est, audcant falsi nominis temerare doctrina, & nihil illic occultũ, nihil uelint esse secretum, ubi Apostolus nõ quid sentiendũ esset aperuit: sed quid nõ scrutandũ esset, ostendit. Nullis etenim (quod supra iam diximus) studijs, nullis ingenijs indagare concessum est, quo iudicio, quõuc cõsilio deus incõmutabiliter bonus, incõmutabiliter iustus, semp præsciũs, semp omnipotẽs, ideo oĩa in incredulitate
Rom. ii.
 scõcluserit, ut omniũ misereatur: & tamẽ illis scãlis
 quibus

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

quibus unum Israël emendabat, innumerabiles populos impiorum illuminare distulerit, & nunc eundem Israël, donec uniuersitas gentium introcat, obsecratum esse patiatur, pereuntem in tot milibus nascentium atque morientium, & saluandum in eis quos mundi finis inuenerit. Quo mysterio toto scripturarum corpore dilatato, innotuit quidem nobis quid factum sit, quid fiat, quid uel faciendum sit: sed quare ita fieri placuerit, ab humana intelligentie contemplatione subtractum est. Isti autem qui nescire aliquid erubescunt, & per occasionem obscuritatis tendunt laqueos deceptionis, omnem discretionem qua

Matt. 20. deus alios eligit, aliosque non eligit (Multi enim sunt uocati, pauci autem electi) ad merita humane referunt uoluntatis, docentes scilicet neminem gratis, sed ex retributione saluari: quia naturaliter omnibus sit insitum, ut si uelint, possint ueritatis esse participes, eisque affluere gratiam, à quibus fuerit expetita. Quæ diffinitio ut interim de gratie ueritate taceatur, de his uidetur aliquam ostentare ratiunculam, qui libero utuntur arbitrio. De paruulis uero quibus sine ullo bonæ uoluntatis merito in originali uulnere cum cæteris mortalibus causa communis est, nihil potest expositionis afferri, qua doceatur cur isti salui fiant renati, illi pereant non renati, sub illius prouidentie & omnipotentie, in cuius manu est anima omnis uiuentis,

uentis, & spiritus uniuerſe carnis hominis. Et cui dicitur: Breues dies hominis ſunt, numerus dierum eius apud te eſt. Non autem puto iſtos uoluntatū patronos, ſimpliſſimate illorū tam impudēter uſuros, ut aut fortuito iſta dicant accidere, aut nō renatos aſſerant non perire. Aperte enim aut cum Paganis conuincerētur ſentire de fato, aut cum Pelagianis tranſuſum in poſteros Adæ negare peccatum. Fato autē non baptizari paruulos, nec Pelagiani potuerūt dicere: ſed quia eos liberos à peccato auſi ſunt profiteri, meruere damnari. Cū autem de diſcretione omnium hominū queſtio uentiletur, et ab omnibus hominibus paruuli nequeāt ſeperari, ſimulq; de totius ætatis hominibus ueritas dixerit: Filius hominis uenit querere & ſaluare quod perierat: fruſtra profunditatem inſcrutabilis gratiæ per liberum arbitrium conantur aperire, qui cauſam electionis in eorum cōſtituūt meritis qui eliguntur. Et cum multa de maiorum uoluntate ac iudicio inepta & falſa protulerint, in paruulorum tamen diſcretione deſiciant: nec poſſunt de eius queſtionis ratiōe reddita gloriari, quæ de omnibus hominibus tractatur, & non de omnibus expeditur. Multiſormitas autem & magnitudo diuinæ gratiæ, probat iſtos contra ueritatem, etiam quod de maiorum uoluntatibus loquuntur, aſtruere, eorumq; perſuaſioni diuinorum eloquiorū testimonia

Iob. 14.

Luce. 19.

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

testimonia repugnare. Quæ si omnia sermoni nostro uelimus annectere, modus non erit differendo. Quæ tamen si se recordationi offerunt, non omittantur, ut quantum satis est manifestetur omne hominis bonum meritum ab initio fidei usque ad perseverantiam consummationem, donum atque opus esse diuinum.

CAPVT .VIII.

FIDITVR FIDES, quæ bonæ uoluntatis et iustæ actionis est genitrix, quo ipsa fonte nascatur, Apostolus Paulus exponat, qui pro Romanorum fide

Rom. i.

deo gratias agit, dicens: Primum quidem gratias ago deo meo per Iesum Christum pro omnibus uobis, quia

Eph. i.

fides uestra annūciatur in uniuerso mūdo. Ad Ephesios quoque scribens: Propterea, inquit, & ego audita fide uestra quæ est in domino Iesu, & dilectione in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro uobis, memoriam uestri faciēs in orationibus meis, ut deus domini nostri Iesu Christi pater gloriæ, det uobis spiritum sapientiæ & reuelationis in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis uestri, ut sciatis quæ sit spes uocationis eius, quæ diuitie gloriæ hereditatis eius in sanctis. De fide etiam Colossensium similiter deo

Colos. i.

gratias agens: Gratias agimus, inquit, deo & patri domini nostri Iesu Christi, semper pro uobis orantes, audientes fidem uestram in Christo Iesu, & dilectionem

quam

quam habetis in sanctos omnes, propter spem quæ
 reposita est uobis in cœlis. Et ut alia bona ab eo=
 dem bonorum authore percipiant, quid pro eis oret
 enarrās: Ideo, inquit, et nos ex qua die audiuimus,
 non cessamus pro uobis orantes & postulantes, ut
 impleamini agnitione uoluntatis eius, in omni sapi=
 entia & intellectu spiritali, ut ambuletis digne, deo
 placentes, in omni opere bono fructificantes, & cre=
 scentes in scientia dei, in uirtute confortati secundū
 potentiam claritatis eius, in omni patientia & lon=
 ganimitate cum gaudio. Item ad Thessa'onicenses,
 qui spiritu fidei dilectionisq; seruibant: Gratias ag
 mus, inquit, deo semper pro omnibus uobis, memot
 riam faciētes in orationibus nostris sine intermissioe
 ne, memores operis fidei uestre & laboris & char
 ritatis & sustentie spei domini nostri Iesu Chris
 ti ante deum & patrem nostrum. Et infra: Ideo &
 nos gratias agimus deo sine intermissione, quoniam
 cum accepissetis à nobis uerbum auditus dei, accepi
 stis non ut uerbum hominum, sed sicut est uere uer
 bum dei, qui operatur in uobis qui credidistis. Potui
 it'ne plenius aut euidentius demonstrari dei esse dot
 num, credentiū fidem, quā ut ideo ageretur gratie
 deo, quoniā hi qbus uerbū dei p homines predica=
 batur, nō quasi de hominum sermone dubitarūt, sed
 tanquam deo loquenti per homines crediderūt, qui
 in ipsis

1. Thes. 2

i. Thes. 2

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- in ipsis est operatus ut crederent: In secūda quoq; ad eosdem Thessalonicenses Epistola, de fide in Christo proficientiū ita Apostolus loquitur: Gratias agere debemus deo semper pro uobis fratres, ita ut dignum est, quoniam supercrescat fides uestra, et abundat charitas uniuscuiusq; uestrum in inuicem, ita ut & nos ipsi in uobis gloriamur in ecclesijs dei pro patientia uestra & fide, in omnibus persecutionibus uestris & tribulationibus, quas sustinetis in exemplum iusti iudicij dei, ut digni habeamini in regno dei, pro quo & patimini, Petrus quoque Apostolus ex deo haberi fidem prædicans, ita scribit: Scientes quod non corruptilibus auro & argento redepti estis de uana cōuersatione uestra paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni incōtaminati & immaculati Christi Iesu, præcogniti quidem ante constitutionem mundi, manifestati autē nouissimis tēporibus propter uos, qui per ipsum fideles estis in deum, qui suscitauit eum à mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides uestra & spes esset in domino. Item idem in secunda epistola de fidei perceptione sic loquitur: Simon Petrus seruus et Apostolus Iesu Christi, his qui cōequalem nobis adepti sunt fidem per iustitiam domini & saluatoris Iesu Christi. Vnde autē habeatur spiritus fidei, Ioannes Apostolus manifestissime docet, dicēs: Omnis spiritus qui cōfiteatur Iesum
2. Tcß. 1.
1. Pe. 1.
2. Pet. 1.
1. Ioan. 4

Iesum in carne uenisse, ex deo est, & omnis spiritus qui soluit Iesum, ex deo non est, & hic est Antichristus. Item dicit, ab eo recipi Euangelium, in quo est spiritus ueritatis: Nos, inquit, ex deo sumus. Qui nouit deum, audit nos: qui non est ex deo, non audit nos. Ibidem

In hoc cognoscimus spiritum ueritatis, & spiritum erroris. Item in actibus apostolorum Petrus Apostolus fidem esse per dominum Iesum pronūcians: Hūc, inquit, quem uidetis & nostis, confirmauit nomen eius, & fides quæ per eum est, dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium uestrum. De fide quoq; Lydiæ, cuius inter alias mulieres quæ Euangelium pariter audiebant, dominus cor aperuit, ita in eadem narratur hystoria: Die autem sabbatorum egressi sumus extra portam iuxta flumen, ubi uidebatur esse oratio, & sedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant, & quædam mulier nomine Lydiæ purpuraria ciuitatis Thyathirorum, colens deum audiuit, cuius dominus cor aperuit, ut intēderet his quæ dicebātur à Paulo. Nō autē ex humana sapiētia esse fidem, sed ex inspiratione diuina ipsius ueritatis uocæ firmatur. Dicente enim domino ad discipulos suos: Vos autē quē me esse dicitis? Respondens Simon petrus dixit. Tu es Christus filius dei uiui. Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es Simon bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in Actis. 5.

Actis. 16.

Matt. 16.

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- Rom. 12. qui in cœlis est. Paulus uero Apostolus hanc ipsam fidem secundum mensuram dari pro arbitrio largientis ita prædicat: Dico enim per gratiam quæ data est mihi, o maibus qui sunt inter uos, non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, sicut unicuique diuisit deus mensuram fidei. Item idem uirtutem rectæ fidei, et consensionem in honorem dei à deo esse cōmendans: Deus autem, inquit, patientiæ & consolationis det uobis id ipsum sapere in alterutrum secundum Iesum Christum, ut unanimes uno ore honorificetis deum & patrem domini nostri Iesu Christi. Et infra: Deus autem spei repleat uos omni gaudio & pace in credendo, ut abundetis spe in uirtute spiritus sancti. Quo testimonio non solum fides, sed etiam gaudium & pax & abundantia spei, docentur nisi in uirtute sancti spiritus non haberi. Ad Ephesios uero scribens Apostolus de diuitijs gratiæ, pro malis bona retribuentis, & de fide quæ non ex nobis, sed ex dei dono habetur, hæc loquitur: Deus autem qui diues est misericordia, propter nimiam suam charitatem qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, cōuiuificauit nos Christo, cuius gratia salui facti sumus, & corresuscitauit, & considerare fecit in cœlestibus in Christo Iesu. Gratia enim estis saluati per fidem, & nō hoc ex uobis: Dei enim donum est, nō ex operibus, ne quis gloriatur

rietur. Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit deus ut in illis ambulemus. Proprium ergo hoc habet noua creatura per gratiam, ut qui figmentum dei sunt, qui natiuitate cœlesti conduntur in Christo, non ocio torpeant, nec desidia resoluantur, sed de uirtute in uirtutem proficiant per uiam bonorum operum ambulando, hoc est enim fingi, hoc de uetere creatura nouam fieri, hoc de imagine terreni hominis ad imaginem cœlestis hominis reformari. Quod totum siue palam per cooperatores gratiæ, siue occulte per subministratorem spiritus, ille inchoat, ille augit et perficit, cuius agricultura, cuius aedificatio, et cuius figmentum sumus.

CAPVT .IX.

ABNDE, quantum arbitror, his testimonijs (quæuis et alia documeta aggregari potuerint) demonstratum est, fidem, qua iustificatur impius, nisi ex dei munere non haberi, eamque nullis meritis præcedentibus tribui, sed ad hoc donari, ut principium possit esse meritum, & cum ipsa data fuerit, non petita, ipsius iam petitionibus bona cætera cõsequantur. Vnde itaque quædam de plurimis assumenda sunt testimonia, quæ in diuersitate donorum ostendant gratiæ largitatem. Ex deo itaque esse, ut homo uiam dei eligat, &

ut surgat

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- Psal. 36.** ut surgat à lapsu, Psalmus Dauidicus canit dicens: A domino gressus hominis dirigentur, & uiam eius uolet. Cum ceciderit, non collidetur, quia dominus supponit manum suam. Item idem, quod duce deo ueniat ad deum: Emitte lucem tuam & ueritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua. Item quod in domino sit hominis fortitudo, & dei uoluntas præueniat liberandum: Fortitudinem, inquit, meam ad te custodiam, quia deus susceptor meus, deus meus, uoluntas eius præueniet me. In Prouerbijis quoque legimus de sapientia & intellectu: Quoniam dominus dat sapientiã, & à facie eius scientia & intellectus. Item in eodẽ libro de dispensationibus sapientiæ dei, sine qua nullæ rectæ sunt actiones, ita dicitur: Meum consilium, & mea tutela, ego prudentia, mea autem uirtus. Per me reges regnant, & tyranni per me optinent terrã. Item alibi, quod nemo possit recte incedere nisi domino dirigente: A domino corriguntur gressus uiri, mortalis autem quomodo intelligit uias suas? Item alibi: Omnis uir uidetur sibi iustus, dirigit autem corda dominus. Et infra: Præparatur uoluntas à domino. Item ibidem de cogitatione atque consilio: Multæ cogitationes in corde uiri, consilium autem domini obtinet. In libro uero Ecclesiaste dicitur, quod & habere necessaria, & eis bene ueni, donum sit dei:

sit dei: Nō est, inquit, bonum homini nisi quod man- Eccle. 7.
 dat & bibit, & ostendit animæ suæ bonum in labore
 suo. Et quidem hæc uidi ego, quia à manu dei est.
 Quoniam quis māducavit aut pascet absq; illo? Item
 in eodem libro legitur, quod corda & opera iusto- Eccle. 9.
 rum in manu sint dei, & tantum in studijs suis profi-
 ciant, quantum ille donauerit: Quantumcunq; labo-
 rauerit homo ut querat, inueniet, & quodcunq; dix-
 erit sapiens ut sciat, nō poterit inuenire, quia uniuersum
 hoc dedi in cor meum, & cor meum uniuersum
 hoc uidit, quia & iusti & sapientes & operatio- Sapi. 7.
 nes eorum in manu dei. In libro autem Sapientiæ de
 eodem gratiæ opere ita dicitur: Quoniam ipse &
 sapientiæ dux est, & sapientum emendator. In manu
 enim illius & nos & sermones nostri, & omnis sapi- Sapi. 8.
 entię & operum scientia & disciplinæ. De continen-
 tia quoq; quod ex dei habeatur munere, eadem scri-
 ptura sic loquitur: Vt sciui quia aliter non possum es-
 se cōtinens, nisi deus det: & hoc ipsum erat sapien-
 tiæ, scire cuius esset hoc donum. Cui sententiæ Pauli
 Apostoli doctrina concordat in prima ad Corinthios 1. Cor. 7.
 hæc scribentis: Volo autem omnes homines esse sicut
 me ipsum, sed unusquisq; proprium habet donum ex
 deo, alius sic, alius uero sic. Dominus uero in Euan- Matt. 19.
 gelio secundum Matthæum hæc de continentię dono
 insinuassee narratur. Dicētib; discipulis suis:

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- Si ita est causa uiri cum uxore, non expedit nubere.
 Dicit illis Iesus: Non omnes capiunt uerbum istud,
 sed quibus datum est à patre meo. De timore dei &
 sapientia ita in Ecclesiastico legitur: Corona sapien-
 tia timor domini, utraq; autem dona sunt dei. Item
 in eodẽ: Timor domini super omnia se superposuit,
 beatus cui donatum est habere timorem domini. Esai-
 as quoque de diuitijs spiritualibus, quarum author est
 dominus, ita loquitur: In thesauris salus nostra ad-
 uenit, sapientia & pietas & disciplina à domino,
 hi sunt thesauri iustitiæ. Item de altitudine diuitiarũ
 sapientiæ & scientiæ dei, cuius bonitas nullius meri-
 to præuenitur, hæc dicit: Qui mensus est manu aquã,
 & cælum palmo, & uniuersam terram pugillo, qui
 stauit montes in libra, & rupes in statera. Quis cog-
 nouit sensum domini, aut quis eius fuit consiliarius,
 qui instruat eum, aut quem consuluit, & instruxit
 eum, uel quis ostendit ei iudiciũ, aut uiam prudenti-
 tiæ quis ostendit ei, uel quis prior dedit ei, et retribuetur
 illi? Vnde & in libro Iob secundum eundem sen-
 sum leguntur domini uerba dicentis: Quis ante de-
 dit mihi, ut retribuã illi? Omnia quæ sub cælo sunt,
 mea sunt. Hieremias uero qd' à deo sit homini recta
 sapientia, sic profatur: Scio domine, quia nõ est in ho-
 mine uia eius, nec uiri est ut dirigat iter suũ. Itẽ qd' ad
 deũ cõuersio cordis ex deo sit, p ipsum dominus prote-
 statur

statur & dicit: Restituam illos in terram istam, & Hic. 24.
 reedificabo, & non destruam, & plantabo eos &
 non euellam, & dabo illis cor ut sciant me, quia ego
 sum dominus, & erunt mihi in populum, & ego ero
 illis in deum, quia conuertentur ad me ex toto corde
 suo. Item idem prædicans quod ut deus cognosca-
 tur, ex deo sit: Et scient, inquit, quia ego dominus
 deus illorum, & dabo illis cor cognoscendi me, &
 aures audiendi. Quod autem omne uerbum bonum &
 omne opus sanctum subministratio sit spiritus sancti,
 sine quo nihil recte agatur, in prima ad Corinthi-
 o: Paulus Apostolus docet, dicens: Ideo notum uo- 1. Cor. 12.
 bis facio, quod nemo in spiritu dei loquens, dicit
 anathema Iesu. Et nemo potest dicere dominum Ie-
 sum, nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero gratiarum
 sunt, idem autem spiritus: & diuisiones ministratio-
 num sunt, idem autem dominus: & diuisiones ope-
 rationum sunt, idem uero deus, qui operatur om-
 nia in omnibus. Vnicuique autem datur manife-
 statio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiri-
 tum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scienti-
 æ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodẽ
 spiritu, alij gratia sanitarum in uno spiritu, alij pro-
 phetatio, alij discretio spirituum, alij genera linguarum,
 alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia ope-
 ratur unus atque idem spiritus, diuidens singulis

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- prout uult. Tantum uero unumquenque habere gratia, quātum dominus donauerit, idem Apostolus ad
- Eph. 4.** Ephesios, ait: Vñ corpus & unus spiritus, sicut uocati estis in una spe uocatiōis uestræ, unus dominus, una fides, unū baptisma, unus deus & pater omnū, qui super omnes est, & super omnia, & in omnibus nobis. Vnicuiq; autem nostrū data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatē, dedit dona hominibus. Item idem in secunda ad Corinthios dicit, quod ne ad cogitandum quidem quod spiritale est, idonei simus nisi per gratiam dei: Fidem autem talem habemus per Christum ad deum, non quod sufficientes simus aliquid cogitare à nobis, quasi ex nobismetipsis, sed sufficientia nobis ex deo est, qui & idoneos fecit nos ministros noui testamenti, non litera, sed spiritu. Litera enim occidit, spiritus autem uiuificat. Et iterum in eadem Epistola docens bonorum operum affectum & sufficientiam à dei gratia ministrari: Potens est autem, inquit, deus omnem gratiā abundare facere in uobis, ut in omnibus per omnia sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptū est: Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternum. Qui autem ministrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & augebit incrementa frugum iustitie uestræ

tie ueſtrae, ut in omnibus locupletati abundetis in
 omnem ſimplicitatē. Ad Ephēſios uero ſcribēs Apo
 ſtolus docet, quod omnia bona quibus placetur deo,
 dona ſint dei, & quod ab ipſo peti oporteat, ut ea nō
 habētibus tribuat. Huius rei, inquit, gratia fleſto ge Ephē. 3.
 nua mea ad patrē domini noſtri Ieſu Chriſti, ex quo
 omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur, ut
 det uobis ſecundum diuitias gloriæ ſue uirtutem,
 corroborari per ſpiritum eius in interiore homine,
 habitare Chriſtum per fidem in cordibus ueſtris, in
 charitate radicati & firmati, ut poſitis comprehen
 dere cum omnibus ſanctis, quæ ſit latitudo & longi
 tudo, ſublimitas & profundum, ſupereminentem ſci
 entię charitatem Chriſti, ut impleamini in omnem
 plenitudinem dei. Ei autem qui potens eſt omnia fa
 cere ſuperabundantius quàm petimus aut intelligi
 mus, ſecundum uirtutem, qua operatur in nobis, ipſi
 gloria in eccleſia & in Chriſto Ieſu, in omnia ſe
 cula ſeculorum, amen. Omnis autem boni deum
 eſſe authorem, cuius dona nec incerta ſunt nec muta
 bilia, ſed ex æterna uolūtate uenientia, Iacobus Apo
 ſtolus ita loquitur: Nolite errare fratres mei dilecti. Iaco. 1.
 Omne datum optimum, et omne donum perfectum,
 de ſurſum eſt deſcendens à patre luminum, apud quē
 non eſt trāſmutatio, nec uiciſſitudinis obumbratio.
 Volūtarie enim genuit nos uerbo ueritatis, ut ſimus
 o s initiū

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

- Zach. 9.** initium aliquod creature eius. Cui & Zacharias propheta cōcinit, dicēs: Saluabit dominus in die illo sicut oues populum suum: quoniā lapides sancti uoluntur super terrā ipsius. Quia si quid bonū, ipsius est: & si quid optimum, ab ipso est. In Euangelio uero secundum Matthæum, quod scientiæ & intellectus dona sint dei, quæ quibus uoluerit, largiatur.
- Matt. 13.** ita dicitur: Tunc accedentes discipuli eius, dixerūt: Quare in parabolis loqueris ad eos? At ipse respondens, ait illis: Quia uobis datum est nosse mysteria regni cœlū, illis autē non est datum. Ioannes quoque Euangelista pronunciat, neminem aliquid boni habere, nisi quod desursum acceperit, dicens: Non potest homo accipere quicquam, nisi fuerit ei datum de cœlo. In eiusdem uero Euāgelio, doctrina est ipsius ueritatis, quod nemo ueniat ad filium, nisi attractus à patre, quia uenturū deus & intelligentem & obediētem facit. Nemo, inquit, potest uenire ad me, nisi pater qui misit me, attraxerit eum, & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Scriptū est enim in prophetis: Et erunt omnes docibiles dei. Omnis qui audiuit à patre, & didicit, uenit ad me. Et infra: Propter hoc dixi uobis, quia nemo potest uenire ad me, nisi datum fuerit ei à patre meo. In fide autem & in operibus bonis proficere ac perseuerare usque in finem, muneris atque auxiliij esse diuini, san-
- ctarum

starum scripturarum confirmat auctoritas. Etenim
 scribens Paulus Apostolus Philippensibus, ait: Con Phil. 1.
 fidens hoc ipsum, quia qui cœpit in uobis opus bo-
 num, perficiet usque in diem Christi Iesu. Huius aut-
 tem testimonij uirtutem quidam uolens ad sui scien-
 sus prauitatem conuertere, ita quod dictum est:
 qui cœpit in uobis: uolebat intelligi, quasi di-
 ctum esset, qui cœpit ex uobis, ut & initium & con-
 summatio operis non ad deum, sed ad hominem re-
 ferretur, qui & incipere, & perficere uoluisset.
 Sed hanc insanissimam superbiam, in eadem Epi-
 stola excellentissimus gratiæ prædicator elidit, di-
 cens: In nullo terreamini ab aduersarijs, quæ est il- Ibidem.
 lis causa perditionis, uobis autem salutis, & hoc à
 deo. Quia uobis donatum est pro Christo, non so-
 lum ut in eum credatis, sed etiam ut pro illo patia- Phil. 2.
 mini. Et iterum: Cum metu, inquit, & tremore ue-
 stram salutem operamini: deus est enim qui operat-
 tur in uobis & uelle & perficere pro bona uoluntate.
 Item in prima ad Thessalonicenses docet ex deo esse
 principium & profectum, cōsummationemq; uirtutum,
 dicens: Ipse autem deus & pater noster, et dominus 1. Thes. 3.
 Iesus dirigat uiam nostram ad uos: uos autem do-
 minus multiplicet, & abundare faciat charitatem
 in inuicem & in omnes, quemadmodum & nos
 in uos ad confirmanda corda uestra sine querela
 in sanctis

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- I. Cor. 13.** in sanctitate uitæ ante deum, & patrem nostrum in aduētū domini nostri Iesu Christi cum omnibus sanctis eius. Ad Corinthios quoque scribens, & omnium uirtutum proficientem perseverantiā dei donū esse commendans: Gratias, inquit, ago deo meo semper pro uobis in gratia dei, quæ data est uobis in Christo Iesu, quia in omnibus diuites facti estis in illo, in omni uerbo & sapientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in uobis, ita ut nihil uobis desit in ulla gratia, expectantibus reuelationem domini Iesu Christi, qui et confirmabit uos usque ad finem sine crimine, in diē aduētus domini nostri Iesu Christi. Item ad Romanos de charitate Christi, qua eos quos diligit, inseparabiles facit, id est, usque in finem perseverantes. Nam quid est aliud perseverare, quam
- Rom. 8.** tentatione non uinci? Quis nos, inquit, separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculū? an gladius?
- Psal. 43.** sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, existimati sumus sicut ovis occisionis. Sed in his omnibus superamus per eum qui dilexit nos. Itē ad Corinthios de uictoria, quam perficit Christus: Stimulus, inquit, mortis peccatum est, uirtus uero peccati lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam per Iesum Christum dominum nostrum. Item ad Thessalonicenses de perseverantia quam deus tribuit:

tribuit: Ipse autem, ait, deus pacis sanctificet uos per **1. Tes. 5.**
omnia, ut integer spiritus uester & anima et corpus
sine querela in aduentum domini nostri Iesu Christi
seruetur. Fidelis est qui uocauit uos, qui etiam faci-
et. Item ad Thessalonicenses, quod omnia bona nos-
tra, siue in operando siue in loquendo, & in eis perse- **2. Thef. 2**
uerantia, dona sint dei, ita predicat, dicens: Ipse au-
tem dominus noster Iesus Christus, & deus & pa-
ter noster qui dilexit nos, & dedit consolationem eter-
nam, & spem bonam in gratia, exhortetur et corda ue- **Ibidē. 3.**
stra, & confirmet in omni opere et sermone bono. De
cetero fratres orate pro nobis, ut sermo domini currat
& clarificetur, sicut & apud uos, et ut liberemur ab
importunis hominibus & malis. Non enim omnium
est fides. Fidelis autem deus est, qui & confirmabit
uos & custodiet à malo. Petrus quoque Apostolus,
unde esse uirtutem perscuerationis doceat, audiamus:
Deus autem, inquit, omnis gratiae, qui uocauit nos in **1. Petri. 5.**
aeternam suam gloriam in Christo Iesu modicum passus ipse
perficiet, confirmabit, solidabitque, cui est uirtus &
potestas in secula seculorum. Ioannes uero Aposto-
lus, quod uictoria sanctorum opus dei sit habitantis **i. Ioan. 4.**
in sanctis, ita loquitur: Vos ex deo estis filioli, & ui-
cistis mundum, quoniam maior est qui in uobis est,
quam qui in mundo. Item idem: Omne quod natum **1. Ioan. 7.**
est ex deo, uincit mundum, & haec est uictoria, quae
uincit

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

uinat mundum, fides nostra. In Euangelio autem secundum Lucam, deum dare ut in fide perseueretur, ita promitur: Dixit autem Iesus Petro: Simon Simon ecce Sathanas postulauit, ut uos arneret sicut triticum. Ego autem rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua, & tu conuersus confirma fratres tuos, et roga, ne intretis in tentationem. In Euangelio quoque Ioannis, de ouibus Christi, quae de manu ipsius a nullo rapiuntur, haec legimus dicere ueritate: Sed uos non creditis, quia non estis de ouibus meis. Oues mea uocem meam audiunt, & ego noui illas & sequuntur me, & uitam aeternam do illis, & non peribunt in aeternum, nec quisquam rapiet eas de manu mea. Item in eodem Euangelio, de his quos pater dat filio, qui & omnes ueniunt ad filium, & quorum nullus perit, haec ipsius domini ore dicuntur: Omne quod dat mihi pater, uenit ad me, & cum qui uenit ad me, non eijciam foras, quia descendi de caelo, non ut faciam uoluntatem meam, sed uoluntatem eius, qui misit me patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo quicquam, sed resuscitem illud in nouissimo die. Multa sunt alia in canonicarum serie scripturarum, quae uitandae prolixitatis studio praeterimus, quoniae quae assumpsimus, nec pauca sunt, nec obscura, nec leuia, quibus plenissime declaratur, oia quae ad promerendam uitam aeternam pertinent, sine gratia dei
nec

nec inchoari, nec augeri posse, uel perfici. Et contra omnē electionē de libero arbitrio gloriante, illā inuictissime reniti sententiā, dicētis Apostoli: Quis enī te discernit? Quid autē habes quod nō accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? Igitur profunditas illius quæstionis, quam secundum admirationē Apostoli impenetrabilē confitemur, p̄ liberi arbitrij uelle et nolle nō soluitur. Quia licet insit homini bonum nolle, tamen nisi donatū, nō habet bonum uelle: & illud cōtraxit natura per culpā, hoc recipit natura per gratiam. Sed quid illud sit, quod hæc eadem natura in omnibus hominibus ante reconciliationem mala, in omnibus misera, non in omnibus iustificatur, & à percuntibus quadam sui parte, discernitur ab eo quod uenit quærere & saluare quod perierat, humano sensu prorsus non potest indagari. Quantumlibet enim impiorum malignitas accusetur, resistentis gratiæ dei, nunquid probabuntur eam, quibus est collata, meruisse? aut illa uirtus gratiæ, quæ sibi quos uoluit, subdidit, conuertere eos, qui inconuertibiles permansere, non potuit? Tales fuerunt qui sunt attracti, quales hi qui in sua duricia sunt relictī. Sed illis tribuit gratia stupenda quod uoluit, istis tribuit ueritas iusta quod debuit, ut iudicium dei magis inscrutabile sit in electione gratiæ, quàm in retributione iustitiæ,

SANCTI AMBROSII DE VOCA

tiæ. Veruntamen ne illa pars fidei, qua pie credimus deũ uelle, ut omnes homines ueritatis agnitione saluentur (per hoc quod de effectibus gratiæ euidenter ostenditur) infirmata uideatur, annitendũ est auxiliante Christo, ut nobis stabilitas huius diffinitionis appareat. Sed quia necessarie inquisitionis negotiũ nõ leuem operã sibi poscit impendi, secuturã dispositionẽ ab exordio alterius uoluminis inchoemus.

Sancti Ambrosij Episcopi de uocatione gentium, Liber primus explicit.

Capitulorum libri secundi de uocatione omnium gentium Sancti Ambrosij Episcopi, recollecta annotatio.

I Quod tria sint quibus in quaestione superius disputata inhereri debeat. Quodq; deus iustus sit ordinator, & (quemadmodum secundum ea, quæ prædicatoribus à domino iussa sunt) nullarum nationũ facta sit discretio, nemoq; sit exceptus, sed ad omnes homines missum sit Euangelium, et gratia salutaris dei omnibus hominibus apparuerit. Et de mysterio eius quod dictum fuit Apostolis: In uiam gentium ne abieritis &c. ac de occultis dei iudicijs in hominum uocatione.

Quod

- 2 Quod ad ipsam cognitionem ueritatis & perceptionem salutis, non quisquam suis meritis, sed ope & opera diuinæ gratiæ perueniat.
- 3 De consyderatione differentiarum, quibus diuinæ gratiæ opera & dona uariata sunt.
- 4 Quod auersio à deo nō sit diuinæ constitutionis, sed propriæ uoluntatis.
- 5 Quod etiam ante aduentū Christi, nationes, quæ alienatæ à conuersatione Israël, spem nō habebant, ob hoc nō sint excusabiles. Et quomodo propter persecutiones bonorū Christus populū suum auxerit.
- 6 Quod Christus pro omnibus impijs & peccatoribus mortuus fuerit.
- 7 Quomodo mysterium uocationis gentiū prophetis fuerit cognitum & Apostolis.
- 8 Quare tanta multitudo nō re generatorum infantium à perpetua alienetur salute.
- 9 Quomodo gratia tanquam famulam & receptriorem donorum suorum præparet uoluntatem.
- 10 De recapitulatione in hoc secundo libro diffinitorum, & operis conclusione, quemadmodum uidelicet deus omnes homines uelit saluos fieri.

DIVIAM

BROSII EPISCOPI DE VOCA
TIONE OMNIUM GEN/
TIVM LIBER .II.

In quo firmissimis argumentis stabilit ea quæ
circa questiones in superiori libro
disputatas definita sunt.

CAPVT .I.

REMOTIS abdicatis que or
mnibus cōcertationibus, quas
intemperantiū disputationum
gignit animositas, tria esse per
spiciū est, quibus in hac qua/
stione, de qua secundum uolul
men incipimus, debeat inhere
ri. Vnum quod profitendum est: Deum uelle omnes
homines saluos fieri, & in agnitionem ueritatis ueni
re. Alterum quod dubitandum non est: Ad ipsam cō
gnitionem ueritatis & perceptionem salutis, non
suis quenquam meritis, sed ope atque opere diuinæ
gratiæ peruenire. Tertium quod confitendum est: Al
titudinem iudiciorum dei humanæ intelligētiae pene/
trabilem esse non posse: Et cur non omnes saluet,
qui omnes uult saluos fieri, non oportere disquiri.

Quoniam

Quoniam si quod cognosci non potest, non quaratur, inter primam ac secundam definitionem non remanebit causa certaminis, sed secura ac tranquilla fide utrunque predicabitur, utrunque credetur. Deus quippe, apud quem non est iniquitas, & cuius uniuersae uiae misericordia & ueritas, omnium hominum bonus conditor, iustus est ordinator, neminem indebitè damnās, neminē indebitè liberās: nostra peccēns, cū punit noxios: sua tribuens, cum facit iustos, ut obstruatur os loquentiū iniqua, & iusti fiat deus in sermonibus suis, et uincat cū iudicatur: Nec damnati iusta querimonia, nec iustificati uerax est arrogantiā, si uel ille dicat nō meruisse se pœnā, uel iste asserat meruisse se gratiā. Sicut autē ea quae ad manifestationē gratiae ex diuinis pferuntur eloquijs, nulla possunt ratione differendi arte uolari, ut perspicue cōsonantesq; in tāta numerositate sententiae ad aliqd praeuē interpretationis trahantur inartū, ita etiā quod de saluatione omniū hominū in eodē scripturarū corpore reperitur, nulla cōtraria argumentatione temerandum est: ut quanto hoc ipsum difficiliore intellectu capitur, tanto fide laudabiliore credatur. Magna enim fortitudo est consensionis, cui ad sequendam ueritatē auctoritas sufficit, etiā latente ratione. Proinde uigilanter consideremus, praedicatoribus Euangelij quid à domino iubeatur. Secundum Mattheum quip̄

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

Matt. 28. pe sic ait: Data est mihi potestas omnis in caelo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, docetes eos seruare omnia quaecunq; mandauit uobis. Et ecce uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Secundum Marcum uero eisdem Apostolis ita dicitur: Itc in orbem uniuersum, predicare Euangelium uniuersae creaturae, & qui crediderit, & baptizatus fuerit, ipse saluus fiet: qui uero non crediderit, damnabitur. Nunquid hac praecceptione ullarum nationum, ullorum ue hominum, facta discretio est? Neminem merito excepit, neminem separauit genere, neminem conditione distinxit. Ad omnes prorsus homines missum est Euangelium cruas Christi. Et ne praedicantium ministeria humano tantu uideretur opere peragenda, Ecce ego, inquit, uobiscum sum omnibus diebus usq; ad consummationem seculi. Id est, cum sicut oues introieritis in medio luporu, nolite de uestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite, qui uos usque ad consummationem seculi in omni hoc opere non derelinquam. No ad hoc ut nihil patiamini, sed quod multo maius est, praestiturus ut nulla saeuientiu crudelitate superemini. In mea enim potestate predicabitis, et p me fiet, ut inter contradicentes, inter furetes, Abrahae filij de lapidibus suscitentur. Ego insinuabo quod docui,

TIONE GENTIVM LIB. II. II3

docui, ego faciam quod promisi. Tradent enim uos
 in consilijs, in synagogis suis flagellabunt uos, &
 ante reges & præsides stabitis propter me in testi-
 monium illis & gentibus. Cum autem tradent uos,
 nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Non Matt. 10.
 enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris ue-
 stri qui loquitur in uobis. Tradet enim frater fratrem
 in mortem, & pater filium, & insurgent filij in pa-
 rentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omni-
 bus hominibus propter nomen meum. Qui autem
 perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Appa-
 ruit ergo (ut Apostolus ait) gratia salutæ dei o-
 mnibus hominibus, & tamen ministri gratiæ o-
 dio erant omnibus hominibus. Et cum alij essent qui
 oderant, alij qui odijs persecutorum premebantur,
 neutra tamen pars nuncupatione omnium homi-
 num priuabatur, habente quidem salutis suæ dam-
 num, rebellium portione, sed optinente plenitudinis
 census, fidelium dignitate. Dicit enim Ioannes 1. Ioan. 2.
 Apostolus: Sed & si quis peccauerit, aduocatum ha-
 bemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse
 est propitiatio pro peccatis nostris, nõ pro nostris au-
 tem tantum, sed etiam pro totius mundi. Magni autem
 et inenarrabilis sacramenti mysteriũ est, quod prædi-
 catoribus, quibus dictum est: Ite in orbem uniuersum, Mar. 16.
 & prædicatẽ Euangelium uniuersæ creaturæ, iisdẽ

SANCTI AMBROSII DE VOCA

Matt. 10. prius dictum fuerat: In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne introieritis, sed potius ne a Loues quæ perierunt domus Israel. Quamuis enim ad omnium hominum uocationem Euangelium dirigeretur, omnesq; dominus saluos fieri, et in agnitionem ueritatis uellet uenire, non tamen sibi dispensationum suarum abstulerat potestatem ut aliter quam occulto iustoq; iudicio statuerat, consilij sui ordo decurreret. Vnde loqui non habent contumaciam murmuræ querelarum: quia quod deus fieri uoluit, constat non aliter fieri debuisse quam uoluit. Posteriori uero tempore, cum iam dominus Iesus in dei patris gloria consideret, & prædicatores uerbi suscepto negotio deseruirent, uolentes Apostoli Euangelizare uerbum in Asia, uetiti sunt ab spiritu sancto, & disponentes ire in Bithyniam, prohibiti sunt ab spiritu Iesu, non utique negata illis populis gratia, sed quantum apparuit retardata. Nam postea etiam apud ipsos fides Christiana conualuit. Quæ autem fuerit differentia uocationis causa, non claret, & tamen rei gestæ doceatur exemplo, quod inter generalia, uel promissa, uel opera, uel præcepta, quædam deus à communibus excepta causis, occultiore nouit ordinare ratione. Credo ut interpositis quibusdam obumbrationibus, ea quæ secretius micant, mirabilius innotescant, ne negligentior fiat acies de facilitate cernendi,

Actis. 16.

emendi, & quodammodo dormitet assuetis, si non
 excitetur insolitis. Has autem incognoscibiles illu-
 minationum dilationes, inter quas utique multi in
 infidelitate deficiunt, non solum in populis remotior
 ribus impiorum, sed etiam in ciuitatibus fidelium
 per plurimas domos ac familias nouimus fieri, dum
 Christiane fidei etiam qui Christiani futuri sunt, ad-
 uersantur. Multi enim quod oderunt, amabunt:
 quod non recipiunt, predicabunt. Et quis inter hæc
 querulis aut curiosis notum faciet, cur adhuc sol
 iustitiæ quibusdam gentibus non oriatur, & à te-
 nebris cordibus, etiam nunc radios suos ueritas re-
 uelanda contineat? Cur corrigendi tam diu sinan-
 tur errare, & quod senibus in fine præstandum est,
 per tam longam nõ tribuatur ætatem? Cur filijs iam
 in Christum credentibus, nec dum credant parentes?
 Et rursum à religiosis parentibus soboles praua dis-
 scordet? Cum tamen deo (qui initiorum fidei, incre-
 menti q; largitor est) secundum ipsius præceptum quoti-
 die pro omnibus supplicetur, ut et si exaudit, nota sit
 gratia miserationis: & si non exaudit, intelligatur
 iudicium ueritatis. Sed ne in præteritis quidem seculis
 hæc eadẽ gratia, quæ post domini nostri Iesu Christi
 resurrectione ubiq; diffusa est, & de qua scriptum est: Psal. 76.
 Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, defuit mun-
 do. Quamuis enim speciali cura atque indulgentia

SANCTI AMBROSII DE VOCA

dei populum Israëliticum constet electum, omnesq;
 aliæ natiões suas uias ingredi, hoc est, secundū pro-
 priam permissæ sint uiuere uoluntatem, nō ita se ta-
 mē eterna creatoris bonitas ab illis hominibus auer-
 tit, ut eos ad cognoscendum se atq; metucendum, nuli-
 lis significationibus admoneret. Cœlū quippe ac ter-
 ra & mare, omnisq; creatura, quæ uideri atq; intel-
 ligi potest, ad hanc præcipue disposita est humani ge-
 neris utilitatem, ut natura rationalis de cōtemplatio-
 ne tot specierum, de experimentis tot bonorū, de per-
 ceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem sui

A. 17. imbueretur authoris, implente omnia spiritu dei, in
 quo uiuimus, mouemur & sumus. Quoniā etsi lon-
 ge est à peccatoribus salus, præsentia tamen saluis
 ipsius, ac uirtute, nihil uacuum est. Igitur sicut dicit

Psal. 32. propheta: Misericordia domini plena est terra, quæ
 nullis unquam seculis, nullis generationibus defici-
 it, eamq; providentiam, qua uniuersitatem rerū ad-
 ministrat & continet, regendis alendisq; naturis
 semper impendit, dispositum habens ex incommutabi-
 lis eternitate consilij, quibus quidq; temporibus di-
 stribueret, & multiformis gratiæ suæ inscrutabiles
 inuestigabilesq; mensuras, per quæ dona ac sacra-
 menta uariaret. Sicut enim ista gratiæ largitas, quæ
 in omnes gētes nouissime effluxit, nō euacuat eam,
 quæ super unum Israël sub lege rorauit, nec præsen-
 tes diuitiæ

tis diuitiæ fidem præteritiæ abrogant parcitati: ita nec
 de illa cura dei, quæ patriarcharum filijs proprie præ-
 sidebat, coniiciendum est gubernacula diuinæ miseri-
 cordiæ cæteris hominibus fuisse subtracta. Qui qui-
 dem in comparatione electorum uidentur abiecti, sed
 nunquam sunt manifestis occultisque beneficijs abdit-
 ati. Legimus enim in Actibus Apostolorum, Paulum
 & Barnabam Apostolos Lyconijs dicere: Viri quid
 hæc facitis? Et nos mortales sumus similes uobis hor-
 mines, annunciantes uobis ab his uanis conuerti ad
 deum uiuum, qui fecit cælum & terram & mare, &
 omnia quæ in eis sunt, qui in præteritis generati-
 bus dimisit omnes gentes ingredi uias suas. Et qui-
 dem non sine testimonio semetipsum reliquit, benefi-
 cians de cælo dans pluuias & tempora fructifera, im-
 plens cibo & lætitiâ corda uestra. Quod est autem
 hoc testimoniũ, quod semper domino deseruiuit, &
 nunquam de eius bonitate ac potestate conticuit, nisi
 ipsa totius mundi inenarrabilis pulchritudo, & in-
 narrabilium beneficiorum eius diues et ordinata lar-
 gitio, per quæ humanis cordibus quædam æternæ læ-
 gis tabulæ præbebantur, ut in paginis elementorum,
 ac uoluminibus temporum, cõmunis & publicæ di-
 uinæ institutionis doctrina legeretur. Cælum ergo
 cunctaque cœlestia, mare & terra, omniaque quæ in
 eis sunt, consono speciei suæ ordinationisque cõcentu

Act. i 4.

SANCTI AMBROSII DE VOCA

protestabantur gloriã dei, & prædicatione perpetua
maiestatẽ sui loquebantur auctoris. Et tamen maxi
mus numerus hominũ, qui uias uoluntatis suæ ambu
lare permissus est, nõ intellexit, nec secutus hãc legẽ
est, & odor uitæ, qui spirabat ad uitam, factus est ei
odor mortis ad mortẽ, ut etiã in illis uisibilibus testi
monijs disceretur, quod litera occideret, spiritus aut
tem uiuificaret.

CAPVT .II.

QVOD ERGO in Israël per con
stitutionem legis & prophetica elo
quia gerebatur, hoc in uniuersis na
tionibus totius creaturæ testimonia,
& bonitatis dei miracula semper egerunt. Sed cum
in illo populo (cui utraq; eruditio præfuit) nemo nisi
gratia iustificatus sit per spiritum fidei, quis ambi
gat eos, qui de quibuscunq; nationibus quibuslibet
temporibus deo placere potuerunt. spiritu gratiæ dei
fuisse discretos? Quæ etsi parcior antea, atque oc
cultior fuit, nullis tamen seculis se negauit uirtute
una, quantitate diuersa, consilio incõmutabili, opet
re multiformi. Nam & in his diebus quibus totum
mundum ineffabilium donorum flumina rigant, nõ
idem modus omnibus, nec eadem mensura confer
tur. Quamuis enim per ministros uerbi & gratiæ
dei eadem cunctis ueritas prædicetur, eadem co
hortatio

hortatio adhibeatur, dei tamen agricultura est; dei edificatio, cuius uirtus inuisibiliter agit, ut incrementum proficiat quod edificatur aut colitur. Sicut attestatu Paulus Apostolus dicens. Quid igitur est 1. Cor. 3. Apollo? quid uero Paulus? Ministri eius cui credidistis, & unicuique sicut dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigauit, sed deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Qui plantat autem & qui rigat, unum sunt. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Dei enim sumus adiutores, dei agricultura estis, dei edificatio estis. Agriculturae ergo huius atque edificationis in tantum quisque adiutor & operarius ac minister est, in quantum unicuique dominus dederit. Et hi qui ministrorum labore excoluntur, ad eum proficiunt modum, ad quem illos incrementi auctor euexerit. In agro enim domini non uniformis, nec una plantatio est. Et quamuis in unum decorem totius templi structura conueniat, non idem tamen locus est, nec idem usus omnium lapidum, sicut & in uno corpore non omnia membra eundem actum habent, dicente Apostolo: Nunc autem 1. Cor. 12. posuit deus membra. & unumquodque eorum sicut uoluit. Hæc uero membra unde apta, unde uilia, unde sint pulchra, idem doctor exponit dicens: ideo

SANCTI AMBROSII DE VOCAT

Ibidem. Ideo notum uobis facio, quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere dominum Iesum, nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero gratiarum sunt, idem autem spiritus, & diuisiones ministracionum sunt, idem autem dominus, & diuisiones operationum sunt, idem uero deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem: alij quidem per spiritum datur sermo sapientie, alij sermo scientie, secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alij operatio uirtutum, alij prophetatio, alij discretio spirituum, alij genera linguarum, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Hæc magistro Gentium tanta lucæ, tanta euidentia predicante, qua ratione, qua causa dubitandum est? An omnium nobis uirtutum germen ex deo sit? uel quis nisi insipientissimus de differentia diuinorum munerum conqueratur? Aut imparibus ascribendum meritis arbitretur, quod non aequaliter de superna liberalitate conferatur? Si enim hæc distributio secundum præcedentium operum merita proueniret, non ipsorum donorum catalogum tali conclusione Apostolus terminaret, ut diceret: Hæc autem omnia operatur unus atque idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Vbi utique si meritorum causas uoluisset intelligi, diceret:

I. Cor. 12.

Diuidens

TIONE GENTIVM LIB. II. II>

Diuidens singulis prout merentur, sicut plantatoribus aut rigatoribus premium deuotionis spondit, dicens: Vnusquisq; autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Datur ergo unicuique sine merito, unde tendat ad meritum: & datur ante ullum laborem, unde quisq; mercedem accipiat secundum suum laborem. Quod ita esse, etiam Evangelicæ ueritatis testimonio agnoscitur, ubi per comparationem dicitur: Quod homo peregre proficiens, uocauit seruos suos, & tradidit illis substantiam suam, & uni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij uero unum, unicuique secundum propriam uirtutem, id est, secundum propriam & naturalem possibilitatem. Non autem secundum proprium meritum: quia aliud est posse operari, aliud operari: & aliud est posse habere charitatem, aliud habere charitatem: & aliud est capacem esse continentie, iustitie, sapientie, aliud uero esse continentem, iustum, atq; sapientem. Non itaq; omnis reparabilis reparatur, nec omnis sanabilis sanatus est: quia reparabilem & sanabilem esse, de natura est: reparatum autem & sanatum esse, de gratia est. Denique istis quibus secundum modulum capacitatis suæ, quem in eis distributor substantie præuidabat, dispar creditus est numerus talentorum, non meriti remunerationem, sed oportet accipere materiam. In qua duorum seruo-

1. Cor. 3.

Mat. 25.

SANCTI AMBROSII DE VOCARUM uigilantiſſima induſtria non ſolū glorioſis laudibus honeſta. ur, ſed etiā in æterna domini ſui gaudia intrare præcipitur. Terrij uero pigrū ocum, & deſidioſa nequitia ſic punitur, ut & uituperationis dedecoretur opprobrio, & portione quā acceperat, exuatur. Dignus enim erat perdere inutilem fidem, qui nō exercuerat charitate. Vnde & in ſub ſequenti ſermone (quo apertiffime declaratur futuri forma iudicij) ſedente filio hominis in ſede maiſtatis ſuæ, ante quā facta congregatiōe omnium gentium, alij ducuntur ad dexteram, alij ad ſiniſtram conſtituti, laudatis dextris de opibus charitatis, nihil aliud ſiniſtris obijcitur, quā misericordiæ beneuolentiæq; neglectus. Acceperant ergo etiam iſti fidem, ſed non ſectati fuerant dilectionem. Nec de non ſeruato, ſed de nō auſto munere damna. untur. Quamuis enim omnia bona dona ſunt dei, à deo tamē quædam etiā nō petita tribuuntur: ut per ipſa quæ accepta ſunt, ea quæ nondū ſunt donata, quarantur. Semen quippe quod iacitur in terram, non ob hoc ſeritur ut iſ ſum ſolum maneat, ſed ut fructum afferendo, multiplex atque numeroſum ſit. Cui quidē proſectus ab illo eſt, qui dat incrementum. Sed terra uiuens, & de gratia iam imbre foccunda, habet quod ab ipſa expectetur ad id quod accepit augendum.

CAPVT .III.

HIS RECTE (ut arbitror) quantum dominus tribuit pertractatis, ad id unde digressa est disputatio, reuertamur: Ad considerationem scilicet differentiarum, quibus diuinae gratiae opera ac dona uariata sunt. Altitudo quippe diuitiarum sapientiae & scientiae dei, cuius inscrutabilia sunt iudicia & inuestigabiles uiae, sic semper misericordiam suam & iudicium temperauit, ut secretissima aeterni consilij uoluntate, noluerit in omnibus super omnes generationes, aut super omnes homines, aequales donorum suorum esse mensuras. Si quidem aliter eos inuenit, quos ad cognoscendum se, caeli & terrae testimonijs conueniebat. Aliter illos, quibus non solum euentorum famulatu, sed etiam doctrina legis, prophetarum oraculis, miraculorum signis, & angelorum cooperationibus consulebat. Et multo magis aliter misericordiam suam uniuersis hominibus declarauerit, quando filius dei factus est filius hominis, ut inueniretur ab eis qui eum non querebant: & appareret his, qui illum non interrogabant. Et non in uno tantum populo Israëliticae stirpis excelleret, sed in omni gente quae est sub caelo, multiplicatum Abrahae semen oriretur, in quam haeredum successionem

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

non filij carnis, sed filij promissionis intrarent. Et
 quanta in præteritis seculis super cæteras nationes,
 tanta nunc esset in gente Iudæa parcitas gratiæ. Cum
 tamen introducta plenitudine gentium, etiam ipsorum
 ariditati earundem rigationum inundatio spondeat
 tur. Quæ itaque causa sint harum sub eadem gratiæ
 dissimilitudinum, quæ uer rationes, sanctis scripturis
 non loquentibus quis loquetur? Et cum in eis scienti-
 tia Pauli Apostoli à disputatione transeat ad stupori-
 rem, cuius erit tanta præsumptio, qui hæc differendo
 existimet aperienda potius, quàm silentio mirandæ
 Patienter igitur & æquanimiter ignoretur tam re-
 motum ab humana cogitatione secretum. Nec tamè
 quia nequeunt clausa penetrari, ideo etiam re se-
 torum est prætereundus introitus. Manifestauerunt
 enim diuinorum eloquiorum multæ authoritates, et
 continua omnium seculorū experimenta docuerūt,
 iustam dei misericordiã, misericordemq; iustitiam
 nec alendis unquã corporibus hominum, nec docentibus
 dis, iuuandisq; eorum mētibus defuisse. Semper et
 nim pluit super bonos & malos, semper solem suum
 oriri fecit super iustos & iniustos, semper vitales
 auras præbuit, semper diei et noctis uicissitudines mi-
 nistravit, ubertatem agris, multiplicationem semini-
 bus, fœcunditatem generãdis hominibus semper im-
 pendit. Et si quãdo aliquid horum minuit, benignis
 correptione

Matth. 5.

correctionibus auersionem desideriamque male utentium castigauit, ut miserationes eius quererent in aduersis, cuius iustitiam non timuerant in secundis.

Denique si ad ipsa mundi exordia recurramus, inueniemus omnium sanctorum qui diluuium præcesserunt, dei spiritum fuisse rectorem, propter quod et filij dei nominati sunt. Quonia sicut ait Apostolus:

Quicumque spiritu dei aguntur, hi filij sunt dei. Et cum idem neglecta obseruantia patrum, illicitis se reproborum connubijs miscuissent, atque ob nefariam societatem digni exterminio iudicarentur, dominus ait:

Non permanebit spiritus meus in hominibus istis, quoniam caro sunt. Vnde apparet quod iste populus, cuius generationes discreto ordine cum annorum numero digeruntur, spiritualis antea fuit, ea utique uoluntate cui spiritus sanctus præsidebat. Sic impendens moderatoraminis sui regimen, ut declinandi ad uitia non adimeret potestatem, qua potestate hic populus si non uteretur, non relinqueret deum, nec relinqueretur a deo, essetque ille de quo dictum est: Felix qui potuit transgredi, et non est transgressus. Quam diu ergo apud deum mansit, ea uoluntate mansit, quam deus inspirauit et rexit. Preparatur enim (sicut scriptum est) uoluntas a domino. Sed huius preparationis non unus semper prouectus, nec una mensura est. Quoniam multis modis, et innumerabilibus

Rom. 8.

Gene. 6.

Eccle. 31.

Psal. 71.

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

differentijs gratiæ opera & dona uariantur, in que
 ipsis singulis generibus munerum dissimiles sunt gra-
 dus & impares quantitates. Sicut enim in germinia-
 bus herbarum atque lignorum quæ terra producit,
 non una species, nec unum in omnibus genus est, sed
 singula quæq; in sui seminis forma, & in suæ stirpis
 qualitate gignuntur, plenum autem decorem non sta-
 tim ut eduntur accipiunt, sed certis & ordinatis pro-
 uehuntur augmentis, donec ad perfectam sui habi-
 tus quãtitatẽ per succedentia sibi incrementa per-
 ueniant. Ita & semina charismatum planta que uir-
 tutum non in omni agro cordis humani totum hoc
 pariter quod sunt, futura nascuntur. Nec facile re-
 peritur in exordio maturitas, et in inchoatione per-
 fectio. Exerit quidem frequenter potens & miseri-
 cors deus mirabiles istos suæ operationis effectus,
 & quibusdam mentibus non expectata profectuum
 mora, totum simul quicquid collaturus est, inuehit.
 In Abrahæ lumbis Levi sanctificatur, & simul cum
 eo domus Aaron & sacerdotalis ordo benedicitur.
 In Isac de repromissione concepto, & contra spem
 sterilium senum nato, omnium gentium uocatio, &
 tota Christi forma præconditur. Iacob nullo merito
 suffragante dilectus, priusquã nascatur eligitur. Hie-
 remiæ dicitur: Priusquã te formarem in utero, noui
 te, et priusquã exires de uulua, sanctificauit te. Ioãnes
 intra

Hebre. i.

Hiere. i.

intra Helisabet matris uiscera spiritu sancto repletus Luc. 1.
 exultat, & ut nullus inter natos mulierum maior sit,
 prius sentit initia gratiæ quã naturæ. Sed cū & alia
 similibus documentorū exempla nō desint, quæ breui-
 tatis studio præterimus, multo tamē crebrior, multoq;
 numerosior pars illa hominum est, cui particulatim
 quicquid superna largitas donat, accrescit, ut conse-
 rendorū munerū cause, de his quæ sunt collata, pari-
 antur. Quidā accepta fide, diffidentia nō carēt. Quā-
 utiq; inesse sibi nouerat qui dicebat: Credo domine, Mar. 9.
 adiuua incredulitatē meam. Quī nec illi abesse peni-
 tus à suis animis sentiebant, qui dixerūt: Domine au-
 ge nobis fidem. Quidam quod credunt, non intelli-
 gunt, & multi eorum diu in suæ simplicitatis modu-
 lo detinentur. Multi uero cito intellectus lumen acci-
 piunt. Ipsa autem intelligentia non in omnibus eun-
 dem habet uigorem, aut similem facultatem. Et pluri-
 mi cum & fide & intellectu uideantur ornati, labo-
 rant tamen indigentia charitatis, & his quæ fide &
 intellectu uident, nequeunt inherere: quoniam per-
 seuerari in eo non potest, quod non toto corde dili-
 gitur. Donū quoq; ipsius charitatis nō semper eius-
 modi est, ut quicquid ad plenitudinē ipsius pertinet,
 simul à percipiente sumatur. Est enim amor qui po-
 test alio amore superari. Et sepe dilectio dei ex mūdi
 dilectione marcescit, nisi ad eum feruorē spiritu san-

SANCTI AMBROSII DE VOCAT

Et inflammante profecerit, qui nullo extingui frigore, nullo possit tempore languere. Cū itaq; in hoc inenarrabili dono dei, omnium summa donorū, & quedam sit cunctarum uita uirtutum, ad hoc cætera conferuntur, ut habeat animæ fidelis intentio, per quam ad perfectam charitatem possit eniti. Quæ quoniam non solum ex deo, sed etiam deus est, stabiles & perseverantes atq; insuperabiles facit, quos flumine suæ uoluptatis impleuerit. Qui autem istarum aquarum dulcedinem nesciunt, & adhuc de mundiibus torrentibus bibunt, aut etiam si aliquid primoribus labris de uitæ fonte gustauerunt, inebriari tamē aureo Babylonis calice delectantur, suo prorsus decipiuntur arbitrio, sua uoluntate labuntur: & si in hac desidia perseverant, ipsi se his quæ accipere, dissipant. Facile enim quælibet bona sine charitate possunt perire, quæ non possunt sine charitate prodesse.

CAPVT .IIII.

HAEC AVTEM SVMMATIM breuiterq; perstricta ad id ualeant, ut certissime nouerimus nullum fidelium à deo non discedentem relinqui, neq; cuiusquam ruinam ex diuina esse constitutione dispositam. Sed multis, qui iam iudicio rationis utuntur, ideo liberum esse discedere,

discedere, ut nō discessisse sit præmium. Et ut quod
 non potest nisi cooperante spiritu dei fieri, eorum me-
 ritis depute tur, quorum id potuit uoluntate non fie-
 ri. Quæ uoluntas in malis actionibus sola esse potest,
 in bonis autem sola esse non potest. Quamuis enim
 secundum naturam sit homini, ut bonæ sit uoluntatis,
 uitium tamen quod per malam uoluntatem irruit in
 naturam, non naturæ superatur uirtute, sed gratiæ.
 Regebatur ergo primus ille populus dei spiritu dei,
 et à maledicti ac prædånati populi societate ac mori-
 bus per eruditionem sancti spiritus abstinebat, custo-
 diens discretionem sui à permixtione carnalium,
 quorum mala tam diu sustinuit patientia dei, quàm
 diu boni per id quod eos non imitabantur, placere
 potuerunt. Vbi uero etiam boni malorum imitatio-
 ne corrupti sunt, & per uoluntatis defectum in ean-
 dem nequitiam cōspirauit uniuersitas, quos, excepta
 Noe domo, una impietas prophanauit, sententia una
 deleuit. Bonitas autem dei ne illi quidem parti defu-
 it, quæ in charitate non stetit, & ab initio sui uene-
 no diabolici liuoris intumuit. Principem enim gen-
 tis impiæ, sancti fratris meritis inuidentem, eademq;
 eius parricidali corde meditantem, dignatur domi-
 nus paterno mitigare consilio, dicens ad Caim: Ut Gene. 4.
 quid tristis factus es? ut quid concidit uultus tuus?
 Nōne si recte offeras, recte autem non diuidas,
 peccasti?

SANCTI AMBROSII DE VOCA

Peccasti? Quiesce. Ad te enim erit conuersio eius,
 & tu dominaberis eius. Depone, inquit, ortam de
 inuidiæ amulatione tristitiam, & flammam odij cru-
 delis extingue. Nihil tibi Abel nocuit, nec mihi plac-
 cendo te læsit. Despexi munera tua meo iudicio, non
 illius uoto. Opus enim bonum negligenter egisti:
 recta fuisset oblatio tua, si fuisset recta discretio.
 Sciens cui offerres, scire debueras quid uoueres. Nō
 digne inter me & te diuisti: quoniam tibi electio
 ra seruasti. Tuus ergo hic error est, tuumq; pecca-
 tum, quiesce, & noli in insontem fratrem moueri:
 ad te potius tua culpa reuocetur. Noli peccato regnū
 in te dare, sed tu potius in ipsum sume domina-
 tū. Pœnitendo enim nec in maius facinus progredie-
 ris, & ab eo in quo te doles displicuisse, mundaberis.
 Cū ergo talia ad Cain loqueretur deus, nunquid
 ambiguum est uoluisse eum (& quantum ad meden-
 di modum sufficiebat) egisse, ut Cain ab illo impie-
 tatis furore resipisceret? Sed malicia pertinax inde
 facta est inexcusabilior, unde debuit esse correcti-
 or. Et utique præsciebat deus, ad quem finem insani-
 entis esset progressura conceptio. Neque ex eo quod
 falli scientia diuina non poterat, necessitate pec-
 candi urgebatur facinus uoluntatis, A' cuius utique
 intēione atq; effectu potuit incolumitas Abel ille sa-
 defendi, nisi placuisset deo cū magna laude patiētiae
 sue, ut

sua, ut temporalis furor impij fieret perpetuus honor
 iusti. Posteris uero istius fratricida, quāuis in pro-
 genitoris sui moribus uiuerent, nunquam se diuinā
 bonitatem negasse, quis non facile aduertat, si consy-
 deret quantum eis prodesse potuerit tam longa pa-
 tientia dei, tam diues honorum temporalium copia,
 & multiplicata fecunditatis tam numerosa propa-
 gatio? Quae beneficia licet obduratis nihil remedij
 & emendationis attulerint, probāt tamē auersionē
 eorum nō diuinæ fuisse cōstitutionis, sed propriae uo-
 luntatis. In conseruatione autē Noë filiorumq; eius
 & nuruum, in quibus omnium gētium seminarium
 disponebatur, quanta diuinæ gratiæ opera reuelata
 sint sancta scriptura manifestat, dum in illa mirandæ
 capacitatis arca, uniuersi generis animalium (quant-
 tum reparationis aderat) receptrice congregatura
 ad se omne hominum genus ecclesia figuratur, dum
 per lignū & aquā redēptio crucis Christi, et ablutio
 regeneratiōis aperitur. Dū in his q ex illa mūdi ua-
 statiōe saluati sunt, omniū gētīū plenitudo benedici-
 tur. Dū donū fecūditatis iteratur, & solo esu suffo-
 catorū et sanguinis interdicto, libertas edēdi qd' pla-
 cuerit, augetur: salutisq; securitas in testimonio uer-
 sicoloris arcus, hoc est, in signo multiformis gratiæ
 consecratur. Quae utiq; mysteria, atq; sacramēta nō
 unius tantū familiæ paucissimos tunc homines, sed
 q 4 in ipsis

SANCTI AMBROSII DE VOCAS

in ipsis omnes eorum posteros imbuebant, ut quod
 eruditione impendebatur parentum, proficeret scien-
 tiæ filiorum. Iam uero procurrente humanae propaga-
 tionis augmento, cum ipsa mortalium numerositas
 de suis multiplicationibus superbiret, & secundum
 elationis suæ altitudinem, cœlo cuperet molem im-
 modicæ instructionis inserere, quàm mirabilis erga
 cohibendâ hanc insolentiam fuit diuinæ censuræ ius-
 titiæ? *Quæ* unam illorum populorum loquclam no-
 tis sibi inuicem significationibus consonantem, se-
 ptuaginta & duarum linguarum uarietate confudit,
 ut & inter dissonas uoces operantium pereunte con-
 cordia, insanæ molitionis machina solueretur, & hæ-
 bitan lo orbi terrarum daret incolas malæ congrega-
 tionis opportuna dispersio. In isto autem opere pro-
 uidentie dei præordinabantur miracula gratiæ Chri-
 stianæ, quæ omnem hanc dispersionem in illius adit-
 ficationis erat uocatura cōpagem, in qua omne gen-
 nu flectitur deo, & omnis lingua confitetur, quoniã
 Iesus in gloria dei patris est. Hanc latitudinem grati-
 tiæ, in plenitudine dispositorum temporum reuelan-
 da, facta ad Abraham promissio dei, signis iam luan-
 lentioribus indicabat, quando duplex eius successio
 (filius scilicet carnis, & filius promissionis) multitudi-
 ni arenarum comparabatur & syderum: & uir ster-
 nex per annosam uxoris sterilitatē, ab spe iam pro-
 lis

Phil. 8.

lis alienus, credebat laudabili fide per germen unius filij patrem futurum esse se mundi, prospiciens illum in semine suo, immo conspiciens, qui dixit: Abrahā Ioan. 8. diem meum uidit, & gauisus est. Qua fide Abraham cum iustificaretur, nondū mandatum circumcisiōnis acceperat, sed cum eſet in præputio naturali, reputata est fides eius ad iustitiam. Et eadem fides signaculum circumcisiōnis acceperat in eo corporis membro, per quod semen procreationis peruenturū erat ad eam carnem, in qua sine carnali semine dei filius deus, uerbū caro fieret, ac de Abrahamæ filia Maria uirgine nasceretur, assumptis omnibus in huius natiuitatis consortium, qui in Christo per spiritum sanctū regenerati, qd' Abrahā credidit, credidissent.

CAPVT .V.

HAEC AVTEM fides antequam ueniret, hoc semen de quo Abrahamæ dictum est; In semine tuo benedicentur Gene. 12. omnes gentes terræ: intra unius stirpis populum cōtinebatur, uigente apud ueros Israēlitis spe redemptionis nostræ. Quoniam etsi fuerunt ex alienigenis quos tēporibus legis ueritas illustrare dignata sit, tam pauci fuerunt, ut uix cognoscantur an fuerint. Neq; ob hoc excusabiles sint nationes, quæ alienatæ à conuersatione Israēl spem non habentes,

SANCTI AMBROSII DE VOCA

habentes, & sine deo in hoc mundo sub ignorantie
 tenebris perierunt: quia hæc abundantia gratiæ quæ
 nunc uniuersum mundum rigat, pari antea largita
 te non fluxit. Adhibita enim semper est uniuersis ho
 minibus quædam supernæ mensuræ doctrinæ: quæ etsi
 partioris occultiorisq; gratiæ fuit, sufficit tamen sit
 cut dominus iudicauit, quibusdam ad remedium,
 omnibus ad testimonium, ut non dubie, sed euidenter
 appareat, quod nisi ubi abundauit peccatum, super
 abundaret gratia; nunc quoque uniuersum genus
 humanum similis obcæcaret impietas. An forte (ut
 plerique garrunt) meliora quàm ueterum ingenia
 nostris seculis orta sunt; & aptiores diuinis donis
 anima: tempora extrema pepererunt? Quod etiam
 si ita esset, ad bonitatem id referendum esset autho
 ris, qui uocandis ad uitã eternã populis, ea quæ non
 retinerentur, corda finxisset. Sed nihil prorsus nouat
 tum est in generatione carnali, nec generosior auis,
 minorum orta successio est, cum potius in homini
 bus illius temporis, quo mundi redemptor aduenit,
 quãto erat propago tardior, tãto sit iniquitas inuen
 ta robustior. Probauit hoc Iudaici furoris impietas.
 Et quàm apta Euangelio Christi fuerit illa generati
 tio, non solum populi, sed etiam scribarum & prin
 cipum ac sacerdotũ corda docuerunt. Quibus parum
 fuit in agnum dei, tollentem peccatũ mundi, contra
 testificari

testificationem legis, contra oracula prophetarum,
 contra diuinarum experimenta uirtutum, seditioni-
 bus, contumelijs, sputis, alapis, colaphis, lapidibus,
 flagris, & ad postremum crucis atrocitate seuisse,
 nisi etiam testes resurrectionis eius eadem persequer-
 rentur insania. Quam Apostoli quando à pontifici-
 bus flagellati sunt, ostenderunt in Psalmo Dauidico Act. 4.
 prophetatum, dicentes: Domine tu es, qui fecisti cœlū
 & terram & mare, & omnia quæ in eis sunt, qui spi-
 ritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui di-
 xisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati Psal. 2.
 sunt inania? Astiterunt reges terræ, et principes con-
 uenerunt in unum aduersus dominum, & aduer-
 sus Christum eius. Conuenerunt enim uere in ciui-
 tate ista aduersus sanctum filium tuum Iesum (quem
 unxisti) Herodes & Pontius Pilatus cum genti-
 bus & populis Israël facere, quæ manus tua &
 consilium decreuerunt fieri. Igitur ad manifestan-
 dam gratiam dei, quæ ex æterno eius incommuta-
 biliq; consilio in salutem omnium gentium dispo-
 natur, non priora quasi incapacia declinata sunt
 tempora, sed ista electa, quæ tales populos edide-
 runt, quorum ferox & uoluntaria iniquitas non con-
 sulendi affectu, sed intentione seuiendi persiste-
 ret facere, quæ manus dei & consilium decreuerunt
 fieri, ut mirabilior esset gratia & potentia dei,
quæ

SANCTI AMBROSII DE VOCA

que de tam duris animis, tam tenebrosis mentibus,
 tam inimicis cordibus fecit sibi populum fidelē, sub
 ditum, sanctum, qui non per sapientiam huius mun
 di peruenit ad lumen sapientiæ dei, sed per illius dor
 num de quo testatur Ioannes Apostolus, dicens: Sa
 mus, quia filius dei uenit, & dedit nobis sensum, ut
 cognoscamus uerū deum, et simus in uero filio eius.
 Cui testimonio Apostolus Paulus consonat dicens:
 Gratias agentes patri, qui dignos nos fecit in partem
 sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de tene
 bris & de potestate tenebrarum, & transtulit in re
 gnum filij dilectionis suæ. Et iterum idem: Eramus
 enim, inquit, aliquando insipientes, increduli, erran
 tes, seruiētes desiderijs et uoluptatibus uarijs, in ma
 licia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicem.
 Cum autem benignitas & humanitas apparuit sal
 uatoris nostri, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus
 nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fe
 cit, per lauacrum regenerationis spiritus sancti, quæ
 effudit in nos abunde per Iesum Christum saluatore
 nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus
 secundum spem uitæ æternæ. Potuit ne plenius, lucu
 lentius, uerius explicari, quæ merita hominum Chri
 stus inuenerit, & quos sibi mores subiceret, quæ ad
 se corda conuerterit, quando uenit mederi nō sanis,
 sed male habentibus, & uocare non iustos, sed pecca
 tores?

1. Ioan. 5.

Col. 1.

Titum. 5.

Mat. 9.

tores? Quoniam gentium populus, qui sedebat in tenebris, lucem uidit magnam, & sedentibus in tenebris & umbra mortis, lux orta est illis. Fremebant gentes, irascebantur populi, sauebant reges, & potestates cōtradicebant, superstitiones, et totius mundi reluctabantur errores. Sed de resistentibus, furentibus, persequentibus, populum suum Christus augebat, & per uincula ac supplicia mortesq; sanctorum roborabatur fides, uincebat ueritas, perq; uniuersum mūdum dominicā agri segetis multiplicabatur ueritas. Tanta enim de super præbebatur constantia fidei, fiducia spei, fortitudo tolerantie, ut ille ignis dilectionis, quem in cordibus fidelium spiritus sanctus accenderat, nullo modo opprimentibus posset extinguī. Cum & qui cruciabantur, uehementius inardescerent, & qui sauebant, eandem quam persequerentur flammam sepe conciperent, qua beatus Apostolus Paulus ignitus, fidenter feruenterq; dicebat: Iustificati igitur ex fide pacem habeamus ad dominum nostrum Iesum Christum, per quem & accessum habemus fide in gratiam istam, in qua stamus, sed & gloriamur in spe gloriæ filiorum dei. Non solum autē, sed & gloriamur in tribulationibus. scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientiā autem probationem, probatio uero spem, spes autem nō cōfundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris

Esa. 9.

Rom. 5.

SANCTI AMBROSII DE VOCAM

nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Et
 Rom. 8. iterum: Quis nos separabit à charitate Christi? Tri-
 bulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nu-
 ditas? an periculum? an gladius? Sicut scriptum est:
 Psal. 43. Quia propter te mortificamur tota die, existimati su-
 mus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus super-
 ramus per eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia
 neque mors, neque uita, neque angeli, neque princip-
 patus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,
 neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia
 poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Chri-
 sto Iesu domino nostro. Hæc charitas diffusa per spi-
 ritum sanctum, fecit, ut mundus fidelium mundum
 uinceret impiorum. Hæc Neronis crudelitatem, Dol-
 mitiani furorem, multorumque post eos principum,
 glorioso innumerabilium martyrum sine confudit,
 donante Christo imitatoribus suis, de persecutioni-
 bus regum æternarum stemmata coronarum.

CAPVT .VI.

NVLLA IGITUR ratio dubi-
 tandi est, Iesum Christum dominum no-
 strum pro impijs & peccatoribus mor-
 tuum, à quorum numero liber inuen-
 tus est. Non est pro omnibus mortuus Christus? Sed
 pro suis pro omnibus mortuus est Christus. Nemo ex
 go omnium

& omnium hominum ante reconciliationē, quæ per
 Christi sanguinem facta est, non aut peccator aut im- Rom. 7.
 pius fuit, dicere Apostolo: Si enim Christus cum ad-
 huc infirmi essemus, iuxta tempus, pro impijs mortu-
 us est: uix enim pro iusto quis moritur, nam pro bo-
 no forsitan quis audeat mori. Commendat autē suam
 charitatem deus in nobis. Quoniam si cum adhuc pec-
 catores essemus, Christus pro nobis mortuus est, mul-
 to magis iustificati sanguine ipsius, salui erimus ab
 ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus, reconci-
 liati sumus deo per mortem filij eius, multo magis
 reconciliati salui erimus in uita ipsius. Idem autem 2. Cor. 5.
 Apostolus in secunda ad Corinthios ait: Caritas
 enim Christi urget nos iudicātes hoc, quoniā si unus
 pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt,
 & pro omnibus mortuus est, ut et qui uiuūt, iam nō
 sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resur- 1. Tim. 2.
 rexit. De seipso uero quid pronunciat, audiamus: Fi-
 delis, inquit, sermo & omni acceptiōe dignus. Quia
 Christus uenit in hunc mundum peccatores saluos fa-
 cere, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiā
 cosecutus sum, ut in me primo ostēderet Christus Ie-
 sus omnem patientiam, ad informationem eorum,
 qui credituri sunt illi in uitam eternam. Siue ergo
 circūcisio siue præputiū, peccato uniuersaliter cōclu-
 debatur, unusq; omnes reatus obstrinxerat, & inter
 magis

SANCTI AMBROSII DE VOCA

magis minusq; impios nemo erat, qui posset absque Christi redemptione saluari. Quæ redemptio uniuerso sese intulit mundo, & omnibus hominibus indifferenter innotuit: quandoquidem in die quinquagesimo ab illo pascha, in quo se hostiã deo uerus agnus obtulerat, cū Apostoli et qui cum eis unanimes erāt, repleti spiritu sancto, linguis omnium genium loquerentur, conueniebat excita miraculo diuersi generis hominum multitudo, ut Euangelium Christi

Act. 2. in eis qui aderant, totus mundus audiret. Confluxerant autem (sicut scriptum est) Parthi & Medi, Elamitæ, & qui inhabitant Mesopotamiam, Iudæam et Cappadociã, Pontũ et Asiam, Phrygiã & Pamphylia, Aegyptum et partes Libyæ, quæ est circa Cyrenen, & aduenæ Romani, Iudæi quoque & Proselyti, Cretes & Arabes, audientes eorum linguis prædicari magnalia dei, quorum testificatio etiam in eas gētes quæ remotiores sunt, longe lateq; procurreret. Ad cuius rei effectum credimus prouidentia dei, Romani regni latitudinem præparatam, ut nationes uocandæ ad unitatē corporis Christi, prius iure unius cōsociarentur impietatis. Quamuis gratia Christiana non contenta sit eosdem limites habere quos Roma, multosq; iam populorum sceptro crucis Christi illa subdiderit, quos armis suis ista nõ domuit. Quæ tamē per Apostolici sacerdotij principatum amplior facta

facta est aræ religiōis, quàm solio potestatis. Quod si forte quemadmodū quasdā gentes, quod nō uolūt, in consortium filiorum dei nouimus adoptatas, ita etiam nunc in extremis mundi partibus sunt aliquæ nationes, quibus nondum gratia saluatoris illuxit. Nō ambigimus etiam circa illas occulto iudicio dei tempus uocationis esse dispositum, quo Euangelium quod nondū uiderūt, audiāt atq; suscipiant. Quibus tamen illa mensura generalis auxiliij, quæ de super omnibus semper hominibus est præbita, nō negatur. Quāuis tam acerbo natura humana uulnere saucia sit, ut ad cognitionem dei neminem contemplatio spontanea plene ualeat erudire, nisi obumbrationem cordis uera lux discusscrit, quam inscrutabili iudicio deus iustus & bonus, nō ita præteritis seculis quem admodū in nouissimis diebus effudit. Vnde et beatus Apostolus Paulus scribens Colossensibus, ait: *Mysteriū quod absconditū fuit à seculis et generationibus, nunc autem manifestatū est sanctis eius, quibus uoluit deus notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in gentibus, quod est Christus in nobis.*

Colos. 1.

CAPVT .VII.

NUNQVID hoc mysterium etiā prophetis incognitum fuit? & illi per quos spiritus sanctus loquebatur, ea quorū ab
r ipsis

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

Deu. 32. ipsis fiebant denunciationes, nesciebant: Non ita
 plane intelligendum puto, sed ipsis gentibus abscon-
 ditum fuisse mysterium, quod dominus quando uo-
 luit & quibus uoluit, reuelauit. Nam de uocatione
 Gentium, quæ non erant populus dei, & quibus pri-
 us non misertus est, nunc autem miseretur, in Deute-
 ronomio ita dicitur: Et uidit dominus et zelauit, &
 iratus est propter iram filiorum suorum et filiarum,
 & dixit: Auertam faciem meam ab eis, & osten-
 dam quid erit in nouissimo, quia generatio peruersa
 est filijs, in quibus non est fides in illis. Ipsi in zelum
 compulerunt me in hoc quod non est deus, irritauerunt
 me in idolis suis. Et ego in zelum incitabo eos in eis qui non erant gens, super gente insipiente
 irritabo eos. Et David hæc de adoraturis deum omni-
 bus gentibus præcinit: Omnes gætes quascunq; feci-
 sti, uenient & adorabunt coram te domine, & glo-
 rificabunt nomen tuum. Et iterum idem: Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes seruient
 ei. Et iterum: Benedicetur in ipso omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum. Esaias quoq; similia
 annunciat dicens: Quonia erit in nouissimis diebus
 manifestus mons domini, & domus dei in cacumine montium, & exaltabitur super colles, & uenient ad
 cum omnes gentes. Et iterum idem: Et faciet, inquit, dominus Sabaoth omnibus gentibus, in monte isto
 bibent

bibent in incunditate uinum, ungentur unguento
 in monte isto, tradet hæc omnia gentibus, hoc enim
 consilium super omnes gentes. Et iterum idem: Et
 reuelabit dominus brachium suum sanctum in cõffe
 ctu omnium gentium, & uidebunt omnes gentes ter
 ra salutem quæ à domino est. Et iterũ: Ecce adueni
 ad te per me accedent, & ad te fugient. Et infra: Gen
 tes quæ te non cognouerunt, inuocabunt te, & popu
 li qui te nesciunt, ad te confugient. Osee quoq; paria
 prophetat, dicēs: Et erit in loco in quo dictũ est eis,
 non populus meus uos, ibi uocabuntur filij dei uiui,
 & congregabuntur filij iudæ & filij israel in idi
 psum. Et iterum: Miserebor non dilectæ, & dicam nõ
 populo meo, populus meus es tu: & ipse dicet, deus
 meus es tu. Sub Apostolis uero, cũ ij qui in Christum
 ex circumcisione crediderãt, eos qui gentiles erant,
 dicebanturq; præputium, iustificationũ gratiæ arbit
 rarentur participes esse nõ posse, docet beatus Apo
 stolus Petrus quã indiscretus apud deũ utrq; sit po
 pulus, si in unitatem fidei ambo cõuenerint. Cum au
 tem (inquit) cœpissẽ loqui, decidit spiritus sanctus
 super eos, sicut et in nos in initio. Recordatus sum au
 tem uerbi domini, sicut dicebat: Ioãnes quidẽ bapti
 zauit aqua, uos autem baptizabimini spiritu sancto.
 Si ergo eandem gratiam dedit illis deus sicut & nos
 bis, qui credidimus in dominum Iesum Christum, ego

Osee .i.

Osee .2.

Actis .ii.

SANCTI AMBROSII DE VOCA

- quis eram qui possem prohibere deum? His auditis tacuerunt & glorificauerunt deum dicentes: Ergo & gentibus deus pœnitentiam ad uitam dedit. Iacobus quoq; Apostolus de hac uacatione gētium dicit:
- Actis. 17.** Viri fratres audite me: Simon narrauit quemadmodum primum deus uisitauit sumere ex gentibus populum nomini suo. Et huic concordant uerba prophetarum, sicut scriptum est: Post hæc reuertar, & reedificabo tabernaculum Dauid quod cecidit, & diruta eius ædificabo, & erigam illud, ut requirant cæteri hominum dominum, & omnes gentes super quas inuocatum est nomen meum, dicit dominus faciens hæc, notum à seculo est domino opus suum. Sy
- Luce. 12.** meon quoq; ille cui responsum erat à spiritu sancto, non eum uisurum mortem priusquam uideret Christum domini, de salute ompium gentium quæ in Christo reuelabatur, hæc dixit: Nunc dimitte seruum tuum domine secundum uerbum tuum in pace. Quia uiderunt oculi mei salutare tuum: Quod parasisti ante faciem omnium populorum: Lumen ad reuelationem gentium, & gloriam plebis tuæ Israël. His & alijs testimonijs scripturarum non dubie demonstratur istam ditissimam, potentissimam, benignissimam gratiam, qua in nouissimo mundi tempore omnes gentes in regnum Christi uocantur, prioribus seculis in occulto dei absconditam fuisse consilio, & cur
- hac mani

hac manifestatione, qua nunc uniuersis nationibus innotescit, antea reuelata non fuerit, nullam posse scientiam comprehendere, nullam intelligentiam penetrare, cum tamen illud quod de bonitate dei piissime creditur, quia omnes homines uelit saluos fieri, & in agnitionem ueritatis uenire, non oporteat nisi perpetuum eternumq; sentiri, secundum eas mensuras quibus deus dona generalia specialibus nouit cumulare muneribus. Vt & qui exortes gratiæ fuerint de sua nequitia redarguantur, & qui eius lumine enituerint, nõ in suo merito, sed in domino gloriantur. In hoc sane angusto quidem, sed tamẽ recto intelligentiæ tramite, non parum difficultatis opponit consideratio paruulorum, qui nullo iudicio rationis utuntur, quo authoris sui beneficia sentientes, ad agnitionem ualeant ueritatis accedere. Nec uidentur de neglectu opitulantis gratiæ iuste argui, in illa ignorantia naturaliter constituti, quam dubium non est nullã recipere scientiam, nullam sentiri doctrinã.

CAPVT .VIII.

VNDE CVM omnes homines uelit deus saluos fieri, quid est quod alienatur. à salute perpetua tanta infantium multitudo, totq; in his etatibus hominum milia extra uitam relinquuntur eternam, quasi ad hoc tã

SANCTI AMBROSII DE VOCATI

tum conditi sunt ab eo, qui neminem odians creauit, ut quia in hunc mundum cum peccati carne uenerūt, insolubilis culpæ uincula sine reatu propriae actionis inciderēt, quid hoc profundius, quid mirabilius esse potest? Neq; credi fas est eos, qui regenerationis nō adepti sunt sacramētum, ad ullum beatorū pertinere consortium. Et magis stupendum, magisq; sit mirū, quod ubi actio nō offendit, ubi arbitrium nō resistit, ubi eadem miseria, similis imbecillitas, causa cōmunis est, nō unum esse de tanta parilitate iudicē, & quales reprobatur abāicatio, tales adoptat electio. Verum tamen de hac alititudine discretionis dei non conturbabitur cor nostrum, si firma & stabili fide omne iudicium dei iustum esse credamus, nec appetamus habere cognitum, quod uoluit esse secretum, ut ubi inuestigare non potest quare ita iudicet, sufficiat scire quis iudicet. Quāquam nō ita incognoscibilis ista sit quæstio, ut nihil sit quod de ea eruditio nis possimus adquirere, si ad contemplandū id quod uideri potest, tranquillus sobrij cordis adhibeatur intuitus. Cum enim consyderamus inter paganos, inter Iudæos, inter Hæreticos inter ipsos Catholicos Christianos, quam multiplex pereat numerus paruulorum, quos quantum ad proprias pertinet uoluntates, neq; bonum aliquid, neq; malum cōstat egisse, discimus super eos illā manere sententiā, quā huma
num

num genus præuaricatione primi parentis excepit: cuius sententiæ rigor, dum etiam circa tales non res soluitur, quàm magnum illud peccatũ fuerit, demonstratur. Nemo autem putaretur non innocens nasci, nisi etiam talibus esset noxium non renasci. De immaturitate uero mortis non est ratio conquerendi, cùm semel in naturam nostram per peccatũ ingressa mortalitas, obnoxium sibi omnem uitæ nostræ fecerit diem. Esset enim quoniam secundũ aliquẽ modum immortalis dici homo posset, si esset tempus intra quod mori omnino nõ posset. Sed nunquam corruptio ita in corruptionis est particeps, ut non semper obnoxium sit defectioni quod debetur occasui. Vitæ huius principium mortis exordium est, nec prius incipit augeri etas nostra, quàm minui. Cui si quid adijcitur spacij temporalis, nõ ad hoc accedit ut maneat, sed in hoc transit ut pereat. Quod ergo ab initij sui die mortale est, qualibet occidat die, non contra legem mortalitatis occumbit. Nec unquã ei uicinius est posse uiuere, quàm posse deficere. Quamuis autem ex una causa omnium hominum sit orta mortalitas, non in unam tamen, sed in multiplicẽ imbecillitatem corruptibilis natura distrahitur. Et siue morbis, siue debilitatibus, siue uulneribus, non solum anni aut menses uel dies etatis humanæ, sed & omnes horæ, omniãque momenta subiecta sunt. Nec est aliquod

SANCTI AMBROSII DE VOCA

aliquod mortis genus, aut ullus obcundi modus, qui non intra uniuersitatem mortalium in aliquam inadat portionem. Manet enim graue iugum super filios Adam, à die exitus de uentre matris eorum, in diem sepulturae in matrē omniū. Sed huius asperi rimi iugi pondera non ita in Adæ filios irruerunt, ut diuina iustitia nihil eis suæ dimensionis adhiberet, quæ defectuum legibus ita defectura subiecit, ut ab eis moderationum suarum non euerteret potestatem. Ideo omnia omnes inciderent mala, quia per communē conditionem omnes omnibus subiacerent, sed ut generali necessitate uariata, causas sibi dominus indulgentiæ correptionisq; seruaret, essetq; in uno omnium debito, quod & misericors remitteret, & iustus exigeret. Cum igitur iusta & omnipotens prouidentia dei inaccessibiliter uniuersa dijudicet, & nemo in hunc mundum ueniat, neque ab hoc mundo exeat nisi eo ortu atque decessu, quem rerum arbiter secundū altissimā scienciā suā, sapientiāq; decernit, sicut scriptū est in libro Iob: Quis ignorat quod omnia hæc manus domini fecerit, in cuius manu anima omnis uiuentis, & spiritus uniuersæ carnis hominis. Et iterū: Breues dies hominis sunt, & numerus dierum eius apud te est. Quis audeat causas operum & consiliorū eius inquirere? Inscrutabile enim est, ualdeq; secretum, cur tantis differentijs conditio humanā

Iob. 12.

Iob. 14.

humana uariata sit. Illū ab infantia usq; in senectute
 tem longæua carpit infirmitas, nec inter perseuerātes
 dolores statuta defiat tempus ætatis. Illū integris ual
 lentem uiribus annosissimus uigor uegetat. Huic in
 pueritia finis est, illi in adolescentia. Huic ultra iuue
 tutem non licet progredi, illi impossibile est usq; ad lo
 quendi rudimēta grandescere. Quas uite metas mul
 tiformiter inæquales minus acerbis experiretur adu
 ca mortalitas, si præsentis tantū seculi detrimenta pæ
 teretur, & non in æternas misérias caderent, qui hinc
 sine lauacro regenerationis exissent. Sed cum in
 scrutabilis sit causa donorum, quæ gratia tribuit,
 quàm misèriarum quas natura promeruit, ipsa nos
 intelligētis difficultas ad nostrum remittit authorē.
 Et cum querimus: Quomodo omnes homines sal
 uos fieri uelit, qui non omnibus illud tempus imper
 tit, in quo per uoluntariam fidem perāpiendæ grat
 iæ sint capaces? Non irreligiose arbitror credi, nec
 que inconuenienter intelligi, quod isti paucorum
 dierum homines ad illam pertineant gratiæ par
 tem, quæ semper uniuersis est impensa nationibus:
 qua utique si bene eorum uterentur parentes, etiam
 ipsi per eosdem iuuarentur. Omnium nanq; exordia
 paruulorum, totaq; illa principia necdum rationalis
 infantiæ, sub arbitrio iacent uolūtatis alienæ, nec ul
 lo modo eis nisi per alios consuli potest, & conse
 quens

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

quens est illos ad eorum pertinere cōsortium, quorū
 uel recto uel prauo aguntur affectu. Sicut enim ex
 aliena confessione credunt, ita ex aliena infidelitate
 aut dissimulatione non credūt. Et cum ipsi nec prae-
 sentis uitae desiderium habuerunt, nec future, quā
 ipsorum factum est nasci, tam ipsorum efficitur nō re-
 nasci. Sicut autem circa maiores prae-ter illam gene-
 ralem gratiam parcus atq; occultius omnium homi-
 nū corda pulsantē excellētiore opere, largiore mune-
 re, potentiore uirtute uocatio specialis exeritur, ita
 etiam circa innumeros paruulos eadem manifestatur
 electio. Quae quidem nec illis qui renati non sunt,
 in parentibus desuit, sed ijs qui renati sunt, prae pa-
 rentibus affuit. Ita ut multis saepe, quos suorum
 impietas deseruit, alienorum cura seruiert: Et ad
 regenerationem uenerint per extraneos, quae eis
 non erat prouidenda per proximos. In quo ope-
 re gratiae, quis nisi arrogantissimus atque uanissi-
 mus de diuina iustitia conqueratur, quod non omni-
 bus paruulis similis prouidentia consulat, omniaq;
 pericula quae moriturorum regenerationem prohib-
 bere possunt, aut potestate submoueat, aut misera-
 tione praeueniat? Quod utique erga omnes ita fie-
 ret, si ita fieri omnino deberet. Nō autem latet quan-
 tum cordibus fidelium desiderii gigneretur, si in ba-
 ptizandis paruulis nihil de cuiusquam negligentia,
 nihil

nihil de ipsorum esset mortalitate metuendū: quan-
do quidem ut tales baptismo fraudarentur, nullo
modo posset accidere. Hac uero tam inamissibili
felicitate infantium, uehementissime opinio il-
lius roboraretur erroris, qui gratiam dei secundum
merita hominum dari, audet contra fidem catholi-
cam prædicare. Videretur quippe inculpabili inno-
centie hoc tota æquitate deberi, ut neminem eorum
adoptio præteriret, quos nullus reatus perstringe-
ret. Nec impie à quodam de paruulorum baptismo
dictū fuisse: Habet gratia quod adoptet, non habet
unda quod diluat. Sed hoc detestabiliter prædicatū
omnes discipuli ueritatis intelligunt: & inde mani-
festum est eos qui salui fiunt, non merito, sed gra-
tia liberari, quia sine baptismo mortuos perisse
non dubium est. Qui utique nisi grauissimi pec-
cati essent participes, non perirent. Nunc autem
occulta quidem dei discretionem, sed iusta, sic ostens-
ditur, & quid conferat gratia, & quid præuarica-
trix mercatur natura: ut nec contra donum eleue-
tur superbia, nec contra periculum cesset industria.
Siue igitur nouissima contemplantur secula, seu
prima seu media, rationabiliter & pie creditur om-
nes homines saluos fieri deum uelle, semperq; uol-
uisse, & hoc non aliunde monstratur, quam de ijs
beneficijs, eaq; prouidentia dei, quam uniuersis gene-
rationibus

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONIBUS

rationibus cōmuniter atq; indifferentē impendit. Fuerunt enim ac sunt huiusmodi dona ita generalia, ut per ipsorum testimonia ad quærendum uerū deum possent homines adiuuari, quibus donis auctore suum per omnia secula protestantibus, specialis gratiæ largitas supersusa est. Quæ licet copiosius nunc quàm ante præstetur, causas tamen distributionum suarum dominus apud scientiam suam tenuit, & intra secretum potentiissimæ uoluntatis occuluit, quæ si omnibus uniformiter affluerent, non laterent. Et quæ nulla est ambiguitas de benignitate generali, tam de speciali misericordia nihil quod stupendum esset, existeret, ac perinde illa esset gratia, ista non esset. Deo autem placuit et hanc multis tribuere, & illam à nemine submouere, ut ex utraq; appareat non negatiuè uniuersitati quod collatum est portioni, sed in alijs præualuisse gratiam, in alijs resiliuisse naturā. Hæc quippe abundantiorē gratiam ita credimus, atq; experimur potētiam, ut nullo modo arbitremur esse uiolentam, quo quicquid in saluandis hominibus agitur, ex sola dei uolūtate peragatur. Cū etiā ipsis paruulis per alienæ uoluntatis subueniatur obsequium.

CAPVT .IX.

GRATIA quidē dei in omnibus iustificationibus prināpaliter præminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo

rendo periculis, incitando miraculis, dando intel-
 lectum, inspirando consilium, corq; ipsum illuminan-
 do, & fidei affectionibus imbuendo. Sed etiam uolun-
 tas hominis subiungitur ei atq; coniungitur, quæ ad
 hoc prædictis est excitata præsijs, ut diuino in se
 cooperetur operi, & incipiat exercere ad meritum,
 quod superno semine concepit ad studium, de sua ha-
 bens mutabilitate si deficit, de gratiæ opitulatione si
 proficit. Quæ opitulatio per innumeros modos, siue
 occultos siue manifestos, omnibus adhibetur: et quod
 à multis refutatur, ipsorum est nequitia: quod autem
 à multis suscipitur, & gratiæ est diuinæ, & uoluntatis
 humanæ. Siue igitur initia, siue profectus fidei
 lium, siue usq; in finem perseverantiū cogitemus ge-
 nus, nulla species cuiusquam uirtutis occurrit, quæ
 uel sine dono diuinæ gratiæ, uel sine cōsensu nostræ
 uoluntatis habeatur. Ipsa enim gratia hoc omni ge-
 nere medendi atq; auxiliandi agit, ut in eo quem uo-
 cat, primam sibi recipiam & famulam donorum
 suorum præparet uoluntatem. Nam uirtus uolentiū
 nulla est, nec potest asseri uel fidem uel spem uel cha-
 ritatem eis inesse, quorū ab his bonus consensus alie-
 nus est. Hunc autem consensum non solum cohorta-
 tio prædicantium & incitamenta doctrine, sed &
 metus gignit: propter quod scriptū est: Principium
 sapientiæ timor domini. Qui quantislibet terroribus
 inferatur,

SANCTI AMBROSII DE VOCA-

Ecl'a. 25. inferatur, nō aliud agit, quā ut quem fecerit timen-
 tem, faciat & uolentē, nec solum uolentem, sed citi-
 am sapientem. Vnde & illud scriptum est: Beatus
 cui donatum est habere timorē dei. Quid enim tam
 beatificum, quā hic timor, qui genitor cruditorq;
 sapientiæ est? In cuius utique deuotione deuota est
 & uoluntas, quæ authore gratiæ eodem proficit
 timore quo cœpit. Cum ergo hic timor etiam per
 quandam uim magni terroris immittitur, non ibi
 ratio extinguitur, nec intellectus aufertur, sed il-
 la potius quæ mentem premebat caligo discutitur,
 ut uoluntas deprauata prius atque captiua, recta est
 ficiatur & libera. Vnde sicut animus nihil uirtutis
 capit, nisi radium ueri acceperit luminis, ita gra-
 tia nihil ei quem uocat, confert, nisi oculos in eo
 aperuerit uoluntatis. Quæ in plerisque (sicut su-
 perius disputatum est) ab ipso initio sui ardentissi-
 ma, citis & magnis ditatur augmentis. In plerisque
 autem tarde cunctanterq; proficiens, uix ad ea in-
 crementa prouehitur, quæ idoneam ad perseueran-
 dum habeant firmitatem. Dicit quidem dominus:
Ioan. 6. Nemo uenit ad me, nisi pater qui misit me, attra-
 xerit eum. Sed hoc ideo dictum est, ut illam fidem,
 sine qua nemo ad Christum uenit, ex patris haberi
 munere nouerimus, secundum illud quod Apostolo
Mat. 16. dicitur: Beatus es Simon Bariona, quia caro & sani-
 guis

quis non reuelauit tibi, sed pater meus q̄ in cœlis est.
 Qui in cordibus trahendorum hoc egit ut crederet,
 hoc effecit ut uellent. Non enim esset unde traherentur,
 si sequaces fide & uoluntate nō essent: quoniam
 niam qui non credunt, nec trahuntur omnino, nec
 ueniunt: neque accedunt qui dissentiunt, sed recedunt.
 Qui ergo ueniunt, amore ducuntur: dilecti enim sunt,
 & dilexerunt: quæsi sunt, & quasi fuerunt:
 & quod eos uoluit deus uelle, uoluerunt, qui ad
 obediendum sibi, ipsum uelle sic donat, ut etiam à
 perseveraturis illam mutabilitatem, quæ potest nolle,
 non auferat. Alioquin nemo unquam fidelium
 recessisset à fide. Neminem concupiscentia uinceret,
 neminem tristitia elideret, neminem iracundia det
 bellaret, nullius charitas refrigesceret, nullius patientia
 frangeretur, & collatam sibi gratiam nemo
 negligeret. Sed quia hæc possunt fieri, & in consensum
 talium tentationum facilis nimium procliuisq̄
 descensio est, nunquam debet in auribus fidelium
 uox illa domini non sonare, qua Apostolis dicitur:
 Mat. 26. Vigilate et orate ne intretis in tentationem.
 Vbi si de uigilando tantum, non etiam de orando
 discipulos admoneret, solas liberi arbitrij uires uideretur
 hortatus. Sed cum addidit: Et orate, satis docuit
 superni futurum muneris, ut eos etiam uigilantes
 tentationis procella non uinceret. Tale est
 & illud

SANCTI AMBROSII DE VOCAT

Luce. 22. Et illud quod ait: Simon Simon, ecce Sathanas expostulauit, ut uos cerneret, uelut triticum, ego autem rogavi pro te, ne deficiat fides tua, Et tu tandem conuersus confirma fratres tuos, Et roga ne intretis in tentationem. Si ergo defectura erat fides tanti Apostoli, nisi pro eo Christus oraret, inerat ei proculdubio mutabilitas, quae posset in tentatione nutare. Et non ita iam perseuerantia fuerat uirtute solidatus, ut nullis periculis esset obnoxius, siquidem tam grauis eum perturbatio etiam post ista concusserit, ut in Caiphae domo unius anallae interrogatione pauesfactus, usque ad trinam negationem Christi (cui moriturum se sponderat) constantia deficiente perductus sit. Qui ergo tunc conturbatum cor Apostoli non humanis, sed diuinis conuenit oculis, Et ad largos poenitentis fletus potenti incitauit aspectu, potuit hanc firmitatem animi praecipuo conferre discipulo, ut sicut ipsum dominum nihil ab explenda passionis propot suo deterrebat, ita nec beatum Petrum ulla tunc formido superaret. Sed haec stabilitas illius tantummodo propria fuit, qui solus uere potenterque dicebat: Potestatem habeo ponere animam meam, Et potestatem habeo iterum sumere eam. In ceteris uero hominibus donec caro concupiscit aduersus spiritum, Et spiritus aduersus carnem, Et donec spiritus quidem promptus est, caro autem infirma, incommutabilis animi formido

formido non potest reperiri, quoniam non huius, sed alterius uitæ est uere perfecta & secura felicitas. In presentis autem agonis inerto, ubi tota uita tentatio est, & ab insidiantī superbia, nec ipsa est tuta uictoria, multabilitatis periculo nō caretur. Et licet innumeris sanctis suis donet uirtutem perseuerandi usque in finem diuina protectio, à nullis tamen aufert, quod ipsis repugnat ex ipsis, ut in omnibus studijs eorum atque conatibus semper inter se uelle & nolle decertet. Quam cōpugnantiam idem beatissimus Petrus etiam in ipsa palmarum omnium consummatione perpeffus est. Siquidem hoc ipse dominus protestatur & dicat: Amen amen dico tibi, quando iuuenis eras, præcingebas te & ambulabas ubi uolebas, cum autem senueris, extendes manus tuas, & alius te præcinget, et ducet quo tu non uis. Hoc autem dixit significans qua morte glorificaturus esset deū. Quis ergo ambigat, quis ignoret hanc fortissimam petram, quæ ab illa principali petra cōmunionem & uirtutis sumpsit & nominis, hoc desiderium semper habuisse, ut ei moriendi pro Christo constantia donaretur? Veruntamen ita inenitabilis erat oblectatio trepidationis, ut uir martyrij audissimus, adepturus quidē denunciaretur uictoriam passionis, sed non sine tentatione formidinis. Merito igitur non solum ab incipientibus, uerumetiam à prouectissimis sanctis unifor-

Ioan. 21.

SANCTI AMBROSII DE VOCA.

Matt .6. miter domino supplicatur et dicitur: Ne nos inducas
 in tentationem, sed libera nos à malo. Vniuersis enim
 qui in fide & dilectione permanent, ab ipso donatur
 ne in tentatione superentur, ut q̄ gloriatur, in domino
 1. Cor. 1. gloriatur. Ipsamq; gloriam ipsdem quibus eam imper
 tit, ascribit. Vt quamuis auxilio dei steterint, tamen
 quia in se habebant unde caderent, ipsorum sit mer
 ritum quod steterunt. Igitur sicut qui crediderunt, in
 uantur ut in fide maneat, sic & qui nondum credi
 derunt, iuantur ut credant. Et quemadmodum illi
 in sua habent potestate ut exeant, ita & isti in sua
 habent potestate ne ueniant. Fitq; manifestum quod
 diuersis atq; innumeris modis omnes homines uult
 deus saluos fieri, & in agnitionem ueritatis uenire.
 Sed qui ueniunt, dei auxilio diriguntur. Qui non ue
 niunt, sua pertinacia reluctantur. Quãuis autē mul
 ti amantes tenebras suas, splendorem non recipiant
 ueritatis, & multi qui illuminati fuerant, tenebra
 scant, uerbum tamen dei manet in eternũ, & de pro
 missionis ueritate nihil exãdit. Intrat quotidie presci
 ta & promissa gentium plenitudo, & in Abrahæ se
 mine omnis gens, omnis tribus, omnis lingua benedi
 citur. Quod enim pater filio dedit, filius non amit
 tit, neq; quisquam potest de manu eius eripere quod
 accepit. Firmum fundamentum dei stat, & mansuri
 in eternum templi edificatio non uacillat, præsentia
 super

super omnes ueritate et misericordia dei, à quo (quod
 & nemini negatur, & nulli debetur) in ijs quos pro
 misit efficitur. Ipse enim operatur omnia in omni-
 bus. Sed omnia procul dubio iusta & bona. Vniuer-
 sa enim uia domini misericordia & ueritas. Qui si-
 cut præsciuit ante secula, quanta totius mundi hominũ
 multitudo, uel cõmunibus usa donis, uel specialibus
 adiuta præsijs, declinãs tamẽ ab itinere ueritatis et
 uitæ, ingressura esset latitudinem erroris & mortis:
 Ita semper præcognitum habuit quantus piorum nu-
 merus per opem gratiæ, & per seruitutẽ obedientiæ
 ad eternã beatitudinẽ pertineret: Vt nullo excidente
 de plenitudine pmissorũ (qui nec proectu erat fãli-
 lendus, nec auxilio defuturus) eos glorificaret præ
 omnibus, quos eligit ex omnibus. Vniuersitati quippe
 hominum (quod abunde probauimus) ita multiplex
 atq; ineffabilis bonitas dei consuluit semp et cõsulit,
 ut neq; ulli percuntũ excusatio suppetat de abnega-
 to sibi lumine ueritatis, neq; cuiquam sit liberũ de sua
 iustitia gloriari, cũ & illos propria nequitia demer-
 gat ad pœnã, et istos dei gratia perducatur ad gloriam.

Psal. 24.

CAPVT .X.

QVOD ITA QVE IN PRIN-
 apio secundi huius uoluminis insinuau-
 mus, hoc nunc iterũ cõmendamus, ut cum
 8 2 de gratiæ

SANCTI AMBROSII DE VOCA

de gratiæ profunditate & altitudine disputatur, tribus illis saluberrimis & ueracissimis definitionibus simul innixi. Quarum una profitetur æternum & proprium diuinæ esse bonitatis, ut omnes homines saluos fieri uelit, & in agnitionem ueritatis uenire. Alia simul prædicat omnem hominem qui saluus fit, quiq; in agnitionem ueritatis uenit, dei auxilio iuari & regi, utq; in fide, quæ per dilectionem operatur, permaneat, custodiri. Tertia uero temperanter & sobrie protestatur, nõ omnem uoluntatis dei comprehendendi posse rationem, & multas diuinorum operum causas ab humana intelligentia esse subductas, ut cum in temporibus, in nationibus, in familijs, in paruulis, in nondum natis & genitis quædam auarue, aut insigniter gesta noscuntur, non ambigimus ea ex illis esse quæ iustus & misericors deus in hoc transituro seculo noluit sciri. Quod quidem ad utilitatem nostram dispositum sentiendum est, ut quoniam salui facti sumus, cui præparauit deus quod oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, sicut constanter credimus uidentium quod nondum uidemus, ita patienter expectemus intelligendum quod nõdum intelligimus. Si ergo cesset insidiosa malignitas, si insolens præsumptio conquiescat, his recte (ut arbitror) pertractatis, nullius superest causa certaminis, neq; ultra necesse est nos interminari

interminabilibus quaestionibus occupari. Elaboratum est enim quantum dominus adiuuit, ut non solum in nouissimis diebus, sed etiam in cunctis retro seculis probaretur gratiam dei omnibus hominibus affuisse, providentia quidem pari & bonitate generali, sed multimodo opere diuersaq; mensura. Quoniam siue occulte siue manifeste, ipse est (ut Apostolus ait) saluator omnium hominum, maxime fidelium. Quae sententia subtilissima breuitatis & ualidissimi roboris, si tranquillo consyderetur intuitu, totam hanc (de qua egimus) controuersiam dirimit. Dicendo enim: Qui est saluator omnium hominum: confirmat uit bonitatem dei super uniuersos homines esse generalem. Ad idem autem maxime fidelium: ostendit esse partem generis humani, quae merito fidei diuinitus inspirata, ad summam atq; eternam salutem specialibus beneficijis prouehatur. Quod utiq; nulla iniquitate arguitur iustissimi & misericordissimi dei, cuius iudicium in his dispensationibus non cum arrogantia discutendum, sed cum tremore laudandum est: siquidem in ipsis quoque fidelium populis (quod iam superius ostensum est) non eadem omnibus, nec paria conferantur, & ante ulla humanorum pondera meritorum, dissimillima diuinorum mensura sit munerum. Si enim de parentum carnalium iudicijis conqueri non audeamus, cum aliquos filios suos ante ulla morum

SANCTI AMBROSII DE VOCATIONE

examina, ante aliqua pietatis obsequia, indulgentio-
 re amplectuntur affectu, in dominis quoque erga ser-
 vulos libera est dispositio: nec iuste à quoquam re-
 prehenditur, qui de unius conditionis familia, quos-
 dam sibi quos benignius honestaret, & quos liberi-
 us erudiret, elegit: nunquid de summi patris & veri
 domini beneuolētissima equitate causandū est, quod
 in magna domo eius innumeris differentijs uniuersa
 uariatur? Cumque nemo aliquid boni habeat quod nō
 ille donauerit, non omnes tamen ijsdem uirtutibus
 micant, aut eadem charismatum dote ditantur. Nec
 possumus hanc diuersitatem graduum causis aptare
 meritorum, cum totius boni meriti principalis causa
 sit gratia, de cuius opibus sumitur quicquid in singu-
 lis probabile reperitur. Sicut ergo de ijs quæ intra ec-
 clesiam multiformiter spiritus sanctus operatur, im-
 pium est ullam querelam corde concipere, ita etiam
 de illa prouidentia quæ infidelibus præsidet, nullatenus
 murmurandum est. Quoniam & iustus & bo-
 nus arbiter nec uolūtatis iniquæ est, nec discretionis
 incertæ, ut sub immensa omnipotētis dei misericordia
 atque iusticiā putemus, quod quisquā pereat qui perire nō
 debeat. Nulla pars mūdi ab Euangelio uacat Christi.
 Et licet illa generalis uocatio nō quiescat, tamē etiam
 ista specialis iam uniuersis est & facta cōmunis. Ex
 omni gente, ex omni conditione adaptantur quotidie
 milia

milia senum, milia iuuenum, milia paruulorum, & effectibus gratiæ Christianæ, etiam ipsa quibus mundus atteritur, arma famulatur. Quam multos enim qui in tranquillitate pacis sacramentum baptismatis suscipere differebant, ad aquam regenerationis confugere instantis periculi metus impulit, & lentis tepidisq; animis, quod diu cohortatio quieta non fuerat, minax subito terror extorsit. Quidam ecclesiæ filij ab hostibus capti, dominos suos Christi Euangelio manciparunt: & quibus conditione bellica seruebant, eisdem fidei magisterio præfuerunt. At alij barbari dum Romanis auxiliatur, quod in suis locis nosse non poterant, in nostris didicere regionibus, et ad sedes suas cum Christianæ religionis institutione remearunt. Ita nihil obistere diuinæ gratiæ potest, quo minus id quod uoluerit, impleatur. Dum etiam discordiæ ad unitatem trahunt, & plage in remedia uertuntur, ut ecclesiæ unde metuit periculum, inde sumat augmentum. Ad quoslibet igitur rerum humanarum exitus se nostra conuertat inspectio, nulla secula, nulla negocia, nullos generationum ortus atque decessus ab æternis & inscrutabilibus iudicijs dei uacare reperiet. Omnes uarietatum compugnantiæ, & uniuersæ dissimilium prouentuum causæ, quas inuestigare & discernere non ualemus, in illa æterna scientia simul nota simulq; diuise sunt. Et nihil

SANCTI AMBROSII DE VOCA/
ibi inordinatum est, etiam de necdum existentium
qualitatibus actionum. Quoniam non est in deo aci
cidens motus, aut noua uoluntas, aut temporale con
siliū, nec cogitatio eius cum rerum mutabilium in
equalitate uariatur, sed cuncta pariter tempora &
temporalia, sempiterno ac stabili cōprehendit intui
tu, & omnibus omnia iam retribuit, qui quæ sunt fu
tura, iam fecit. Hinc illud est beati Pauli Apostoli
Eph. 1. scribentis ad Ephesios: Benedictus deus & pater do
mini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni
benedictione spiritali in cœlestibus in Christo. Sicut
elegit nos in ipso ante mundi constitutionē, ut esse
mus sancti & immaulati in conspectu eius in chari
tate. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum
per Iesum Christū dominum nostrum, secundū pro
positum uolūtatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ.
Et cætera, quæ sub eiusdem sensus prædicatione con
nectit, docens donum atq; opus gratiæ in eterno sem
per dei mansisse consilio, omnesq; adoptionis filios
non solum in eo tempore, quo iam existentes uocati
sunt, sed etiam prius quàm mundus conderetur, elet
ctos. In qua electione quicquid hominum in Christo
præcognitum nō est, nulla eidem ratione sociabitur.
Omnes enim qui in regnum dei de cuiuslibet tempo
ris uocatione uenturi sunt, in ista quæ secula cuncta
præcessit, adoptione signati sunt. Et sicut nullus inf
delium
delium

delium in hac sorte numeratus, ita nullus piorum ab hac sorte discretus est. De plenitudine quippe membrorum corporis Christi, præsciētia dei, quæ falli nō potest, nihil perdit, & nullo detrimento minui potest summa præcognita, atq; in Christo ante secula ætere na præelecta, sicut ad Timotheum scribens Apostolus, dicit: Collabora Euangelio secundum uirtutem 2. Tim. 6.
 det, qui nos liberauit & uocauit uocatione sancta, non secundum opera nostra, sed secundū suum propositum & gratiam, quæ data est nobis in Christo Iesu ante tempora æterna. Contra hanc inuictæ ueritatis splendidissimam lucem solent quidam non sobriedicere, superfluo ad acquirenda bonorū operum merita laborari, frustra etiam orationibus, quibus deus exorandus speratur, insisti, si ex incommutabili proposito eius Christianæ gratiæ subsistit electio, nec aliter quicquam proædere potest, quàm omnipotentis uolūtate dispositū est. Sed qui se ingeniose hoc arbitrantur opponere, nō intelligūt scientiā dei, quæ & præterita, et præsentia, & futura cōplectitur, tēpore nō teneri. Et tā in cōspectu eius astare ea, quæ gerenda sunt, quàm illa quæ aut geruntur, aut gesta sunt. Quod cum uerissimum sit, non indiget mora arnendi & discernendi illa uirtus, quæ perpetuo ueroq; contuitu creata & creanda, orta et oritura, acta & agēda simul aspicit, & quicquid in uniuersitate re=

SANCTI AMBROSII DE VOCA

rū per secula præfinita euoluitur, ac multimodis uarietatibus explicatur, id totum in eo iam ordine comprehendit, quem ex ipsius summo illo perfectoque iudicio mundi huius finis accipiet. Hæc autem æterna & semper tranquilla cognitio nulla nos urget necessitate peccandi, nec inde manat iniquitas unde iustitia. Quia cum bonus deus omnia bona fecerit, & mali nulla sit omnino natura, à liberis uoluntatibus, quas utique bonum fuit liberar fieri, spontanea est orta transgressio, & natura mutabilis, cuius incolumitas ab incommutabili pendebat essentia, à summo se bono dum proprio peruerse delectatur, abrupta, cui nunc ruine medetur gratia dei.

i. Ioan. 3.

Et propterea Iesus Christus uenit in hunc mundum, ut soluat opera diaboli, quæ utique sic soluantur, ut in destructione eorum etiam ab ijs quibus succurritur, laboretur: quoniam & hoc à saluante donatur.

Roma. 1.

Ideo beatus Apostolus: Non solum autem, inquit, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes, quod tribulatio patientiam operatur: patientia autem, probationem: probatio autem, spem: spes autem non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis. Itaque

Ephe. 2.

idem ad Ephesios: Gratia, inquit, saluati estis per fidem, & hoc non ex uobis: dei enim donum est: non ex operibus, ne quis gloriatur. Ipsius enim sumus

mus

mus figmentum, creati in Christo in operibus bonis,
 quæ præparavit deus ut in illis ambulemus. Deus
 ergo his quos eligit sine meritis, dat unde ornentur
 & meritis. Et frustra dicitur, quod ratio operandi
 non sit in electis, cum etiam ad hoc operentur ut ele-
 cti sint. Virtutū quippe munera ociosa esse nō pos-
 sunt, quoniam sicut veritas ait: Omni habenti dabitur Matt. 27.
 et non habenti autem etiam quod habet, auferetur
 ab eo. Non igitur ad hoc datur continentia, ut con-
 cupiscentiis non repugnet. Nec ideo cuiquam tribuitur
 sapientia & intellectus, ut non die ac nocte in domi-
 ni lege meditetur. Quid agit donū dilectionis, si be-
 neuolentiæ sollicitudo non uigilat? Quis fructus est
 patientiæ, si non habet fortitudo quod toleret? Aut
 quomodo in Christo pie uiuere ostenditur, qui nul-
 la persecutione pulsatur? Vel pax quæ est à deo, &
 cum deo, nunquid bene quietæ est, si non discordat
 à mundo? Aut amor dei poterit sine diaboli inimi-
 citiis obtineri? Neminem prorsus dei gratia inten-
 tabilem facit. Neque ob hoc cœlestium armorum
 præsidio à dextris & sinistris instruitur Christi-
 ana militia, ut nullo cum hoste confligat: cum lau-
 dabilius sit atque felicius pugnantem non potu-
 isse uinci, quàm desidem non potuisse tentari. Ora-
 tionum uero sollicitudinem diuinæ electionis pro-
 posito non resolui, uno testimonio euidenter pro-
 babo

SANCTI AMBROSII DE VOCA

Tobia. 6 babo, ut cætera studio breuitatis omittam. In libro igitur Tobia ad filium eius Tobiam Raphael angelus dicit: Memor esto mandatorum patris tui, quonia præcepit tibi accipere debere uxorem de genere patris tui. Et nunc audi me frater, noli computare demonium illud, sed postula eam. Et scito quoniam dabitur tibi hac nocte uxor, & cum intraueris in cubiculum, tolle de iecore piscis illius, & impone super carbones, & odor manabit, & odorabitur illud demonium, & fugiet, & non apparebit circa illam omnino in perpetuum. Et cum coeperis uelle esse cum illa, surgite primum ambo, & deprecamini dominum cæli, ut detur uobis misericordia & sanitas. Et nolite timere: tibi enim destinata est ante secula, & tu eam sanabis. Quauis ergo quod statuit deus, nulla possit ratione non fieri, studia tamen non tolluntur orandi: nec per electionis propositum, liberi arbitrij deuotio relaxatur. Cum implenda uoluntatis dei ita sit præordinatus effectus, ut per laborem operum, per instantiam supplicationum, per exercitia uirtutum fiant incrementa meritorum. Et qui bona gesserint, non solum secundum propositum dei, sed etiam secundum sua merita coronentur. Ob hoc enim in remotissimo ab humana cognitione secreto, præfinitio huius electionis abscondita est, & de nullo ante ipsius finem pronunciari potest, quod in electorum gloria sit futurus.

turus, ut perseuerantem humilitatem utilis metus ser-
 uet, & qui stat, uideat ne cadat. Et si forte aliqua uis 1. Cor. 10.
 ctus tentatione corruerit, non absorbeat^r tristitia,
 nec de eius miseratione diffidat, qui alleuat omnes Psal. 144
 qui ruunt, & erigit omnes elisos. Dum enim in hoc
 corpore uiuitur, nullius est negligēda correctio, nul-
 lius est desperanda reparatio. Oret itaq; sancta ec-
 clesia, & pro ijs qui crediderunt gratias agens, pro-
 ficientem eis perseuerantiam petat: pro ijs autem qui
 extra fidem sunt, poscat ut credant. Nec ideo ab obe-
 scrationibus cesset, si pro aliquibus exaudita
 nō fuerit. Deus enim qui omnes uult ad
 agnitionem ueritatis uenire, non
 potest quenquam sine
 iustitia resu-
 tare.

Sancti Ambrosij Episcopi Liber secundus de
 Vocatione omnium gentium expliat.

Sancti

2 SANCTI

AMBROSII AD SACRAM VIRGINEM DEMETRIADEM, MAGNIS PRAECONIIS VERAM HUMILITATEM EXALTANTIS, ADVERSANTEMQUE; ILLI SUPERBIAM DIGNA UITUPERATIONE CONFUNDENTIS, AC PER HOC IPSAM AD ELATIONEM CAUENDAM, ET PRAESIDIO SINCERAE HUMILITATIS ARMANDAM PERSUADENTIS, Epistola.

AMBROSIVS Episcopus,
sacrae uirgini Demetriadi.
Cum splendidiſſimae ſanctimo-
niae tuae ſublime propositum ſup
humilitatis fundamēta cōſiſte-
re pie & ſapienter intelligis,
in hoc uſq; o ſacra uirgo Del-
metrias dignationē tuā dignitatis inclinās, ut pro-
uectiones tuas etiā meo ſtilo exigas adiuari. Quod
ego, ad tenuitatem ſacultatis meae reſpiciens, omni-
bus modis reſuſarem, neque tam maturo & erudito
animo, cohortatiunculas meas adhibere praesume-
rem,

rem, nisi fiduciam efficiendi id quod iubetur à iubente conciperē, & tuis meritis atque orationibus, confiderem esse præstandum, ut oriatur in deserto aqua, & fiant in sicca terra flumina. Vnde collaborandū tibi mecum est, ut qui sapientiam præstat paruulis, & linguas mutorum faciat disertas, iubeat de cordis mei ariditate perfluere, quod sitis tua digne possit haurire. *Quæ ergo materia stilo dabitur, & unde loquendi tecum causa sumetur? Si laudes tuas scribere aggrediar, & maiorum seriem, quæ per te multum illustratur, cuoluam, onerosum me forte, et impudentem uideri posse arbitror, qui uel humanæ tibi gloriæ tentationem adulando ingeram, uel tuis ac tuorum prædicationibus ingenium meum par esse præsumam. Si uero de commendando uirginitatis bono differam, superflua erit eius nunc propositi in sinuatio, quod tu à primo ætatis tuæ flore sine humanis cohortationibus elegisti, & de quo inter ipsa principia multi, qui tunc in ecclesia præminebant merito nõ siluerunt. Valde enim mirabile erat, et inter præcipua diuinæ gratiæ exempla numerandū, quod uirgo inuicia super omnes fastigium trahens, beatæ nobilitatis euecta, de cuius fecunditate auis atque attalus responsura posteritas, & familiæ uotis expectabatur et patriæ, conuerso repente animo, desiderio celestium nuptiarum declinasti mortale cõiugium.*

Et ut

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

Et ut omnem proficiam tuam etiã huius uirtutis ti-
 tulo consecrares, primam stirpis tuæ perpetuam &
 uirginẽ filio uirginis spondidisti. Illam ergo etatem
 tuam, & illa principia rationabiliter doctissimi uiri
 suis adhortationibus incitarunt. Et licet plantatio-
 ni suæ summus agricola ualida ad profectũ tuum in-
 crementa præberet, cooperatores tamen gratiæ dei
 opportune piã adhibuere culturam, ut germen ter-
 nerum fortitudinis robur acciperet, & dignos gene-
 rositate sua fructus proposui tui arbor afferret, no-
 stris autem paginis quid erit loci, & post ornatissi-
 ma scripta excellentium magistrorum quid utilita-
 tis in eo, quẽ indicere dignata ex sermone reperies?
 nisi forte quia & illorum in doctrinis & tuis studijs
 ad sublimiores gradus uirtutum cõsuetudo proficiat,
 cauendam te elationis admoneam, & humilitatis tibi
 sinceritatem fida suggestione commendem, ut in
 omnibus actionibus, in quibus tibi es bene conscia,
 nunquã audeas esse secura. De hoc igitur congruen-
 tissimo tibi & saluberrimo bono, quod dominus do-
 nauerit differamus: ut inspectioni nostræ non tantũ
 uisibilia eius, sed etiam occulta referentur. Est enim
 multiplex uirtutis istius qualitas: et licet in exteriori-
 bus quoq; pulchra sit, in intimis tamẽ suis multo est
 speciosior, multoq; luculentior, ubi nihil obscurũ, ni-
 hil turbidũ, nihil est inquietũ. Quia pax multa dili-
 gentibus

gētibus legē dei, & non est illis scandalū. Accessuri
 autem ad beatæ humilitatis intuitum, omnem illam
 abiectiōem, quæ ignauos & inconstantes animos
 deprimit, repellamus. Nec generale nomē ita nos à iu-
 dia discretionē excludat, ut omnes quoquomodo
 humiles putemus esse laudabiles. Imitatur quidē ple-
 rūq; necessitas uoluntatē, & ab imagine modestiæ pa-
 rū differt forma segniciæ. Sed aliud est quod grauat,
 aliud quod exercet; nec in eundem finem uenit labor
 indeclinabilis miseriæ, & expetiæ fortitudo patien-
 tiæ. Vnum est paupertatis uocabulum, sed non una
 mens pauperum. Quia nō idem est gaudere bene ex-
 pensis diuitijs, quod aut gemere de non acquisitis,
 aut dolere de perditis. Timoris etiā, quo deus metui-
 tur, nulla est in appellatione distinctio. Sed aliud est
 timere quia peccaueris, aliud timere ne pecces. Et ibi
 est formido de supplicio, hic sollicitudo de præmio.
 Ob hoc enim de illo seruili metu dicitur: Quia per *1. Ioan. 4.*
 fecta charitas foras mittit timorem. De hoc ureo li-
 berali; Timor domini sanctus manens in seculum *Psalm. 18.*
 seculi. Remota itaq; illa specie humilitatis, quæ tota
 sine fructu est, uoluntarios tantum pendamus affe-
 ctus. Qui etiam si in gradibus meritorū inueniun-
 tur impares, non sunt tamen ab ipsa uirtute disor-
 des. Prima ergo humilitatis ratio in cōmunis uitæ uer-
 satur officijs: quibus et diuina clementia conciliatur,

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

& societas humana cōnectitur. Multū enim ad robo-
 randū dilectionem ualet, cum secundū doctrinā Apo-
 stolicā, inuicem se homines honore præueniunt, et al-
 ter alterū superiorem existimātes, amāt seruire sub-
 iecti, & nesciunt timere prælati: cum & pauper di-
 uitem non sibi dubitat anteferre, & diues paupera-
 rem sibi gaudeat æquare: cum & sublimis non sur-
 perbiunt de claritate profapia, & pauperes non ex-
 tolluntur de communionē naturæ. Cum deniq; non
 plus tribuitur magnis opibus, quā bonis moribus:
 nec maior ducitur phalerata iniquorū potentia, quā
 rectorum inhonora iustitia. Ab hoc æquo & mode-
 sto iure concordia, in quo nullum est de gradu super-
 iore certamen, nec felicitas aut inflat propria, sus-
 urit aliena, pulchre & mirabiliter à plerisq; profi-
 citur ad illam humilitatis fortitudinem, quæ & se
 extra omnem constituit dignitatem: et mauult apta
 esse iniurijs accipiendis, quā idonea repellendis.
 Vt impleatur quod ait dominus: Qui uult tecum iur-
 dicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte
 ei & pallium. Et quicumq; te angariauerit mille pas-
 sus, uade cum illo & alia duo. Illud quod Apostolus
 docet dicens: Quare non magis iniuriam accipitis?
 quare non magis fraudem patimini? Tales enim mul-
 tum ad imitationem ipsius domini nostri & saluato-
 ris accedunt: qui cū diues esset, pauper factus est: &
 cum ma

Matt. 5.

1. Cor. 6.

cum malediceretur, non maledicebat: & percutien 2. Cor. 8.
 ti se non cōminabatur: et quoniam dixerat: Diligite 1. Pet. 2.
 inimicos uestros, benefacite ihs, qui uos oderūt, ut hu Mati. 5.
 iusmodi beneuolentiā cōfirmaret exēplo, ipse pro ihs,
 à quibus crucifigebatur orabat. Qui ergo fideliter,
 et scienter intelligunt, quo opere saluati, et quo pre
 cō sint redēpti, nolunt de mūdi huius sapiētibus, no 1. Cor. 1.
 lit esse de fortibus: quoniā sicut ait Apostolus: Que
 stulta sunt mūdi, elegit deus, ut cōfundat sapiētes: et
 infirma mūdi elegit deus, ut cōfundat fortia. et igno
 bilia mundi & cōtempibilia elegit deus, & quæ nō
 sunt, ut ea quæ sunt destrueret, ut nō gloriatur omnis
 caro in cōspectu eius, id est, ut nemo se placere deo p
 mūdi sapientiā putet, quæ tota carnalis est, & à uera Psal. 93.
 sapientia cū omni sua uanitate destruitur. Dominus
 enim nouit cogitationes sapientū, quoniā uana sunt.
 Cū itaq; discipuli ueritatis humanā gloriā fugiunt, et
 à tēporaliū amore desciēnt, ut quæ dei sunt sapiāt,
 nō quæ hominū, proficiūt sensibus, nō deficiūt, neq;
 uigorē cordis amittūt, sed excellētissima intelligētiæ
 lumē accipiūt: uiuētes quidē in hoc mūdo, sed omnes
 mūdi strepitus relinquentes, ut redimant tēpus: quia
 dies mali sunt. Quo autē pretio quies huius tēporis
 aptius comparatur, quā ut ipsi mundo omnes diuitiæ,
 omnes dignitates, et uniuersarum cupiditatum mate
 riæ refundātur, & sancto beatoq; cōmerāo ematur

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

Christiana libertas: fiantq; filij dei de paupertate diuities, de patientia fortes, de humilitate sublimes?
 Non enim, ut dilectores huius seculi putant, parui cordis aut segnis est animi, terrenas opes spernere, honores occiduos fastidire, nec ibi gloriam querere, ubi laudatur peccator in desyderijs anima sua, et qui iniqua gerit benedicatur. Vnde si uere intelligatur contemptus iste rerum presentium ad quæ tendat, & qualia concupiscat, nihil huiusmodi mentibus rectius, nihil inuenietur electius, quæ sacratissimis desyderijs uniuersa transcendunt, neq; ad ullam creaturam, quamuis potētem atq; mirabilem, sed ad ipsum omnium uisibilem & inuisibilem ambiunt creatorem: cui appropinquare clarescere est, quæ timere gaudere est, cui seruire regnare est. Sed hæc uirtus quæ temporalis copia et patientiæ negligens, ad uitā æternam angusta et ardua mittitur, non debet uolūtarios pauperes, in cōsortiū Christianæ humilitatis admittere: eos autem à societate boni huius excludere, qui ampla prædia, magnifica patrimonia, & multas in hoc seculo possident facultates, cum in populo dei multi semper, qui diuitijs bene uterentur existerint, nec ullo modo uel dici uel cogitari liceat, quod Abraham & Isaac & Iacob (quorum se esse deum dominus protestatus est) ideo uera humilitate caruerint, quia pauperes non fuerunt. Aut quod uir sanctissimus

Psal. 9.

eratissimus Melchisedech, domini & saluatoris nos-
 tri præferens formam, non fuerit perfecte humilis,
 quia et sacerdotio eminebat & regno. Vel quod be-
 ato Iob, de quo deus pronunciat dicens: Nunquid Iob. 2.
 considerasti seruum meum Iob, quod non sit ei simi-
 lis in terra, homo simplex & rectus, & timens de-
 um, & recedens à malo? ideo uirtus ista defuerit,
 quia erant (sicut scriptum est) in possessione eius se-
 ptem milia ouium, et tria milia camelorum, quingen-
 ta quoque iuga bouum, et quingenta asinae, ac familia mul-
 ta nimis. Eratque uir ille magnus inter omnes orienta-
 les. Quasi tunc istius gratiae particeps factus est, quan-
 do omnibus facultatibus perditis, uniuersa quoque
 familia filiisque priuatus, & percussus uulnere pessi-
 mo à planta pedis usque ad uerticem capitis, testa sa-
 niem radebat, sedens in stercore, ad imaginem elatio-
 nis postmodum reuocatus est, quando corporis in-
 columitate renouata, septem rursus filiorum triumque
 filiarum factus est pater, & duplo in uniuersam sub-
 stantiam est ditatus augmento. Absit autem ab ani-
 mis fidelium tam irreligiosa persuasio, ut cuiquam
 sanctorum, quibus deus & diuitias est largitus et ho-
 nores, ad capiendum uerae humilitatis meritum, cre-
 datur uel opulentia obfuisse uel dignitas, cum eis ad
 huius uirtutis prouectum utraque profuerint. Quam-
 uis enim tota uita hominis tentatio sit super terram,

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

Et tã abundãtia quã inopia, materia soleãt esse peccati, cum uel diues extollitur ad superbiam, uel pauper profilit ad querelam, extiterunt tamen in omni tempore, & in nostra quoq; etate nõ desunt sicut & boni pauperes, ita & boni diuites. Nec frustra beatus

i. Tim. 6. Apostolus Paulus Timothæũ admonet, dicens: Diuitibus huius seculi præcipe non superbe sapere, neq; sperare in inæerto diuitiarũ, sed in deo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendũ, bene agere, diuites fieri in operibus bonis, facile tribuere, cõmunicare, thesaurizare sibi fundamentũ bonũ in futurũ, ut apprehendant uerã uitã. Quod utiq; fieri in uniuersa ecclesia, quæ per totũ mundũ est diffusa, nõ dubiũ est: et pauperes Christi nõ eorũ tantũ facultatibus sustineri. Qui ut expeditiores dominũ sequeretur, sumul se omnibus suis opibus exuerũt. Sed eidẽ operi etiã illorũ substãtias deseruire, q possessionibus suis nõ aliter quã rebus pauperũ præsent, ut ecclesiastica utilitati sub quadã pcuratione famulẽtur, elaborãtes singuli p suarũ uirũ portione, ut ad uictũ atq; uestitũ familie dei necessariã cõserãtur, et simul prospiciẽtes, ut in domibus ipsorũ sub iusto sanctoq; moderamine omnes et benignitas foueat. et disciplina cõtineat. Dicente

i. Tim. 5. Apostolo: Si q; autẽ suorũ, et maxime domesticorum curã nõ habet, fidẽ negauit, & est infideli deterior. Cum itaq; ecclesia dei, quæ est corpus Christi, ita sit multimoda

multimoda uarietate contexta, ut in unum decorem etiam quæ non sunt paria, concurrant, & de omni genere hominum, & de omni gradu officiorum, de omni mensura operũ, de omni qualitate uirtutũ, fiat totius ædificationis inseparabilis cõnexio, & indifferens pulchritudo, nec desit soliditati, quod non desuerit portioni: tantãque ibi sit pax, tantãque concordia ut non possit esse, nisi omnium, quod est etiam singulorum, indubitanter apparet copulatricem quandam esse uirtutem, qua sibi confœderatur, & concinit multiplex sanctorum unitas, et speciosa diuersitas. Hæc autem uirtus uera humilitas est, quæ inter quoslibet meritorum gradus nunquam sui potest esse dissimilis. Nam & in officiorum uicissitudine, & in mansuetudinis lenitate, & in uoluntariæ paupertatis electione inuenitur multa distantia, & alter altero in proposito sui deuotione, aut maior aut minor est. In uera autem humilitate nihil diuisum, nihilq; non solidũ est: et ideo omnes participes suos unum facit, quia inæqualitatem ipsa non recipit. Huius igitur boni proprietates in confessione est gratiæ dei, quæ tota repellitur nisi tota suscipitur. Sicut enim alienus est à numero fidelium, & à sorte sanctorũ, qui in aliquo à catholica ueritate dissentit: ita extra gratiã efficitur, qui aliquid de eius plenitudine differtur. Quasi homo auxilio dei in quadam actionum

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

suarū parte eget, in quadam autem parte non eget
at; siq; ullum tempus, ullum ue momentū, quo per-
niciosum illi esse non possit, si ab eo spiritus sanctus
defuerit. Qui utiq; secundum ueræ deitatis essentiā
ubiq; totus est, & omnia cōprehendit: sed ab illis mo-
do quodam intelligitur recedere, quos destiterit gub-
ernare. Cessatio quippe auxiliij eius pro absentia
acāpitur, quam sibi insanissime utilem putat, qui in
ijs quæ recte gesserit, se magis quā deum gaudet
operatum. Plene ergo & ueraciter cōfitenda est gra-
tia dei, de cuius hoc primum munere est, ut auxiliū

1. Cor. 2. ipsius sentiatur. Propter quod dicit Apostolus: Nos
autem non spiritum mundi acēpimus, sed spiritum
qui ex deo est, ut sciamus quæ à deo donata sunt no-
bis. Vnde si quis est, qui aliqua se habere existimat
bona, quorum non deus largitor sit, sed ipse sibi aut-
thor existat, manifestum est hunc non dei spiritū ha-
bere, sed mundi, & de illa secularis sapientiæ timere

1. Cor. 1. do Irina, de qua dicit dominus: Perdam sapientiam
sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo.
Vbi sapiens? ubi scriba? ubi cōquasitor huius seculi?
Nōne stultam fecit deus sapientiam huius mundi?

Rom. 1. secundum quam (sicut ait Apostolus) quidā cum co-
grouissent deū, non sicut deum glorificauerunt aut
gratijs egerūt, sed euanuerūt in cogitationibus suis,
& obscuratum est cor insipiens eorum: dicētes enim
se esse

se esse sapientes, stulti facti sunt. Vides ne qualis superbis retributio debeat, et quali mercede repleantur, qui si quo modo ad cognitionem ueritatis accesserint, suæ hoc sapientiæ tribuunt, & de naturali ingenio gloriantur, tanquam deum non dei munere, sed proprii intellectus facultate cognouerint. Omnia quidem elementa mundi, & uniuersæ creaturarum naturæ hoc ipsa sui exigunt spectatæ, ut uisibilia dei, per ea, quæ facta sunt intellecta conspiciantur: et in pulchritudine cœli et terræ, quædam sunt pagine ad omnium oculos semper patentes, & authorem suum nunquam tacentes: quarum protestatio doctrinam imitatur magistrorum & eloquia scripturarum. Sed quid illud est, quo corporum sensuum exteriora pulsantur in agro cordis, cui impeditur ista cultura, nec radicem potest figere, nec germen emittere, nisi ille summus & uerus agricola potentiam sui operis adhibuerit, & ad uitalem profectum ea, quæ sunt plantata, perduxerit? Siue enim contemplatio creaturarum, siue sacrorum series uoluminum, siue scientia differentium, synæro & assiduo testimonio prædicet ueritatem, neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat deus. Inter omnes igitur lapsus hominum, inter omnia commissæ peccantium, nulla est grauior, quam superbiorum ruina, maxime cum ipsa elatio in dei tendit iniuriã. Nam aliter instantur, qui ce-

Ibidem.

1. Cor. 3.

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

piditate extollentia singularis omnibus appetunt an-
 teferri. Aliter uero intumescunt, qui dei auxilium re-
 futantes, quæ fieri sine ipsius opere non possunt, ex
 sua perfici uirtute contendunt, et spem suam à domi-
 no auferunt atque ad se transferunt, ut adimplea-
 tur in eis quod scriptum est: Maledictus homo, qui
 spem habet in homine, & firmat carnem brachij
 sui, & à domino discedit cor eius. Hæc superbia à
 diabolo sumpsit exordium: qui quoniã à sua, quam
 à creatore acceperat, potentia & dignitate sibi plac-
 cuit, seq; authoris sui gloriæ comparauit, cum ijs an-
 gelis quos in consensu impietatis suæ traxerat à cœ-
 lesti sublimitate deiectus est. Et ideo primis homini-
 bus nocere potuit: quia illis male credulis per menda-
 cia uenenata persuasit, ut meliores se futuros puta-
 rent, si in libertate sui arbitrij profilirent, quàm si in
 legis datæ custodia permanerent. Sive itaque in la-
 psu diaboli, sive in preuaricatione hominis, initium
 peccati superbia est: quæ congruenter & auaritia no-
 minatur: quia utraque appellatio cum significat ap-
 petitum, qui & suam mensuram concupiscat excec-
 dere, & non dignetur diues esse nisi proprijs, tan-
 quam habeat hoc simile deo, ut bonorum suorum ipse
 sit fons, ipse sibi sit copia. Hæc autem elatio de per-
 uerso usu donorum dei nascitur. Nam si conditor
 naturarum nulla pulchra, nulla sublimia naturis
 ratione

rationabilibus contulisset, unde se extollerent, non haberent. Nemo enim de ijs quæ non accepit, superbit, nec inflari quisquam de eo potest, quod à participatione eius alienum est. Nunquam gloria-
 tur de sobrietate temulentia, neque de bencuolentia inuidus, aut de lenitate sæuus, uel de castitate extollitur impudicus. Ipsa se à uirtutibus uitia secernunt: & cum in peccatis agitur non insita per naturam, sed ex mala uoluntate concepta, & propria diliguntur: Quia sicut scriptum est: Mendax de proprio loquitur. Cum autem in bonis & rectis actibus laudabilis uita ducitur, dei est quod geritur, dei est quod amatur. Omne enim datū optimū, Iacobi. i.
 & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum. Vnde quia inter uitia aut nulla est, aut rara iactantia, & facile spernitur, qui de opprobrio gloriatur, malū superbiæ maxime uirtutibus est cauendū: quia nullis opportunius insidiatur, quàm quibus laus iusta debetur. Cum ergo per ineffabilem misericordiam dei captiuis libertas, perditis salus, mortuis uita reparatur, cum in sacramento crucis & resurrectionis Christi ad nouitatem redit uetustas, et ad innocētiam regeneratur impietas antiquus hostis malignus fremit, et acrius inardescit: & cum innumeris nocendi artibus humanū genus nitatur euertere, serens discordias, incitans iras, ac uēs cupiditates,

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

cupiditates, suadens turpia, falsa commentans, & er-
 rorum laqueos per opinionum commenta multipli-
 cans plus uritur de uirtute stantium, quàm letetur
 de fragilitate labētium. Multi enim seruientes deo,
 & in lege eius die ac nocte meditantes, crucifixerūt
 carnē suā cum desyderijs & cōcupiscentijs, omnūq;
 illecebrarum inactiua domuerunt, nō damnis uicti,
 non persecutionibus fracti, nō prosperitatibus depra-
 uati, mundum istum nec dilexere obsequentē, nec ti-
 muere terrentem. Tantam itaq; firmitatem, & tam
 sublime propositū, qua impugnatione diabolus pos-
 set adoriri, nisi ut quibus non potuerat persuadere
 uitiorum amorē, immitteret laudis cupiditatem? &
 inde nouissima instrueretur tentatio, unde nocuit pri-
 ma deceptio. Non itaque desidiosus & tepidis, neq;
 inertibus & inactis, sed magis quibusdam animis,
 sedulis, & bonorum actuum probitate luculētis per
 gloriam irrepit humanam, & quos impulsione non
 mouit, elatione deiecit. Quanto enim clariores erāt
 meritis, tātō eos aptiores suis inuenit insidijs. In pā-
 radiso nanq; ecclesiæ constitutos, & uirtutū delitijs
 abundantes ad cōfidentiam liberi incitauit arbitrij,
 ut profectus suos in se constituerent, & ad arborem
 propriæ uoluntatis manum præsumptionis extende-
 rent. Restiterunt quidem huic impietati reſta innu-
 merabilia corda sanctorum, & non solū docti quiq;
 pontifices,

pōtiffices, uerum etiā uniuerſales eccleſiæ plebes Apo-
 ſtolice ſedis exemplo inſaniam noui dogmatis hor-
 ruerunt, ſed inuenerunt quosdam uiperina concilia,
 quibus doctrinæ ſuæ uirus infunderent, & quorum
 linguam per dolos falſæ rationis armarent. Hinc illa
 erat naturæ humanæ fraudulentæ laudatio, et illæ ſe
 per oēs homines originalis deſenſio dignitatis. Hinc
 Adæ peccatū exemplo poſteris aſſerebatur nocuiſſe,
 non tranſitu: & quàm illi poſſibile fuerat non uiola-
 re mandatum, tam liberum eſſe unicuique declinare
 delictum. Hinc euacuatio baptiſmatis paruulorum,
 qui ſola adoptione donari, nullo autem reatu dic-
 rentur abſolui. Hinc poſtremo diuinæ gratiæ ſimula-
 ta & inſynæra confeſſio, quæ ſecundū merita dare-
 tur, non ex qua merita naſcerentur: quàm partem ſu-
 perbæ prædicationis quidam ſibi cum cætera abnue-
 rent ſeruauerūt. Sed hoc eos aut nimis imperite aut
 ualde nequiter feciſſe nō dubium eſt, ut omnium ho-
 minum generalem ruinā meritorū præuilegio ſub-
 leuaret: & cū inter noſtros originalis peccati uulne-
 ra faterētur, inter ſuos tamē hoc tenere oſtēderent,
 quod primorum hominum præuaticatio ſolis imita-
 toribus obſuiſſet Naturalem autem facultatem nihil
 ſui in alieno amiſiſſe peccato, cui poſſibile eſſet & li-
 berum, per uoluntariam deuotionem promereri gra-
 tiæ largitatem. Verum iſtam damnati dogmatis por-
 tionem

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

Mat. 9. tionem catholicæ mentes facile intelligunt, & merito detestatur: Dicete enim domino Iesu: Nō est opus sanis medicus, sed male habētibus: Nō enim ueni uocare iustos, sed peccatores: Conuincuntur isti in superbia etiā sine uocē clamare: Sani sumus, opus meo dico nō habemus. *Quæ nobis expectanda sunt præsidia de ope gratiæ, quibus suppetūt uires, de incolumitate naturæ? Non autē frustra Ioannes protestatur & dicit: Ecce agnus dei, ecce q̄ tollit peccatū mūdi. Nec frustra scriptū est: Nemo mundus à sorde, nec infans cuius unius diei uita est super terram. Et quis poterit facere mundum de immundo conceptum semine? Nonne tu qui solus es? Propter quod sicut nunc in ecclesia manet constitutio saluatoris dicentis: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non intrabit in regnum cœlorum: ita sacratissime erat in lege præcautum, ut natus puer, nisi die circuncideretur octauo, exterminaretur anima eius de populo suo, nullum in hereditate Israēl habitura consortium. Quæ omnia & multo plura documenta nō tanta cura sacris paginis spiritus sanctus inseruisset, si talis esset natura in filiis Adā, qualis in ipso est principaliter instituta. Sed quia filius dei uenit, ut solueret opera diaboli, & ut quæreret, ac saluaret quod perierat, manifestum est, omnes in Adam damnationi obnoxios esse nascendo, nisi in Christo liberati*

berati fuerint renascendo. Vnde uigilanter nobis considerandum est, in ipso regenerationis munere quid geratur. Quamuis enim ad unum cōcurrant omnes eiusdem mysterij portiones, aliud tamen est, quod uisibiliter agitur, aliud quod inuisibiliter celebratur. Nec idem est in sacramento forma, quod uirtus: cum forma cum humani ministerij adhibeatur obsequio: uirtus autem per diuini operis præstetur effectum. Ad cuius utiq; potentiã referendum est, quod dum homo exterior abluitur, mutatur interior, et fit noua creatura de ueteri, uasa iræ in uasa misericordiæ transferuntur, et in corpus Christi cōuertitur caro peccati. De impijs iusti, de captiuis liberi, de filijs hominũ sũt filij dei. Qui nõ ex sanguinibus, neq; ex uoluntate uiri, neq; ex uoluntate carnis, sed ex deo nati sunt. Quod quia indubitanter accipimus, uerissimũ est qd' Apostolus docet, dicēs: Quicumq; enim spiritu dei aguntur, hij filij sunt dei. Vnde uideant cuius se haberi filios uelint, qui definierint oēs homines uoluntate propria regi, cum idem Apostolus protestetur & dicat: Qui spiritũ Christi non habet, hic non est eius. Refutata igitur superborũ impia uanitate, quibus in peccatũ etiã illa, quæ in eis uidetur laudanda, uertuntur. Nos illam humilitatem, cui uirtus & gloria dei est, eligamus, scientes Prophetam David cecisse de sanctis: Domine in lumine uultus tui ambulabunt,

Ioan. 1.

Rom. 8.

Ibidem.

Psal. 22.

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

- labunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in tua iustitia exaltabuntur, quoniã gloria uirtutis eorum tu es. Qui & alibi pijsime cõfiteatur dominum
- Psal. 67.** in sanctis suis esse laudandum dicens: Mirabilis deus in sanctis suis, deus Israël ipse dabit uirtutem & fortitudinem plebi suã. Huic etiam Hieremias concordat & dicit: Hęc dicit dominus: Non gloriatur sapiens in sapientia sua, & nõ gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitijs suis. Sed in hoc gloriatur qui gloriatur, intelligere & scire, quia ego sum dominus. Ipse uero intellectus & scientia unde habeantur pandunt Prouerbia Salomonis, et dicunt: Quoniã dominus dat sapientiã, & à facie eius scientia & intellectus. Vnde in Ecclesiaste libro ipsius legimus, quod & corda & opera iustorum in manu dei sint, & tantum in studijs suis proficiant, quantum eos ille prouexerit: Quantumcunq; inquit, laborauerit homo ut querat, non inueniet. Et quodcunq; dilexerit sapiens ut sciat, non potest inuenire: quia uniuersum hoc uidit cor meum, quia iusti & sapientes, & operationes eorum in manu dei. Tale est quod Apostolus prædicat, dicens:
- 1. Cor. 12.** Omne uerbum bonum, & omne opus sanctum, donum est spiritus sancti, sine quo nihil recte agatur. Ideo, inquit, notum uobis facio, quod nemo in spiritu dei loquens, dicit anathema Iesu. Et nemo potest dicere

AD DEMETRIADEM. 151

dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Diuisiones uero sunt gratiarū, idem autem spiritus: & diuisiones ministracionum sunt, idem autem dominus: & diuisiones operationum sunt, idem uero deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij quidem per spiritum datur sermo sapientiæ, alij autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides in eodem spiritu, alteri operatio uirtutum, alij prophæcia, alij discretio spirituum, alij genera linguarū, alij interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout uult. Sunt & alia innumerabilia testimonia, quæ ex paginis et noui et ueteris testamenti quadam conclamatione confirment, hanc esse ueræ humilitatis excellentissimam dignitatem, ut omnia quæ hominem faciunt Christianum, ad diuinæ gratiæ donum referantur. Sed tantam multitudinem sententiarum in unum congerere, immodicum fuit, præsertim cū mihi sermo esset ad sanctimoniam tuam, cui ex formula eorum quæ cōmemorauimus omnia se aut recordanti offerent, aut legenti, licet quædam etiā breuissima tantæ sint plenitudinis tantæq; uirtutis, ut nullo aduersantis ingenio possint in sensum alium detorqueri. Nam quæ contradictio admitti potest in eo quod ipsa ueritas discipulis suis per Euangelium lo-

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

Ioan. .ij. annis dixisse narratur? Sicut palmes, inquit, non potest facere fructum nisi manserit in uite, sic nec uos nisi in me manseritis. Ego sum uitis, uos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum: quia sine me nihil potestis facere. Nonne conuincitur palmes elatus, quod omni fertilitate uacuatur, si uitis uerbate non alitur? Quis enim sine auxilio gratie fructum potest afferre iustitiae? Aut quis audet dicere se à Christo non diuidi, qui Christum in se diffictetur operari? An forte uerendum est ne liberum tollere uideamur arbitrium, cum omnia per quae propitiatur deus, ad ipsum dicimus esse referenda? Quod nequaquam esse consequens ueritatis ostenditur. Operante enim spiritu dei, uiuatur arbitrium, non aufertur. Et hoc agit gratia, ut uoluntas peccato corrupta, uanitatibus ebria, seductionibus circumseptae, difficultatibus impedita, non remaneat in languoribus suis, sed per opem misericordis medici curata reualescat, & gaudeat se non interrogantem edoctam, et non querentem esse quesitam. Quia impletur quotidie quae Esaias propheta praedixit: Quibus non est annunciatum de eo, uidebunt, & qui non audierunt intelligent. Quomodo autem hoc fiat, Ioannes Apostolus docet dicens: Scimus quia ex deo sumus, & mundus totus in maligno positus est. Et scimus quoniam filius dei uenit & dedit nobis sensum, ut cognoscamus uerum deum, et simus in uero filio eius.

Quod

Esai. 52.

1. Ioan. .v.

Quod utiq; nūc eadem potentia dominus indesinen-
 ter operatur, qui ait: Ecce ego uobiscū sum omnibus
 diebus usq; ad cōsummationem seculi. Vt ergo miser- Matt. 28.
 cordiā dei quæramus, de misericordia est eius, qui
 ait: Miserebor cui misertus ero: et misericordiā præ- Exo. 33.
 stabo cui misericordiā præstitero. Vnde mire per Hie Rom. 9.
 remiā idē dominus manifestat, quod dei gratiā nemo
 præueniat merito suo: sed ppter dilectionē qua deus
 diligit, etiā auersos ad misericordiā trahi: Dilectione, Hie. 31.
 inquit, æterna dilexi te, propterea traxi te ad miser-
 tionem, quia ædificabo te, & ædificaberis uirgo Isra- Ioan. 4.
 Æl. Cui sententiæ Ioannes quoq; Apostolus congru-
 it dicens: Non quasi nos dilexerimus deum, sed quor-
 niam ipse dilexit nos. Et infra: Nos ergo diligamus,
 quoniam deus prior dilexit nos. Paulus quoque Apo- 2. Timo. 1.
 stolus in eadem est sententiā, dicens in Epistola ad
 Timotheum. 2. Collabora Euangelio secundum uir-
 tutem dei, qui nos liberauit, & uocauit uocatione
 sancta, non secundum opera nostra, sed secundum
 propositum suum, & gratiam quæ data est nobis ante
 tempora æterna. Ad Titum etiā scribens docet, nul- Titum. 2.
 lo bono hominis merito dei gratiam præueniri: Era-
 mus, inquit, & nos insipientes aliquando, incredul-
 li, errantes, seruietes desyderijs & uoluptatibus
 uarijs, in malicia & inuidia agentes, odibiles, odien-
 tes inuicem. Cum autem benignitas & humanitas

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

apparuit saluatoris nostri nõ ex operibus iustitiæ quæ
 fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salu
 uos nos fecit per lauacrũ regenerationis spiritus sancti,
 quem effudit abunde in nos per Iesum Christum
 saluatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, heredes
 simus secundum spem uitæ æternæ. Omnis igitur
 illuminatarum mentium pius motus alienari quidem
 non potest à propria hominis uoluntate. Siquidem
 nihil recte faciet, nisi quod uolens egerit: sed ut ad id
 quod æquum & utile est animi tendat intentio, de illius
 æternæ & incõmutabilis uoluntatis inspiratione
 concipitur. Et sicut arte medici fit in oculis caligan
 tibus ut possint uidere quod non uident, nec tamen
 non ipsorum est uisio, quam medicina contulerit: ita
 in cordibus tardis & hebetibus per spiritum sanctum
 acies obducta tergitur, & de uero lumine tene
 brose iam & deficientes lucernæ lumen accipiunt:
 nec tamen nisi ipsarum erit quicquid fulgoris accipi
 perint. Vnde dicit dominus: Ignem ueni mittere in
 terram, & quid uolo nisi ut ardeat? & idem iubet
 lucernæ nostræ sint semper ardentes, ut scilicet super
 no igne accensus animus nõ tepescat, sed si uideatur
 at semper ardere, ac si uigorẽ eius aliqua turbarit ad
 uersitas, unde cepit inflammari, inde poseat igniri.
 Proinde quia manifestissime et prophetica, et euãgelica
 et apostolica doctrina nec superbos nos uult esse,
 nec de

Lucæ 12.

nec desides cooperatores nos esse oportet gratia dei, ut illam excitantē, iuuantem, locupletantē, & quoti die prouehentē, uigilāter et sobrie subsequamur, nunquā cessantes ab actione gratiarū: quia inter secūda uite istius et aduersa, quibus gemina semp tētatione pulsamur: si proficimus, inde alimur: si stamus, inde subsistimus: si recidimus, inde reparamur. Dicit enim *Psal. 36.* Spiritus p̄ prophetā Dauid: A domino gressus hominis dirigētur, et uia eius uolet. Cū ceciderit, nō collidetur: q̄a dominus supponit manū suā. Nō itaq; frustra præpitur, ut boni simus, cū dicitur: Declina à malo, et fac bonū. Sed nec frustra per Hieremiā dicit dominus: Timorē meū dabo in cor eorū, & uisitabo eos, ut bonos eos faciā. Nec superflua erat præceptio Pauli apostoli ad Romanos, dicētis: Noli uinci à malo, sed uince in bono malū. Cū Corinthijs dicat: Oramus autē ad deum, ut nihil mali faciatis. In omnibus enim monitis dei atq; mandatis una eadēq; ratio est et diuinæ gratiæ, et humanæ obediētiae. Nec ob aliud unq̄ datur præceptū, nisi ut quærat^rur præcipiētis auxiliū. Voces enim docētū et literæ paginarū, quæ ad eruditionē audientiū uel legētū deo seruiūt, nō carent eius uirtute cui seruiunt: et quādo id quod iubetur, ab obediēte perficitur, tunc effectus diuini operis declaratur. Vigilant autem tentatoris insidiæ, ut ubi proficit deuotio, subrepat elatio: & ut homo de

*Psal. 36.**Ibidem.**Hiere. 32**Rom. 12.**2. Cor. 13.*

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

- Phil. 2. bono opere in se potius quā in domino gloriatur. Sed sollicitudo nos Apostolico contra hoc periculū monet dicens: Cū timore & tremore uestrā salutē operamini. Deus est enim qui operatur in uobis, et uelle, et operari pro bona uoluntate. Quāto ergo excellētius in mā datis dei quique p̄ficiūt, tātō maiores habēt causas formidinis et tremoris, ne de ipsis probitatis augmentis mens sibi bene conscia, & laudis auida, in superbia rapiatur excessus, & fiat immunda uanitate, dum sibi uidetur clara uirtute. Sed contra hoc periculum quid beatus Petrus in prima epistola praedicit audiamus: Si quis, inquit, loquitur, tanquam sermones dei: si quis ministrat, tanquā ex uirtute, quam administrat deus, ut in omnibus honorificetur deus per Iesum Christum, cui est gloria & imperiū in secula. Itē idem in Epistola secunda: Gratia, inquit, uobis adimpleatur in recognitione domini nostri Iesu Christi, qui nunc omnia nobis diuina uirtute sua quae ad uitam & pietatem pertinent, donauit per agnitionem suam, qui uocauit nos propria gloriae uirtute, per quam maxima nobis & preciosa promissa donauit: ut per hęc efficiamini diuinae consortes naturae, fugientes eius quae in mundo est, concupiscentiae corruptionem. Si ergo omnia quae ad uitam & pietatem pertinent, deus nobis diuina sua uirtute donauit, nihil magis fugiendum est, quā appetitus huius
 concupi

concupiscentiæ, quæ uirtutem negat diuini operis amore propriæ dignitatis. Et cum aliæ cupiditates tantum bona, quibus aduersantur imminuât, hæc dum omnia ad se trahit, simul uniuersa corrumpit. Cum itaque totius superbiæ generale nomen odiosum sit, siue illa de honore suo, seu de nobilitate uel de immodicis opibus intumescat, hæc pars ipsius omnibus tentationibus nocentior inuenitur, quæ uidetur ijs, quas perditas cupit, amica esse uirtutibus. Sed quia sublimiora quæque grauius corruunt, gaudet princeps superbiæ, eos, quos potuerit sua impulsione prosternere, ad celsiora creuisse. Huic autem malo firmissimum bonum humilitatis occurrit. Quam ideo diximus ueram, quia omnium uirtutum inexpugnabilis fortitudo, & quædam suorum est uita membrorum. Discernimus enim illam ab ijs officijs, quæ potest etiam cum mundi sapientibus habere communia, & in eo proprietatem ipsius definimus, quod per omnia deo subditur. Nec potest quicquam de meritis suis perdere, quorum causas atque prouectus non in se, sed in suo authore constituit. Dignum quippe est, ut imago dei deo splendeat: & inde pulchra, inde sit compta, dicens: Signatum est super nos lumen uultus tui domine. Alioquin adultera est, & à diuino aliena coniugio, si alterius cuius-

u 4 quam

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

quam decorem in speculo sui cordis ostentat: aut ul-
 lis alijs monilibus acquiescit ornari, nisi illis, quæ
 de thesauris sponsi per sancti spiritus pignus acce-
 pit. Si autem qualibet anima Christiana huius de-
 bet continentie soliditate muniri, quia omnes nu-
 ptiale sacramentum, in quocunque uocationis sue
 ordine susceperunt, quanto magis persone tuæ di-
 gnitas præsidio huius uirtutis armanda est, cui de
 opulentissimis gratiæ dei donis, tam multiplex se in-
 gerit materia gloriandi. Quamuis enim communis
 tibi sit cum multarum uirginum puritate uirginitas,
 non tamen facile reperitur, quæ possit tibi magnifi-
 centia domus & splendore antiquissimæ familiæ com-
 parari. De quibus ut nõ superbias, nec tibi hoc ipsum
 quod eis Christi proposueris ascribas, ipsa est uera
 humilitas, uera charitas, uera uirginitas. Ab omni
 quippe cõtaminatione mens libera est: quæ siue in se,
 siue in proximo nihil diligit, nisi quod ex deo esse
 nouit. Nam amare aliquid, quod nõ ex opere & spi-
 ritu dei sit, non est casta dilectio: & sufficit tentatori
 sublimes & claras animas hac illusionem uiolasse, ut
 quas ad illicita non impulit, placendi sibi ad elatio-
 nem deiecerit. De hac charitate sine dubio Apostolus
 loquebatur, & istius proprietatē subtilissimis discre-
 tionibus eliquabat, dicēs: Si linguis hominũ loquar
 & angelorum, charitatem autem non habeam, fa-
 ctus

Atus sum uelut es sonās, aut cymbalum tinniens. Et
 si habuero prophetiā, & nouerim mysteria omnia,
 & omnem scientiam, & habuero omnem fidem, ita
 ut montes transferam, charitatem autem non habeā,
 nihil sum. Et si distribuero in abos pauperū omnes
 facultates meas, & si tradidero corpus meum ut ar-
 deam, charitatē autem non habuero, nihil mihi pro-
 dest. In quarū definitionū formula multo laborare-
 mus obscurio, nisi sequētia demonstrarēt, quæ esset
 species istius charitatis, cui soli tot operum labores,
 tot uirtutum merita non perirent. Esto enim ut mul-
 tiplex loquendi peritia, quæ non solum ad omnem
 humanæ facundiæ artem, sed etiam ad angelici clo-
 quij peruenerit facultatē, si charitate careat, inuili-
 eris sono, & tinnitui sit comparabilis cymbalorum.
 Esto ut habens prophetiam, sciētiam, habens fidem
 demonibus imperantem, nihil sit, qui à charitate sit
 uacuus: ut etiā ille ab hac esse possit alienus, qui in
 alimoniam pauperū suas distribuero facultates, uel
 qui corpus suum igne torrendū pro Christi cōfessio-
 ne tradiderit, incredibile uideretur, nisi beatus Pau-
 lus hoc diceret: qui tamen cum eiusdem charitatis
 membra describeret, doceretq; qualis esset hæc uir-
 tus, sine qua nullæ possint prodesse uirtutes: Charitas i. Cor. 13.
 inquit, patiens est, benigna est, charitas nō emu-
 latur, non agit perperam, non inflatur, non est ambi-
 u s tiosa,

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

tiosa, non querit quæ sua sunt, & reliqua. Inflatio ergo & ambitio, & priorum bonorum superba defensio, possunt destruere eleemosynas, possunt euacuare martyria. Si & magnas opes amore quis humanae laudis effundat, & seua supplicia non ea fortitudine quam deus tribuit, sed eam quam de se præsumpsit excipiat. Hoc est enim propria fiducia inflari, hoc uanam gloriam quibuslibet ambire dispendijs, hoc postremo est nolle habere quæ dei sunt, & ibi suum constituere meritum, ubi diuinum cessarit auxilium: hæc superbia omni peccato nocentior, omni genere est elationis insanior. A quibuslibet enim lapsibus delictorum facile surgitur, quando opem à reparatore suo poscit elisus. Huic autem ruinae nihil subuenit: quia aut difficile peccatum suum superbus agnoscit, aut etiam si intellexerit, non currit ad medicum: sed de se sibi remedium pollicetur: nec unquam proficit cura, ubi morbus est ipsa medicina. Hunc autem corruptissimum pestilentiae istius flatum spiritus uerae humilitatis, & uerae charitatis excludit. In nullo enim hæc uirtutes abinuicem diuiduntur, & ambarum tam indiscreta connexio est, ut qui in una earum cõstruitur, simul utraque potiatur. Sicut enim pars charitatis est humilitas, ita pars humilitatis est charitas. Et si illa recolamus, quæ sine bono charitatis infru-

tuosa

fluosa esse Apostolus definiuit, inueniemus eadem
 similē habere charitatē, si eis humilitas uera defue-
 rit. Quem enim fructū habebit, aut cum inflatione
 scientia, aut cum humana gloria fides, aut cū iactan-
 tia largitas, aut cū elatione martyrum. Vnde quia in
 districtione superbix & humilitas tēdit et charitas,
 de utraq; habeatur dictū quicquid de una est disputa-
 tum. Superest nūc sacratissima dei uirgo, ut sobrio ca-
 stoq; iudicio sancti cordis tui archā discutias: & acu-
 leo totius elationis obtrito, inuestiges in te, atq; de-
 numeres, quæ & qualia tibi sponsus tuus dona cōtu-
 lerit, quæ a me non oportuit recenseri, ne aut plura
 contexerem, aut pauciora percurrerem. Verecundiæ
 enim tuæ onerosa foret etiam uera laudatio: & ipse
 cōtra disputationē meā facerē, si cui ab humana glo-
 ria continentia suasissem, ad eandē te tuis præconijs
 incitarē. Ipsa ergo aulā tuæ mētis ingredi, et in se-
 cretario purissimæ cōscientiæ tuæ, qualia tibi reposita
 sint, ornāmēta circumspice, et quicquid ibi splendī-
 dum, quicquid pulchrū preciosumq; reppereris, diuini
 operis & muneris esse ne dubites. Ita ut in omnibus
 bonis opulentiæ tuæ & gratiā donatoris, et ius pro-
 prietatis agnoscas. Accepisti enim quæ habes: et quic-
 quid tibi diligētia tui laboris accreuit, per ipsum tibi
 est auctū, p̄ quē fuerat inchoatū. Itaq; utendum tibi
 est ijs, quæ largitus est deus, & ab eodē semper est
 petendum,

EPISTOLA SANCTI AMBROSII

petendum, ut donis eius fideliter & scienter utaris.
 Quid enim nobis boni potest esse sine ipso? quando/
 quidem etiã ut recte oremus ex ipso est, dicente Apo-
 stolo: Nam quid oremus sicut oportet, nescimus, sed
 ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarra-
 bilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desy-
 deret spiritus, quoniam secundum deum postulat pro
 sanctis. Et ne dubium esset de quo spiritu loquere-
 tur, iam supra dixerat: Non enim accepistis spiritum
 seruitutis iterum in timorẽ, sed accepistis spiritum
 adoptionis filiorum, in quo clamamus: abba pater.
 Itaq; ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro,
 quoniam sumus filij dei. Si autem filij, & hæredes:
 hæredes quidẽ dei, cohæredes autẽ Christi: si tamẽ cõ-
 patimur ut cõglorificemur. Implet igitur spiritus san-
 ctus organum suum, & tanquam fila Chordarũ tan-
 git digitus dei corda sanctorũ. Qui ideo cum die pen-
 tecostes in Apostolos, plebemq; credentium, sicut à
 domino fuerat promissus, influcreret, in specie linguarum
 apparuit ignearum, et loquelis omnium nationum
 eos, super quos insederat, fecit affari: ut dubiũ
 non esset per ipsius inspirationem utilem affectum,
 rationabilem sermonem, animis fideiũ ministrari.
 Sicut ipse dominus discipulis suis insinuauit et dixit:
 Cum autẽ tradent uos, nolite cogitare, quomodo aut
 quid loquamini: dabitur enĩ uobis in illa hora quid lo-
 quamini.

Rom. 8.

Mat. 10.

quamini. Nō enim uos estis qui loquimini, sed spiritus patris, qui loquitur in uobis. Quod nō in solo magnarum tribulationum tempore credamus fieri, sed etiā in pace prestari, audiamus Apostolum definientem, quod ipsæ quoque cogitationes nostræ, nisi à deo nobis insitæ fuerint, rectæ esse nō possint: Fiduciam, 2. Cor. 9. inquit, talē habemus per Christū ad deū, nō quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex deo est. Vnde cum sanctorū animis ex deo sit, ut illis meditatio iusta, petitio effiçax, actio ex deo sit, in fide firmitas, in tribulatione paciētia, in persecutione uictoria, magna est in uera humilitate felicitas, cui deus dilectio, deus sapientia, deus consilium, deus fortitudo est. Nec dubie ista subiectio iam ex magna parte in illius future beatitudinis est constituta consortio, ubi deus erit omnia in omnibus. Quod ideo in hac uita ad plenum non potest obtineri, quia nondum mortale nostrū induit immortalitatem, nec corruptio transijt in incorruptionem, caro adhuc contra spiritum, & contra carnem spiritus cōcupiscit, nec inuenitur in nullo hominum tanta concordia, ut lege mentis, lex quæ membris est insita non repugnet. Propter quod ex omnium sanctorum persona accipitur, quod Ioannes Apostolis ait: Si dixerimus quoniā peccatum nō habemus, 1. Ioan. 1. nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis nō est. Cum tamen

EPIST. AD DEMETRIADEM.

- tamē idem ipse dicat: Qui natus est ex deo, peccatiē nō facit, quoniā semen ipsius in eo manet: & nō potest peccare, quoniā ex deo natus est. Vtrūq; ergo uerum est: q̄a et nemo sine peccato est, in eo quod nemo est sine lege peccati: et q̄ natus est deo, peccatū nō facit, quia p̄ legē mentis, id est, per charitatē, quæ dei semen est, peccatum nō facit. Charitas enim operit multitudinē peccatorū, & sine qua nullū prodest bonum per quā deletur omne peccatū. Dum igitur corpus, quod corrūpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantē, nō quidē obtinetur, ut iam anima in oībus deus sit: quia nullus est sine tentationis stimulo, & sine mutabilitatis incerto. Sed quia omne datū optimū, & omne donū perfectum desursum est, descendens à patre luminū, sine dubio inde habetur uirtutū omnium portio, unde habebitur plenitudo: & tanto quisq; est beator, deoq; cōiunctior, quāto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ, quā actionis humanæ. Benedic itaq; domino in omni tempore, & laus eius in tuo ore sit semper. Anima autem tua nō acquiescat, nisi in domino laudari. Superbi quidem refragabuntur, sed mansueti hæc audient & letabuntur.
- 1. Petr. 4.** semen est, peccatum nō facit. Charitas enim operit multitudinē peccatorū, & sine qua nullū prodest bonum per quā deletur omne peccatū. Dum igitur corpus, quod corrūpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantē, nō quidē obtinetur, ut iam anima in oībus deus sit: quia nullus est sine tentationis stimulo, & sine mutabilitatis incerto. Sed quia omne datū optimū, & omne donū perfectum desursum est, descendens à patre luminū, sine dubio inde habetur uirtutū omnium portio, unde habebitur plenitudo: & tanto quisq; est beator, deoq; cōiunctior, quāto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ, quā actionis humanæ. Benedic itaq; domino in omni tempore, & laus eius in tuo ore sit semper. Anima autem tua nō acquiescat, nisi in domino laudari. Superbi quidem refragabuntur, sed mansueti hæc audient & letabuntur.
- Sapi. 9.** num per quā deletur omne peccatū. Dum igitur corpus, quod corrūpitur, aggrauat animā, & deprimit terrena habitatio sensum multa cogitantē, nō quidē obtinetur, ut iam anima in oībus deus sit: quia nullus est sine tentationis stimulo, & sine mutabilitatis incerto. Sed quia omne datū optimū, & omne donū perfectum desursum est, descendens à patre luminū, sine dubio inde habetur uirtutū omnium portio, unde habebitur plenitudo: & tanto quisq; est beator, deoq; cōiunctior, quāto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ, quā actionis humanæ. Benedic itaq; domino in omni tempore, & laus eius in tuo ore sit semper. Anima autem tua nō acquiescat, nisi in domino laudari. Superbi quidem refragabuntur, sed mansueti hæc audient & letabuntur.
- Iacobi. 1.** incerto. Sed quia omne datū optimū, & omne donū perfectum desursum est, descendens à patre luminū, sine dubio inde habetur uirtutū omnium portio, unde habebitur plenitudo: & tanto quisq; est beator, deoq; cōiunctior, quāto plus in eo fuerit gratiæ diuinæ, quā actionis humanæ. Benedic itaq; domino in omni tempore, & laus eius in tuo ore sit semper. Anima autem tua nō acquiescat, nisi in domino laudari. Superbi quidem refragabuntur, sed mansueti hæc audient & letabuntur.

Finis Epistolæ Sancti Ambrosij
ad Demetriadem.

BASILEAE APVD THOMAM
VOLFFIVM TERTIO NO
NAS DECEMB. AN.
M. D. XXIII.

OCN 55557233

MANUS CRISTAE HAZILLAE

EX QUINTO MUSEO

Digito compeſce labellum.

Multa quidem audienda, pauca uero dicenda.

Dixiſſe, aliquando poenituit, taciſſe nunquam.

THOMAS VOLFIUS.